

I S E M P R E V E R D E

GIOVANNI PASCOLI

Poesie latine

ATHENA
EDIZIONI

Athena Edizioni ti regala questo libro in formato cartaceo, stampato e spedito gratuitamente a casa tua. Infatti per ogni libro acquistato dal sito potrai scegliere un libro della collana Sempreverde in omaggio. Visita edizioniathena.it per maggiori informazioni.

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\
slmult0CATULLOCALV
OS

\pard\sl312\
slmult0

\pard\sl312\
slmult0
SATURA

\pard\sl312\slmult
0

\
pard
\sl3
12\s
lmul
t0
lohan
ni
comiti
Codro
nchio
Argeli
o

s
enator
i sacra

\pard\sl312\slmult03
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0

Ibat per *Veteres* tunicatus forte *Tabernas*

quidam annis iuvenis nec voltu senior idem,

bellus et urbanus, nihil indefessus agendo.

Si toga dest umeris, digito non, thunice, laevae,

\pard\sl312\slmult0 5 anule, non destis

levibus, sicyonia, talis.

\pard\sl312\slmult0 Praeterea flavos, procero

corpore, sic ut

trans ripas fortasse Padi crevisse putares.

Cetera nil optet puero nutricula, quod non

huic uno tribuat, formam, rem, denique mentem,

\pard\sl312\slmult0 10 aspectu quivis, nisi quid

color arguit albus

\pard\sl312\slmult0 atque inducta genis

oculorum longior umbra.

Venerat ad nonam pedetemtum a Castore pilam,

qua crotalis sonat et mima saltante taberna:

\pard\sl312\slmult04

\pard\sl312\slmult0

exadversus adest statura parvolus alter,

\pard\sl312\slmult0 15 mundus et acer et is qui
vano plurima gestu

\pard\sl312\slmult0 secum ageret, digitis
conclusis rite duobus,

saepius extendens infesto pollice dextram.

Perstrictus taciti strepitu certaminis auris

cauponam pernix evaserat, ecce «Quid?» audit

\pard\sl312\slmult0 20 «quo videor, Licini, tibi
casu struma Vatini?

\pard\sl312\slmult0 nam minitabundus praeter
nos ire parabas.

Effluxitne animo quod heri convenit? Adesdum!»

«O Valeri, mi feste dies» respondit, «at adsum.

Nescioquid mecum gradiens meditabar et ultra

\pard\sl312\slmult0 25 quam vellem mentis
nos impetus ipse ferebat.

\pard\sl312\slmult0 Quid tu, belle? satin recte?
Sed pallor amantem

\pard\sl312\slmult05
\pard\sl312\slmult0

arguit. Heu vereor ne exerceat illa βοῶπις

Alciden Iuno te alium. Cave. Consulis uxor

est, si non eadem Iovis est uxorque sororque!»

\pard\s1312\smult0 30 «Nugaris, Licini: nihil
hoc» ait «adinet ad nos.

\pard\s1312\smult0 Amentis, nec amantis erat». «Cur? scire laboro.

Dic nobis» inquit «sodes, ἵνα εἶδομεν ἄμφω».

«Nosti: non vir me consul, non Iuppiter ipse

deterret, ut iste bonus deterret adulter,

\pard\s1312\smult0 35 qui colit, arguet, amat,
qui rursus respuit, odit,

\pard\s1312\smult0 istud qui nomen de more
βοώπιδι fecit».

«Num Cicero?» «Cicero». «Qui? quaeso. Nonne
patronus

optimus...?» «Em! fateor talem mihi, stante corona,

visum, cum graviter sit sanctum dixit *apud vos*

\pard\s1312\smult06

\pard\s1312\smult0

\pard\sl312\slmult0 40 *hoc igitur nomen*
(meministin, Calve?) *poetae*.

\pard\sl312\slmult0 Nunc aliud longe est». «Quine ipsos saepe poetas

eludit...» «Sine nos eludat, iure vocet nos

cantores, dum ne mox ipse poemata tangat!»

«Dum ne, inquam, desiderio se venditet ultro,

\pard\sl312\slmult0 45 false, tuo! Sed macte,
puer, virtute: nihildum

\pard\sl312\slmult0 profecit, nihil, adiuro, post
proficiet, si

vera Terentia, quod dicunt, praesensit». «Ain tu?»

«Sic». «Me, ocelle, beas». «Et ab hoc metuo
Pulchello,

Patri quem dicunt *Patriae* ne forte mali quid

\pard\sl312\slmult0 50 apportetur. At hora
abiit iam tota. Tabernam

\pard\sl312\slmult0 cur cessas intrare pudens?»
«I prae, sequar». «Euge!»

\pard\sl312\slmult07
\pard\sl312\slmult0

Ut consederunt, melioris copa lagenam

iussa notae tulit et cyathos. Potatur. Utrumque

movit deinde pedum et manuum crotalistria plausu:

\pard\sl312\smult0 55 te magis heu, Valeri.

Nam dum fiagrantibus illi

\pard\sl312\smult0 imminet hic oculis et toto
pectore, lapsae

forte pugillares ita defluxere tabellae

in mensam. Quibus obrepisti, Calve, sinistra.

Arripit et subito legit et pronuntiat *Ille*

\pard\sl312\smult0 60 *mi par esse deo ...* «Iam
Calvom iure vocem te,

\pard\sl312\smult0 Marrucine Asini?»
conclamat «redde» Catullus

«redde pugillares». «Ad calcem dum veniam, sis».

«O sectumque mala mihi sutumque alite buxum!

Moecha mihi pridem quod ridens involat, et nunc ...»

\pard\sl312\smult0 65 «Nunc minime tibi
moechus ego; magis, inprobe, moecho.

\pard\sl312\smult08
\pard\sl312\smult0

\pard\sl312\slmult0 Qualis enim est, cyathis
totidem quae pulchra bibatur

Lesbia, quot bibitur Celeris, si collibet, uxor?

Heu vere statuo nimium gestire Catullum!»

«Ten sanum, iucunde, rear?» «Si scribere versus

\pard\sl312\slmult0 70 insani est, dicas ambo
insanire licebit».

\pard\sl312\slmult0 Arreptoque stilo coepit
perarare tabellas.

It stilus et tenui proscindit vomere ceram:

nusquam haeret nec cunctatur nec vertitur umquam.

\pard\sl312\
slmult0

I

EIDOLON
HELENAE

\pard\sl312\slmult0 Otium, Valeri, tibi molestum
est.

\pard\sl312\slmult09
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 75 Somnias vigil atque
vana captas

\pard\sl312\slmult0 nubila, aera
solitudinemque,

seu quid vanius est inaniusque.

Namque femina non id est, quod ipsa est,

sed quod esse cupis, quod esse reris

\pard\sl312\slmult0 80 tute eam; tibi non
amatur ipsa,

\pard\sl312\slmult0 sed tuae mera mentis
umbra quaedam.

Idaeaque Helenen trahis biremi,

concupiscis, haves, amas, potiris,

pugnasque et cruciaris interisque:

\pard\sl312\slmult0 85 tu quidem excruciabere
et peribis:

\pard\sl312\slmult0 in Pharo latet insula puella,

quam verax habitat senex marinus.

\pard\sl312\slmult010
\pard\sl312\slmult0

Tum, Valeri, certas aequatam currere ceram.

It manus et metam velox evitat et addit

\pard\sl312\smult0 90 in spatia: inversa
buxum conscribitur hasta.

\pard\sl312\
smult0

II

ALAUDAE

\pard\sl312\smult0 Tintinant aures mihi
nuntiantes

non ita absenti bona verba dici,

mens nec ipsa iam meliora de me

\pard\sl312\smult0 sentit et
adfert.

\pard\sl312\smult0 95 Quin et ex alto
videor mihi corde

\pard\sl312\smult0 omen exaudire
malum, velut si

\pard\sl312\smult011
\pard\sl312\smult0

tu gemas, orto Cane, parra, nulli

\pard\sl312\slmult0 conspicienda.

\pard\sl312\slmult0 Sentio: sed quid
faciam? Voluptas

\pard\sl312\slmult0 100 altior sensus
animumque tangit

\pard\sl312\slmult0 et beat, monstrent
licet haec et illa et

\pard\sl312\slmult0 omnia letum.

\pard\sl312\slmult0 Inminent campis
nebulae malignis,

alites ipsis nebulis rapaces:

\pard\sl312\slmult0 105 garriunt vero
super has et illas

\pard\sl312\slmult0 semper
alaudae.

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 Hinc voluit propriis Calvom
meminisse Priapi

versiculis, elegis Sileni Musa Catullum.

\pard\sl312\slmult012
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\
slmult0

III

PRIAPUS

\pard\sl312\slmult0 Sola deliciis suis destituta
puella

\pard\sl312\slmult0 110 quaedam reptat in
hortulo, subrubent ubi mala,

\pard\sl312\slmult0 iamque humi cucumis viret,
iam cucurbita pallet.

Tristis adloquitur senem mox puella Priapum:

«Cur, quaeso, iuvenis iubet me valere, Priape,

cuius in tenero fides tanta amore reperta est?

\pard\sl312\slmult0 115 cui nemo facinus volens
exprobraverit, unum

\pard\sl312\slmult0 praeter hoc miserae mihi,
nolit ipse quod unus?

Qui tamen sequitur malam stultus omnivolamque

\pard\sl312\slmult013
\pard\sl312\slmult0

feminam, et magis et magis tanto deperit illam
quanto digna minus minusque et videtur et ipsa
est».

\pard\s1312\slmult0 120 Cui Priapus: «In hortulo
falce qui tibi tutus

\pard\s1312\slmult0 est mea, aspice ut mala
dulcia pendent,

aspice ut tibi et imminent sorba livida eidem.

Quae si sponte cadunt, legis sorba, mala relinquis.

Namque dulcem ab eo trahunt ipso sorba

\pard\s1312\slmult0 125 unde amarities venit
multa marcida malis.

\pard\s1312\slmult0 Haec contusa, puto, levi
quamvis volnere sordent,

\pard\s1312\slmult0 haec sunt in pretio magis
quo sunt putidiora».

\pard\s1312\
slmult0

IV

\pard\s1312\slmult014
\pard\s1312\slmult0

SILENUS

\pard\sl312\slmult0 «Te clausum gleba Pariorum
marmoris una

\pard\sl312\slmult0 in lapicidinis delituisse
ferunt

\pard\sl312\slmult0 130 Aevi qui cursum, qui
longa silentia labi

\pard\sl312\slmult0 audieris longis pervigil
auriculis;

\pard\sl312\slmult0 cum vero cunei diviso
marmore glebam

\pard\sl312\slmult0 solverunt, exstas
protinus e lapide:

\pard\sl312\slmult0 dic age, quae tantum
diducat labra voluptas

\pard\sl312\slmult0 135 et quo sis nobis nomine
rite deus».

\pard\sl312\slmult0 «Nullus eram latuique diu
Silenus, et idem

\pard\sl312\slmult015
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 hic Genius bruti
marmoris usque fui.

\pard\sl312\slmult0 Nil circum nisi marmor erat,
pars marmoris ipse:

\pard\sl312\slmult0 sic magno mixta est
parvola gutta mari.

\pard\sl312\slmult0 140 Hic Amor uda tuens, hic
mecum nuda latebat

\pard\sl312\slmult0 emergens pelago
Praxitelia Venus,

\pard\sl312\slmult0 hic Bacchus mecum florens,
hic Maenades; euhoe!

\pard\sl312\slmult0 nocturnoque lapis
murmure plenus erat».

\pard\sl312\slmult0

Hic ubi facundi calices hausere Falerni,

\pard\sl312\slmult0 145 alterni dicunt discordi
carmine Noctem.

\pard\sl312\
slmult0

v

\pard\sl312\slmult016
\pard\sl312\slmult0

NOCTIS PARTES
PRIORES

\pard\sl312\slmult0 Abibat in crepusculum dies
nimis morata.

Inops, amore perditus, domo remotus, «Inger,
vini ministeri» inquit «scyphos meracioris».

Ut lychnus igne floruit, iam prima fax bibentis

\pard\sl312\slmult0 150 rugis videt senilibus
frontem solutiorem.

\pard\sl312\slmult0 Cubare tempus ut fuit,
caput mihi bibenti,

quae me, puella, fugeras, exoscularis absens.

Ut tempus omne defuit, me visus est bibente

adesse tinnulum mihi qui commodaret aurum;

\pard\sl312\slmult0 155 mediaque nocte
principes et plebs domum bibentem

\pard\sl312\slmult017
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 magnis vocare plausibus
me; rex et audiebam.

\pard\sl312\
slmult0

VI

NOCTIS PARTES
ALTERAE

\pard\sl312\slmult0 Ut galli cecinere, illud *Ave et
perpetuo vale*

invitus recolo, quod neque, lux, audieram libens.

Quare, sic ut erant cuncta gravi pressa silentio,

\pard\sl312\slmult0 160 omnes adfuerunt iam
positae sollicitudines.

\pard\sl312\slmult0 Subversos calices deseruit
lychnus et in nigris

me solum tenebris et memorem destituit mei.

Dilucescit: abest et genetrix et pater et domus,

telluremque aliam sol alius detegit exsuli.

\pard\sl312\slmult018
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\smult0

165 Tum tardo sulcant ambo mucrone tabellas.

\pard\sl312\smult0 Te, Circe, Calvos canit et te,
Anticle, Catullus.

\pard\sl312\
smult0

VII

CIRCE

\pard\sl312\smult0 Ut Sole nata Circe semel
adtigit oculis

heroa, subitus aegros amor inpulit animos;

itaque ad pedes viri amens provolvitur; ab eo,

\pard\sl312\smult0 170 prensis genubus,
amorem petit anxia misere.

\pard\sl312\smult0 Quid alumnus ibi Iovis, quid
populator urbium?

Simul undique pepulit lux umbras nova resides,

socii ducem foventes calida stabula sues

\pard\sl312\smult019
\pard\sl312\smult0

limis vident Ulixen fera per nemora gradi

\pard\sl312\slmult0 175 Comes est itineris illi
vaga cerva pede levi.

\pard\sl312\slmult0 Hanc virgula coercens,
quocumque cupit, agit,

quae virgula sociorum male terga tetigerat.

Cicuresque iam leones domitique modo lupi

surgunt eramque longis ululatibus agitant.

\pard\sl312\
slmult0

VIII

ANTICLUS

\pard\sl312\slmult0 180 Dimicat Anticlus:
pugnanti personat auris

\pard\sl312\slmult0 cognita longinqua maga vox
a coniuge, clausum

quae vox nuper equi lignea conmorat in alvo.

\pard\sl312\slmult020
\pard\sl312\slmult0

paene vir et socios et se ipsum prodidit amens,

absentis vocem simul excepit Hypereas

\pard\sl312\slmult0 185 ni manibus multaque os
compressisset Ulixes

\pard\sl312\slmult0 vi respondenti iamiamque
exire volenti.

«Infans! non coniunx» inquit «tibi: Tyndaris haec est,

quae teque in letum vocat et communiter omnis!»

Sic erat: ille memor carae nunc coniugis instat

\pard\sl312\slmult0 190 et furit in Troas facibus
nocturnus et hasta,

\pard\sl312\slmult0 donec Deiphobi pugnans
procumbit ad aedis.

Ardebant aedes, cum vir iam mortis in ipso

limine conspexit Menelaum. «Rex,» ait «audi!

si quicquam de te meritus procul omnibus aegre,

\pard\sl312\slmult0 195 invitus, morior carisque
parentibus atque

\pard\sl312\slmult021

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 fratibus atque domo, me
fac Helene Ledaëa

visat et, ut nuper, voces imitetur amatae
coniugis: hoc fuerit pro tantis luctibus unum,
coniugis audita si tantum voce quiescam».

\pard\sl312\slmult0 200 Annuit armipotens
casum miseratus amici.

\pard\sl312\slmult0 Ut vero (clara cingunt
incendia fiamma)

prodiit et lento coram gradiens incessu
Tyndaris Anticlo semel adstitit admiranti,
«Ne, dea, ne quicquam, quaeso, love nata, loquaris»

\pard\sl312\slmult0 205 inquit «ut aspectam
moribundo pectore portem

\pard\sl312\slmult0 unam te servemque memor,
neu vita sub umbras

cum lacrimis fugiat sese miserata». Nec illinc
declinans oculos paulatim est obrutus umbra.

\pard\sl312\slmult022
\pard\sl312\slmult0

Tum duo versiculis vates caelestia tangunt:

\pard\s1312\slmult0 210 Hesperus adridet Calvo,
sed Luna Catullo.

\pard\s1312\
slmult0

IX

HESPERUS

\pard\s1312\slmult0 Ne, puer, maledixeris

linquens Lucifero domum

cum patris grege, cum pedo,

quod tu, Lucifer ut iubet,

\pard\s1312\slmult0 215 peram
sumis abisque;

\pard\s1312\slmult0 unus et peragras
agros

tu quidem, unus et emicat

caelo Lucifer, atque alau-

\pard\s1312\slmult023
\pard\s1312\slmult0

dae superne canunt, sonant

\pard\sl312\slmult0 220

tintinnabula terris.

\pard\sl312\slmult0 Perge, ne maledic,

puer,

namque vespere te domum

sidus et referet. Domi

ligna sunt, puer, in foco,

\pard\sl312\slmult0 225

mater

est, bona puls est.

\pard\sl312\slmult0 Unus et peragras

humi

tu quidem, unus et emicat

sublime Hesperus: abstulit

Lucifer, referet novo

\pard\sl312\slmult0 230

nomine

Hesperus idem.

\pard\sl312\slmult0 Nupta, tu quoque ne

nimis

\pard\sl312\slmult024

\pard\sl312\slmult0

criminare, quod Hesperus
tardus haereat (hoc quidem
tu tecum, bona sed palam

\pard\sl312\slmult0 235 carpis
advenientem):

\pard\sl312\slmult0 uxor in thalamo viri
mane cras eadem nimis
criminabere, quod nimis
Lucifer properet, novo

\pard\sl312\slmult0 240 nomine
Hesperus idem.

\pard\sl312\
slmult0

X

LUNA

\pard\sl312\slmult0 Luna, quae vaga
vertici

\pard\sl312\slmult025
\pard\sl312\slmult0

montis et tacitis casis

inmines et anhelitu

\pard\sl312\slmult0 lucidos legis
amnis,

\pard\sl312\slmult0 245 te canam
miseris piam,

\pard\sl312\slmult0 Luna, nam simul
occidit

Sol et aurea cum die

\pard\sl312\slmult0 Spes hinc
avolat omnis;

\pard\sl312\slmult0 non eam sinis
exsulem

\pard\sl312\slmult0 250 tunc abire, sed
excipis

\pard\sl312\slmult0 candido trepidam
sinu

\pard\sl312\slmult0 vestis, Luna,
vietae;

\pard\sl312\slmult0 induis trepidae tuum

\pard\sl312\slmult026
\pard\sl312\slmult0

lumen, atque silentiis

\pard\sl312\slmult0 255 rosidis madidam
tuis

\pard\sl312\slmult0 huc Spem,
Luna, remittis:

\pard\sl312\slmult0 facta quae leve
Somnium

clausas ingreditur domos,

exilisque, ope qua solet,

\pard\sl312\slmult0 260
dormientibus adstat.

Haec tu, Calve, supervolitans levis aequora cerae:

\pard\sl312\
slmult0

XI

NESTOR

\pard\sl312\slmult027
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 Eamus! Ecquis ancorale
solvere

moratur? ecquis alba vela pandere?

Eamus atque iam petamus insulas

\pard\sl312\slmult0 265 ubi est Achillis umbra
praepetis pedes.

\pard\sl312\slmult0 Humi haeret hasta, currus
adstat, hordeo

equi fruuntur, arbori ipse se applicat;

sub arbore umbra Nestoris sedet senis.

«Fuisse pauper» Aeaci nepos ait

\pard\sl312\slmult0 270 «colonus atque
pauperis, senex, quoque

\pard\sl312\slmult0 bubulcus ipse, sed diutius
quidem

fuisse mallet hic! Quid interest enim,

age, omnibus vel imperare mortuis?»

«Deosne» Nestor inquit «inmemor tui

\pard\sl312\slmult0 275 lacessis usque, praeter
une ceteros

\pard\sl312\slmult0 beate? Namque quicquid
istud est, quod es,

adhuc iuventa prima suppetit tibi

equosque iungis excitasque pulverem.

Ego ille iure, qui prius Gerenius

\pard\sl312\slmult0 280 eques vocabar
omnibus, querar magis

\pard\sl312\slmult0 senex perennis
usquequaque desidens».

Haec haerens uno versu tu quoque, Catulle:

\pard\sl312\
slmult0

XII

REDITUS

\pard\sl312\slmult029
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 Eamus: esse nuntium ferunt
matri

non belle. Eamus: heu piaie malest matri

\pard\sl312\slmult0 285 periculose cara mater
aegrotat,

\pard\sl312\slmult0 exstinguitur. Citata me rapit
raeda.

Est foedus aer, stridulo natant imbri

viae. Domum nanciscor. Adferunt: «Actum est.

Iam nec potest videre nec potest fari;

\pard\sl312\slmult0 290 matrisque membra
solvit ultimum frigus».

\pard\sl312\slmult0 Accedo. At oculum mater
adlevat: fatur:

«Quin facitis ignem? pupulus meus friget».

Alterni posthac referunt haec ordine vates:

\pard\sl312\
slmult0

\pard\sl312\slmult030
\pard\sl312\slmult0

AMOR

1

\pard\sl312\slmult0 Ut violae circa ripas et
flumina, cum ver

\pard\sl312\slmult0 295 incipit et clari vicerunt
frigora soles,

\pard\sl312\slmult0 permulcent auras, procul et
via fragrat odore

et procul aëria fruitur novitate viator:

at propius cupide ripas accede, viator:

nullus odor naris temptabit, nulla voluptas:

\pard\sl312\slmult0 300 sic et amor: dum
primus abest, dum fervet oletque:

\pard\sl312\slmult0 si propius tandem, victus
dulcedine, tangis,

\pard\sl312\slmult031
\pard\sl312\slmult0

iam nec olet nec fervet amor nec denique quicquam
est.

\pard\sl312\
slmult0

2

\pard\sl312\slmult0 Ut flos in clausis humilis
viget hesperis hortis

inter odoratas violas et lilia, nullo

\pard\sl312\slmult0 305 in pretio, quippe ex se
nullum exspiret odorem:

\pard\sl312\slmult0 praeteriens luci despectat
iure viator:

ast idem redeat multa vel nocte viator:

nocte olet et secum vigil aurea sidera mulcet:

sic amor: ut luci despectent, ut male volgo

\pard\sl312\slmult0 310 audiat; ut tranquilla
quies advenit et umbra

\pard\sl312\slmult0 ille animum quodam
secretum ture vaporat.

\pard\sl312\slmult032
\pard\sl312\slmult0

Hic Calvos: «Satis est lusum: labor ultimus hic est».

\pard\sl312\
slmult0

XIV

MEL

\pard\sl312\slmult0 At tu, Catulle, somnia, ut
lubet: licet

captare nubes, experiri Lesbiam.

\pard\sl312\slmult0 315 Tua, ut leo, in te patere,
saeve, verbera,

\pard\sl312\slmult0 sine illa taetra peste
morboque inplicet,

expellat omni pectore omne gaudium,

perurat intestina! Nam quid adtinet?

Flores amaros apibus offerat salix:

\pard\sl312\slmult033
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 320 apes amaro ex flore
dulce mel liquant.

\pard\sl312\slmult0 Tristisque amor progignet
iste carmina

saeclis futura plurimis dulcedini.

Consurgunt tandem, nam serior appetit umbra.

Mox vero ut minime iuvisset cena Catullum,

\pard\sl312\slmult0 325 non oculos somnus
noctu texisset (at illum

\pard\sl312\slmult0 excepit, lecto deserto,
lectulus, et sic

fecit, Calve, tibi parvom, iucunde, poema),

ipse, puto, dixit, nec me narrare necesse est.

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 v. 128 sqq. Plin. H. N. XXXVI 4, 2:
in Pariorum (lapicidinis) mirabile proditur, gleba lapidis unius cuneis
dividentium soluta, imaginem Sileni exstitisse.

v. 180 sqq. Cfr. Hom. Od. IV 286 sqq.

\pard\sl312\slmult034
\pard\sl312\slmult0

v. 294 sqq. Plin. H. N. XXI 18: odor suavior e longinquo propius
hebetatur ut violae.

v. 303 sqq. Plin. H. N. XXI, 18 hesperis noctu magis olet, inde
nomine invento.

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult035
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slm
ult0MORETUM

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 Eluctabatur pedes udam
forte Capenam

Quintus Horatius: hac venientia plaustra repellunt,
hac designator queribundi funeris urget.

Dumque hinc ille rotas, illinc funalia vitat,

\pard\sl312\slmult0 5 raucus et hinc lippo
convicia dicit agaso

\pard\sl312\slmult0 illinc deposito non laudat
praeifica lessa,

en calidis manni cervicem naribus afflant,

et vati cita raeda femur prope radit anhelos:

cum sonat a raeda vox Maecenatis: «Horati,

\pard\sl312\slmult0 10 annon Musa vetat
vatem reptare pedestrem?

\pard\sl312\slmult036
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 Tollam te: medius nostri
conside: latebis,

si quis Brutus adhuc circum monumenta vagatur».

Cui Flaccus: «Brutos, pater optime, nil moror:

hic, ne Vedius occurrat, vereor magis». Hinc sedet
inter

\pard\sl312\slmult0 15 urbanum ridens ac ...
quis fuit alter? ... agrestem.

\pard\sl312\slmult0 Raeda viros rapit:
octipedem sonat Appia plausum.

Elabebantur, vixdum conspecta, sepulcra

ex oculis, motaeque basi per inane columnae

certabant raedam subito contingere cursu.

\pard\sl312\slmult0 20 Tum sculpti pueri
faculas praetendere dextra

\pard\sl312\slmult0 marmoreoque sequi vivos
maerore puellae.

\pard\sl312\slmult0 «Ecce tibi»
Flacco Maecenas aure susurrat

\pard\sl312\slmult037
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 «rure, puto, redit ille: fuit
praesaga tibi mens:

obvius est nobis: multarum turba rotarum

\pard\sl312\slmult0 25 saxaque quadrupedans
plaudit quadrata tumultus».

\pard\sl312\slmult0 Nam bina in prima
veniebant esseda fronte

plena ciniflonum, cosmetarum, balatronum:

deinceps Bithynos leviter porrecta per armos

octaphoros lectica: patent utrimque fenestrae:

\pard\sl312\slmult0 30 intus mima cubat:
myrrhaque vaporat euntes.

\pard\sl312\slmult0 Tum carruca subit phaleratis
iuncta caballis,

plena ipso. Sedet ille caput suffultus obesum

molli pulvino: tumidi sic omnia circum

praetereunt oculi: corrugant omnia nasum

\pard\sl312\slmult0 35 Non bene olet tellus et
caeli mundus homullo!

\pard\sl312\slmult038

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 Quare reticulum nebulis et
lumine textum

admovet ad nares clauso cum flore rosarum.

Hic Flaccus: «Quis homo est qui sic oggannit ad
aurem

pumilio vetus huic sceleri? Quibus obsita setis

\pard\sl312\slmult0 40 frons, quibus et rugis
cortex diffissa cicadae!

\pard\sl312\slmult0 Hic est ille, canit velut alter
Homerus, apud quem

evomat et dictu mala Vedit et bona, quemque

consultet quonam faciat servetque modo rem ...»

Cui sic Maecenas: «Annon lippire putem te?

\pard\sl312\slmult0 45 Simiolum cernis, non
cernis (inungere!) nanum:

\pard\sl312\slmult0 stat multo pluris capitis
pecus ista canini:

progenerare Syri». Tum Flaccus: «Di pecudum par

pervertant! Fenum quod mannus proicit, esse

\pard\sl312\slmult039
\pard\sl312\slmult0

debet herus». «Mannine fame morientur? At horum

\pard\sl312\slmult0 50 est nullus, Syrio qui non
sit natus onagro».

\pard\sl312\slmult0 Haec dum
Maecenas loquitur, iam Vedius illos

\pard\sl312\slmult0 erroneos oculos ad par
adiecit equorum

adversum: raedam dein dedignatus, ad ipsum

venit herum: supplexque admovit ad oscula
dextram.

\pard\sl312\slmult0 55 «I nunc» mox raeda
praeter dicebat eunte

\pard\sl312\slmult0 Flaccus «et huic pare legio
romana tribuno!

At cum contuleris servili pila ligoni,

ante renidentes ferro quam longa cohortes

expedias, ostende ducem, notaque Quiritem

\pard\sl312\slmult0 60 admirabuntur fugitivi
compede tritum.

\pard\sl312\slmult040
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 Siccine rostra fori Davum
videre togatum?

Dama viam sacram praetexta verrat, et intus

muraenas servus consorti carne saginet?

hunc et ad ingenuam princeps admittere mensam

\pard\sl312\slmult0 65 audeat?» Hic placide
Maecenas: «Hora quota est?

\pard\sl312\slmult0 Heu! sol nimius multusque
dies. Recitate, poetae,

quod tamquam puris animum refrigeret undis.

Vatis idem carmen mihi, quod numerosus aquae
fons,

quem procul audivit sitiens mussare viator.

\pard\sl312\slmult0 70 Est iter et vitae labor:
errantemque poeta

\pard\sl312\slmult0 invitat: "Venias! hic est aqua
dulcis et umbra!

quid magis exoptes? viridique in gramine somnus."

Civibus hoc magnum dulci suadete loquela,

\pard\sl312\slmult041
\pard\sl312\slmult0

"siquis fonticulo possit finire sitim, ne

\pard\sl312\slmult0 75 flumen amet:
quodcumque ultro citroque petamus,

\pard\sl312\slmult0 esse hic, esse Ulubris, in
agelli finibus esse.

Rus vocat: - Em! nudo quidquid bene feceris, inquit,

haud obliviscar: sulcos mihi redde priores,

redde pie florere, meis mugire iuvencis:

\pard\sl312\slmult0 80 te tibi restituam. - "
Quit leges figere Caesar,

\pard\sl312\slmult0 mores ipse nequit: gladios
incude refingat,

non animos: hydram qui clava contudit, idem

non tigres mulcere valet, non ducere quercus.

Quid si plebs onagros inhiat nebulonis et aurum

\pard\sl312\slmult0 85 et vivaria? quid si iam
conrepsit in urbem

\pard\sl312\slmult0 rusticus et tandem spreto
romanus aratro

\pard\sl312\slmult042
\pard\sl312\slmult0

mavolt in scaenis circoque movere manus, quam
in segete? At quorsum nunc haec? Dic, Quinte, mihi,
si

spectasti ludos: Thraex est Gallina Syro par?»

\pard\sl312\slmult0 90 iamque tua longa velox
devererat, Appi,

\pard\sl312\slmult0 raeda via, tacitasque rotas
herbosa ferebat

semita: tum multus frondosis passer ab ulmis

avolat, atque togas aliqui miratur et urbem

rusticus: hinnitu manni sua rura salutant.

\pard\sl312\slmult0 95 «O rus» et secum
meditatur Horatius «ecquis

\pard\sl312\slmult0 sponte tibi sanus vale
dixerit? Ecce meum cor

hic segeti, silvae, vinetis, bubus adhinnit.

O ubi Bantini saltus et laeta Ferenti

arva? quis et reddat te, fons muscose? quis et te

\pard\sl312\slmult043
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 100 nec puero mihi nec
raucis inimice palumbis,

\pard\sl312\slmult0 a quo pendeat mihi
nidulus, Appule Voltur?»

\pard\sl312\slmult0 Dum procul ipse
larem parvum, dum corde revisit

\pard\sl312\slmult0 se puerum, dextraeque
patris dumeta pererrat

implicitus, totas auriga reducit habenas:

\pard\sl312\slmult0 105 consistunt manni:
solidam terit ungula terram.

\pard\sl312\slmult0 Est in conspectu reseratis
ampla fenestris

villa die medio gaudens et sole benigno.

Hinc vinum redolent cellae tabulataque fenum,

hinc fimus obtectus virgis et fronde fracescit

\pard\sl312\slmult0 110 Desiliunt raeda: sed
quem tunc area primum

\pard\sl312\slmult0 excepit cupidum, quo
tandem nomine dicam?

\pard\sl312\slmult044
\pard\sl312\slmult0

Huic aquili rubor oris erat: tum grande pudico
corpus, et in gestu quaedam motuque sedebat
rusticitas: illum sed rus agnovit: ut illum

\pard\sl312\smult0 115 vir gregis altilium
cristato vertice gallus

\pard\sl312\smult0 aspexit, signum canit
horridus et monet acri

edicto populum: mox area tota cohorsque
excepere suum cantum plausuque poetam,
Vergilium: magno tum circum stridere bombo

\pard\sl312\smult0 120 plenae mellis apes,
albaeque in sole columbae

\pard\sl312\smult0 et gemere hinc illincque
cubili turtur ab alto.

Quin reduces ad tecta boves, et plaustra iuvenci
stridula volventes messumque in corbibus arvum,
dum sic praetereunt efflantes nare laborem

\pard\sl312\smult0 125 agricolam lentis oculis
stupuere togatum.

\pard\sl312\smult045
\pard\sl312\smult0

\pard\sl312\slmult0 Hic «Pueri, lassis
citius iuga demite bubus»

\pard\sl312\slmult0 vilicus exclamat celso de
limine villae:

«ipsas in plaustris hoc tempore linquite corbes:

id pransis operae vobis erit». Inquit et ultro

\pard\sl312\slmult0 130 conspexit raedam
venientesque ordine cives.

\pard\sl312\slmult0 «Sol caput urit,» ait «patres:
succedite tecto:

intus aqua est: acri mixtam potetis aceto:

adde siligineum panem coctique cibi quid,

si iuvat in longo scamno considerare». «Quidni?»

\pard\sl312\slmult0 135 Maecenas ait «hic
Saturnus forte latet rex:

\pard\sl312\slmult0 aurum paullisper liceat
prandere beatis».

His introgreditur dictis, dum plaustra sub umbra

erecto temone manent per tecta cohortis,

\pard\sl312\slmult046
\pard\sl312\slmult0

atque in compluviis lacubus potare iuveni

\pard\sl312\slmult0 140 pergunt et tacitis
exsugunt haustibus undam.

\pard\sl312\slmult0 At strepitu multi
resonant examinis aedes

\pard\sl312\slmult0 atque operas simul atra
capit servosque culina.

Ut propriam dat cuique dapem pia vilica, quisque
sic sedet et fruitur contriti murmure panis,

\pard\sl312\slmult0 145 mox et rara quadris
pulmenti frusta maritat.

\pard\sl312\slmult0 Ecce «Quid ad panem,
quaeso, sub dente crepacem»

inquit Maecenas «adhibent? Olet istud et est quod,
quamquam nil opus est, stomachum pervellat
inanem».

Huic tum Vergilius ridens: «Agnosce moretum».

\pard\sl312\slmult0 150 «Certe equidem
poteram: nam vires sensit aceti

\pard\sl312\slmult047
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 nasus et in viridi
deprenderat allia massa.

Hic apiique comae graciles, hic caseus, hic est
ruta rigens, et cuncta frequens pistillus obivit.

Cur non hoc edimus te nunc auctore moretum?

\pard\sl312\slmult0 155 Nam pro puleio nobis
haec ruta futura est.

\pard\sl312\slmult0 Vilice, nil refert, quo ponas
unctius, hac te

atque illac circumcursare: iube modo nobis
apponi tria de medio pulmenta catino».

Praebet iussa viris patinam pia vilica: tollant,

\pard\sl312\slmult0 160 orat: id urbanis merito
sordere palatis:

\pard\sl312\slmult0 ne vero abstineant: famulis
satis esse superque.

Sic libata viri gustant, et multa iocatur

Maecenas rugam ridens vescentis Horati,

vilica cum narrat cuidam placuisse tribuli

\pard\sl312\slmult048
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 165 has epulas, equiti
romano calceolos qui

\pard\sl312\slmult0 conficeret. «Cessasne
bonam Venusinus in offam?»

Vergilius tacet et dulces reminiscitur Andes.

\pard\sl312\slmult0 Circumeunt
pransi villam, bubileque visunt

\pard\sl312\slmult0 iam vacuum (vituli
resonabat voce relict)

\pard\sl312\slmult0 170 doliaque in cella
magnique voluminis orcas

\pard\sl312\slmult0 albanique cados gypsato
cortice cautos.

Hinc per agrum reptant vario sermone terentes
tempus. «An in me aliquid maerens offendis,
Horati?»

infit Maecenas «edisti rapa Quirini,

\pard\sl312\slmult0 175 sive aliud quid
idemque». «Immo mirabar ego te,

\pard\sl312\slmult049
\pard\sl312\slmult0

\pard\s1312\slmult0 Maecenas, ut quem victu
cultuque Quirites

molliculum rodant, hic vesci pane secundo,
hic et olens modica patina prandere moretum.
Me cichorea iuvant, nigris ego pascor olivis.

\pard\s1312\slmult0 180 Sed cum serpyllo tua
Testylis allia, Publi,

\pard\s1312\slmult0 plura quidem nimio, nisi
fallor, contudit». «Eia!

nil medium est!» Haec inter eos ad tecta vocabat
clamor et hinc illinc turbae concursus agrestis.

\pard\s1312\slmult0 Tirones famulus
domitabat forte iuencos

\pard\s1312\slmult0 185 ad plastrum
traheamque senex. Huic candida pectus

\pard\s1312\slmult0 barba tegit, cani volitant a
fronte capilli,

dum stans in longo stimulum temone minatur
tauris, et verbis agitat. Praerupta viri vox,

\pard\s1312\slmult050
\pard\s1312\slmult0

taurorum flatu mugituque acrior ipso,

\pard\sl312\slmult0 190 nec sonat humanum:
longinquas illa paludes

\pard\sl312\slmult0 et silvas et bella sonat: sed
barbara tauri

quid sibi verba velint uni sentire videntur.

Iam fertur cursu, iam plastrum paene togatos

opprimit incautos: deus ille in pulvere prodit

\pard\sl312\slmult0 195 ex alio veniens, saevis
cum bubus, Olympo

\pard\sl312\slmult0 nubifero: pontumque oculis
imitatur et enses

caeruleos. Plastrum vitant, et vilicus (illis

namque aderat subito): «Paulo est cerebrorior, idem

longe aliis praestat prensos domitare novellos.

\pard\sl312\slmult0 200 Mos illi patrius. lunctis
ibi rite iuvencis

\pard\sl312\slmult0 uxores dicuntur emi. Sic
Flavus et emit

\pard\sl312\slmult051
\pard\sl312\slmult0

(dixerunt istum conservi nomine Flavum)

emit, deinde sui longe ducis arma secutus

non rediit. Crines, ex quo cinxere coronam,

\pard\sl312\slmult0 205 non posuit: cana est,
fuit haec coma flava sub hasta:

\pard\sl312\slmult0 magnus erat, nihil est. Quis
scit quid sera vehat nox?»

\pard\sl312\slmult0 At ni nocte
volunt urbem perrepere cives,

\pard\sl312\slmult0 tempus abire domum.
«Valeas, bone vilice». Rursus

raeda viros capit et tacitas hinc semita ducit

\pard\sl312\slmult0 210 uda rotas, dein
octipedem sonat Appia plausum.

\pard\sl312\slmult0 Hic Flaccus: «Menti nebulo
mihi Vedius haeret

et toga perverrens sacram sex longior ulnis

illa viam mannisque illis haec Appia trita».

Cui nil respondens Maccenas incipit: «Olim

\pard\sl312\slmult052
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 215 Caesaris audiui legatum
dicere Catts

\pard\sl312\slmult0 sic solitos barbam et rutilos
submittere crines,

cum victi pugna cessissent, nec nisi caeso

hoste, genis et fronte pilos deradere votos.

Haec quorsum spectant? Esto, inquam, terminus, ad
quem

\pard\sl312\slmult0 220 sistat paciferas iam
victrix Roma cohortes».

\pard\sl312\slmult0 Cui Flaccus: «Sed nil
cuiquam satis esse videmus:

non urbi, pater, imperium, non civibus aurum».

«Scilicet et» tum Vergilius balbutit «ad urbem

adveniet lentis olim Germania plaustris.

\pard\sl312\slmult0 225 Quid tunc (in magnam
nam silvam creverit arbos)

\pard\sl312\slmult0 Veditus? En telo defendat
Veditus urbem!

\pard\sl312\slmult053
\pard\sl312\slmult0

Heu! tunc devotos tondebis, Flave, capillos ...»

«At di» Maecenas haec verba intercipit «istud

avertant omen! Sed tu ne desine morem

\pard\sl312\slmult0 230 et pacem suadere,
Maro: tu carpe facetus

\pard\sl312\slmult0 cives esse modum dictans in
rebus, Horati!»

\pard\sl312\slmult0 Hinc velox vultu
defixos raeda vehebat,

\pard\sl312\slmult0 et propius tacitis accedis,
Roma, poetis.

Tum sculpti pueri faculas praetendere

\pard\sl312\slmult0 235 marmoreoque sequi
vivos maerore puellae.

\pard\sl312\slmult0 Ecce «Quid hoc intus dicam
saevire veneni?»

Flaccus ait «quaenam fuit huic incocta moreto

vipera? Canidiam reor has trattasse dapes. O

ilia messorum, Publi, praedura tuorum!

\pard\sl312\slmult054
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 240 At scelus ipsa tuum,
Maecenas, poena sequetur:

\pard\sl312\slmult0 hac tua nocte, precor,
depellat suavia dextra

usque et in extrema sponda cubet usque puella!»

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0v. 9 Hor. S. II 6, 42 sqq.

v. 26 sqq. Vedium Pollionem, cuius luxus notatur a Tacito Ann.
I, 10 et a Cassio Dione LIV, 23, eundem esse arbitror ac Vediuni
nebulonem de quo narrat Cicero ad Att. VI I, 25, et Vedium Rufum in
quem Hor. Epod. IV.

v. 36 sq. Cic. Verr. V 11: reticulumque ad nares sibi admovebat,
tenuissimo lino, minutis maculis, plenum rosae.

v. 45 sq. Cic. ad Att. VI I, 25: erat praeterea cynocephalus in
essedo.

v. 50. id. ib.: nec deerant onagri. Cfr. Petronius [38]: nam
mulam quidem nullam habet, quae non ex onagro nata sit.

v. 85 sqq. Varr. R.R. II 3: nunc intra murum fere patres familiae
conreperunt etc.

v. 146. Sen. Ep. CXIV Maecenas ... crepacem molam.

\pard\sl312\slmult0 v. 200 sq. Tac. Germ. 18, 31 et al.

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult055

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slm
ult0ECLOGA XI SIVE
OVIS PECULIARIS

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 Etiam
opilio qui pascit, mater, alienas oveis,

aliquam habet peculiarem, qui spem
soletur suam.

\pard\s
1312\slmult0
PLAUT. *Asin.* III I

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 Mannis iuncta pigris ad
Lirim raeda vehebat

Vergilium. Varius comites et Tucca. «Vetamur»

inquit Vergilius «positam contingere metam:

Vesper adest». «Dilecte, tuum diffidere, Publi,

\pard\sl312\slmult0 5 semper erit:» Varius
respondet. Plotius instat:

\pard\sl312\slmult056
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 «Desperare soles ab aperto
carcere calcem ...»

«Quin immo» Varius sic interfatur amicum

«decurso spatio creta cunctaris in ipsa:

ut nunc rite novem musas meditatus avena

\pard\sl312\slmult0 10 haeres atque choro
dubitas adiungere Gallum».

\pard\sl312\slmult0 «Qui nimium metuit,»
respondet Publius «idem

et cupit. Ut cupio prima mox nocte cohorti

et Maecenati lepidoque occurrere Flacco!

Sed vix deponet Sinuessae raeda per umbram,

\pard\sl312\slmult0 15 nedum Minturnis
quassos ultrave. Quid ergo est?

\pard\sl312\slmult0 Cur opportuno non
pernoctamus in illo

diversoriolo? ianum triviumque videte.

Hic requiescemus. Sociis bene mane iuvabit

non animo solum sed fronte occurrere laetos».

\pard\sl312\slmult057
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 20 Sic placuit: sistunt
mannos ipsique tabernam

\pard\sl312\slmult0 introeunt titulo perfecto
non sine risu:

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\
slmult0 BALNEVS
VRBICUS HEIC LAVAT.

OMNIA
COMMODA PRAESTO.

\pard\sl312\slmult0

Tum: «Salvete, patres,» in trito limine copa

incipit: «est quidquid qui pulcre victitat, optet:

\pard\sl312\slmult0 25 sunt balani, conchae,
lepadēs, est perna, nec escae

\pard\sl312\slmult0 molliculae desunt, est
caseus aridus, est ... est ...

est sinuessani veteris cadus unus ...» «Abunde!»

aiunt ridentes. «Quibus ergo victibus ornem

nunc cenam? Sat erit dixisse». «Lavabimur». «Eia!»

\pard\sl312\slmult058
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 30 «Urbanis crudisque
ignosce». «Nihil moror» inquit.

\pard\sl312\slmult0 Vesper erat: sed clara dies
decedere nocti

cum nollet, cunctans super obvia quaeque tremebat,
culmina villarum, florentes ordine malos
et pinus lentasque cacuminibus cyparissos.

\pard\sl312\slmult0 35 Tum discedenti sensim
nec sponte diei

\pard\sl312\slmult0 hinc illinc plausu volucres et
voce favebant:

esse sibi reliquum quod agant: ne devolet: esse
extremam stipulam nidis unde unde ferendam,
extremum edendum geniali ex arbore cantum.

\pard\sl312\slmult0 40 Dum comites horrent in
thermis multa iocantes,

\pard\sl312\slmult0 Vergilius voces avium
captabat in arvo

incedens lente qua callis duceret ipse:

\pard\sl312\slmult059
\pard\sl312\slmult0

ecce autem casulam paleis et arundine textam

prospicit, unde sonat singultu rupta querela,

\pard\sl312\smult0 45 tristior audiri puero
lugente, senilis.

\pard\sl312\smult0 Namque senex intus
sermonem pastor habebat

cum tuguri domino. Propior venit, admovet aurem

Vergilius: celat muscoso cortice quercus.

Huic haerent etiam lapsi folia arida ramis

\pard\sl312\smult0 50 autumn: nonnulla
cadunt auraque trahuntur.

\pard\sl312\
smult0

UPILO

\pard\sl312\smult0 Cara fuit conserva mihi,
bone. Commoda mecum

durum prandebat panem tenuemque lupillum.

At gustare meo si quando de sale parcus

\pard\sl312\smult060
\pard\sl312\smult0

instanti dederam, nil supra. Saepe sub altis

\pard\s1312\slmult0 55 rupibus, ut gelidis
albebant prata pruinis,

\pard\s1312\slmult0 calfeci sagulo, morior dum
frigore, pernox.

LIBERTAS habuit nomen, quo nomine nil est

dulcius. Heu! quotiens, ut abesset causa, vocabam,

quo spem percussae solarer imagine vocis!

\pard\s1312\slmult0 60 «LIBERTAS» quotiens
iuvit clamare «venito!»

\pard\s1312\
slmult0

ALTER

\pard\s1312\slmult0 Tempus erat: nam fracta,
puto, peda multa novasti ...

\pard\s1312\
slmult0

UPILIO

\pard\s1312\slmult061
\pard\s1312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 Immo sum tiro. Pastorem
fecit herus, me

postquam triginta frugi perspexerat annis.

Calluerat prius urbano mihi corpus in omni

\pard\sl312\slmult0 65 servitio. Fueram
famulique vicarius olim

\pard\sl312\slmult0 et mediastinus, mox qualis
qualis: et egi

ianitor excubias constrictus colla catena

et molui tabula praecinctus pectora sic ut

nil possem ad rostrum digitis afferre farinae.

\pard\sl312\slmult0 70 Tandem rus asinum
vetulum dimisit, ovesque

\pard\sl312\slmult0 credidit ipse cani carioso
tutus agendas.

\pard\sl312\
slmult0

ALTER

\pard\sl312\slmult062
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 Atque vagi sociam permisit
habere grabati ...

\pard\sl312\
slmult0

UPILIO

\pard\sl312\slmult0 Non ita, non. Erat inter oves
infirmior una

lactis egens etiam nec habens quid sugeret agna.

\pard\sl312\slmult0 75 «Hanc ad vicinum
multo cum flore sacellum»

\pard\sl312\slmult0 inquit herus «fer ab hinc: dic
iam vovisse deo me».

«At cum tota fere sit pellis et ossa, sacerdos»

respondi «fors et te dedignetur et agnam.

Iam nulla est. Cur non propriam das, optime, servo?»

\pard\sl312\slmult0 80 At dominus ridens:
«Habeas: hoc sume peculi».

\pard\sl312\slmult0 Tunc ego fronde nova vigil
et lactentibus herbis

\pard\sl312\slmult063
\pard\sl312\slmult0

atque alui micis et servo pane refeci.

\pard\sl312\
slmult0

ALTER

\pard\sl312\slmult0 Paene unam dixi te
suscepisse puellam ...

\pard\sl312\
slmult0

UPILIO

\pard\sl312\slmult0 Quid? Pueros turpi mangoni
tollimus: agnam

\pard\sl312\slmult0 85 nutrivi propriam. Non
illam pascere sacro

\pard\sl312\slmult0 abstinui: sanctis illi de
fontibus haustum

permisi bibere et luci decerpere frondem.

Quippe meam pastum, pecudes nunc inter heriles,

adlatam sero, spem libertatis agebam.

\pard\sl312\slmult064
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 90 Quam bona quamque
adsueta mihi, quae semper eunti

\pard\sl312\slmult0 haereret gradiens, adsideret
usque sedenti!

Quod si quid mihi conspectum dempsisset alumnae,

«Heus mea LIBERTAS» clamabam tristis «ubinam es?»

\pard\sl312\
slmult0

ALTER

\pard\sl312\slmult0 Tu ravus senio: nimium
procul illa latebat ...

\pard\sl312\
slmult0

UPILIO

\pard\sl312\slmult0 95 Quid dicas teneo.
Tremulo procul illa vocanti

\pard\sl312\slmult0 balatu respondebat. Tum
deses in umbra

\pard\sl312\slmult065
\pard\sl312\slmult0

festuca canum caput a lictore videbar

contingi: nisi ventus erat. Quid? Bima salitur:

concipit: est praegnans: geminas parit: hoc mihi

Faunus

\pard\sl312\slmult0 100 praestat, ut hac
geminos edant in tempore fetus.

\pard\sl312\slmult0 Caseus interna fit abunde,
lana putatur

largiter, admitti poscunt de more novellae.

Iam grex dependet dumis meus. Ecce pererrat

LIBERTAS gaudetque amplo circumdata partu ...

\pard\sl312\
slmult0

ALTER

\pard\sl312\slmult0 105 Somnia cernebas
vigilans, dum pascitur agna ...

\pard\sl312\
slmult0

UPILO

\pard\sl312\slmult066
\pard\sl312\slmult0

\pard\s1312\slmult0 Somnia ... Venit herus.
Numerat pecus. Eia! ut opimum!

ut sanum! Tanto in numero quae sit mina, nulla est!

Praeterea similes, magis ovum ut discrepet ovo.

«Hoc» inquam «mihi fecisti, patrone, tot annis

\pard\s1312\slmult0 110 ante, peculium». Frontem corrugat. «At» inquam

\pard\s1312\slmult0 «hoc ipsum pretium tibi libertatis habeto».

Convenit. Adicio: «Pecus est, quam cernis hiantem,

effetam, surdam, quae nec valet ire, nisi quis

ductitet. Hanc dono pastori linque fideli ...»

\pard\s1312\slmult0 115 Somnia! Bima mihi moritur. Spes omnis adempta est!

\pard\s1312\slmult0

ALTER

\pard\s1312\slmult067
\pard\s1312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 Cur ita desperas iacturam
passus in agna?

\pard\sl312\
slmult0

UPILIO

\pard\sl312\slmult0 Cur? Quia servus eram qui
nunc sum cervus, anhelus,

debilis. Ut respirarem paulisper apud te

deverti. Fugio. Tam frugi, tam probus en hic

\pard\sl312\slmult0 120 hic fecit furtum: memet
furatus hero sum.

\pard\sl312\slmult0 Vae mihi! Nunc ferrum
senio confectus et ignem

experiar: macrae callebunt verbere costae

et longas frontis perrumpent stigmata rugas.

En spes illa! Manet post tot tantosque labores

\pard\sl312\slmult0 125 crux: nec liber ero
medio nisi in aere pendens,

\pard\sl312\slmult068
\pard\sl312\slmult0

\pard\s1312\slmult0 cum iam non aures feriet
strepitus corvorum ...

Tum vero strepuit foliis humus, et ferit aures
vox clamantis. At ille foras se proripit amens.

Atque senem praeter videt albis crinibus hirtum

\pard\s1312\slmult0 130 currere Vergilius,
cohibentem gutture tussim.

\pard\s1312\slmult0 Te mediastinus copae, te
voce, poeta,

quaerebat iussu comitum, cum serus abesses.

At cervum sonitu puer et clamore fugacem

terrui ignarus. Tu vero dicta revolvens

\pard\s1312\slmult0 135 factaque sublustri
repetebas nocte tabernam:

\pard\s1312\slmult0 "Quid quereris fetam
ducens, Meliboe, capellam?

Fors reddat casulam viridanti caespite tectam.

Quidve doles, quod, Moeri, tuos nunc barbarus
haedos

cenet in urbe? Canas: nulla est via longa canenti.

\pard\sl312\slmult0 140 En hic est penitus,
pastores arcades, aeger,

\pard\sl312\slmult0 ecce homo tristis ... Homon?
Nullum caput hic habet. Est res.

Sunt tamen et lacrimae rerum. Si versibus ornem

has lacrimas! Decimo finito carmine, si mox

undecimum ludam! Non haec luduntur

\pard\sl312\slmult0 145 nec quidquam cecinit,
calamo nec lusit agresti

\pard\sl312\slmult0 iste umquam pastor
quidquam. Nimis absona musis,

ista, minora quidem, nisi sunt maiora, poeta.

Praeterea mihi iussa sequi non mollia molli

(Quinte facete, soles hoc tu garrire) necesse est.

\pard\sl312\slmult0 150 Maius opus moveo,
iamque e pastore vaganti

\pard\sl312\slmult0 cultor agri fiam, certis et
finibus utar,

\pard\sl312\slmult070
\pard\sl312\slmult0

hac in re similis magnae tibi, Roma, pusillus.

Ver est, iam tauros iungo, iam tempus arandi.

Quid laudes celebrare tuas, Saturnia tellus,

\pard\sl312\slmult0 155 antiquas moror? O
sedes secreta deorum,

\pard\sl312\slmult0 ultima iustitiae servans
vestigia terris,

Italia, a placidis bene nomen nacta iuvenis!"

Haec meditabaris tecum, pudibunde poeta,

cum rursus venit in mentem fugitivus, et horres.

\pard\sl312\slmult0 160 Ecce genus deinceps
agris ferratile totis

\pard\sl312\slmult0 atque instrumentum
reputas vocale gementesque

altius exhaustis in sulco bubus homullos,

asperius plaustris stridentes comparis axe.

"Siccine consuetos placide iuga terre iuvenos

\pard\sl312\slmult0 165 pone catenatus
crudelius ibit arator?

\pard\sl312\slmult071
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 atque nota frontem nivea
signatus inustum

stigmatē custodem vitulus mirabitur? Eheu!

num peiora canam stabulis ergastula? Nil est.

Atqui si nequeo vindicta tangere rura,

\pard\sl312\slmult0 170 me vinctos pudeat
saltem vidisse colonos,

\pard\sl312\slmult0 et tantum placeant heredia
parva suique

iuris cultores. Quae flores iusta quotannis,

quae fruges educit, habet Dea Libera nomen".

Lassus in ambiguo vix convivere cubili

\pard\sl312\slmult0 175 nocte potest:
volucresque canunt, surgitque poeta.

\pard\sl312\slmult0 Ros cadit et caelum iam
subrubit. Ipse tabernam

deserit atque errat noctis mediusque diei,

et secum fruitur divino murmure rerum.

Tum surgunt etiam florentis sidera veris

\pard\sl312\slmult072
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 180 Vergiliae, quae luce
suum tremula terrestrem

\pard\sl312\slmult0 Vergilium quaerunt, et
nactae, luce locuntur:

«Nos ferimus tempus venientes rite serendi
cedentesque frui parto suademus eadem.

Nos ferimus rastrum, nos falcem linquimus. Audi!

\pard\sl312\slmult0 185 Otia nos facimus post
actos dia labores.

\pard\sl312\slmult0 Hoc caeleste refer, quod si
umquam fecerit, ultro

aurea tum fiet nostrique simillima Tellus».

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 v. 148. Nonne Vergilius Georg. III,
v. 4 - haud mollia iussa - lepide respondet Horatio qui Serm. I X, 44 molle
atque facetum, sive epos sive dicendi genus, ipsi tribuerat?

v. 161. (Instrumenti genus) vocale, in quo sunt servi,
semivocale, in quo sunt boves, mutum, in quo sunt plaustra. Varr. R.R. I
17.

v. 170. In Georgicis de servis et de servitute ne mentio quidem
est.

\pard\sl312\slmult073
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult074

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slm
ult0CENA IN
CAUDIANO NERVAE

\pard\sl312\slmult0

\
pard
\sl3
12\s
lmul
t0
Tu
mihi
plena,
soror,
sola es
conviv
ia soli.

M
ARIAE
IOAN
NES

P
rorsus
iucun
de
cenam

\pard\sl312\slmult075
\pard\sl312\slmult0

produ
ximus
illam.

H

OR.
Sat. I
5, 70

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 Nondum desierat raucus
cantare Cicirrus,

cum Capito: «Nonne hic mimo locus,» inquit «Horati,
qualis et Herodae vincat Matique libellos?»

«At minime claudis hic delectatur iambis»

\pard\sl312\slmult0 5 inquit Maecenas. «An
primus displicet auctor,

\pard\sl312\slmult0 asper api crabro, macie
confectus obeso?»

Plotius haec; simul adridens ridentibus «Immo»

Maecenas «imitator» ait «placet ipse Catullus».

Cum Varius: «Podagros odit si Flaccus iambos,

\pard\sl312\slmult076

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 10 nec fuit Hipponax nec
amator causa Catullus

\pard\sl312\slmult0 (scis etenim quantam tibi
quae Demetrius iste

cantitat, huic moveant, Maecenas optime, bilem);

lauricoma deferre novas ex rupe coronas

quaerit, nulla premens veterum vestigia vatum,

\pard\sl312\slmult0 15 primus et insuetos Italīs
estendere versus».

\pard\sl312\slmult0 «Atqui» Maecenas ita Pergit
«saepe rogantem,

ut Parium semel exaequet mihi pumice librum,

fallit iners magno praetexens nomine culpam,

Archilochi quasi versiculos deus ipse negarit:

\pard\sl312\slmult0 20 quare post illam, quam
nostis, ab urbe piorum

\pard\sl312\slmult0 vate fugam Flacco, nihil
exaudivimus, inquam,

de genere hoc, nisi Anum "Quid vires, Flacce,"
loquentem

"enervat tibi sic?" et inusta pelle Tribunum».

Hic interpellat balbo prope Publius ore

\pard\sl312\slmult0 25 Vergilius: «Quid enim?
Musa gaudere pedestri

\pard\sl312\slmult0 scimus et in morem Lucili
scribere docti

sermones tenues – tenuis non gloria – Quintum.

Nuper ut auditum est Capuae, dum ludis, opinor,

sive pila raptim, Maecenas, sive datatim,

\pard\sl312\slmult0 30 certamen, cum Rege
malo malus hybrida, magnum.

\pard\sl312\slmult0 Cur non hic iubeat facilem
sibi dicere Musam

Sarmenti scurrae pugnam Messique Cicirri?»

\pard\sl312\slmult0 Rident: at Varius
«Vereor ne Publius» inquit

\pard\sl312\slmult078
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 «Sicelides olim iubeat
plorare Camenas,

\pard\sl312\slmult0 35 fortis et egressus silvis
canat arma poeta

\pard\sl312\slmult0 (cede, Vari): tam grande
sonat. Sed Horatius, inquam,

Archilochine pedes dubius numerosque sequatur
haesitat, an res et Lucili verba bilinguis».

Inde Maro: «Sic est: diram modo namque parabat

\pard\sl312\slmult0 40 Canidiam ridere, velut
Lucilius alter,

\pard\sl312\slmult0 ultoris fragili tremefactam
ventre Priapi;

Canidiam modo vipereis circumdat iambis
atque Lycambeis meditatur laedere telis».

Tum vero cubito Maecenas nixus «Ut omnes

\pard\sl312\slmult0 45 increpitent, tu, Quinte,
taces nec mu facis» inquit:

\pard\sl312\slmult0 «quin prodis nunc ipse
loquax quae magna minaris?

estne tibi fervens odio Lucilius? anne

Archilochus? modo cur sequeris, modo temnis
utrumque?

si Calvum et Cinnam, si nostros respuis omnes,

\pard\sl312\slmult0 50 quid nostro saturam
concinnas more togatam?

\pard\sl312\slmult0 sin omni tu laude probas
opulescere Romam,

quid sic versiculos horres, quibus usque Catullus

ludit amat, queritur dolet, et succenset et odit?»

\pard\sl312\slmult0 Interpellanti respondet
Horatius: «Eheu!

\pard\sl312\slmult0 55 quam vellem Albano
lymphas erumpere monte

\pard\sl312\slmult0 Castalii fontis sive Aoniae
Aganippes

(cede, Vari: iam magna sonat mihi Musa pedestris)

\pard\sl312\slmult080
\pard\sl312\slmult0

unde prius faciles hauserunt carmina Grai!

Dicere, Maecenas, fatis indicta vetamur.

\pard\sl312\slmult0 60 Hoc non ipse pater
potuit Lucilius, ut qui

\pard\sl312\slmult0 exemplar sibi Aristophanem
proponeret artis

argutumque cado non deficiente Cratinum.

Sed fuit hoc laudandus: ut omnis pendeat illinc,

nostra tamen subtemen id inter stamina ducit,

\pard\sl312\slmult0 65 nec non in nostro
saturam bene condit aceto.

\pard\sl312\slmult0 Ergo Italo melius nil, nil
prius esse colendum,

quam genus hoc Itali duxi mihi carminis, idque

parvo sic inopique magis convenit eo, quod

me limae labor haud erat offensurus, ut illum.

\pard\sl312\slmult0 70 Hac de more tenus
saturae Musaque togata:

\pard\sl312\slmult081
\pard\sl312\slmult0

\pard\s1312\slmult0 nunc aliud. Qua re cantores
me minus isti

delectent, quaeris? quia fonti suavius ipsi

admoveas sitiens os tu quam cuilibet urnae.

Adde quod hanc (ex aere sit, an tibi facta vel auro;

\pard\s1312\slmult0 75 ut Lysippus eam
caelarit; nil moror) urnam

\pard\s1312\slmult0 non lymphae liquido
mulcenti murmure muscum

supponunt, amnis sed mersant gurgite, nomen

cui dederit fons ille lutumque adiecerit error.

Nos iuvat auctorem cuiusvis carminis ipsum

\pard\s1312\slmult0 80 noscere, nos ab eo
dociles pendere magistro,

\pard\s1312\slmult0 non ut mox verbis
reddamus verba fideles,

sed, quod et Archilochus primus, quod primus
Homerus

expressere sua pro parte, quod incluta Sappho,

\pard\s1312\slmult082
\pard\s1312\slmult0

id nos ut docti Graisi imitemur ab illis,

\pard\sl312\slmult0 85 hoc est, naturam
tantum verumque... nisi quid

\pard\sl312\slmult0 tu mihi nunc, Publi, prope
dissentire videris».

\pard\sl312\slmult0 «Immo» inquit «vero
Siculis decedere nymphis

\pard\sl312\slmult0 (tu modo concedas
extremum, Arethusa, laborem)

atque Syracosiam labris meditabar avenam

\pard\sl312\slmult0 90 mittere: iam sanctos
aliquos recludere fontes

\pard\sl312\slmult0 mens agitat mihi: iam, nisi
me sententia vertet,

egrediar silvis, non ut tamen arva relinquam».

\pard\sl312\slmult0 «Sic te» Quintus ait
«gaudentem rure deus quis

\pard\sl312\slmult0 adiuvet: Ascraeum liceat te
discere vate

\pard\sl312\slmult083
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 95 carmen, uti Chium
Vario scriptore licebit.

\pard\sl312\slmult0 Archilochine mihi mandabis,
candide, partes,

Maecenas? minus at valeo tractare pudicus:

haud ita dente peto canis, haud ita cornua tollo

taurus. At invenior mendax. Ut laedere possim,

\pard\sl312\slmult0 100 quid tamen ira iuvet
cornu vel dente petiti?

\pard\sl312\slmult0 quid dolor? Ut miseros
solari praestat et aegros,

et frenum cupidis, timidis simul addere calcar,

et mores emendando defigere leges!

Quod si quis magis abrotonum, quam ferre cicutam

\pard\sl312\slmult0 105 aegrotum se posse
negat, non usque negabit,

\pard\sl312\slmult0 sanus ut id laudet, quod
fastidiverit aeger.

Possim igitur versu cervicem frangere: nolo,

\pard\sl312\slmult084
\pard\sl312\slmult0

Maecenas; nec, ego si vellem, tu quoque velles.

Num Pax ire domos per tutas audet, et omnis

\pard\sl312\slmult0 110 iam sonitus cecidit belli
civilis et aestus?

\pard\sl312\slmult0 quis scit an ipse tegat nullos
cinis aridus ignes?

Scilicet, audebit calidam temptare favillam

vates et rapidam e pruna pius edere flammam!»

\pard\sl312\slmult0 «Non sane: quin longa
volens oblivia rerum

\pard\sl312\slmult0 115 ducere sollicitos
levisomno corde Quirites,

\pard\sl312\slmult0 Iustitiam canet et leges
atque otia dia.

Tum faciet ridere foco splendente Penates

et gaudere domum pueris mensamque patellis».

\pard\sl312\slmult0 Haec ita Vergilius: post
tamquam numine tactus

\pard\sl312\slmult085
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 120 «En» ait «arva nitent,
en undique culmina fumant!

\pard\sl312\slmult0 Tu nobis epulas potes
instaurare deorum,

tu Pacem, memor antiquae pietatis et auri,

o nimis armorum patiens Saturnia tellus!»

\pard\sl312\slmult0 «Nempe novum» sic
Flaccus ait «genus ante canebas

\pard\sl312\slmult0 125 regnaque Saturni, iam
tum cum litora genti

\pard\sl312\slmult0 hic secreta piaie monstrabat
et arva beata.

Sed nova nunc, Publi, sceleris vestigia nostri

apparent, nondum Romanus condidit enses!»

\pard\sl312\slmult0 «At condet. Digno
poterit quis carmine lanum

\pard\sl312\slmult0 130 multa quiescentem
clauso post saecula templo

\pard\sl312\slmult0 scribere? quis fratri
sociatum iure Quirinum?

\pard\sl312\slmult086
\pard\sl312\slmult0

lam quasi per nebulam vagitum quaerere parvum
visus eram, quo mox homines in bella ruentes
proicerent subita victi dulcedine tela.

\pard\sl312\slmult0 135 lamque dies aderit (fuit
id quodcumque) Sibyllae,

\pard\sl312\slmult0 cum tandem miseras inter
gens ferrea caedes

desinet: ut solem, cum se post ignea condit
nubila, consequitur nox astris apta serenis.

Tum vero, nisi eo possum producere vitam,

\pard\sl312\slmult0 140 curva, Quinte, lyra tu
carmen, Quinte, latinum

\pard\sl312\slmult0 ede, canens Fidei reditus et
Pacis, et alium

Roma nil Solem visurum pulcrius urbe».

\pard\sl312\slmult0 Haec alterna serunt
obliti verba poetae

\pard\sl312\slmult0 et convivarum penitus
mensaeque secundae.

\pard\sl312\slmult087
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 145 Illi autem, vacuo
videant velut aere sensim

\pard\sl312\slmult0 excludi caeloque novum
decurrere sidus,

ora tenent tacitique omnes mirantur oriri

temporibus nequaquam obliviscenda futuris.

Interea sonitus tacitis ferit omnibus aures

\pard\sl312\slmult0 150 Sarmenti stertentis
humi Messique Cicirri.

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult088
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slm
ult0FANUM VACUNAE

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\
slmult0
SATURA

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 Ruri tota novo domino
vigilata fere nox.

Namque aures vacuas tandem clamoribus urbis
implebant acri grylli stridore sabelli.

Vix dum conivet: cecinerunt undique galli.

\pard\sl312\
slmult0

I

GALLICINIUM

\pard\sl312\slmult0 5 Hic hic, heri qui vesperi
greges quoque

\pard\sl312\slmult089
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 nostros stupebas
inscius,

\pard\sl312\slmult0 hic non, Horati, te tuis de
somniais

\pard\sl312\slmult0 ad vaniora trudimus,
\pard\sl312\slmult0 nec nuntiamus seduli lucem
novam

\pard\sl312\slmult0 10 a mane
perdendam tibi.

\pard\sl312\slmult0 Hic nosmetipsos excitamus
invicem,

\pard\sl312\slmult0 postquam ter alis
plaudimus,

\pard\sl312\slmult0 solemque clausis pollicemur
feminis

\pard\sl312\slmult0 vagumque per sulcos
iter.

\pard\sl312\slmult0 15 Tu cui domi est far,
hordeum, magnum penus,

\pard\sl312\slmult0 hic, here, quiesce
quamlibet.

\pard\sl312\slmult090
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 Dein septis galli deinceps in
chortibus omnes

conticuere: fluunt animi, mens labitur ipsa

se quaerens, obeunt sublustrem somnia somnum.

\pard\sl312\slmult0 20 Mox obnitentem
Flaccum quoque languidus aufert

\pard\sl312\slmult0 somnus. Iam nec ubi est,
valet amplius esse, nec idem.

\pard\sl312\
slmult0

II

REDITUS DOMUM

\pard\sl312\slmult0 Est in paterna parvulus
domo puer:

\pard\sl312\slmult0 frondiferoque iugo sublime
Vultur eminet,

\pard\sl312\slmult0 et silva raucis ingemit

\pard\sl312\slmult091
\pard\sl312\slmult0

palumbibus,

\pard\sl312\slmult0 25 undique myrtus olet
rubetque bacis arbutus,

\pard\sl312\slmult0 et bandusini fontis
obstrepunt aquae:

\pard\sl312\slmult0 omnia sed madidis aspectat
oculis inquires.

\pard\sl312\slmult0 Nam matris ille
neutiquam vultum videt,

\pard\sl312\slmult0 immemorabiliter imaginem
dulcem sequens.

\pard\sl312\slmult0 30 Conspecta numquam
mater infanti, nec est

\pard\sl312\slmult0 obvia nunc reduci nec dicit
in somnis, Ave!

Dum vero notos per lucos immemor errat,
praetereunt segnes momento temporis anni,
vanescunt patrii subter caligine montes,

\pard\sl312\slmult092
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 35 audacem nuda tenet
illum Roma iuventa.

\pard\sl312\
slmult0

III

CANES

\pard\sl312\slmult0 Quem circumveniunt
pallentes undique formae,

\pard\sl312\slmult0 turba balatronum,
nebulonum,

\pard\sl312\slmult0 mimae, latrones, lenones,
scorta, cinaedi,

\pard\sl312\slmult0 et Furiae procul
exululantes.

\pard\sl312\slmult0 40 Canidia hinc atris sibi
rodens dentibus ungues,

\pard\sl312\slmult0 torva tuens hinc Mena
minatur.

\pard\sl312\slmult093
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 Improbis insequitur lunam
latratus euntem

\pard\sl312\slmult0 per secreta silentia caeli:

\pard\sl312\slmult0 sunt autem critici, qui
putida carmina Maevi

\pard\sl312\slmult0 45 Vergilio praeponere
certant.

\pard\sl312\slmult0

At veros latrare canes ita nescius audit,
qui matutinum propriis a sepius acres
obtrecent sonitumque pedum raurumque susurrum.
Nec dilucescit, sed pauper forte viator

\pard\sl312\slmult0 50 pergit iter linquens
maefactum rore cubile.

\pard\sl312\slmult0 Tu procul hinc dulcis
pudibundo, Quinte, poetae

occurris, balbeque audis sed dulce loquentem.
Cui sic respondes: rubor illum tingit agrestis.

\pard\sl312\slmult094
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\
slmult0

IV

AD VERGILIUM

\pard\sl312\slmult0 Qui sulco placidi sub divo
natus aratri es,

\pard\sl312\slmult0 55 ut laeta frumenti seges,
voce favente boum,

\pard\sl312\slmult0 sunt tibi propter aquas
agiles rectaeque sorores,

\pard\sl312\slmult0 Padi paterni populi,
lusciniisque sonant.

\pard\sl312\slmult0 Lusciniae cunctas celebrant,
magis omnibus unam,

\pard\sl312\slmult0 tuam gemellam, quo
die nasceris ipse, satam.

\pard\sl312\slmult0 60 Suaserunt puero tibi
blandos murmure somnos

\pard\sl312\slmult095
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 apes paternae, dum
graves melle domum repetunt.

\pard\sl312\slmult0 Posthabito fructu,
contentus flore poeta

\pard\sl312\slmult0 tu contubernales apes
moribus ecce refers:

\pard\sl312\slmult0 quae linquunt florem non
ullo stamine laeso,

\pard\sl312\slmult0 65 nec ulla ne minima
quidem ruga plicat folium.

\pard\sl312\slmult0 Quod flori super est, id api
satis est, satis autem

\pard\sl312\slmult0 ad id creandum quo
nihil dulcius est homini.

\pard\sl312\slmult0 Praediolum vates et
amoenis hortulus umbris

detinet: et flores una mirantur et herbas,

\pard\sl312\slmult0 70 lilia narcissosque et
caeruleos hyacinthos

\pard\sl312\slmult096
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 et sepem saevam spinis
comemque corymbis.

Singula sed Flaccus dum spectat, torpor inertem
occupat, et bombus teretes circumstrepit aures.
Laxantur molles, apibus pascentibus, artus.

\pard\sl312\slmult0 75 Somniat ille levi
permulsus murmure somnum.

\pard\sl312\
slmult0

v

CONTICINIUM

\pard\sl312\slmult0 Strix repetit nunc cana
cavum, nunc noctua rimam,

\pard\sl312\slmult0 gryllique sub terris
latent.

\pard\sl312\slmult0 Iam nec eunt aerae nec
inhorrens palpitat arbor,

\pard\sl312\slmult0 silentioque ros cadit,

\pard\sl312\slmult097
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 80 stellaeque invitos
oculos, una, altera, plures,

\pard\sl312\slmult0 iam condidere
palpebris...

\pard\sl312\slmult0
Dormitat, nec apum strepitus fuit ille, sed una
mussabat circa transennam musca fenestrae,
saeva canens et saepe cadens. Dein crescere
murmur,

\pard\sl312\slmult0 85 et tremuli litui
fractarumque aera tubarum

\pard\sl312\slmult0 obstrepere. At tellus
equitum peditumque tumultu

mota tonat. Iam Vergilius dilapsus in auras
est nusquam. Stertit submisso Flaccus et idem
flectit equum magnaue edicit voce tribunus

\pard\sl312\slmult0 90 ut pilis infesta cohors
procurrat in hostes:

\pard\sl312\slmult0 aspera vox aegre scabris e
faucibus exit.

\pard\sl312\slmult098
\pard\sl312\slmult0

Tandem verba sonant, sed coepto prorsus aberrant.

\pard\sl312\
slmult0

VI

BELLUM CIVILE

\pard\sl312\slmult0 Venerunt hinc inde duae
super arma volantes

\pard\sl312\slmult0 utrosque, dum siletur,
inter ordines

\pard\sl312\slmult0 95 eia! aquilae latis alis et
ab aethere terram

\pard\sl312\slmult0 micare subter aere
fulgidam vident:

\pard\sl312\slmult0 alteraque alterius subito
petit unguibus ungues,

\pard\sl312\slmult0 sonorque caedis arduus
ruit ferae.

\pard\sl312\slmult099
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 Circum signa volant avulsae
corpore plumae,

\pard\sl312\slmult0 100 et ante tempus arma
sanguis inquinat.

\pard\sl312\slmult0 O aquilae quibus est
romana nidus in arce

\pard\sl312\slmult0 et una mater, altitudinis
sequax,

\pard\sl312\slmult0 o aquilae ex auro, rigido
quas aere cohortes

\pard\sl312\slmult0 tuentur usque
fortibusque cordibus,

\pard\sl312\slmult0 105 quid paribus pugnare
pares prorumpitis? unde

\pard\sl312\slmult0 agenda praeda?
quemne et unde pellitis,

\pard\sl312\slmult0 o cives, hostem? Cives, cum
finibus istis

\pard\sl312\slmult0 colonus arva dimovens
ligonibus,

\pard\sl312\slmult0100
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 non nisi consimiles galeas
invenerit atque

\pard\sl312\slmult0 110 ubique pila, pila
utrimque foderit,

\pard\sl312\slmult0 Romanos ipsi Caelo
pugnasse putabit

\pard\sl312\slmult0 et hic perisse
contremescet impios.

\pard\sl312\slmult0 At quae non contra Caelum,
quae bella piorum

\pard\sl312\slmult0 piisve non abominanda
matribus?

\pard\sl312\slmult0 115 Quae sub sole putant
tot parvos esse Quirites

\pard\sl312\slmult0 quot ista nutrit alma
terra parvulos:

\pard\sl312\slmult0 tam sunt inter se similes
tamque omnium egeni,

\pard\sl312\slmult0 parique iure dulce
pectus appetunt!

\pard\sl312\slmult0 Miramur qui quaeque suos
dignoscere possit

\pard\sl312\slmult0 120 amantiusque tollere
usque ad osculum.

\pard\sl312\slmult0 Quid? Nonne innumeros
inter, quibus est color idem,

\pard\sl312\slmult0 figura, forma, pluma,
cantus, omnia,

\pard\sl312\slmult0 conferta propriam discernit
in arbore prolem

\pard\sl312\slmult0 suosque quaeque
passeres avis foveat?

\pard\sl312\
slmult0

VII

ANTE LUCEM

\pard\sl312\slmult0 125 Aves ab imis exserunt
alis caput

\pard\sl312\slmult0102
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 et alterum repente ponunt
crusculum,

nam voce tenue tinnula signum dedit

crista decoram parva cassidem gerens

alauda: quod vix crepuit illinc classicum

\pard\sl312\slmult0 130 telluris umbras inter et
clarum polum,

\pard\sl312\slmult0 hic omnis arbos intremittit
nutat fremit.

Cecinit avicula, terraque expergiscitur.

Verum susurrus hactenus pressi sonant,

rerumque circum lenis oscitatio.

\pard\sl312\slmult0 135 Pelluntur absque
cardinum tritu fores,

\pard\sl312\slmult0 patent fenestrae molliter
ceu palpebrae,

aurae queruntur, dulce aquae singultiunt.

Silvas per omnes sibilus sonat levis,

st! hinc et illinc mussitant tristes aves,

\pard\sl312\slmult0103
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 140 aegre ferentes
antelucanam tubam.

\pard\sl312\slmult0 At iam fenestras stridulae
circumvolant

luteis relictis nidulis hirundines,
iamque hospitale turba diversorium
passerculorum miscet ulmum cantibus.

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 145 Tunc excitatur
immemor Quintus sui.

\pard\sl312\slmult0 Calcare nubes sibi videtur et
vias

sublimis urbis a cuculis conditae.

Late canentes audit omnes oscines,
turdos, palumbes, vitiparras, turtures,

\pard\sl312\slmult0 150 paros, iynges, galbulas,
erithaeos,

\pard\sl312\slmult0 parvumque, qui nec est
usquam nec usquam abest,

\pard\sl312\slmult0104
\pard\sl312\slmult0

cui tot solia sunt quot folia sunt, regulum.

Novos poeta carminum modos stupet.

\pard\sl312\
slmult0

VIII

DILUCULUM

\pard\sl312\slmult0 O sol e roseis nubibus
eminens,

155 hesterni similis solis, ut amplius

ovum quod parimus discrepet alteri

quod nidi teneris in stipulis tepet,

hinc te nempe procul nox superincubans

alis magna nigris fovit et abdidit,

160 nunc nubem tenui cortice candidam,

distinctam maculis dividis aureis,

\pard\sl312\slmult0105
\pard\sl312\slmult0

atque excluderis. O! pulcher et aliger,
signatam madidis scande viam rosis
Exi! Longa via est, est labor improbus,
165 qualis nos humiles terreat alites.

At te gratia, te gloria, te favor
terrae prosequitur, cui bene feceris,
quamvis lucifugae vespere laedere
te tristi soleant carmine noctuae.

170 Pulcher sol, age tu, si quid agis. Nihil,
qui mox te maneat terminus, attinet.
Dilapsis similis, nasceris, occides.
Scimus: tum foliis nos quoque condimur.

Tum nobis abeunt omnia cum die,

175 sed rivus sonitu perpetuo fluit.

Iam nullae sumus: ecce, omnia, suavius

luce ipsa, recreat luscinae melos.

\pard\sl312\slmult0

Sol oritur, sparguntur aves. Sua pabula quaerunt,

hae bacas, hae vermiculos, hae semina, passim.

\pard\sl312\slmult0 180 Vescuntur, rixantur,
amant, saliunt huc illuc,

\pard\sl312\slmult0 extremo pandunt alas: tum
quicquid agebant,

aerio faciles plausu cantuque coronant.

At toto Quintus pedetemptim rure vagatur

et primas auras adducto pectore sorbet,

\pard\sl312\slmult0 185 et stupet ad ventum
tremulas cum murmure frondes

\pard\sl312\slmult0 guttasque impressas
ingentis imagine solis.

Miratur iam visa novus, tum visa quidem, cum

\pard\sl312\slmult0107
\pard\sl312\slmult0

degeret ipse alius: terra caeloque potitur.

Quicquid miratur, proprium facit ac sibi ponit,

\pard\sl312\smult0 190 dulcibus allectum verbis
et carmine vinctum.

\pard\sl312\
smult0

IX

RUS

\pard\sl312\smult0 Rus, ave et salve!
Mala longa vitae

delet, o tellus, brevis hora. Tutus

negligo iam nunc procul adsonantes

\pard\sl312\smult0 naufragus
undas.

\pard\sl312\smult0

\pard\sl312\smult0 195 O tori strati foliis
et altae

\pard\sl312\smult0108
\pard\sl312\smult0

\pard\sl312\slmult0 frondibus textum
tremulis lacunar

arboris! Nonne hi redolent magis quam

\pard\sl312\slmult0 balsama
flores?

\pard\sl312\slmult0 Tu mihi tantum
precor, alma, vati,

\pard\sl312\slmult0 200 te frui, dones:
hilarosque soles

\pard\sl312\slmult0 et leves noctes et
aquas salubres

\pard\sl312\slmult0 affer et
umbras.

\pard\sl312\slmult0 Tu cibi quod sit satis,
ipsa dones

pingue cum pomis olus: ipsa et ipsas

\pard\sl312\slmult0 205 ex tua creta,
quibus haec ferantur

\pard\sl312\slmult0109
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 dona,
patellas.

\pard\sl312\slmult0 En rauca ductus
patientis voce bubulci

\pard\sl312\slmult0 sedato pede planitiem petit,
exiguas quae

exhalat nebulas et humum redolet proscissam.

\pard\sl312\slmult0 210 Cernit ibi fulva
succinctum pelle bubulcum

\pard\sl312\slmult0 innixum buri, vaccis et voce
minantem,

non stimulo. Vitulis quos gestant, parcit arator.

At stivam premit et virgam quatit, hiscit et urget,

conspecto domino: sequitur qui lippus aratrum

\pard\sl312\slmult0 215 et vaccas oculis et
aratorem meditans et

\pard\sl312\slmult0 intra se canit. Interior, vel
corde sub

\pard\sl312\slmult0110
\pard\sl312\slmult0

ipso, tamquam anima leni resonat lyra mota canenti.

\pard\sl312\
slmult0

X

INSTRUMENTUM
RUSTICUM

\pard\sl312\slmult0 Sic te magna beet
parens,

sic donis cumulet terra memor suis,

\pard\sl312\slmult0 220 ut tu fidus aras,
amas,

\pard\sl312\slmult0 arentemque rigas ct
saturas macram.

Quin ipse in stabulis, tibi

qui possent operam reddere mutuam,

fecisti a vitulis boves,

\pard\sl312\slmult0111
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 225 fraternum
dociles ferre simul iugum.

\pard\sl312\slmult0 Quin idem e tilia
iugum

molli, quod minime colla premat, dolas,
ut iam providus ilicem
in burim validam vomere flexeras.

\pard\sl312\slmult0 230 Quod polles
opibus tuis

\pard\sl312\slmult0 nec spectas alios
indigus, imperas,

et sumpto baculo, licet
albos pone boves sceptriger ambules.

\pard\sl312\slmult0

At retrocedens dum iuxta transit aratrum,

\pard\sl312\slmult0 235 vatem cum gemitu
vaccae circumspiciunt et

\pard\sl312\slmult0112
\pard\sl312\slmult0

\pard\s1312\slmult0 humenti nebula calidis e
naribus adflant:

vomis stridet: ait visu, non ore, bubulcus:

"Instrumenta sumus ruris tua: nil nisi vox est

inter me camurasque boves et robur aratri".

\pard\s1312\slmult0 240 Vox vero tenuis non est
audita poetae.

\pard\s1312\slmult0 Quo tenuis singultus aquae
vocat, ille per ulvas

et glaucas, agitans aliud, descendere cannas

pergit ad ignotum rivum. Mox lucis et umbrae

alternis varius vicibus Digentia vati

\pard\s1312\slmult0 245 apparet resonatque
suo. Solaeque sub alnis

\pard\s1312\slmult0 aut in arundinibus rivum per
saxa loquacem

cyaneae auscultant merulae, deserta colentes,

luscinaeque, diu tacitae: tum reddere tentant,

dein tereti querulas imitantur gutture voces.

\pard\s1312\slmult0113
\pard\s1312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 250 Tuque sedens ad aquas
carmen meditaris, Horati.

\pard\sl312\
slmult0

XI

DIGENTIA

\pard\sl312\slmult0 Me quoque, rive, doce,
perlucide qui nigris sub umbris

\pard\sl312\slmult0 hinc semper is, hic
semper es, perennis.

\pard\sl312\slmult0 O utinam, similis plane tibi,
laberer, manerem!

\pard\sl312\slmult0 et unda frondes
ferret atque flores,

\pard\sl312\slmult0

255 non vocem, non hoc murmur leve, quod
viator edo,

\pard\sl312\slmult0 non quae mei pars
maior est et omni,

\pard\sl312\slmult0114
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 non cantum, quem, rive
fugax, canis, ut cano fatigans

\pard\sl312\slmult0 ad saxa fluctus
labilemque vitam.

\pard\sl312\slmult0 Haec meditans ripas
adverso flumine Flaccus

\pard\sl312\slmult0 260 scandebat, cum iam
staret magis ardua rupes

\pard\sl312\slmult0 et sensim rivus breviori
curreret alveo.

Ad rivi tandem molli cunabula musco
strata venit, gemitumque audit balbamque querelam
antro existentis tremulique sub ilice fontis.

\pard\sl312\slmult0 265 Adspicit et patriam
nymphae reminiscitur urnam.

\pard\sl312\
slmult0

XII

\pard\sl312\slmult0115
\pard\sl312\slmult0

BANDUSIA

\pard\sl312\slmult0 Te quocumque
vocant nomine rustici,

iamnunc Bandusiae fons eris, et tuas

\pard\sl312\slmult0
undas Appula puras

pura fundat ab amphora,

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 270 quae dempsit
puero nympha sitim mihi,

\pard\sl312\slmult0 quae longis tenuit
garrula fabulis

\pard\sl312\slmult0
aurem: quas utinam nunc

ex te grandior audiam!

\pard\sl312\slmult0

Dic montes patrios, dic tenues lares,

\pard\sl312\slmult0 275 oro, dic ioca, dic
seria, quot diu

\pard\sl312\slmult0116
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0

nobis abdita, mixtum

nunc risum lacrimis cient:

\pard\sl312\slmult0

quot percepta semel corde pio, memor

dicam digna piis cordibus. Hauriam

\pard\sl312\slmult0 280

sic ex fonte canorae

vates rite puertiae!

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 Sic secum puraque manus
lavit aridus unda

Bandusiae venisque cavas salientibus ambas

subicit et bibit. Hinc clivoso tramite montem

\pard\sl312\slmult0 285 ascendit. Subito quae
ducat semita nulla est.

\pard\sl312\slmult0 Nulla videt late culti vestigia
ruris,

solaque circumstant vatem fruticeta vagantem:

\pard\sl312\slmult0117

\pard\sl312\slmult0

in numerum qui cogitat et tacito canit ore.

\pard\sl312\
slmult0

XIII

TESQUA

\pard\sl312\slmult0 Haec quae scurra
tener tesqua vocaverit

\pard\sl312\slmult0 290 solis hirta
quidem vepribus et rubis,

\pard\sl312\slmult0 non tu despicias
difficilis nimis,

\pard\sl312\slmult0 vates ore
tenus pius:

\pard\sl312\slmult0

qui iam non modo non his quereris rubos

et vepres salebris surgere, sed magis,

\pard\sl312\slmult0 295 quod saevis
etiam sentibus exeant

\pard\sl312\slmult0118
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 bacae
puniceae, stupes.

\pard\sl312\slmult0

Haec haec pruna tibi cornaque porrigit

Paupertas proprio comis ab hortulo.

Grata sume manu: vescere: forsitan

\pard\sl312\slmult0 300 quamvis
acria te iuvent.

\pard\sl312\slmult0 Hos vulgus frutices
corripiat licet

sentesque illepida voce vocet canis.

Late suavis odor spargitur. Hi canis

\pard\sl312\slmult0 sentes
progenerant rosam.

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 305 In lucum sensim crescit
nemus: undique fagi

\pard\sl312\slmult0119
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 exsurgunt: ilex et quercus
multa minatur

densaque germinibus circum viret arbutus imis.

«Hoc erat in votis» inquit: «paulum quoque silvae».

\pard\sl312\
slmult0

XIV

SILVA

\pard\sl312\slmult0 Te conseruerunt
iacientes semina casu

310 sub rerum primordia venti,

silva vetus, quae cum ventis de tempore lapso

longa diem noctemque susurras.

Tu formas bipedum vidisti forte ferarum

reperere subter, et arbuta passim

\pard\sl312\slmult0120
\pard\sl312\slmult0

315 carpere de ramis et humi sibi sumere
glandes,

iam pastum venientibus apris.

Tu priscos homines vidisti vespere cautos
 ilicis ad stirpem dare nuda
 membra solo foliis et frondibus involventes,
320 dum tenebras lupus olfacit atras.

Da mihi nunc isdem recubanti, silva, sub umbris
 carmina quae soleo meditari,
 quae genus humanum faciant humanius, usque
 dum brutum sibi dempserit omne.

\pard\sl312\slmult0

325 Tum sic adfari mons ipse Lucretilis ipsum

\pard\sl312\slmult0 aurarum dulci strepitu
silvaeque poetam.

\pard\sl312\slmult0121

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\
slmult0

XV

LUCRETILIS

\pard\sl312\slmult0 Sentibus hirtus, idem

\pard\sl312\slmult0 mollis et musco tenero,
nunc querulis cicadis

\pard\sl312\slmult0 tinnulus aut canoris

\pard\sl312\slmult0 330 per nigros lucos avibus,
nunc tonitru tremendus,

\pard\sl312\slmult0 mons ego forma
vitae

\pard\sl312\slmult0 sum tuae quaedam: veteris
qui similis Chimaerae

\pard\sl312\slmult0 nunc velut unus
haedus

\pard\sl312\slmult0122
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 vagio, nunc exululo trux
velut una totus

\pard\sl312\slmult0

335 belua. Vere pictos

\pard\sl312\slmult0 do novo flores,
adimo cum gravis urget aestus:

\pard\sl312\slmult0 singula sed relinquo,

\pard\sl312\slmult0 tuta iam lactis foliis,
pendula poma ramis.

\pard\sl312\slmult0 Horrida deinde
nudum

\pard\sl312\slmult0 340 me tegit nix et glacies,
omniaque algor aevi

\pard\sl312\slmult0 eripit, et videri.

\pard\sl312\slmult0 Tunc aquas dulci vitreas
Bandusiae reservo.

Interea veteri repens per saxa ruinae

\pard\sl312\slmult0123

\pard\sl312\slmult0

offendit Quintus. Metopae fractaeque columnae

\pard\sl312\slmult0 345 zoophorique et signa
iacent deformia muscoue

\pard\sl312\slmult0 inlita qua densis exstant
occulta sub herbis.

Stat paries aliquis. Priscaevestigia cellae

conlapsumque licet visu deprendere fanum.

Maceriam scandunt hederæ, rubus occupat, ut si

\pard\sl312\slmult0 350 adflictis omnes aditus
difendere rebus

\pard\sl312\slmult0 adspectusque velint. Virides
in sole lacertae

per scabros reptant molli vibramine muros.

Tum fano vates languens aestuque viaque

succedit, paulumque sedens respirat in umbra.

\pard\sl312\
slmult0

XVI

\pard\sl312\slmult0124
\pard\sl312\slmult0

FANUM PUTRE

\pard\sl312\slmult0 355 Quis te
deorum, quae dea, dirutum

fanum, tenebat, cum medium sacris
stares in umbris grande luci,
teque pii colerent tribules?

Qui tum tribules? quod genus et quibus
360 sermone, cultu, moribus et modis?
iurisne cultores an armis
omne nefas simul adrogantes?

Abscondit unum cuncta silentium.

Delevit aetas cum populo deum.

365 Fanum ruinam fecit. Ipsam
mox humus obruerit ruinam.

Hic saepe casus, hic mediter vices
et vana rerum conscius, hic deo
converser ignoto, vaganti

370 per populos inopique templi.

\pard\sl312\slmult0

Dein secum tacitus, respectans rudera, pergit.

\pard\sl312\
slmult0

XVII

FINIS RERUM

\pard\sl312\slmult0 Heu tempus veniet cum
domitum pulvere corruat

templum sole nitens et tremulis sideribus, neque

iam sit quid videat quis neque iam qui videat, neque

\pard\sl312\slmult0 375 iam mundus solium
sustineat quo sedeat deus:

\pard\sl312\slmult0126
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0

unus qui vacuo tunc spatio permeet undique,
seque ipso omne quod est, compleat, atque ipse sit
omnia

unus. Quid tua tum carmina, quid tum tuus hic labor,
et spes et metus, haec gaudia, tot sollicitudines?

\pard\sl312\slmult0

380 Versibus at tenuis foliorum intervenir horror

\pard\sl312\slmult0 cautorumque pedum
sonitus levis. Ecce viri seu

simioli potius patulae sub fornice nares

velato limbis hederæ brevibusque corymbis

apparent limique oculi. Quem respicit et «Quo,

\pard\sl312\slmult0 385 Quintipor, exagitas?»
inquit Quintus: «quid opus te

\pard\sl312\slmult0 circumagi?» «Nempe ut
visam, si dicere par est,

rura tibi tua, nempe ut opus tibi vilicus omne

curem, circumagor. Vin me convertire rursus

\pard\sl312\slmult0127

\pard\sl312\slmult0

in mediastinum?» «Iam tu contemnis agellum,

\pard\sl312\slmult0 390 optabas nuper».

«Tenuit spes rure vacandi

\pard\sl312\slmult0 me quoque, qui...» «Quid?

Nonne vacas?» «En illa Vacuna»

I ndicat et fanum circum se putre. «Vacuna!»

Et silet in dicto, nam secum cetera volvit.

\pard\sl312\
slmult0

XVIII

VACUNA

\pard\sl312\slmult0

Otium

rogat sedens

395

tuis viator aedibus, Vacuna:

tuque sub tholo quatis

sursumque tollis lanceam trementem.

\pard\sl312\slmult0128

\pard\sl312\slmult0

«Diva sum ferox» ais,

«decepte voce nominisque forma!

400

Vita vis, homo, est: abi:

nunc militandum: mortuus vacabis!»

\pard\sl312\slmult0 Et pede dimotis saxis et
sentibus ipsam

ingreditur cellam: stat rite et numen adorat.

\pard\sl312\
slmult0

XIX

VIRTUS

\pard\sl312\slmult0 Ubi in hostes abiturus prece
te sollicitabat,

\pard\sl312\slmult0 405 dea, miles, venit et te
pius ambit Quiris: adsto

\pard\sl312\slmult0129
\pard\sl312\slmult0

\pard\s1312\slmult0 tibi, Virtus, ego
vates.

\pard\s1312\slmult0

Decet hoc te putre fanum, decet asper rubus, et me,
dea, non dedecet: ex his ego muris mihi fractis

\pard\s1312\slmult0 hederas praemia
carpam.

\pard\s1312\slmult0

410 Sic hederam carpit. Tacitum canit ultima carmen

\pard\s1312\slmult0 tunc lyra vicenis resonans
sub pectine chordis.

\pard\s1312\
slmult0

XX

HEDERA

\pard\s1312\slmult0 Nulla, si sapiam, magis ista
tempora cingi

\pard\s1312\slmult0 fronde poeta velim,

\pard\s1312\slmult0130

\pard\s1312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 quam sine fraude metam
licet et qua se abstinet omnis

\pard\sl312\slmult0 415 turba caretque
libens.

\pard\sl312\slmult0

Tu nudos vestis muros, tu pulla ruinas

\pard\sl312\slmult0 atque sepulcra
memor.

\pard\sl312\slmult0 Abscondis sane, sed item
complecteris, ornas

\pard\sl312\slmult0 palmitibusque
foves...

\pard\sl312\slmult0

420 Hic hederas ubi, Quinte, manu te cernit
habentem,

\pard\sl312\slmult0 «Fert ager hic hederam,
non» inquit vilicus «uvam».

\pard\sl312\slmult0

Omnia Horati metra in hac satura eodem ordine occurrunt quo
in eius libris aut primum aut semel leguntur: Epod. 1, 11, 12, 13, 14, 16,
17; Carm. I: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 11; II: 18; III: 12; IV: 7.

\pard\sl312\slmult0131

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0132
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0
ult0SENEX CORYCIUS

\
pard
\sl3
12\s
lmul
t0

C
fr.
Verg.
Georg.
IV 116
- 148;

\pard\sl312\slmult0 Hor. C. II 6.

\pard\sl312\
slmult0

I

\pard\sl312\slmult0 Unam vidit apem cum
secum diceret aeger

Vergilius: "Sic ista tepet tibi bruma, Tarentum?

sic mihi terrarum super omnes, angule, rides?

\pard\sl312\slmult0133
\pard\sl312\slmult0

sic, flumen, glacie consistis, dulce Galaesi?

\pard\sl312\slmult0 5 Quid faciam, vati
nimium confisus amico?"

\pard\sl312\slmult0 Hos apes abrumpit tantillo
murmure questus.

Nempe querebatur vernum sibi desse teporem
extremas operis cupienti excudere ceras,
spargeret ut rorem post sacrum protinus ignem.

\pard\sl312\slmult0 10 Illo Vergilium nam
tempore rura canentem

\pard\sl312\slmult0 abdiderat quae tranquillo
canit aequare Siren

multaque Parthenope (didicit nam cuncta) docebat.

Septima venit hiems, cum iam sub fine laborum
adiceret triplici caelestia dona libello.

\pard\sl312\slmult0 15 Tum caelum contraxit
hiems, et frigidus imber

\pard\sl312\slmult0 vocales prohibebat apes
erumpere tectis.

\pard\sl312\slmult0134
\pard\sl312\slmult0

At Lacedaemonium tristis petit ille Tarentum,
hibernam, te vate, rosam visurus, Horati.

Oebaliae squalebat ager sub turribus, Aulon

\pard\sl312\slmult0 20 candebat nivibus,
velabat crusta Galaesum.

\pard\sl312\slmult0 A! vere dicetur hiems ignava
poetae!

Nam paucos primo mandabat mane tabellis
versiculos, nec erat quod vespere lamberet ursa.

Dein horrere dies inaratam postera ceram

\pard\sl312\slmult0 25 et stilus usque suum
frustra prescindere campum.

\pard\sl312\slmult0 Quid, cum iam libros coepit
sibi poscere pumex?

Nam perhibebatur victrici saepe liburna

Caesar ad Ausonium iam festinare triumphum;

et perfecta velit libare Georgica Caesar.

\pard\sl312\slmult0 30 Solus Vergilius saltus
lustrabat et agros

\pard\sl312\slmult0135
\pard\sl312\slmult0

\pard\s1312\slmult0 increpitans Zephyrum:
«Quid tantum flare moraris?»

Hinnitum tollens Aquilo respondet acutum.

Tandem vidit apem: nec erat tum cernere torpentem
inter palliolum manibus: se comit et ornat

\pard\s1312\slmult0 35 cruribus, ut flores
adeat permunda politos.

\pard\s1312\slmult0 «Ver ubinam, virgo, tibi?»
Vixdum dixerat, ecce

dirigit illa volans gressum dubitantis ad hortum,
qua dabat intexta cancellus arundine rarus
non aditum, vates, ipsi tibi: tu fore servas.

\pard\s1312\slmult0 40 At per transennam te
cognovere tuentem

\pard\s1312\slmult0 quotquot apes circum violas
inde usque metebant.

Evasere aliae ringentis ab ore leonis,
destiterunt siccare aliae lacrimas narcissi,
ediderunt omnes magno cum murmure cantum.

\pard\s1312\slmult0136
\pard\s1312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 45 Unus in horrenti
ridebat hic hortulus agro:

\pard\sl312\slmult0 ridebant flores Borean in
monte gementem

atque imitabantur nivis ipsa veste colorem

securi: niveaque senex per gramina barba

reptat, et hic fulcit pendentia lilia iunco,

\pard\sl312\slmult0 50 hic paleis operit
rugosam frigore caltham,

\pard\sl312\slmult0 hic cratem tendit duplici
super amite virgeam,

ut possit gelidas contemnere flosculus auras:

falx est in manibus: curva secat arida falce.

Saturnum dicas alium, qui fallat agello

\pard\sl312\slmult0 55 abditus et casula
natum per cuncta meantem.

\pard\sl312\slmult0 Hic immortalem sustentat
melle senectam.

At caelique marisque volat per caerula circum

\pard\sl312\slmult0137
\pard\sl312\slmult0

Iuppiter, et terras gelidis quatit undique ventis.

Nequiquam: paleis vetulus sua regna tuetur

\pard\sl312\slmult0 60 exiguus olitor, florum
pater atque apium rex.

\pard\sl312\
slmult0

II

\pard\sl312\slmult0

«Fortunate senex» parvo post tempore vates

\pard\sl312\slmult0 tali voce redux vetulum
compellat in horto:

«ut salvus? rectene vales?» «Patienter». «Amabo:

quaenam, quae portas umeris huc germina?»

«Pinus».

\pard\sl312\slmult0 65 «Quam comptus tibi,
quam nitidus, pater, hortulus hic est!»

\pard\sl312\slmult0 «Non fuit». «Arte colis qua
tam feliciterà» «Arte».

«Est, quod agas: ignosce: nimis sum forte molestus».

«Sat». Silet hic vates arridens leniter. Ille

\pard\sl312\slmult0138

\pard\sl312\slmult0

ultra tunc tacita victus dulcedine fatur:

\pard\sl312\slmult0 70 «Hoc habeo curare
thymum et disponere circum

\pard\sl312\slmult0 has pinos». «Ne me
respecta: nil moror» inquit.

Cumque haec curantem consecraretur: «Et ipsi,
noli admirari, mihi sunt alvearia cordi.

lamque et oves pavi, nunc laudo rura, magister

\pard\sl312\slmult0 75 exigui pridem pecoris,
nunc pauperis agri».

\pard\sl312\slmult0 At nutu negitare senex.
«Mihi crede: sed istinc

praediolum procul est”. “ Nonne his tu finibus
ortus?»

«Mantua me genuit. Te vero?» «Corycus». «An
mons,

unde croci triti fert aurea fila phasellus?»

\pard\sl312\slmult0 80 Ille nihil: scrobibus
pinos committit: at horret

\pard\sl312\slmult0139
\pard\sl312\slmult0

\pard\s1312\slmult0 surculus in manibus, velut
huic adflaverit aura.

Sederat in gleba tiliae gemmantis adhaerens
trunco Vergilius. Bene florens hortus olebat
areolaeque levi mussabant undique bombo.

\pard\s1312\slmult0 85 Ipse pugillares citreos
deprompsit, et illum

\pard\s1312\slmult0 pangebatur ceris omni de
flore susurrum.

Tum vatem spectare Cilix, et dicere secum:

"Rusticus est facie: nimirum cultor agelli

et custos ovium fuit, ipso teste: sed idem

\pard\s1312\slmult0 90 mutat et interdum
mihi fit deus". «Hospes, at istas»

\pard\s1312\slmult0 inquit Vergilius «pinos huc
unde tulisti?»

«Portavi de monte, vides quem surgere coram».

«*Ipse thymum pinosque ferens de montibus altis...*»

«Ipse». Iterumque Maro Cilicem respexit amice.

\pard\s1312\slmult0140
\pard\s1312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 95 Atque hinc hospitium
iunctum est: et saepe redibat

\pard\sl312\slmult0 Vergilius. Nitido vates
olitoris in horto

descriptas proprio replebat nectare cellas.

Quin didicit, satio quo sidere floribus esset,

et quibus incertum ver halaret hyacinthis

\pard\sl312\slmult0 100 et quos respiceres
abiens, autumnе, colores.

\pard\sl312\slmult0 Sirpiculos, olitor, ne cessa
texere iunco:

nulla venit nobis et abit sine floribus aetas.

lacta semel crebris irrorata semina guttis.

Iam saturanda fimo tellus. Tibi raucus asellus

\pard\sl312\slmult0 105 somniat in stabulo
clitellas stramine pastus.

\pard\sl312\slmult0 At pudeat misero paleas
apponere solas!

Hic operum socius fructum tibi vectat in urbem,

\pard\sl312\slmult0141
\pard\sl312\slmult0

linquit hic in caulis, fiat quo pinguior hortus.

Neu primum marrae, neu posthac parce bidenti.

\pard\sl312\smult0 110 Sed sectare manu
subitas in floribus herbas:

\pard\sl312\smult0 laedet enim ferrum fibras
nascentis anethi.

Ne pigeat saeva tondere rosaria falce.

Et cum se roseae trudunt de palmite gemmae,
haerentes teneris cochleas venare flagellis.

\pard\sl312\smult0 115 Multas una rosas
valuit praerodere limax.

\pard\sl312\smult0 Tandem: «Care senex,
hortos quoque deinde canemus.

Mella quidem relino: mox te celebrare magistro
in vinum natos iuvat aut in funera flores:

tum quod in exigua fumans olus acre patella

\pard\sl312\smult0 120 exhilarat frontem
reducis nidore bubulci».

\pard\sl312\
slmult0

III

\pard\sl312\slmult0 Spectabat mare
caeruleum de vertice collis

\pard\sl312\slmult0 mente Cilix tota. Prope falx
et marra iacebant.

Stabat: et incanos pellebat flamine crines

ventus et implebat gelida salsugine barbam.

\pard\sl312\slmult0 125 Tempus erat dare vela
rati: veniebat hirundo.

\pard\sl312\slmult0 Hic luteas ad tecta domos
fingeat hirundo,

illinc e placido prodibat navita portu:

atque hic garrulitas subgrundas rauca laccessit,

hinc evanescit tranquilla per alta celeusma.

\pard\sl312\slmult0 130 Detinet ille oculis
abeuntes litore naves.

\pard\sl312\slmult0143
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 Mox ingens ad se
Cilicis vocat ora triremis

\pard\sl312\slmult0 remorum pellens acquo
certamine pontum.

Obtutu rostrum sensim gliscentis in undis

excipit ille, diu defixus, nec videt amens

\pard\sl312\slmult0 135 Vergilium iuxta
summo consistere colle.

\pard\sl312\slmult0 Vergilio paulo ante,
domi non esse videnti,

\pard\sl312\slmult0 vicinus, segetes dum sarrit,
dixerat: «Illic

(sarculus ostendit montem) lupus, ut solet, errat».

At nil respondens monti subrepere vates.

\pard\sl312\slmult0 140 Attulerat nuper
signatas urbe tabellas

\pard\sl312\slmult0 cursor. Dicebant: *Maecenas*
Vergilio. Scis

me desiderio tum Caesaris oblanguere,

\pard\sl312\slmult0144
\pard\sl312\slmult0

tum, fugitive, tui. Iam iam venit ille; venito

et tu, si me amas. Belle recitabis utrique,

*\pard\sl312\smult0 145 qua tu voce vales
atque ore, Georgica. Melli*

*\pard\sl312\smult0 hoc erit. Aenean mox cantu
ad litora duces*

nostra. Vale. Simul haec sublegit: «Iam mihi», fatur

«horte, vale: flores mihi iam caulesque valete.

Rorabunt alii putres aspergine porcas,

*\pard\sl312\smult0 150 et facient nitidas ex
rubro vere corollas!»*

*\pard\sl312\smult0 Interea egressum
ducebat semita vatem*

*\pard\sl312\smult0 ipsa domum Cilicis. Simul
haec iaciebat in auras:*

«Vela traham puppimque ad litus fune ligabo:

scilicet in portu lateam. Portune? Quid aeger

*\pard\sl312\smult0 155 dixi? Nunc adeo
vastum maris aequor arandum!*

*\pard\sl312\smult0145
\pard\sl312\smult0*

\pard\sl312\slmult0 Aeneae cursum Latias
tendentis ad oras

quis dicat, nisi qui patientem dixit Ulixen?

dein et bella canam? mox tentem pastor Achillem?

Non ego. Deductum filo dic, Tityre, cantum».

\pard\sl312\slmult0 160 Venerat ad casulam.
Monitus conscendere montem

\pard\sl312\slmult0 incipit: erepit: iam sensim
prospicit infra

caeruleum late labi mare. Lintea longe

omnia collucent, series velut alba larorum.

"Litus ama" vates ait. Ecce in vertice montis

\pard\sl312\slmult0 165 attonitum Cilicem
videt, atque accedit et infit:

\pard\sl312\slmult0 «Ipse ego vela, Cilix, iubeor
nunc pandere». «Felix!»

horti respondet cultor. Miratur et addit

Vergilius: «Quid? Tu linquas hunc iussus agellum?»

Ille autem subito: «Veteri me redde paroni!

\pard\sl312\slmult0146
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 170 Quam lauto mihi terra
urbesque agrique recedent!

\pard\sl312\slmult0 Tu laudas flores: florent
mihi sidera caeli,

aureoli quorum calyces de nocte dehiscunt.

Tuque et aves et apes: resonant mihi dulce rudentes.

O felix iuvenis, velo ventoque fereris!

\pard\sl312\slmult0 175 Inficiere oculos
caelique marisque colore!

\pard\sl312\slmult0 Nil vita est nisi quam salvam
tibi reddidit Auster!

I: quodsi obruerint medio maris aequore venti,

cernere si detur tantum, nec tangere, terram...»

Demisit lacrimas, nihil insuper addere passus,

\pard\sl312\slmult0 180 amplexuque senex
tenuit pirata poetam.

\pard\sl312\slmult0 Qui «TENTANDA VIA EST»
rediens aiebat, et ultro

\pard\sl312\slmult0147
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 praeteriit pingues hortos
aliisque reliquit.

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0148
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slm
ult0SOSII FRATRES
BIBLIOPOLAE

I

\pard\sl312\slmult0 VERE NOVO... sonuit domino
dictante taberna

interior: librarioli data verba sedentes

figebant calamis, et in albis nigra serebant

membranis, fragili quodam cum murmure sulci.

\pard\sl312\slmult0 5 Nempe liber putrem
glebam taurumque gementem

\pard\sl312\slmult0 et scissam nitido narrabat
vomere terram.

Hos ex atriolo promebat clara labores

in tacitam vox illa viam: nihil ipsa sonabat

argiletanae celebratior umbra tabernae.

\pard\sl312\slmult0149
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 10 Unus erat sed enim
vacua sive emptor in umbra

\pard\sl312\slmult0 seu potius, vetulus tentoque
abdomine, sessor,

aures qui voci dictantis dederet, idem

volveret indignabundus quandoque volumen.

Nec tamen hinc aberat doctae pater ipse tabernae:

\pard\sl312\slmult0 15 hic libri fuco bullas et
rite linebat

\pard\sl312\slmult0 lora novi, nec non aequabat
pumice frontes.

Ad postes sonitum captabat carminis aure

admota, quamvis aliud simularet agentem,

adstans nescioquis, comis mundusque videri,

\pard\sl312\slmult0 20 sed qui nescioquid
peregrinum civis oleret.

\pard\sl312\slmult0 Hic, ut erat Romae tum
passim cernere multos,

devicta quibus Aegypto post funera

\pard\sl312\slmult0150
\pard\sl312\slmult0

Caesar tanta superstitibus reserasset civibus urbem,
ambierat primo plateas et compita mane,

\pard\sl312\slmult0 25 atque hortos
aedesque novas et templa refecta,

\pard\sl312\slmult0 omnes tonstrinas,
medicinas, scruta, libellos,

mirabundus, et inde foro reptare relicto

maluit in solo vico per tecta domorum

muto pulla situ, variataque limina musco.

\pard\sl312\slmult0 30 Sic quidvis meditans
parvam stetit ante tabernam

\pard\sl312\slmult0 quae SOSIOS FRATRES
referebat BIBLIOPOLAS

ipsa fronte, notis insignia nomina rubris.

\pard\sl312\
slmult0

II

\pard\sl312\slmult0 Tum qui perstrictas
lituis et cornibus aures

\pard\sl312\slmult0151
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 et sentiret adhuc oculos a
caede recentes,

\pard\sl312\slmult0 35 quem mare, quem
bellum modo dimisisset anhelum

\pard\sl312\slmult0 exesus sibi longarum
languore viarum

nunc animi novus ignoto sub carmine pendet,

ecce boves et prata videt desuetus, et audit

quassantes siliquas et aquas de rupe cadentes.

\pard\sl312\slmult0 40 Nec tamen interea
cessat spectare libellos

\pard\sl312\slmult0 prostantes, multoque
inscriptam nomine pilam:

cum stupet unius defixus in indice libri:

nempe legit QUINTI, vix et sibi credit, HORATI

FLACCI SERMONES. Ex capsula tollit, et intrat

\pard\sl312\slmult0 45 empturus curtum nec
obeso ventre volumen,

\pard\sl312\slmult0 atque ignarus adit, ut fit
plerumque, sedentem

ille senem, librumque oculis supponit, et addit:

«Hic quanti liber est?» «Nihil est: si consulis», inquit

«quod facis imprudens, vatem de vate: nec aequus

\pard\sl312\slmult0 50 de fabro statuit faber
aut de paupere pauper,

\pard\sl312\slmult0 nec de quo percontaris,
cave, Furius hic quem

percontaris». «Ain? Sed in his peregrinus et hospes

sum vere studiis et in his, ignosce, tabernis.

Si tamen es, quem iam reor, ille Bibaculus, huius

\pard\sl312\slmult0 55 in castris audire iocos
de Caesare ...» «St! nec

\pard\sl312\slmult0 istorum quemquam iam nec
meminisse iuvat me.

Praeterea, veteresque cadunt ex arbore frondes

vere novo, frondesque novae nascuntur et ipsae

aevo peiores et tempestate futurae:

\pard\sl312\slmult0153
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 60 ut multi nunc sunt,
geniti velut imbre, poetae -

\pard\sl312\slmult0 hospes, boletos et dixi
paene rubetas,

quotquot humo, quales in pulvere suscitatur imber -

qui sunt, quod fuimus: quod nunc simus, fore se mox

phy! negitant: meus ut popularis Parthenias, qui

\pard\sl312\slmult0 65 hordea, tritica, farra
docet resonare tabernam:

\pard\sl312\slmult0 ut, cuius nummis hunc vis
mutare libellum,

Flaccidus, aut illum quo dicam nomine?» «Flaccum:

sed satis in Flacco, dicebat ut ipse, viri ...» «St!

ecce, quo ferulam didicit tuus iste magistro,

\pard\sl312\slmult0 70 Orbilium
Beneventanum, nec carmina vates.

\pard\sl312\slmult0 Percontare senem». Nec
fatus plura resumptum

explicat et dedignatur quandoque volumen.

\pard\sl312\slmult0154
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\
slmult0

III

\pard\sl312\slmult0

Innixus baculo iam stabat limine quidam

\pard\sl312\slmult0 in trito, macer et procerus
et obsitus aevo,

\pard\sl312\slmult0 75 et varis equitem
confessus cruribus, et qui

\pard\sl312\slmult0 fronte, supercilio, pannis,
squalore pateret

grammaticus. Trepido qui quassans tempora motu

usque videbatur scitari num quid egenti

decrepitoque novi morituroque esset in horam.

\pard\sl312\slmult0 80 Hunc - auditus enim
nuper sermunculus aures

\pard\sl312\slmult0 commorat multusque senis
liventis amaror -

hospes ita adloquitur: «Pater, hunc si forte poetam

novisti, quanti facias, age, fare libellum,

\pard\sl312\slmult0155

\pard\sl312\slmult0

et vatem quanti: veniamque a milite tiro

\pard\sl312\slmult0 85 impetret, a docto
docilis». Vix ille libellum

\pard\sl312\slmult0 adspexit, cum prae fracte:
«Lucilius unus

unicus esto» inquit «saturarum scriptor». «At idem

durior, hoc me ipsum testor, componere versus».

Ista superveniens aliquis grandi gravis ore

\pard\sl312\slmult0 90 edicit, nec inops visu
minus aut minus acer.

\pard\sl312\slmult0 Cui «Quid agis, mi docte
Cato? bene?» Furius:

«ipsum Lucili versus ait emendare malos te

Hermogenes: veren?» «Vere». Siluere. Sedebant

tristes ore senes: tacitaque serebat in umbra

\pard\sl312\slmult0 95 vox levis illa bonum,
dum pendent nubila, linum.

\pard\sl312\slmult0 Orbilius tandem: «Lysippi
signa refingit

\pard\sl312\slmult0156
\pard\sl312\slmult0

remex: cavit enim Marcellus, sive alius quis ...»

«Mummius»; Orbilio, dum nominis immemor haeret,

ecce Cato respondet: «abi, dictare potes iam

\pard\sl312\slmult0 100 Livi scripta senis, tam
polles mente vigesque».

\pard\sl312\slmult0 «Sane sex et abhinc mercari
me piper annis

commemini Phoenice tuo, nisi fallor, amictum,

seu Glauco ...» «Nostri, baro, Dictynna ...» «Fateris».

«Fors illos hodie poteris curare caballos ...»

\pard\sl312\slmult0 105 «Quid certem tibi, qui
facias nunc, sole, poetas?»

\pard\sl312\slmult0 «cum valeas ferulam
tremulae minus addere dextrae».

«quin tibi cognomen Latiae fecere ... Charybdi ...»

«Grammaticam doceas oblitus nominis artem?»

«Atqui defecisse ferunt te solvere nomen».

\pard\sl312\slmult0 110 His dictis abeunt
diversi, multa frementes

\pard\sl312\slmult0157
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 canaque continuo
quotientes tempora motu.

\pard\sl312\
slmult0

IV

\pard\sl312\slmult0 Quos his prosequeris,
Furi, de limine verbis:

\pard\sl312\slmult0 «O miseros! alter sub culmis
angitur, alter

sub tegulis moritur: summique fuere magistri.

\pard\sl312\slmult0 115 Alterius carum nuper
vendebat agellum

\pard\sl312\slmult0 creditor: ex parvo vetulus
nunc vicitat horto

cauliculis senis, binis fortasse racemis:

alter litterulas oblitus praeterit ipsam

interdum crebroque senex, ut cetera, cenam.

\pard\sl312\slmult0 120 O miseros» abiens
aiebat: «nil mihi donet

\pard\sl312\slmult0158
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 posteritas, quin et
contemnat: nil moror ipse,

dum miserum discat modo, me miserante,
Catonem».

Hic vir emax: «Hominem nigrum magis esse putaram
quam pix est et nox et mors». Sosiusque: «Quid?»
inquit:

\pard\sl312\slmult0 125 nam gestans aderat
librum modo pumice rasum:

\pard\sl312\slmult0 «in vatem saevit non ultra
carmina vates».

Tunc hospes: «Quanti liber hic mihi constet?» At ille
nil respondebat, sed ibidem a limine longe
prospiciens, «Opportune mihi,» clamat «Horati

\pard\sl312\slmult0 130 Quinte, venis: iam
cerne tuum prostare libellum

\pard\sl312\slmult0 fucatum, calamistratum
mundumque glabrumque,

Maecenas quos a nobis exposcit iambos».

Ille venit passu sedato, leniter intra

obtutum ridens Sosio procul, et «Mihi gratum

\pard\sl312\smult0 135 fecisti: salve, mi Luci:
rure venimus:

\pard\sl312\smult0 ut frater valet?» «Est intus:
concede: Maronis

ipse tui Marcus peragenda Georgica curat:

exaudire licet». «Bene narras: quod magis optem

est nihil: hoc umquam si aliud, tribuere Camenae

\pard\sl312\smult0 140 Vergilio nostro,
multos quod vivat in annos,

\pard\sl312\smult0 carmen. At occurrit mihi
nuper Furius: ecquem

Alpinus iugulaturus, iam Memnone caeso?

Fervebat». Totaque, haec inter, mente loquentem

hospes prosequitur, nec hiantes torquet ab illo

\pard\sl312\smult0 145 umquam oculos:
donec subito «Mi Quinte, memento!»

\pard\sl312\smult0160
\pard\sl312\smult0

\pard\sl312\slmult0 exclamat. Quintus subito
pallescere, deinde

dispicere atque haerere, et mox accedere, mox et
amplecti. «Tandem video: quis, care sodalis
Pompei, quis amicorum mihi prime, Quiritem

\pard\sl312\slmult0 150 caelo nunc italo te
reddidit et patriis dis?»

\pard\sl312\
slmult0

v

\pard\sl312\slmult0 Dulces complexus,
Sosio mirante, fuerunt

\pard\sl312\slmult0 et lacrimae dulces: nam
quae iam multa tulissent,

temptabant animos, mare saevum, dura viarum,
sub diu gravis aestus, hiems sub pellibus acris

\pard\sl312\slmult0 155 proeliaque et mixto
deformia pulvere fratrum

\pard\sl312\slmult0161
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 corpora, tum tepidae
fraterno sanguine dextrae:

nec minus excerptasque rosas de saepe viarum
et calices recolunt ipsis sub pellibus haustos.

Tum varius sermo. «Modo fecit posca beatum,

\pard\sl312\slmult0 160 malobathro modo
cenanti maduere capilli».

\pard\sl312\slmult0 «Quippe Syri procul haud
aberant. Hic concava caenum

excepit manus; hic pretiosa ciboria Chium».

«Qui comites!» «Rupili meministi?» «Dicis eum,
quem

debuit assuctus Regem percellere Brutus?»

\pard\sl312\slmult0 165 «Hoc habet ista, tenes
quam laeva, charta duellum».

\pard\sl312\slmult0 «Hanc illi lauro laurum
praeferre reor te».

«Sub lauru cenare mea ne taedeat et mox

militia longa fessum deponere corpus».

\pard\sl312\slmult0162
\pard\sl312\slmult0

«Nempe illas epulas nunc instaurare iuvabit,

\pard\sl312\slmult0 170 quas inter, memini,
graecos recitare solebas

\pard\sl312\slmult0 versiculos». «Posui nugas et
ludicra, Vare,

atque has grammatici vanas cuiuslibet artes:

namque aliud longe est quod nunc molimur inermes,

maius opus bello, reor, et fulgentibus armis,

\pard\sl312\slmult0 175 nec quod iam tantum
digito modulemur et aure.

\pard\sl312\slmult0 Nos huic quo tellus tepet,
huic nos quo mare tabet,

demimus effuso gravius fervere cruori.

Quid cum grammatico nobis? Stridentia consul

limina portarum reserat: nos claudimus ipsi

\pard\sl312\slmult0 180 ipso maiores augusto
consule lanum.

\pard\sl312\slmult0 Me pavidum medius pacis
bellique per hostes

\pard\sl312\slmult0163
\pard\sl312\slmult0

sustulit et saepsit nebula tutumque reduxit

Mercurius: virgamque suam dedit ipse poetae».

Conticuere viri, namque illis horrida clades

\pard\sl312\smult0 185 obversabatur,
saevarumque aera tubarum

\pard\sl312\smult0 et furor et lati fumantes
sanguine campi:

cum clare sonuit, Marco dictante, taberna

verbis interior: PARIBUS CONCURRERE TELIS

ROMANAS ACIES ITERUM VIDERE PHILIPPI.

\pard\sl312\smult0 190 «Audin?» Pompeio
fremit «audin?» Flaccus ad aurem.

\pard\sl312\smult0 lamque ubi clamor erat
gemitusque et sanguis et imber

ferreus atque equitum tantus peditumque tumultus,

mirantur lentis incedere bubus aratrum

et galea rastrum leviter tinnire repulsum.

\pard\sl312\smult0 195 DI PATRII ... lacrimis
exclamat Flaccus obortis:

\pard\sl312\smult0164
\pard\sl312\smult0

\pard\sl312\slmult0 «Di, precor, in propriis
duros defendite sulcis

agricolas, ab equoque boves et ab ense ligones.

Di, facite ut saturare fimo, non sanguine, terram,
utque velint homines frumentum quaerere sulco,

\pard\sl312\slmult0 200 non aurum melius
subter tellure sepultum.

\pard\sl312\slmult0 Sit modus et requies et
amor: parvoque beati

vivant mortales, et si quid desit, at absit

id conscire sibi, sibi quod produxerit agrum
terminus adfini de paupertate revulsus».

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slm
ult0VEIANIUS

\
pard
\sl3
12\s
lmul
t0 Veianius armis

H
erculis
ad
poste
m fixis
latet
abditu
s agro.

HOR. *Epist.* I 1, 4.

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 Mane coronatos aestivo
flore penates

halantemque rosis visit viridemque marino

rore focum, mundamque domum miratur, ut omnis

\pard\sl312\slmult0166
\pard\sl312\slmult0

splendeat assiduo purgata labore supellex;

\pard\sl312\slmult0 5 et placare lares pingui
Veianius agna

\pard\sl312\slmult0 atque mola salsa properat:
tum mica corusca

dissilit aut prunae crepitans ardore voratur,

tum reliquos nidor pervincit lentus odores.

Namque anno redeunte dies hic gaudia festus

\pard\sl312\slmult0 10 magna refert, ex quo
proprio *latet abditus agro*,

\pard\sl312\slmult0 et rude donatus tandem sibi
vivere coepit,

naribus et calidi fumum abstergere cruoris.

Ergo omni adsuetus solvatur coetus opella:

sit mora, sit requies, falces et sarcula cessent,

\pard\sl312\slmult0 15 et redolens carpant
faenum ad praesepia tauri,

\pard\sl312\slmult0 et tergum in pratis immune
volutet asellus,

\pard\sl312\slmult0167
\pard\sl312\slmult0

vosque larem, famuli, fremitu circumdate lacto,

conclusae resonent famulis epulantibus aedes:

vilica compescat clamorem, at, munus herile,

\pard\sl312\slmult0 20 sistra manu medius
tremebunda vernula verset.

\pard\sl312\slmult0 Iam pransus late dominus
sua rura pererrat,

viticulas numerat, tenues notosque racemos,

et quibus est ausus plantas immittere mali

ipse ornis, et quas cerasos eduxerit ipse.

\pard\sl312\slmult0 25 Tandem ubi densa
suis saepes praetenditur arvis

\pard\sl312\slmult0 hirta rubo, clymeni spirans
serpentis odorem,

venerata et secum tacitus modo visa recenset:

hortumque arbustumque virens et pinguis olivae

exiguos flores et lactum melle salictum.

\pard\sl312\slmult0 30 Hinc lentis vestita
hederis tua saxa, Vacuna,

\pard\sl312\slmult0168
\pard\sl312\slmult0

\pard\s1312\slmult0 suspicit, hinc villam
candentem vertice collis,

cui pinus lato nigrescens imminet orbe.

"Quas" inquit tacitus "nugas meditaris, Horati,
aut ad lene sacri fontis caput, aut ubi pinus

\pard\s1312\slmult0 35 umbram consociant
ramis et populus alba?

\pard\s1312\slmult0 An glebas dicam te vix et
saxa movere

ilia ducentem, multo sudore madentem?

Excipit en lippum de saepe repente cachinnus

risoris Cervi: «Non ista ligonibus apta est

\pard\s1312\slmult0 40 dextera. Quam scit
quisque libens exerceat artem».

\pard\s1312\slmult0 Huic vitae lassos te
traduxere Camenae,

me ferrum et caedes: eadem miramur utrique.

Hic fremit innumeris foliorum populus umbris,

hic longo invitat somnos Digentia cantu,

\pard\s1312\slmult0169
\pard\s1312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 45 hic clymeni flores
carpens apis aera bombo

\pard\sl312\slmult0 personat... " At fesso
obrepit tum somnus; inertis

paulatim venas et lumina coniventis

occupat. In somnis ecce immensum ferit aures

murmur, quale premens foliis folia edere ventus,

\pard\sl312\slmult0 50 quale solet noctu
multarum lapsus aquarum,

\pard\sl312\slmult0 aut qualem efficiunt
examina densa canorem.

Panditur interea vasto circum orbe theatrum

et cunei ante oculos tunicata plebe frequentes,

atque alii scandunt fremitu scalaria mixto.

\pard\sl312\slmult0 55 Adsurgunt: podium
ingrederis tu, maxime Caesar.

\pard\sl312\slmult0 Purpureae fulgent lento
vestes incesso,

atque atros flammante sinus toga sanguine mutat.

\pard\sl312\slmult0170
\pard\sl312\slmult0

Tum tuba signa canit: tardis Veianius errat

luminibus circurnspiciens et milia cernit

\pard\sl312\slmult0 60 multa in se demens
oculorum fixa crepantesque

\pard\sl312\slmult0 attonitus media palmas
exaudit arena.

Ipse manu crispat nudus gladium, ipse Syro par
commissus: grandis spes omnibus una duelli est.

"Quid"? secum meditatur "an Orcus reddere discit

\pard\sl312\slmult0 65 extinctas animas?
nonne istum iam meus ensis

\pard\sl312\slmult0 abstulit? at coram cerno,
quin torva tuentem!

Quis fuit antiqua me iterum qui inclusit arena,
desuetumque Syri gladio qui tradit et irae?

Continuo ferris cur nos pugnemus acutis?

\pard\sl312\slmult0 70 An populum exorem?
an senior diludia poscam?

\pard\sl312\slmult0171
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 Pugnandum est". Animos sic
fatus colligit ultro:

nequiquam; horror enim laxatos concutit artus,
poplitibus tremit infractis et brachia pendent.

Raucisonis propter Digentia labitur undis.

\pard\sl312\slmult0 75 Iam Syrus aversis
manibus tectisque minatur:

\pard\sl312\slmult0 ipse cavet tantum, veteris
non immemor artis;

verum oculos gladii perstringit fulgor, et aures
tintinnant. Rectis etiam Syrus ictibus urget,
pondere nunc impellit, acumine nunc petit, ictus

\pard\sl312\slmult0 80 et simulat variatque,
et nutu fallit hiantem.

\pard\sl312\slmult0 Debilis en factus nec
propulsare valet iam

mucronem, et subito dum alio Syrus avocat arma,
succidit extrema frendens resupinus arena.

Conclamant omnes. - Vicinae forte cupresso

\pard\sl312\slmult0172
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 85 turba loquax avium
densis insederat alis.

\pard\sl312\slmult0 Sibila populeas frondes
super incutit aura.

Ipse miser graviter suspirat et omnia circum
arrectis oculis manibusque micantia cernit.

Hic princeps, illic adstant longo ordine matres,

\pard\sl312\slmult0 90 iuxtaque adflantis
pectus victoris anhelum,

\pard\sl312\slmult0 et gladio lugulum gelido
crispatur hianti.

Tum digitum tollit: stant omnes pollice verso.

"Veiani" victor victi sic intonat aurem

«Veiani» ast ille expergiscitur. «Heus ita dudum

\pard\sl312\slmult0 95 stertendo toto
pervincis rure cicadas.

\pard\sl312\slmult0 Quin surgis?» laeto haec
Venusinus Horatius ore.

«Surge, ignave:» - sed ille oculos terit, explicat artus -

\pard\sl312\slmult0173
\pard\sl312\slmult0

«conveniunt Variam, viridisque Lucretilis omnis

agricolis tanquam formicis semita fervet,

\pard\sl312\slmult0 100 quos vocat ad trivium
stridenti buccina cantu».

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0174

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slm
ult0PHIDYLE

\
pard
\sl3
12\s
lmul
t0

*l
ohann
i
Cornel
io
Gerar
do
Boot*

*v
iro
bono
docto
sapien
ti*

*d
onum
dicatu
m.*

\pard\sl312\slmult0175
\pard\sl312\slmult0

\
p
a
r
d
\
s
l
3
1
2
\
s
l
m
u
l
t
0

C
a
e
l
o

s
u
p
i
n
a

\pard\sl312\slmult0176

\pard\sl312\slmult0

s

s
i

t
u
l
e
r
i
s

m
a
n
u
s

\

pard
\s13
12\s
lmul

t0

nascente luna, rustica Phidyle...

\

p
a
r
d
\
s

\pard\s1312\slmult0177

\pard\s1312\slmult0

1
3
1
2
\
s
l
m
u
l
t
0

H
O
R
.

C
.

I
I
I

2
3
.

\

pard
\s13
12\s

\pard\s1312\smult0178

\pard\s1312\smult0

lmul
t0

\pard\sl312\slmult0 "O fons Bandusiae gelidis
qui reddere rivis

et rauco visus venusinum murmure fontem,

longinquas ipso lymphas mihi nomine iussus

Bantinosque refers saltus lactumque Forentum,

\pard\sl312\slmult0 5 ut lassus redeo, ut
video cava saxa libenter

\pard\sl312\slmult0 teque sub ilicibus qui
tramite serpis opaco,

hic ducis varios vena saliente colores!

O rus, tandem ego te adspicio, tandemque licebit

dulcibus in latebris lanoque aestuque carere.

\pard\sl312\slmult0 10 Pollicitus tibi,
Maecenas, me quinque futurum

\pard\sl312\slmult0 rure dies, abero totidem
malus, optime, menses.

Ignosces et pruna sines et corna legentem

\pard\sl312\slmult0179
\pard\sl312\slmult0

vadere per viridis querqueta Lucretilis aut hinc

ad putre cum chartis tribus illis repere fanum.

\pard\s1312\slmult0 15 Tum siqua occurram,
mentem derisor Arelli

\pard\s1312\slmult0 bella canens turbem
(namque aequumst scire deos qui

contingam propius) depugnantemque Phraaten;

tum teneat vacuas potantis Cervius auris

ante lares tutusque cavus cenaecae pater mus.

\pard\s1312\slmult0 20 O parvi salvete lares,
vicinia salve,

\pard\s1312\slmult0 et mihi Bandusiae lymphae
gaudete loquacis".

\pard\s1312\slmult0 Haec agitans voti reus
arae destinat haedum -

\pard\s1312\slmult0 tinnibant tota iam
tintinnabula valle

et tua balatu, Digentia, ripa sonabat -

\pard\s1312\slmult0180
\pard\s1312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 25 cum pressis lippus
palpebris Flaccus ab ima

\pard\sl312\slmult0 forte casa lentis gradientem
passibus - urnam

inpositam capiti fulcit teres orbe lacertus -

dispicit ad fontem notae succedere formam

virginis. En properat: genibus sonat instita pulsa.

\pard\sl312\slmult0 30 Os pallet, qualis
drupae sit pallor olivae,

\pard\sl312\slmult0 at lauri duplex imitatur
pupula bacas,

labraque poeniceum diffissa cortice malum.

Sustinet et figit nigros acus aurea crinis

et geminae rident trepidantis inauribus aures.

\pard\sl312\slmult0 35 Quae coram ut venit
solis suffusa vapore

\pard\sl312\slmult0 occidui dextrae posita dedit
oscula testa,

et subridentem sic ore adfata poetam est:

\pard\sl312\slmult0181
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 «Tandem ades o!
Rectene vales? At serius. Ut te

\pard\sl312\slmult0 messores magno patrem
clamore vocabant!

\pard\sl312\slmult0 40 Totus an invidiam
trahit una ex arbore pagus

\pard\sl312\slmult0 inmeritus poenasque luit
Mandela caduci

stipitis? At tandem dominus tua rura revisis

villamque atque - istum quonam tu nomine? –
fontem».

Cui vates «Equidem valeo bene sumque libenter

\pard\sl312\slmult0 45 rure: vides hic me
recte, Fircellia, salvom.

\pard\sl312\slmult0 Di te ament: quid tu?
valuistine usque? Quid, ipsa

si loquitur facies? Variis tumet uva racemis

lividaque autumnus distinxit poma rubore.

Quando igitur celebrem, Primilla, repotia tecum?»

\pard\sl312\slmult0 50 Erubuitque simul virgo
frontemque remisit,

\pard\sl312\slmult0 atque «Apage istud!» ait:
«nugaris. Qui potis? annus

est, ere, non plenus nostra ut matercula nobis
conposita est». «Aegre est animo: fuit illa pudica
inprimis iuvitque domum, pia, dedita lanae,

\pard\sl312\slmult0 55 frugi, quam minimum
paganas usa loquaces».

\pard\sl312\slmult0 «Nunc vero... et
senior pater est et parvula proles,

\pard\sl312\slmult0 unus enim valeat patri
Primillus anhelos

liranti praeire boves et ducere potum
aut opus adiuvisse sua runcantis opella...

\pard\sl312\slmult0 60 Sed cuinam tenuis
domus et sit reclusa curae?

\pard\sl312\slmult0 Quis mihi conciliet pedibus,
quis lintea purget?

\pard\sl312\slmult0183
\pard\sl312\slmult0

Quis bene cretatam vestem mihi siccet ad auras?

possit ut elauta pater et germanulus omnis

ad Variam tunica festis prodire diebus.

\pard\sl312\slmult0 65 Praeterea summis
digitis acus usque tenenda est.

\pard\sl312\slmult0 Nunc opus est sarto, modo
suto. Trita fatiscit

paenula: consuitur. Caligae labat ansula: necto.

"Ei soror, heus virgo" conclamant "eia age, nata!"

Flare, equidem credo, simul et sorbere necesse est.

\pard\sl312\slmult0 70 Vix expectatae cribro
quatienda farina est;

\pard\sl312\slmult0 allia pistillo rutamque
apiumque teramus

ut posita modo falce senex porrectus in umbra,

cum crepitant bibuli radiis rorantia solis

prata, bonum carpat lento mihi dente moretum

\pard\sl312\slmult0 75 atque siliginea
vescatur languidus offa,

\pard\sl312\slmult0184
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 dum matutinas respectans
ruminat herbas

taurus et assiduo canit avius ore cuculus.

At tandem rediens idem iam vespere rubro

intus odoratas rimetur naribus auras

\pard\sl312\slmult0 80 et cenae conpos
patina mussante recumbat.

\pard\sl312\slmult0 Ne male tunc oleis careat
mea mensa caducis;

quamquam non albae desunt quas orcula servat

interior, quas et contusas mollit acetum

feniculi redolens et seminibus lentisci;

\pard\sl312\slmult0 85 non fici quas ipsa lego,
quas ipsa repono;

\pard\sl312\slmult0 at vetulum decocta cadum
prius unxit amurca.

Neu multi interdum scriblita papaveris absit,

neu festum savilla negent aut liba saporem.

Haec epulis tribuam potior sollemnibus; illa,

\pard\sl312\slmult0185
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 90 plurimus in flavas si
quando messor aristas

\pard\sl312\slmult0 plurimaque in stipulas cum
falx inducitur, aut cum

grandia sunt trahea stridenti farra terenda:

ecastor, drupas ut tum laudamus et allec!

At festo mihi tracta die, mihi granea fumet,

\pard\sl312\slmult0 95 uno inhient trepidum
pueri simul ore catinum.

\pard\sl312\slmult0 Nec totam pueris tamen
absorbere placentam

tum liceat: mihi tum contingat fallere pastos

frusta reponenti patris in ientaculum et aegrum

quis aliquid faciam noctu lallare puellum.

\pard\sl312\slmult0 100 Nec penus omne
tamen cella dilabitur, ut mel,

\pard\sl312\slmult0 ut mulsum, ut pereat sal,
caseus, omniaque uno

ova die: bona namque opibus bene vilica parcit.

\pard\sl312\slmult0186
\pard\sl312\slmult0

Est, siquid festo prodegit, egere profesto».

\pard\sl312\slmult0 «Φειδύλη!» hic aliud
similis prope Flaccus agenti.

\pard\sl312\slmult0 105 Continuo suspexit
erum Primilla nec ultra

\pard\sl312\slmult0 ausa loqui vitreis admovit
fontibus urnam.

Rauca cadens resono sorbetur gurgite lympa.

Tum Quintus, «Pol» ait: «magnam curamque
laboremque

et bene moratam narras, Primilla, puellam:

\pard\sl312\slmult0 110 nec tu mane sedes
nec vespertina quiescis».

\pard\sl312\slmult0 Respiciens virgo, «Tangis,
pater» inquit «acu rem:

ad fontem mihi saepe canit cassita meanti,

et de fonte caput radit venientis hirundo.

Nec finem inponit nox intempesta labori:

\pard\sl312\slmult0 115 nam seros pensum
trahitur dubitantis ad ignes

\pard\sl312\slmult0 luminis, et solam me territat
umbra Vacunae

longaque de nigro bubonis naenia fano».

«At deus» inquit erus «facientes adiuvat: euge,

dis cordi es: pleno hinc manat tibi copia cornu.

\pard\sl312\slmult0 120 Nonne tibi laeto
fruges effudit agellus

\pard\sl312\slmult0 ubere? nonne bonam pascit
spem vinca musti?»

Vixdum sustulerat virgo urnam, ponit et «Audi,

Iuppiter,» inquit «erum!» Queritur tum multa:
querentis

acre aliquod fauces atque imos temptat ocellos.

\pard\sl312\slmult0 125 Nam belle non esse
bovi docet: idque dolere

\pard\sl312\slmult0 inprimis, oculos quod nunc
avertat ab ipsa

\pard\sl312\slmult0188
\pard\sl312\slmult0

nec patulo frondes oblatas ore capessat.

Exuvias frustra contritas anguis et herbas

vase dari, serpylla simul, simul ulpica, ligneo.

\pard\sl312\smult0 130 Post uncta vestem
misere deplorat in arca

\pard\sl312\smult0 dilapsam, tineas quae
paverit inscia caecas.

Quid, quod furcillas hiberno in tecta reductas

tempore, reppererit sudo modo vere labantis?

Quid, quod nunc nuper spem specula fefellerit? Eheu

\pard\sl312\smult0 135 ad ventum levior
iactavit vallus aristas

\pard\sl312\smult0 et volitans risit iactantem
gluma per auras.

Tum lunam incusat, simul ova silentia deflet,

ova nec illa quidem pariter nec tempore laevo

supposita, obtuso cum luna senesceret orbe;

\pard\sl312\smult0 140 quae tamen heu
nullum rostellum pertudit ova!

\pard\sl312\smult0189
\pard\sl312\smult0

\pard\sl312\slmult0 Tum pueri morbum,
frontem sudore madentem,

interdum nigro concretas sanguine naris

narrat et admotae labris fastidia pultis

et maciem et longis querulam vagitibus umbram.

\pard\sl312\slmult0 145 «Nunc oleis saltem
parcat pendentibus aestus

\pard\sl312\slmult0 neu contendantur fecundae
grandine vites!

Incassumne foco fragiles de more coronas

indidero? specae sordent iam, Manibus hornae?

Sed mihi non dero: est mihi quod nocturna paravit

\pard\sl312\slmult0 150 lana peculiolum;
messis mihi lecta quod auxit

\pard\sl312\slmult0 divitis in sulcis - magno
stetit illud - Arelli.

Ibo atque Albano mercabor monte iuvenum

quo Cerum caeso placem Cereremque Laresque».

Haec inter plena crinis oneraverat urna.

\pard\sl312\slmult0190
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 155 Cum Flaccus: «Vitulus,
virgo, sine crescat in herbis

\pard\sl312\slmult0 albanis; gelidus pascat licet
Algidus agnos,

tu sale pacato, tu aversos farre penates.

Non oleas aestus mordebit, grandine vites

non contudentur, parcet grave tempus alumnis,

\pard\sl312\slmult0 160 tu modo tolle manus
luna nascente supinas».

\pard\sl312\slmult0 iam repetit Primilla
casam, iam nox tegit imam

\pard\sl312\slmult0 Usticam. Albentis summo
Lucretile lunae

cornua, uti caelum tenuis si incideret unguis,

aurea praefulgent, aperit Digentia vallem

\pard\sl312\slmult0 165 aurea, nocte audent
umbrae prodire diurnae.

\pard\sl312\slmult0 Tum vates stipulas interque
mapalia reptans

\pard\sl312\slmult0191
\pard\sl312\slmult0

aspicit ex nivea manifestam luce puellam.

Assiduo propter gemitu casa nigra sonabat.

Illa manus intenta tenet, tenet ora sub auris

\pard\sl312\slmult0 170 suscipiens fusum
palmis et fronte nitorem.

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slm
ult0REDITUS AUGUSTI

\pard\sl312\slmult0

\
pard
\sl3
12\s
lmul
t0
Felici
Barna
beio

a
ntiquit
atis
nostra
e
littera
te
perito
sacru
m.

\
pard
\sl3
12\s
lmul
t0

\pard\sl312\slmult0193
\pard\sl312\slmult0

Cfr.
THEO
CR. XV
passi
m,
HOR.
C. III
14.

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 «Ὡ θεοί, ὅσος ὄχλος.
Qui quandoque extrahar? Heia,

\pard\sl312\slmult0 hoc age! formicae
numeroque modoque carentes.

Quo, puer, hinc diversus? ἄνερ φίλε, μή με
πατρήρος».

Haec modo compressis agit at labris, modo clara

\pard\sl312\slmult0 5 Quintus Horatius
exclamat per compita voce:

\pard\sl312\slmult0 nempe Syracosias et
amatam garrit Adonin,

interdum puerum castigat sollicitus, dum

festinos compescit, inertibus improbus instat:

\pard\sl312\slmult0194
\pard\sl312\slmult0

adque forum molitur iter per plena popello

\pard\sl312\slmult0 10 omnia, per plateas
pedibusque rotisque sonantes.

\pard\sl312\slmult0 "O me felicem" luctans
aiebat in arcto

"staturae, nihilo si nostris ipse libellis

maior eram, libet ut tibi de me scribere, Caesar

(iamnunc in sextariolo mea carmina iusso

\pard\sl312\slmult0 15 perlegere et triplex
poteris laudare volumen!):

\pard\sl312\slmult0 iam perrepsissem. Trudit
nos turba, sues ut.

At nihil est, labor aut quod non perfecerit usus,

duraque temptando ceperunt Pergama Grai.

Huc concede, puer, latus et tege. Ni datur ultra,

\pard\sl312\slmult0 20 huc prodisse sat est.
Sistamus, μή τι πλαναθηῖς".

\pard\sl312\slmult0 Tum circumventus vario
clamore, velut si

\pard\sl312\slmult0195
\pard\sl312\slmult0

nil prius audisset prorepens tale per urbem,
obstipuit; tamquam tacita cum nocte viator
nil praeter sonitumque pedum vocemque canentis

\pard\sl312\slmult0 25 audiit ipse sui:
postquam dormire sub alno

\pard\sl312\slmult0 instituit, seu dura viae grave
glarea corpus

excipit (aestivum tepido stat sidere caelum);
tum fractos crepitus acredula vibrat ad aures,
et tenui locusta quatit vertigine sistrum

\pard\sl312\slmult0 30 et culices auras subtili
murmure pungunt:

\pard\sl312\slmult0 nec cessant ranae rixis
resonare paludem

nec longe latrare canes nec rumpere bufo
turgidus ignoto liquidas a caespite bullas.

Hic media clamans in turba Graeculus: «O plebs,

\pard\sl312\slmult0 35 non aliter love natus»
ait, «cui pulchra luventas

\pard\sl312\slmult0196
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 se iussu patris in celso
sociavit Olympo

(umbra locis maestis volitat levis: ipse superne
inter securos celebrat convivia divos);

maximus Hispana, cives, redit ultor ab ora,

\pard\sl312\slmult0 40 Geryonae redit
armento taurisque potitus;

\pard\sl312\slmult0 tergeminumque nefas
anima spoliaverat ...» «Ohe

desine, iam satis est». «Immo cum pace loquatur,

Aule propola, tua. Melli est audire disertos».

«Palliolum, credo, copam iuvat». «Hoc habet!»
«Hercle,

\pard\sl312\slmult0 45 ante lacum furnumve
rear nos esse: silete

\pard\sl312\slmult0 atque tacete: aegro quidam
de Caesare narrat

nescioquid». «Vapide (iam verbo principis utor)

se princeps habet. En subito morbus furit.

\pard\sl312\slmult0197
\pard\sl312\slmult0

Omnes exanimi medicis instare deosque precari ...»

\pard\sl312\slmult0 50 «Morte quidem, cives,
laurus venale τι χρῆμα.

\pard\sl312\slmult0 Nunc urbem repetit, petiit
qui praemia laudis,

laudis avens tantum nec tantum prodigus aevi ...»

«Graeculus insanit». «Quae nunc nova turba?»
«Quid istinc

truditis?» «Adveniunt matronae». «Conspice cunctas

\pard\sl312\slmult0 55 vittatas». «Mulierne
est an dea?» «Livia». «Gaudet

\pard\sl312\slmult0 nimirum natum mox
complexura tribunum».

«At soror Augusti me detinet. Ut pia!» «Matrem

Marcelli, quaeso, monstres». «Ibi Iulia (nostin?):

interior sedet huic Octavia». «Di tibi multa,

\pard\sl312\slmult0 60 di nato bona multa
tuo». «Carum caput!» «Omnes

\pard\sl312\slmult0 unguibus insistunt visuri
deinde, quod ante».

«Leniter o!» «Ne nos contundite!» «State!»
«Procacis

hoc est et nimis audacis ...» «Bona, numquid
ademi?»

«Ista quidem vis est». «Quidnam fert iste tumultus?»

\pard\sl312\slmult0 65 «Parcite» sic Flaccus
ridens, «puerique puellaeque

\pard\sl312\slmult0 (heu modo vos inlata sinat
vis esse puellas!)

istis (omen habent) moniti iam parcite verbis.

Quis caecos timet Augusto redeunte tumultus?

quisve mori per vim metuit te principe, Caesar?»

\pard\sl312\slmult0 70 Dixerat et turbam
simul eluctatus abibat,

\pard\sl312\slmult0 atque aliquis «Pulchre,
recte: sapit» inquit «homullus».

\pard\sl312\slmult0 Dum vespertinus
redit, et simul undique turba

\pard\sl312\slmult0199
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 (milia multa pedum
resonant diversa per umbram:

ostia panduntur; deinceps dilabitur omnis

\pard\sl312\slmult0 75 inque suas grex
quisque domos, ut hirundinis alta

\pard\sl312\slmult0 sub trabe clamosos nidus
bibit ordine pullos:

cena Lares adolet, cellas et congius implet

Caesaris), hem! secum meditatur multa poeta.

"Orbi igitur iam parta quies. Plebecula cenat

\pard\sl312\slmult0 80 empta gravi
pulmenta, modum legemque, labore.

\pard\sl312\slmult0 Haec canerent sparsi
Romana caede Philippi?

Quis non translatus alio tibi, Roma, penates

aut iam per vacuum vidisset civibus orbem

perpetuis equitare feros ululatibus hostes?

\pard\sl312\slmult0 85 Qui fuit ille dies!
Quartum, nisi fallor, ab illo

\pard\sl312\slmult0200
\pard\sl312\slmult0

\pard\s1312\slmult0 mox aderit lustrum, mihi
nuper condidit aetas

octavum, capitique nives inspergit et acri

nescioquid glaciatur sensim mihi flamine mentem.

Non sum qualis eram. Quam vellem paene per illam

\pard\s1312\slmult0 90 militiam reddi, calidus
te consule, Plance,

\pard\s1312\slmult0 agminibus lentis properis et
pellibus, armis

impiger et lituis! Verum quid sic queror, aut cur

ipsis sobrius adsisto potantibus unus?

«I, puer, atque notae refer interioris ab horreis

\pard\s1312\slmult0 95 Sulpiciis (cave det pro
vino verba!) lagenam;

\pard\s1312\slmult0 unguentumque petas. Tarda
nisi nocte tabernam

clausit, nil crassum minus et nil suavius illo est,

quod vico Scauri parat unguentarius imus.

Hunc Glycera stephanepolis prope tangit ... At hercle

\pard\s1312\slmult0201
\pard\s1312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 100 ecquid in unguentis
caelebs sertisve laborem?

\pard\sl312\slmult0 quamquam o!» Tum pueri,
paulum cunctatus, ad aurem

«I, puer, et pulchrae, nosti quam forte, Neaerae
dic, veniat cithara (nempe est citharistria) sumpta.

Dic, properet: compto nihil est opus. Opperiar ... Si

\pard\sl312\slmult0 105 ianitor aut ... attende,
puer ... si ianitor aut si

\pard\sl312\slmult0 ipsa negat, noli nimius
clamare: facesse».

Post secum: "Talem non est experta Neaera
illa prior; ditemque in paupertate iuventus
me caelo fulgens faciebat stella sereno.

\pard\sl312\slmult0 110 Nunc vero ..." «Nobis
igitur negat illa?» «Negavit».

\pard\sl312\slmult0 Quid faciat? Festo
cenabis solus, Horati,

\pard\sl312\slmult0202
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 et solitas illas tecum
meditare nugas.

Nonne urgent Sosii semper maiora petentes?

Nonne librum Caesar tuus ὀγκωδέστερον optat?

\pard\sl312\slmult0 115 Extruitur dum cena,
iubet tabulas sibi ferri

\pard\sl312\slmult0 atque aliis parat exiguum
subscribere carmen.

Herculis (in mentem veniunt quae multa vagantem
perculerant) *ritu modo dictus*: scriptitat: *o plebs*.

Saepe stilum vertit, scalpit caput, exarat, haeret.

\pard\sl312\slmult0 120 Vixdum desierat
suspirans *consule* vates

\pard\sl312\slmult0 (consule quo demum
vixisset!) scribere *Planco*,

ecce, fores pultare manus, dein stridere vestis

et positae paulum citharae vibrare fides et

in nodum religata comam prodire Neaera.

\pard\s1312\slmult0 125 «Me tibi desse meo
potuisti credere vati?

\pard\s1312\slmult0 Quid muttis? istum men
exhorrere capillum?

Perpetuo gaudes aetatis flore poeta».

\pard\s1312\slmult0

\pard\sl312\slm
ultOULTIMA LINEA

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 Quid solus, sicut quondam
tibi, Flacce, fuit mos,

incedis rursusque forum circumque pererras
nescio quae meditans? Ut vero canus, ut aeger,
ut mutatus ades! Quem lippum tunc fugeret nil,

\pard\sl312\slmult0 5 nec, dum totus es in
nugis, aut scurra lateret

\pard\sl312\slmult0 laxior aut lente portans
mysteria cantor,

omnia declinas passim, lacrimisque dolentes
ultra nunc oculi, quidquid tetigere, relinquunt.

Non hic quaeris, olus quanti malvaeque, nec illic

\pard\sl312\slmult0 10 assistis pueris
ludentibus: et planus expses,

\pard\sl312\slmult0205
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 dilato questu, praeter
maledixit eunti,

frustraque et vafer intonuit tibi circitor aurem

et te pellexit quassam divinus ad urnam:

huic subrisisti modice, satis ipse peritus.

\pard\sl312\slmult0 15 Non eadem sane
mens est tibi, Quinte: sed aequae

\pard\sl312\slmult0 tecum multa labris pressis
agitare videris.

\pard\sl312\slmult0 "Heu! non cum
zephyris et aprico flore tibi nunc

\pard\sl312\slmult0 adsum Maecenas: aquilo
nunc undique frondes

decutit, et flabris tunsus Lucretilis horret.

\pard\sl312\slmult0 20 Una virescit adhuc
interque rubentia poma,

\pard\sl312\slmult0 per nemus Usticae, flores
parit arbutus albos.

Felix cui gelidam sub mortem nascitur aestas,

\pard\sl312\slmult0206
\pard\sl312\slmult0

dignior et lauru frontem redimire poetae!

Non me prima canens ad te deduxit hirundo,

\pard\s1312\slmult0 25 Maecenas. Quaedam
resonabat fistula silvam

\pard\s1312\slmult0 tritaeque stridebant aliquo
folia arida cursu.

Faunus enim novit nonas instare decembres

iamque venit. Vatesque aberit tuus et pecus omne

ludet et in pratis pagus me absente vacabit.

\pard\s1312\slmult0 30 Iam, vicine, vale,
Cervi! Mus rustice, gaude

\pard\s1312\slmult0 rure diu tutoque cavo
tenuique patella!

Non te narrantem posthac audire licebit

dum vernaecum silent tuumque omnis ab igne renides.

Neque te vestigent gladiisque insomnia tentent,

\pard\s1312\slmult0 35 abdite Veiani,
veteremque a nare cruorem

\pard\s1312\slmult0207
\pard\s1312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 montanis depelle thymis et
rore marino!

Inque focum frondes et flores inde Calendis,
quae supplex nascente manus ad sidera luna
tollebas,

metuens virgo segetique gregique,

\pard\sl312\slmult0 40 at parvis nunc ipsa
tuis pia mater alumnis!

\pard\sl312\slmult0 Iam nec me cernes post
fanum putre, Vacuna,

dictantem. Iuvit veterum meminisse deorum.

Nos hederæ similes lapsas amplectimur aedes.

Atque hinc, o fons Bandusiae, tu murmur inane

\pard\sl312\slmult0 45 disperges, quando
frigis vocemque secuti

\pard\sl312\slmult0 haedus perveniat subsultim,
taurus oberret

aspectetque diu strepitum poturus, at absit

unus qui sciret quid sic loquereris in umbra.

\pard\sl312\slmult0208
\pard\sl312\slmult0

Sed me Maecenas suprema voce vocavit.

\pard\sl312\slmult0 50 Praecessit: procul est:
interdum respicit: ibo".

\pard\sl312\slmult0 Haec meditans vicos
solus plateasque pererrat,

\pard\sl312\slmult0 ut quondam, sed vix ipsum
se agnoscit et urbem.

Nam non foeda nigro passim magalia fumo

nec rudecta videt nec olentes pingue popinas.

\pard\sl312\slmult0 55 Porticus hinc solidas
ostentat picta columnas:

\pard\sl312\slmult0 hic thermas stupet
immensas fulgentiaque aureis

templa tholis, hic aeternum mansura theatra

Flaccus, et interdum MAGNUM COMMUNE SIT inquit.

Iam nova de nitido florescit marmore Roma,

\pard\sl312\slmult0 60 usque recens Soli
venerabiliorque videnda.

\pard\sl312\slmult0 Ecce autem ad Tiberim, qua
profluit arctior amnis,

pervenit, et scripto miratur marmore cippum

insignem, propiorque notas hinc carpit et illinc

inque sinu gaudet: decimus nam volvitur annus

\pard\sl312\slmult0 65 ex quo saeculorum
sries procedere coepit

\pard\sl312\slmult0 magna, novumque aevum
portendit gentibus augur

augustus. Sellis positis hic rite duabus

nocturno decies undenae tempore matres

caelestem lunam ad convivia nostra vocabant:

\pard\sl312\slmult0 70 hic sacrum fecit capris
agnisque novenis

\pard\sl312\slmult0 Augustus vobis, quae
gignitis omnia, Moerae.

Tum, non illud agens, percurrit nomina Flaccus

magnorum rapidis oculis hominumque deorumque

et ludos plenamque suem pulcrosque boves et

\pard\sl312\slmult0210
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 75 liba pthoesque
memor, iamque in cippo legit imo,

\pard\sl312\slmult0 CARMEN COMPOSUIT ... quis?
Q. HORATIUS ... " Euge!

Debuit urbs apris quondam me vate relinqui,
vateque visenda est eadem me maxima Soli.

Qui, cum civilis rabies saeviret, EAMUS!

\pard\sl312\slmult0 80 dixerat, hic reditum
Pacis, Virtutis, Honoris,

\pard\sl312\slmult0 hic te, prisca Fides, hic te,
Pudor, hic cecinit rem

romanam melius productam semper in aevum.

O felix dilatus ad haec ego! Quid queror idem?

Immo Vergilium miserer. Tu, frater, ab agris

\pard\sl312\slmult0 85 vidisti totis pulsos
migrare colonos,

\pard\sl312\slmult0 invito patriam vidisti corde
relinqui,

ultra aliam quaeri, magis est quod triste videnti,

\pard\sl312\slmult0211
\pard\sl312\slmult0

mutarique domos et certo limite campos

exilio. Ante oculos in nigro pulvere currus

\pard\sl312\slmult0 90 aurigae surdi tendenti
lora ruebant.

\pard\sl312\slmult0 Longius agricolae rastrum
super ossa tenentes

horrebant aliquod Romae fodisse sepulcrum.

Quid tu? Fis pastor, Publi, fis rusticus: ipse,

ipse iugo subdis tauros et vertis aratro

\pard\sl312\slmult0 95 desertam terram,
longo seris ordine vites

\pard\sl312\slmult0 et plantas oleam non te
vivente feracem.

Praeterea patrio fugientes litore cives

tu revocas, revocas linquentes arva colonos,

sicut apes, quatiens circum cava cymbala matris.

\pard\sl312\slmult0 100 Sed qui transieris
caelo defixus et astris

\pard\sl312\slmult0212
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 vergiliisque tuis, recinens
saturnia regna,

expectans gentemque novam subolemque deorum,
non messim, sator, ipse metis, non aspicias aevum
ipse tuum! Quamquam ... num mors est ultima
rerum

\pard\sl312\slmult0 105 linea? Delendum est
hoc. Quanto rectius illud

\pard\sl312\slmult0 NON OMNIS MORIAR! Quin
pars mihi multa ... Quid? Omnis,
omnis ut es, Publi, tibi, ero mihi ego ipse superstes!"

\pard\sl312\slmult0 Nil mortale putans
secum moriturus abibat,

\pard\sl312\slmult0 atque via sacra se nunc
deprendit, ut olim:

\pard\sl312\slmult0 110 cum cuidam fronti
prope frontem impigit. «Horati!»

\pard\sl312\slmult0 hinc sonat, hinc resonat
tarde et dubitanter: «Aristi!»

\pard\sl312\slmult0213
\pard\sl312\slmult0

lunxeruntque manus. «Quid agis, dulcissime?» «Quid tu?»

«Quot soles albosve rear surrexe nigrosve

ex quo sub cultro male salsus et improbus hac me

\pard\sl312\slmult0 115 liquisti?» «Memini ... tricesima sabbata». «Meque

\pard\sl312\slmult0 paene loquax consumpsit». «Ohe!» «Quid dicis?» «Ohe iam!

Nescis? Iste procax sanctas Sybaritide matres

pellicit: iste nigro destringit carmine cives.

Est eques, est dives. Iamque huic parere cohortes

\pard\sl312\slmult0 120 incipient, huic iam cedet provincia praedae.

\pard\sl312\slmult0 Interea vivis murenas pascit homullis ...»

«Quid narras? Annon mores renovantur, et artes

antiquae redeunt rectusque enascitur ordo? ...»

«Unde huc?» «Rure». «Diu venisti, Flacce, moratus ...».

\pard\sl312\slmult0214
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 125 «Fusce, diu».
«Poteram dixisse. Audi. Neque maior

\pard\sl312\slmult0 Roma fuit, credas, alio
neque tempore peior ...»

«Ergo Vergilius cecinit nova saecula frustra,
frustra ego praedixi, frustra que effata Sibylla est ...»

\pard\sl312\slmult0 Hic risit Fuscus, sed
eodem tempore rugas

\pard\sl312\slmult0 130 suspexit Flacci
mortemque in fronte cubantem.

\pard\sl312\slmult0 Tum gravior: «Dicam ... ne
suggere, Credat Apella ...

credendum non sit: dicam tamen. Utor amicis
Iudaeis, ut scis. Dicunt iam tempus adesse
quo princeps pacis sancta de virgine, quo rex

\pard\sl312\slmult0 135 nascatur mundi. Vox
per deserta locorum,

\pard\sl312\slmult0 quae iubeat sternique vias
et vasa parari, auditur.

\pard\sl312\slmult0215
\pard\sl312\slmult0

Tum mella fluent, ac pardus et haedus

pascenturque simul vituli catulique leonum.

Occidet omne malum: morietur et ipsa brevi mors

...»

\pard\sl312\slmult0 140 «At non me citius».

«Quid ais?» «Iam nocte premi me,

\pard\sl312\slmult0 Fusce, puto. Nox est. Haec

tu fortasse videbis.

Haec rebar vidisse senex ego. Vive valeque!»

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0216

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0**RES ROMANAE**

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0217
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slm
ult0LAUREOLUS

\pard\sl312\slmult0

\
pard
\sl3
12\s
lmul
t0
MARI
AE
IOAN
NES
sorori
dulciss
imae.

L
aureol
o tu
casta
meo
mea
parce
Diana.

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0218
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 Lucus Aricina croceum de
fronde videtur

exhalare diem, subeuntque crepuscula caelo.

Iam non purpurea variat lacus aequora luce;

Vesper opacatis tremulus nunc murmur in undis

\pard\sl312\slmult0 5 lene ciet; late
resonant asionibus alni.

\pard\sl312\slmult0 En pia reptat anus, vetulo
comitante, domumque

sub noctem redeunt. Domus est in limine silvae

et media in dumis paleae casa tecta manipulis.

«Hora subit» pia dicit anus, «qua Virbius artis

\pard\sl312\slmult0 10 ex hederis caput
ignoti deus exserit antri

\pard\sl312\slmult0 cautus, et ingentes sensim
nigrescere truncos

ac similem nebulae fumantem prospicit umbram.

Olli intus thalamus lychno cristallinus ardet

perpetuo: cubat ille dies vitamque priorem

\pard\sl312\slmult0219
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 15 somniat et rapitur
furiis immotus equorum.

\pard\sl312\slmult0 Assidet et lento blanditur
carmine nympa

Egeria et madidam frontem solatur anhelo.

Nocte deam sequitur deus, et, cum luna renidet,

per lucum tacitis videas vestigia flammis

\pard\sl312\slmult0 20 gliscere et immortale
potes deprendere murmur,

\pard\sl312\slmult0 quale sonant crebrae
percusso marmore guttae.

Sed vagus obscurusque per interlunia lustrat

assidue silvam gemitu loca flebilis implens».

Haec memorans tecto successerat. Ecce sub ipsa

\pard\sl312\slmult0 25 forma casa conspecta
viri. «Recludite portam

\pard\sl312\slmult0 meque» ait «hospitio
miserum dapibusque iuvate».

Forma erat humana maior, vox triste sonabat

\pard\sl312\slmult0220
\pard\sl312\slmult0

nescioquid. Stupuerunt senes atque «Hospes, habeto»,

dixit anus, «concede intro» dextraque prehensio

\pard\sl312\slmult0 30 anteit. Apparet nigro
domus illita fumo

\pard\sl312\slmult0 stellaeque a patula mediae
micuere fenestra.

Hanc nactus tacitas hospes circumtulit omnes

per dumos acies perque atra silentia luci

multa agitans: clare quem iam fulgente lucerna

\pard\sl312\slmult0 35 haerentem ut pura
videre in nocte, subinde

\pard\sl312\slmult0 quaesivere oculos oculi
digitusque labellis

st ait impressus. Tandem conversus et ora

et latos pavidis umeros oculosque flagrantis,

quos silva tremulisque putes horrescere ramis,

\pard\sl312\slmult0 40 mirari dedit ac
pharetram venantis et arcum.

\pard\sl312\slmult0221
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 «Quisquis es» inquit anus
«nostro succedere tecto

et dignate domum praesens invisere castam,
aequus ades, precor, aequus abi, de te male
nunquam

si meriti, silvam veriti si laedere, vestram

\pard\sl312\slmult0 45 si, bone, ne ipsa
quidem violavit pupula sedem».

\pard\sl312\slmult0 Sic ait et palmis orabat
uterque supinis.

«Iam taceas: quid opus verbis? tibi tessera detur.

Aspicite, at visum nusquam vidisse putate».

Haec hospes: tremuloque senex haec adicit ore:

\pard\sl312\slmult0 50 «Quem te, hospes
(multis nam gaudes, sancte, vocari

\pard\sl312\slmult0 nominibus, quorum hoc
laudas, hoc tempore temnis),

da quo nos igitur, nequis forte inscius erret

nomine...» «Scitis enim» rapidus sic hospes, et ictam

\pard\sl312\slmult0222
\pard\sl312\slmult0

insonuit palma et tremefecit pondere mensam.

\pard\sl312\slmult0 55 «Vae vos ... sed moniti
cautique tacenda tacete.

\pard\sl312\slmult0 Cur autem cessas nec donis
sedula mensam

instruis oblito, iamdudum, mater, aventi,

quae procul in vita delectavere priore?

Nec mihi liba manus durat per inhospita silvae

\pard\sl312\slmult0 60 ulla nec ulla dapes
mihi mollit flamma paratas».

\pard\sl312\slmult0 Nec mora: festinant.
Dependens perna camino

tollitur: hinc partem resecat vetus ordine coniunx

et minuit cultro sordes ornatque patellam;

dein foliis mensam ficulnis sternit et affert

\pard\sl312\slmult0 65 succinctus raphanos
et pocula sistit et atram

\pard\sl312\slmult0 sustinet et manibus testam
vix atque genus vi.

\pard\sl312\slmult0223
\pard\sl312\slmult0

It, redit: at properata gemens anus ignibus infert

liba foci: raucum flabellis urguet ahenum;

imperitatque viro: nunc hoc, nunc admonet illud.

\pard\sl312\slmult0 70 iam fruitur dapibus,
iam dulci proluit hospes

\pard\sl312\slmult0 corda mero: veniamque
epulis anus orat inemptis,

mala memor coniunx apponit et impiger uvam.

\pard\sl312\slmult0 «Non indigna deo»
satur ille ait «hospite cena

\pard\sl312\slmult0 gaudentem silvis variaque
ambage beavit».

\pard\sl312\slmult0 75 Cui vetulus: «Macte
hoc igitur, quicquid fuit, esto,

\pard\sl312\slmult0 non dedignatus mensam
deus» inquit «acernam».

«Hospes, ain vero? quippe, inquam: nulla sepulcri

ara manet, nulla terra cohibebor humatus».

Sic ait, at fronti rugas obduxerat. Illi

\pard\sl312\slmult0224
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 80 multa diu taciti secum
tum volvere, secum

\pard\sl312\slmult0 mirari sacro perculsi corda
pavore,

quod deus aeternos maereret nectaris haustus

nostraque divina traheretur fronte senectus.

Ecce hospes subito exclamans: «Age vive! quid
autem?

\pard\sl312\slmult0 85 Nonne mihi luci
securis quercubus horrent?

\pard\sl312\slmult0 nonne cavum tutis antrum
me amplectitur umbris?

Et mea sunt, oculi mihi quae videre, nec ulla

lex humana tenet; non ullo fundit aratro

terra cibum, latices non ulla vinea falce.

\pard\sl312\slmult0 90 Conspectus nulli,
similis circumvagor Euri,

\pard\sl312\slmult0 ceu Sol indeprencus et avius
omnia lustrō,

\pard\sl312\slmult0225
\pard\sl312\slmult0

et nascor moriorque, alius sum semper et idem.

Si modo cornipedum liceat vitare tumultus!

si modo quis propriam supera illam luce dicaret

\pard\s1312\slmult0 95 usque deam, ut
noctes uni mihi pulcra niteret

\pard\s1312\slmult0 et dum cuncta silent, claro
penderet in antro!»

Haec loquitur: vetuli pendent ex ore loquentis

votaque suscipiunt taciti tacitique precantur,

cum cernunt simul expallescere. Semita nempe

\pard\s1312\slmult0 100 et properante sonat
late pede campus equorum.

\pard\s1312\slmult0 Declinant oculos,
convertunt. Assidet hospes

nullus: ab obscuro lucebant sidera caelo,

mensa aliqua, mirum, patera ridebat et auro.

Ingruit ac strepitus, propius rapit ungula turmam.

\pard\s1312\slmult0 105 Consistunt equites:
«Ehodum!» clamatur «adeste

\pard\s1312\slmult0226
\pard\s1312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 vidistisne ferum vultu
pharetraque minacem

forte virum?» Vidisse virum negitavit uterque.

«Quo sacer ille mihi similis dilabitur undae,

avolat ut somnus tenuisque efflatur ut aura,

\pard\sl312\slmult0 110 Laureolus? ne illi
praesto reor esse Lavernam!

\pard\sl312\slmult0 nonne expilatam dicas
gaudere Dianam?

Sed mihi pileolum nequiquam publicus optem,

inveniet si aliud corvorum ventre sepulcrum!»

His dictis abeunt. Ignaro corde revertunt

\pard\sl312\slmult0 115 instaurantque senes
epulas et vina nitenti

\pard\sl312\slmult0 de patera fundunt, te votis
rite vocantes

cultorem nemorum nymphaeque potentis alumnum,

uno iam functus qui bis vir Virbius aevo

immortalis agis, divae satiatus amore.

\pard\sl312\slmult0227
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 120 Et procul inde
equitum strepitu cava terra resultat

\pard\sl312\slmult0 ac stupet insolitum nox
intempesta sonorem.

\pard\sl312\slmult0

Vide Iuv. 8, 187; Mart. Sp. 7; Verg. Aen. 7, 761 sq.; Servium ad
h. l., Ovid. Metam. 15, 543.

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0228
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slm
ult0IUGURTHA

\
pard
\sl3
12\s
lmul
t0

\pard
\sl312
\slmul
t0 *AD*
MARIAM
SORORE
M

\
pard
\sl3
12\s
lmul
t0

\pard
\sl312
\slmul
t0
Desine,
qui
valeam

\pard\sl312\slmult0229
\pard\sl312\slmult0

*clausum
narrare
lugurtha
m,*

\pard
\sl312
\slmul
t0 *haec
dum
describis,
quaerere
saepe,
soror.*

\pard
\sl312
\slmul
t0 *Lux
ignota
viget, vivi
quae
corporis
ossa*

\pard
\sl312
\slmul
t0
*dete
git et
rerum vel*

*per opaca
meat.*

\pard
\s1312
\slmul
t0

*Ignota
temptant
animos
quoque
luce
poetae;*

\pard
\s1312
\slmul
t0 *nil*

*ipsa
vatem
morte
latere
potest.*

\pard\s1312\slmult0 «Hercule, quam frigent»
dixit «tua balnea, Roma!»:

sensit iners mediis deorsum demissus in umbris

invenitque solum pede, luxque evanuit omnis.

\pard\s1312\slmult0231
\pard\s1312\slmult0

Stridula compactis crepuere repagula valvis.

\pard\sl312\slmult0 5 At longis sonor ille diu
tinnitibus aures

\pard\sl312\slmult0 perculit, ut tonitru cum nox
gemit excita caelumque

in tremulas resonante polo devolvitur undas,
post ubi facta quies, aether silet; ecce sub ima
ingruit atque inopina repens immugit humo vox.

\pard\sl312\slmult0 10 Haud aliter longum
tum regi stridere carcer

\pard\sl312\slmult0 visus et in tenebris tacitae
resonare cavernae.

Quamquam et bacchatae furor urbis et undique
plausus

et clamor geminatus «io io» et pede tellus
plurima pulsa virum, simul aggere dura resultans

\pard\sl312\slmult0 15 ungula mugitusque
boum strepitusque rotarum

\pard\s1312\slmult0 absenti miscent inferna
silentia voce.

Vix tandem seque ipse memor deprendit, ut aures
indoluit laceras et brachia laesa catenis,
agnovitque imo fremibundum corde lugurtham.

\pard\s1312\slmult0 20 Flammescunt veteres
obliti pectoris irae

\pard\s1312\slmult0 undique, venalisque subit
Maurusius et nunc

Gaetulam fremit ore fidem, nunc ille Quiritem,
nunc repetit fera verba Mari, nunc subdola Sullae,
aut Numidas magna compellat voce fugaces,

\pard\s1312\slmult0 25 aut diro sequitur
Marianos omine mulos.

\pard\s1312\slmult0 Nec non et Scauros duplices
et fulmina Memmi

incusat, numeratque dolos causasque retractat,
iamque iterum obsessum perimit te rursus,
Adherbal.

\pard\s1312\slmult0233
\pard\s1312\slmult0

Tum tenebrae plenae regem videre silenti:

\pard\sl312\slmult0 30 rex oculos circum
nequiquam volvit apertos.

\pard\sl312\slmult0 Tum demum turpi cohiberi
membra sepulcro

horruit et tabo dilabi viva futuro.

Obstruit ipse oculos, avidos vetat ipse videre,

ut se posse putet, velit modo: comprimit aures

\pard\sl312\slmult0 35 inscius et tacita surdas
avertit ab umbra.

\pard\sl312\slmult0 Ut tandem vires animo
revocavit, at illi

spes aliquo taetram lustrabat lumine cellam.

Enecto quid enim victori opus esse lugurtha

crediderit? fuerat: iam terve quaterve necassent:

\pard\sl312\slmult0 40 quidve per ambages
et longa morte tenerent?

\pard\sl312\slmult0 Hinc tenebris inhiare nigris,
hinc si qua ferat fors

\pard\sl312\slmult0234
\pard\sl312\slmult0

rimari sonitus, post secum plurima ringi

atque exauditas nulli ferus edere voces.

Mox iras gravis excepit sopor: ecce soporem

\pard\sl312\slmult0 45 somnosque obscuros
oblivia longa secuntur.

\pard\sl312\slmult0 Adsidua quin ille dies in
nocte latentes

nequiquam veteremque diu spem quaerere pergit.

Heu dum conives, animis dilapsa vagantis,

nunc oculos caeci volitans eludit apertos!

\pard\sl312\slmult0 50 Sed iam nec regnum
antiquum nec sceptrum nec ipsa

\pard\sl312\slmult0 iura sui patriamve cupit
lucemve diei:

optat vel nigro respersum furfure panem,

vel qua vescentes Marii captivus in armis

viderat hastatos sua per fastidia pultem.

\pard\sl312\slmult0 55 Dira fames vigilisque
necant ieiunia ventris.

\pard\sl312\slmult0235
\pard\sl312\slmult0

\pard\s1312\slmult0 O sibi si valvis praeberet
hiantibus aegro

per rimas inserta manus vel pauperis offam,
si fastiditam canibus demitteret escam!

Nil rapiat de luce; suas premat ore querellas,

\pard\s1312\slmult0 60 si licet obiecto letum
vix pane morari.

\pard\s1312\slmult0 Expectat; nec mente dapes
depellit inanes

longaque ieiunus celebrat convivia secum.

Auscultat: quid? nonne fores crepuere? quid? umbra
nonne micat? solidam sed noctem continuat nox.

\pard\s1312\slmult0 65 Ast iam nec quaerit
caeco solatia ventri

\pard\s1312\slmult0 nec lucem tantum reseratis
postibus optat,

non patrias optat tantum sibi redditus oras:

arma cupit, cupit arma furens; procul agmina cogit,
infrenos equites formidatasque sagittas.

\pard\s1312\slmult0236
\pard\s1312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 70 Quin caesis iterum
Gaetulo litore turmis,

\pard\sl312\slmult0 protinus aeriis existit ab
Alpibus alter

Hannibal atque urbem ferro populatur et igni.

Tum vero, ut mentem vana de caede resumpsit,

olli radebat siccis sitis arida fauces.

\pard\sl312\slmult0 75 Stratus humi
querulam taciturna per omnia guttam

\pard\sl312\slmult0 auribus hausit iners; nec
primum credere passus

obturat digitis aures avidasque moratur.

Mox sensim laxavit hians iter: ecce per umbram

putrida prorupto singultu gutta cadebat.

\pard\sl312\slmult0 80 Repere tum coepit,
sicca si lambere lingua

\pard\sl312\slmult0 udam detur humum, si iam
contingat aventi

deciduo patulas fauces supponere rori.

\pard\sl312\slmult0237
\pard\sl312\slmult0

Reptabat gubus sonitus vestigia rauci

aure legens, tacitam quae singultata per umbram

\pard\sl312\slmult0 85 ducebant caecis
cludebantque latebris

\pard\sl312\slmult0 exanimum: tandem labris
procumbit hiulcis

aridus. Ast querulum recidens prope gutta sonabat.

Ille autem in solis positum se viderat absens

desertisque locis, nudaque iacebat harena.

\pard\sl312\slmult0 90 Fluxerat illi omnis
siccato gutture sanguis.

\pard\sl312\slmult0 Pantheraene lacer saevo
seu dente leonis,

incertum: procul obscae baubantur hyaenae.

Nox erat an nimium praestringit lumina sidus?

At fons haud longe querula crystallinus unda

\pard\sl312\slmult0 95 visus abesse. Ter ille
caput conatus et aegrum

\pard\sl312\slmult0238
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 tollere corpus humo et
cubito fulcire, ter haesit.

Interea lunae quaedam surgebat imago,
quae loca suffiret nebulis et sulphure late.

Tum coram vidit virides astare columnas

\pard\sl312\slmult0 100 et patulo patrias
agnovit vertice palmas;

\pard\sl312\slmult0 aera camelorum resonant
ubi pendula collis,

udum ubi fons unda subterlabente papyrus
murmur agit: notis miscentur vocibus aerae.

Tum dirae facies illum clamare volentem

\pard\sl312\slmult0 105 continuo cohibent;
Numidis nam saeptus Hiempsal

\pard\sl312\slmult0 ipse suis, palma visus
sedisse sub alta.

Ille viam rivo longam solatur et umbra

applicitus trunco; quin procubuere cameli

et Numidae circum per gramina membra dederunt.

\pard\sl312\slmult0239
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 110 Quos omnes notosque viros torvosque camelos

\pard\sl312\slmult0 in se conversos et defixisse videbat

in se reflexis oculos cervicibus uno.

Unus aquam longis gelidam ducebat Hiempsal

haustibus, et nondum tacitus respexerat; at iam

\pard\sl312\slmult0 115 cervices flexas oculis oculosque secutus,

\pard\sl312\slmult0 vertere se coepit: subito cum gurgite palmae

corruerunt haustae; rarescunt litore formae;

nullum litus erat: notoque in carcere caecum

singultim recidens hinc illinc gutta vocabat.

\pard\sl312\slmult0 120 Nequiquam: vincti sunt artus compede mortis.

\pard\sl312\slmult0 Vivit dira sitis; resonant singultibus aures.

Immo age: nec prope nec procul inde tumultus
equorum

ingruit: ipse fugit per inhospita tesca rapitque

verbere cornipedem; sequitur cita turma citatum.

\pard\sl312\slmult0 125 Arduus ille micat;
volat usque volantibus illis:

\pard\sl312\slmult0 sed pigrior mutare pedes
equus, atque reniti:

extremum sistit saxeo compar ostento.

Tum properare pedes; tum ferrum stridere; clamat;

et lucem rapit atque eliso gutture linquit.

\pard\sl312\slmult0 130 «Ten mihi sex vixisse
dies?» ita servus, et angit:

\pard\sl312\slmult0 «Durus eras,» inquit «sed
durior, Hercule, Roma est».

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slm
ult0GLADIATORES

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 Transierat montes, tumidos
tranaverat amnes

Spartacus effusumque agmen servique veruti

vere novo – tacitus fastigia candor habebat

omnia, sed tenero gemmabant germine silvae –

\pard\sl312\slmult0 5 illi ad praeruptas aegre
nunc repere cautes,

\pard\sl312\slmult0 nunc ex angusto per aperta
effervere saltu

et vallem vario trepidam turbare tumultu,

tum formidatos intra vanescere lucos

ac tritu crepitare pedum folla arida circum.

\pard\sl312\slmult0 10 lamque
propinquabant extremis ordine clivis

\pard\sl312\slmult0242
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 Lucanis, latisque tuis,
Apulia, fundis –

montibus occiduus iam sol adflaverat aurum:

a pedibus tenuata magis fugiebat euntum

umbra, refulgebant in celso vertice silvae –

\pard\sl312\slmult0 15 cum subito primi
speculis et colle potiti

\pard\sl312\slmult0 deriguere. Aliae atque aliae
iuga summa catervae

adscensu superant: oculos stupor omnibus urguet.

Namque in conspectu per clivos longa per arva

ordinibus densis acies a sole renidet

\pard\sl312\slmult0 20 romana innixusque
hirtis exercitus hastis.

\pard\sl312\slmult0 Pilatae saepes et murus
aeneus obstat.

\pard\sl312\slmult0 Hinc illinc glomerantur equi
fodiuntque sonantem

tellurem pedibus, tremulum et procul auribus
hinnitum

adrectis tollunt ad equos in culmine visos.

\pard\sl312\slmult0 25 At medium peditum
robur solidique manipuli,

\pard\sl312\slmult0 ut paribus quincunx
colluceat intervallis.

Signa notis fluitant, apri taurique lupique

atque aquilas inter saevas saevasque secures

auro et sanguine a procul ardet luce sagi dux.

\pard\sl312\slmult0 30 Prospiciunt servi,
vibrant clamoribus auras.

\pard\sl312\slmult0 Ut cum forte leo lustrat
deserta sub astris:

namque sub occasum a specula despexerat alta,

pergentem longo per harenas ordine turmam,

aut Numidas nudos aut cirratos Garamantas:

\pard\sl312\slmult0 35 vidit, at in solo
Sphingis de more iacebat

\pard\sl312\slmult0244
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 vertice; nunc sequitur
nocturnus equosque camelosque

et praedam meditans cauda iam terga flagellat;
cum subitum exoritur iubar, ille repente resultat.

In tutis dormit flammis vallata caterva,

\pard\sl312\slmult0 40 dum pernox rudit, et
caecae tremuere tenebrae.

\pard\sl312\slmult0 Interea cedens radios sol
colligit et iam

\pard\sl312\slmult0 eximit ex oculis galeas et
martia pila.

Una effulget adhuc rutilantisque evomit ignes

in mediis aquila agminibus. Sic dira cometae

\pard\sl312\slmult0 45 flamma super tacitum
camporum fulgurat aequor.

\pard\sl312\slmult0 At iuga compleri deinceps
adversa videres

Thracibus et sensim rubro subtexta vapore

exstare, et propius nigras accedere formas

\pard\sl312\slmult0245
\pard\sl312\slmult0

horrendorum hominum. Tela illi et brachia iactant

\pard\s1312\slmult0 50 sanguineo caligantes a
lumine solis.

\pard\s1312\slmult0 Omnia nox tandem sublustri
condidit umbra.

Ducebat vigilem in tenebris custodia noctem

servorum passimque iacent et multa volutant

mentibus: hunc torquet rabies, hic pallida morte

\pard\s1312\slmult0 55 ora gerit iam iam fata
impudentia gustans.

\pard\s1312\slmult0 'Ires simul in celsa custodes
rupe fuerunt

forte viri. Foliis instrata est terra cubile.

Hinc capita exsertant, oculis atque omnia lustrant,

anfractusque umbramque cavam tenebrasque
silentis,

\pard\s1312\slmult0 60 et castra adsidue
facibus lustrata coruscis.

\pard\sl312\slmult0 «Eia agite» ex illis loquitur,
vocemque remisit

\pard\sl312\slmult0 horrendam, puncto
gladiator sanguine pictus –

olli ingens vultum rictus supereminet ursi

atque ursum, infandum, credas audire gementem –

«non aliae similique vices sint more tuendae:

\pard\sl312\slmult0 65 sanguine cras atro
tandem satiabimus enses,

\pard\sl312\slmult0 cras moriemur» ait.
«Quotiens e montibus altis

vidimus auratae surgentia cornua lunae,

ex quo me, dulce est meminisse, Vesevus et acrem

mons turmam excepit perfracto scilicet illo

\pard\sl312\slmult0 70 quem memorant ludo.
At tu, dure lanista, iacebas

\pard\sl312\slmult0 fusus humi, multa fixus
praecordia morte.

Ut te singultantem ulti conspeximus, ut te

\pard\sl312\slmult0247
\pard\sl312\slmult0

purpureos laeti fluctus animamque vomentem!

Nos dum gelidaeque feros habuere cavernae.

\pard\sl312\smult0 75 Tunc animas iterum
iuvit sumpsisse redemptas

\pard\sl312\smult0 utque lupos silvis et
libertate potiri.

Sed nares teter noctesque diesque cruoris

sollicitabat odor. Rubro dea lumine Bendys

insinuans tacitum nemorum per septa calorem

\pard\sl312\smult0 80 ad caedem Ciconas
Bessosque adque arma vocabat.

\pard\sl312\smult0 Nec non saepe fugacem
oculis somnum abstulit ingens

vox nobis audita soli penetralibus imis,

aridus et subito fragor et tremuli ululatus.

Tympana pulsa tonant, retonant cava cymbala
circum

\pard\sl312\smult0 85 mugitusque interdum
auditur et ira leonum.

\pard\sl312\smult0248
\pard\sl312\smult0

\pard\sl312\slmult0 Tu celebras, dea saeva
Cotys, tu saxa, Sabazi,

montis inaccessi: vobis locus ille remugit.

Quin etiam mons ipse deus; namque intremere
omnem

sensimus aut acri temptantem sulphure nares

\pard\sl312\slmult0 90 exhalare leves nebulas
atque addere vires

\pard\sl312\slmult0 viribus. Ast aditus montis
Glaber obsidet omnis

scilicet atque fames necat improba mirmillones.

Nox erat et toto deus ille cacumine nutans

increpitare viros fremituque laccessere caeco.

\pard\sl312\slmult0 95 "Ite" videbatur deus
inspirare "ferite,

\pard\sl312\slmult0 caedite". Mox velut
indignans et nostra recusans

pondera proiecit. Tum nos per lubrica montis

labimur et recta ferimur petimusque quieti

\pard\sl312\slmult0249
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 100 castra. Sat hic credo
gladios hausisse cruoris.

\pard\sl312\slmult0 Acrior hinc vis exagitat
rapuitque furentis:

urguet enim nutu fremituque Sabazius inter
arma deus turbamque interque incendia visus.

Ipse deum, quotiens fumantia nocte per umbras

\pard\sl312\slmult0 105 moenia respexi procul
effulgentiaque igni,

\pard\sl312\slmult0 caeruleis medium vidi
serpentibus arces

caedere et immensae tabulata exscindere turris.

O noctes et vina deum. Discumbere pictis

conlibuit lectis auro gemmaque bibenti.

\pard\sl312\slmult0 110 Tunc arsere faces dum
de laquearibus altis

\pard\sl312\slmult0 haud visum genus ante
virum stupet aurea lampas

pellitosque toris umeros hirtosque galeros

\pard\sl312\slmult0250
\pard\sl312\slmult0

et nitidas murrhas et odoriferos alabastros

mucronumque minas. Ibi nos absumere Mysi

\pard\sl312\slmult0 115 conscia vina maris
certatim et Caecuba et omne

\pard\sl312\slmult0 cellarum decus et centum
servata Falerna

clavibus et Thasium potare et amystide Chium.

Amphora nulla vagos usquam neque testa fefellit.

"Heus here, cinge caput nobis et crura corollis".

\pard\sl312\slmult0 120 Exoritur clamor,
dominus dum corpore reptans

\pard\sl312\slmult0 incurvo mirisque modis
vepallidus ora

ad gladiatorum talos provolvitur, euoe!

Quin, Romane, pedes syrio nunc sedulus unguis

malobathro longae lassis caedisque viaeque?

\pard\sl312\slmult0 125 Haec inluserunt bona
Saturnalia servis.

\pard\sl312\slmult0251
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 Ad cyathum gnatos unctis
de more capillis

adspicis esse tuos. O terque quaterque beata
uxor quae fuerit pretiosis piscibus esca
ipsa suis. Cessas? Cenantibus atria mavis

\pard\sl312\slmult0 130 constrictus servare
Lacon fera colla catena?

\pard\sl312\slmult0 Atqui tu tibi et esse canes et
vulturis offam

muraenisque epulas homines, Romane, iubebas
ignorans ecquid veheretur vespere sero.

Parcere sic victis mos est tuus. Esto. Redemptas

\pard\sl312\slmult0 135 legibus his animas in
mutua vulnera servas

\pard\sl312\slmult0 inque uncum tristemque
tubam et spoliaria dira.

Foeda situ tenuit longas nos cellula noctes
corporaque inmeritis aluit devota sagina.

In tua verba simul misere iuravimus: uri,

\pard\sl312\slmult0252
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 140 vinciri, caedi. Sit nobis
aequa potestas;

\pard\sl312\slmult0 nos aequae ad gladium
servemus iure Quirites.

Edidimus munus, placantes sanguine divos.

Quo clamore viros, iussos pugnare, superbos

excipimus! "Cives, praeludite! tela per auras

\pard\sl312\slmult0 145 conicite! haec fieri
mandat sibi funera princeps".

\pard\sl312\slmult0 Stabant obtutu tacito
totosque pererrant

adversos oculis fratres et pectora nota.

Nos fremere. Hic ferrum exacuit, rotat ille flagella

laminaque ignescit flammis et saxa parantur.

\pard\sl312\slmult0 150 Undique mors furit.
Excusso quandoque veterno

\pard\sl312\slmult0 ecce ruunt strictis gladiis in
volnera, iamque

"Hoc habet" ingeminat laeto clamore theatrum

\pard\sl312\slmult0253
\pard\sl312\slmult0

et "Repete" inmites animo nos addimus uno.

Quin etiam posito certamus pignore, et alter,

\pard\sl312\smult0 155 Galle, tibi, pernix,
alter tibi, fuscina, favit.

\pard\sl312\smult0 Quod si quis digitum
exsereret, nos pollice mortem

iussimus infesti ferro exsorbere recepto.

Denique nil aliud quam foeda cadavera circum

vidimus et nigro concretam sanguine terram.

\pard\sl312\smult0 160 At flagrat rogos et
medius diverberat umbras».

\pard\sl312\smult0 Bis vigil adversis dederat
iam bucina signum

\pard\sl312\smult0 castris, multa movens, simul
ipsa silentia terrens;

tertiaque acre fero cecinere vetantia somnum

cornua, declinant tacito cum sidera cursu.

\pard\sl312\smult0 165 Tum custos alius tristi
sic pectore fatur

\pard\sl312\smult0254
\pard\sl312\smult0

\pard\sl312\slmult0 attollens frontem niveam
flavumque capillum –

huic umeros vestis latos virgata tegebat;

gaesa iacent iuxta; collum subnectitur auro –

«Sic me Teutates patrium deducat ad amnem

\pard\sl312\slmult0 170 et patriam silvam
oblitum, Thraex dure, viarum,

\pard\sl312\slmult0 ut nuper velut in somnis
adstare videbam

illam quam iusta cum dote sponderat ipse

rite mihi genitor druidis quoque testibus usus.

Flava comam zephyris diffusam, nuda lacertos

\pard\sl312\slmult0 175 caeruleos oculos
lacrimis inplebat amaris

\pard\sl312\slmult0 multa loquens. Vox nulla
meas veniebat ad aures.

Heu miseram, quae forte iugum conscendere notum

saepe sub aeriae cantum consuerit alaudae

perque pigras nebulas partes intendat in omnis

\pard\sl312\slmult0255
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 180 prospiciens oculorum
aciem si longius usquam

\pard\sl312\slmult0 turba sonante vias equitum
pede tundat in arvis

atque hic, ambactis multis comitantibus, auro
nobilis et phaleris, manifesto in lumine constet,
quem vix inmemorem arguerat, iam luget
ademptum,

\pard\sl312\slmult0 185 quem vero ... o
utinam numquam rapuisset ad arma

\pard\sl312\slmult0 vox illa et celeri rumor
velocior Euro!

Forte ferae prima vestigia luce secutus,
cum iam sol animam medio intercluderet aestu,
in silva multo madidus sudore sedebam.

\pard\sl312\slmult0 190 Propter anhelabat
lingua pendente molossus.

\pard\sl312\slmult0 Tum subito attoniti vox
ingens perculit aures:

\pard\sl312\slmult0256
\pard\sl312\slmult0

extremis bellum conflari finibus: omnis

Gallia subsidio porro generosa subiret,

quique bibunt Rhodanum montano flumine quique

\pard\sl312\slmult0 195 tardum Ararim remis
subigunt latumque Garumnam

\pard\sl312\slmult0 convenient, et qui
venerantur robora silvae

Arduennae tumulosque sacros et pendula ramis

arma et qui scandunt canentia saxa Gebennas,

Arverni Senonesque feri gnaviue Cadurci

\pard\sl312\slmult0 200 Aulercique Auscique
ruant et Osismia pubes

\pard\sl312\slmult0 quos contra Oceani ex alto
sese incitat aestus.

Rumorem excipio vigil exceptumque remitto;

atque adeo vox illa volat sublimis, et auras

saeva secat: valles lapsu defertur ad imas,

\pard\sl312\slmult0 205 protenus inque altas
pinnis sese adlevat arces.

\pard\sl312\slmult0257
\pard\sl312\slmult0

\pard\s1312\slmult0 Hic terram vertens excepit
bobus arator

imperium volucre et stiva manus haesit arantis;
illic dum viridi pecudes in gramine servat
upilio, et subito exclamans perterrituit haedos.

\pard\s1312\slmult0 210 Aurea tum druidis
rapidus speculantibus astra

\pard\s1312\slmult0 nuncius occurrit, tum sero
pensa trahentes

tempore conripuit gelido terrore puellas.
Interdum lucos volitans pervadit opacos
atque percussas ingenti robore voces

\pard\s1312\slmult0 215 ingeminant piceae
traduntque emittere taxis:

\pard\s1312\slmult0 interdum superat ripas et
flumina saltu.

Sic ex concretis glacieque rigentibus alte
Alpibus Oceani contingit littora rumor
extrema, et freta glauca larisque albertia saxa.

\pard\s1312\slmult0258
\pard\s1312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 220 Illic Lexovii degunt
subolesque Venella

\pard\sl312\slmult0 ancipitem vitam Venetique;
aut robur alutis

pennatum adsueti saevis committere ventis

aut rictum spumantis equi moderare lupatis.

Horrida tempestas siquando exasperat undas

\pard\sl312\slmult0 225 et cumulos scopulis
late resonantibus albos

\pard\sl312\slmult0 debilitat, – magis atque
magis capit aestus harenas –

Nocte sati tumulos obsidunt ordine et omnes

gaesa manu crispare et equis insidere cernas

ac tempestatem iam propulsare paratos

\pard\sl312\slmult0 230 et mare, te in partes,
Teutata obscure, vocare.

\pard\sl312\slmult0 Continuo fera turma ruit
cumulosque tolutim

disicit et fusae nimbos extollit harenae,

\pard\sl312\slmult0259
\pard\sl312\slmult0

quadrupedumque sonans iam iam quatit ungula
pontum

congregiturque atris non impar fluctibus agmen.

\pard\sl312\slmult0 235 Attolluntur equi,
perrumpunt pectore moles

\pard\sl312\slmult0 suspensas feriuntque viri
simul ensibus undas.

Ast indignatus vasto plangore repellit

Oceanus: redeunt illi tumulosque recepti

obsidunt iterum minitantiq ore minantur

\pard\sl312\slmult0 240 multa mari, quotiens
fluctus ad littora volvit

\pard\sl312\slmult0 illud, certatim iacentes
gaesa per auras.

Mox iterum in tumidam sese effudere procellam

miscueruntque suo venti pelagique fragorem.

Sed quid plura loquar? nos ut veneranda sacerdos

\pard\sl312\slmult0 245 in caligantem druidas
equitesque vocarit

\pard\sl312\slmult0260
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 quercubus et piceis lucum?
ut funalibus umbras

vicerimus, croceumque sacro de robore viscum
dispertita viris virgo concusserit arma?

Est lucus nigris piceisque et quercubus ingens

\pard\sl312\slmult0 250 quem campus
sterilisque filix atque umida musci

\pard\sl312\slmult0 cingunt horrida celebratum
voce deorum.

Cespitem ibi vivo sollemnis struximus aras

ad quas rite duos tauros mactavimus albos.

Tum querna devincta caput pia fronde sacerdos

\pard\sl312\slmult0 255 obscuraeque sinus
pallae succincta fluentis

\pard\sl312\slmult0 Nocte satos longinqua ferox
dimisit in arma.

Ast ego qui potui tantum tolerare dolorem?

Immo propter aquas fluvii tum laetus habenas

adducens, memini, sedatis gressibus ibam.

\pard\sl312\slmult0261
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 260 Portitor arborea
labens e lintre canebat

\pard\sl312\slmult0 cui respondebam festivus
ab aggere cantu.

Respicio patriumque nigra caligine lucum

fumantem exsuperant tum primum cornua lunae».

\pard\sl312\slmult0 Cantabant rauci tenebrosa
per omnia galli

\pard\sl312\slmult0 265 ac quarto increpuit
tremebundum bucina cantum.

\pard\sl312\slmult0 Tertius hic custos canum
caput exserit umbra

squallidus, incanam fusus per pectora barbam

et maciem ac frontem famoso stigmatē punctam

sideribus puroque dedit cognoscere caelo.

\pard\sl312\slmult0 270 Haec tum corde senex
effundit verba profundo:

\pard\sl312\slmult0 «O socii, quam triste sonant
utriusque querelae!

\pard\sl312\slmult0262
\pard\sl312\slmult0

Credo equidem, nec enim tu, Thraex, expleveris iram
nec tu, Galle, domum (melius servasse) videbis.

Heu minus ipse miser, quamvis et terga flagellis

\pard\sl312\slmult0 275 secta geram et
scriptam fatali carmine frontem.

\pard\sl312\slmult0 Sed nec iam tumidum tristis
circumtonat ira

nec gracili me voce ciet non tactilis umbra.

Ecquid enim doleat mihi mens effeta doloris?

Cui tandem irascar? Vos qui vigilatis in armis

\pard\sl312\slmult0 280 adversi, premitisve
genu ferroque secatis

\pard\sl312\slmult0 hostem quisque suum et
posito praeluditis ense

postera sopito miscentes praelia corde,

non hostis reor esse mihi, nil morte minantis

tristius optanti nil morte beatius ipsa.

\pard\sl312\slmult0 285 Quid bona vos refert
animis adferre malignis?

\pard\sl312\slmult0263
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 Men iactura rogi, sublime
putrescere corpus

men moveat? Veniet – mentem praesagia tangunt –

a! veniet longinqua dies cum facta parentum

esse infecta volent gnati tardique nepotes

\pard\sl312\slmult0 290 et frustra corvos
servorum membra reposcent

\pard\sl312\slmult0 instaurativo celebrantes
funera fletu.

Sic lacrimis subeam, Romane, piata futuris

supplicia et iam nunc sero per saecula petendam

dem veniam et pacem. Quamquam quis acerbius
usquam

\pard\sl312\slmult0 295 servitium passus? quis
me vehementius optet

\pard\sl312\slmult0 quod placide meminisse
licet mortalibus aevum

effluere ex animis et conscia fallere corda,

heu cum fucato puerum me corpore mango

\pard\sl312\slmult0264
\pard\sl312\slmult0

vendidit edoctum quasdam, quem cernitis, artis?

\pard\sl312\slmult0 300 quid mediastinus
tulerim, quod saevius ipso

\pard\sl312\slmult0 servorum imperium
domino? quod conpede vinctum

et glacialis hiems et torrida laeserit aestas?

Duras nempe fores conservas iure vocavi,

nempe molam tritis distendens cingula costis

\pard\sl312\slmult0 305 versavi: malas
cohibebant – eloquar? – oreae

\pard\sl312\slmult0 ne possent haerens
attingere labra catillo

pollen et exsanguis ieiunia pascere farre.

Quot bona sunt homini totidem mala facta refugi:

utile me ferrum cruciavit et ignis inussit

\pard\sl312\slmult0 310 et nudum oppressit
gelidis aquilonibus actus

\pard\sl312\slmult0 imber et humanis cunctis
iustissima tellus

\pard\sl312\slmult0265
\pard\sl312\slmult0

contudit ipsa mihi vires victumque negavit.

Namque supercilium domini me amoverat urbe
stigmatiam et sulcis dederat scrobibusque
terendum.

\pard\sl312\slmult0 315 Atque ibi cum tacitus
nutu revocaret ab arvis

\pard\sl312\slmult0 Hesperus et nitido servorum
lumine mancum

agmen agens finiret opus iam mente renatum,
lumina clementes circum transversa ferentes
crura boves hominum stupuere sonantia ferro.

\pard\sl312\slmult0 320 Tum vero, ut meditans
innitor multa bidenti

\pard\sl312\slmult0 pinguiaque aeger humo
procul exhalantia rura

respicio et longe lateque nigrescere porcas,
"O fortunatus nimium, si findat agellum
ipse suum, sociis, aiebam, bobus, arator!

\pard\sl312\slmult0 325 Aureus ut lassum
dimisit Vesper et ater

\pard\sl312\slmult0 pauperis invitat longiquo e
culmine tecti

fumus ad urceolum et trepidantis murmur aheni,
plurima prosequitur sulcis ex omnibus illum
gratia, et adplaudit foliis tum populus albis,

\pard\sl312\slmult0 330 canticulumque ciet
calamis quassantibus aura,

\pard\sl312\slmult0 instrepit et – Memini,
memini – versatus agellus

– quod bene mi facias: quod iners multique laboris
sim, pater, ipse tibi sociisque, ignosce pudenti –".

Tum quid ego? Quotiens ingrata colentibus arva

\pard\sl312\slmult0 335 aeraque et terram
sum detestatus et undam!

\pard\sl312\slmult0 "Quae senis impasti
perfringis membra, tenaci

quae miseris gaudes cohibere bipalia creta,

\pard\sl312\slmult0267
\pard\sl312\slmult0

nec gremio exanimos eadem levis excipis artus:

exardescat humus tristi tibi sidere, Tellus,

\pard\sl312\slmult0 340 robigo segetes
peredat, pervincat aristas

\pard\sl312\slmult0 carduus et lolium subeat
tribulique minentur:

neu tacitum, tu Luna nitens, huic suffice rorem:

tollat ager frustra, deceptus lumine, culmos:

praeterlabentis careant aspergine cymbae:

\pard\sl312\slmult0 345 aut crepitante solum
terat horrida verberare grando,

\pard\sl312\slmult0 aut aliqui in campos incurre
Luesque Ruesque".

Tandem cum pratis fulgeret luna serenis,

me bene subduxi vinclis et in abdita fugi:

silvarum petii saltus et lustra lutosa

\pard\sl312\slmult0 350 observans hominum
tantum per regna ferarum

\pard\sl312\slmult0268
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 devitans hominum cautus
vestigia tantum.

Quin circum ut Silae stetit inremeabilis horror,
cum iam nulla solum viventis signa referret,
nil nisi si qua notas pernicis falcula lyncis

\pard\sl312\slmult0 355 impressit, rostrove
ferus signavit humum sus,

\pard\sl312\slmult0 saepe mei me visa pedis
defixit imago

exanimem. Dentes aprorum et dira luporum
lumina nil timui rutilis exstantia flammis;
heu consanguineos in densis frondibus ungues,

\pard\sl312\slmult0 360 pallentis voltus
vocaliaque ora pavebam.

\pard\sl312\slmult0 Et quotiens horrere lupis
ululantibus auras

audieram pernox, atra formidine caecum
stare nemus, canibus tunc his custodibus esse
atria tuta mihi gaudebam et voce sequebar

\pard\sl312\slmult0269
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 365 latratum procul
increpitans ex ilice nigra.

\pard\sl312\slmult0 Nam fuit in mediis ilex
densissima dumis.

Haec qua rugosus ramos pandebat opacos
truncus et in patulam diffundi coeperat umbram,
sedem rimanti dederat tabulataque celsa

\pard\sl312\slmult0 370 et viridante casam
praeseptam fronde perennem.

\pard\sl312\slmult0 Hic filice instravi molli
foliisque cubile

castaneae, inpositis contexto vimine tectis.

Hic demittebam securae membra quieti
haud solus. Celebre hospitium, sociata taberna est.

\pard\sl312\slmult0 375 Horrea namque sibi,
tepidas hic fecerat aedes

\pard\sl312\slmult0 tutus ab insidiis hominum
ventique sciurus

augur, ut hac foribus resonantia flamina clausis

\pard\sl312\slmult0270
\pard\sl312\slmult0

exciperet, stipulas ulvam, sua postibus obdens

perculsus trepido terrore repagula; at illac

\pard\sl312\smult0 380 callidus exiguam
laribus reserare fenestram

\pard\sl312\smult0 dumque euri saevi sileant,
dum stridulus imber

desinat, exanimi lumen praepandere genti.

Quem modo nutanti mirabar vertice ramum,

et volucrem mutare trementis ilice fagos,

\pard\sl312\smult0 385 truncorum modo
quadripedem per lubrica saltu

\pard\sl312\smult0 scandere et extremae iam
iamque insidere frondi.

En quadam rapit ille manu versatque volutatque

adsiduus dum dente nucem displodat acuto,

en caput argutum et cauda leve corpus obumbrat,

\pard\sl312\smult0 390 Me quoque pascebant
bacae et silvestria fraga

\pard\sl312\smult0271
\pard\sl312\smult0

\pard\sl312\slmult0 adsuevique inopi metuens
seponere brumae

fagorum glandes et dulcis amygdala nuclei:

saepius at praedas avido dabat arcus opimas

taxeus et rigida surgentes cuspide iunci.

\pard\sl312\slmult0 395 Parva diu telum
rapidis eluserat alis

\pard\sl312\slmult0 atricapilla (comis invenit
nomen ab atris

avia semper avis cantu virgulta latenti

in silvis mulcere nigris adsueta, nec illam

non credas recubantis humi pastoris avenam).

\pard\sl312\slmult0 400 Haec fugiens ornum
totiens repetebat eandem.

\pard\sl312\slmult0 At fixi tamen observans in
frondibus ipsis

hospitii. Cadit in caput illa et volvitur et iam

praedam inhians crispante manu captare videbar,

implicuit cum ramus avem: me praeda fefellit

\pard\sl312\slmult0272
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 405 pendula. Conscendo
manibus genibusque, levisque

\pard\sl312\slmult0 exuvias rapio. Cum deinde
attentius ipsam

inspicerem ternasque erucas ore tenentem

mirarer, prope garritus mihi perculit aures

ingens et media conspectus nidus in umbra,

\pard\sl312\slmult0 410 nidulus intextus villis
et cortice glauco;

\pard\sl312\slmult0 unde caput pullos tris
exsertare videbam

inplumis patulisque manus incessere rostris.

Paenituit subiensque vices genitricis ademptae

vermiculis alui subolem fovique rigentem.

\pard\sl312\slmult0 415 Parvula gens laribus
parvis successit amica,

\pard\sl312\slmult0 implevitque novis garritibus
atria nidus

pendulus atque uno rostella hiscentia terna

\pard\sl312\slmult0273
\pard\sl312\slmult0

tempore, cum sineret praedis venatus onustum

exiguus remeare, manumque adferre cicadis

\pard\sl312\slmult0 420 raucisonis stridentem
et pennigeris formicis.

\pard\sl312\slmult0 Tum tremulosque pilos
numquam narisque micantis,

necubi tesserulam catus alter frangeret hospes,

non timui, donec sat avis confidere pennis

iam ratus emisique manu iussique volare

\pard\sl312\slmult0 425 et caelum cantu
libertatemque sequentis,

\pard\sl312\slmult0 quae iam gestarent atris sua
pilea plumis.

Sed cum me tenuis noctu vagitus et orba

somnia in acria specula persaepe movebant,

nenia visa meas impellere longius aures

\pard\sl312\slmult0 430 oblitumque animum
nota dulcedine temptat.

\pard\sl312\slmult0274
\pard\sl312\slmult0

\pard\s1312\slmult0 Quin etiam subiit formae
muliebris imago,

at non clara tamen, qualem muscosa lacunae
aequora et atra palus reddat spectantibus umbram.

Sic lacrimis coepi tandem cognoscere matrem

\pard\s1312\slmult0 435 et mecum tacitus,
quibus illa quiesceret oris,

\pard\s1312\slmult0 quaerere, quae fata heu vita
potiora tulissent.

Tum demum frustra servilibus oscula pressi
uberibus, quae haud vitali manantia vita
devotum miserans lacrimis madefecit alumnum;

\pard\s1312\slmult0 440 quae forsán crudelis
acu, quae verbere forsán

\pard\s1312\slmult0 laeserit et matrona potens
laceraverit ungui;

at vivam illa gemens prolem reminiscitur orba.

O decies miseram matrem peioraque passam,
cui proprium nostro cumulare dolore dolorem

\pard\s1312\slmult0275
\pard\s1312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 445 acciderit, quae saepe
suam incusaverit alvom!

\pard\sl312\slmult0 Me vero, ut puerum, si
quando exarserit ira,

tundat humum, proiecta crepundia proterat amens,
blanda manu mater, muto deleniit ore.

Omnia tum placidis oculis spectare; laborum

\pard\sl312\slmult0 450 communisque viae
comites adsciscere cunctos;

\pard\sl312\slmult0 parcere viventi; dubiae
cunabula sortis,

frondibus aut tecta, aut tremulo pendentia ramo,
mente sequi teneris metuens inplumibus auras
et pluvias rostrumque tuom, sacer ales, et unguis.

\pard\sl312\slmult0 455 Tum noctu vigilans
videor persaepe videre

\pard\sl312\slmult0 desertos nidos timidisque
audire querelas

circum per loca maesta soporiferasque tenebras,

\pard\sl312\slmult0276
\pard\sl312\slmult0

dum placida accipiter foveat fera membra quiete;

indignans praeter temere commenta novercae

\pard\sl312\slmult0 460 fraternam cunctis
fraudem et scelus esse cavendum.

\pard\sl312\slmult0 Namque homini lupus ater
homo est, aut ira leonis,

aut et araneolus praetendens licia telae:

papilio est qui foedet apum lanugine cellas

hospitio exceptus vitietque teredine mella,

\pard\sl312\slmult0 465 est artes crabro
debellans horridus armis.

\pard\sl312\slmult0 At cum saepe tamen
tranquilla nocte sederem

et circum streperet confuso murmure silva,

dum video frondes deinceps lucescere motu

et mox suspiciens praeterlabentia miror

\pard\sl312\slmult0 470 sidera, tunc ipsum
testatus mobile caelum,

\pard\sl312\slmult0277
\pard\sl312\slmult0

\pard\s1312\slmult0 ut quae sic oculis aeternis
omnia lustrent

astra rogo, numquid reges differre viderent
ab servo quem hominum coetu disternat omni
excubitor lupus et voltus infamia sacri.

\pard\s1312\slmult0 475 Sidera perpetuom
cursum inconcussa tenebant

\pard\s1312\slmult0 desuper atque aiunt
homines se cernere nullos.

Cum vero in tenebris aeger maestusque iacerem,
rimatusque casam gelidus mihi laederet artus
rauca sonans aquilo glaciesque secaret inermem,

\pard\s1312\slmult0 480 cum foedam raperet
tempestatem auster et ornos

\pard\s1312\slmult0 concuteret – crepitant
discusso vertice quercus

et labefactatae luctantur in acre pinus –
aut cum forte nigrum caelum deduceret imber,
ignibus et crebris intenta tenebra coruscis

\pard\s1312\slmult0278
\pard\s1312\slmult0

\pard\sl1312\slmult0 485 arderet vallesque
cavae rupesque tonarent;

\pard\sl1312\slmult0 tunc homines rursus
mutatus et hospita tecta

conloquiumque fidemque iterumque iterumque
vocavi.

Omnia tum sociis vitae mortisque remisi.

Dixissem placidus cuivis «Mortalis, haveto»

\pard\sl1312\slmult0 490 et cuivis scriptam
posuissem ad pectora frontem.

\pard\sl1312\slmult0 Ut quando pueros media
inter proelia mater

rixantes pugnis et secto oppresserit ungui,

una tum solos cubitum discedere iussos

lectus ut excepit flentis animoque tumentis,

\pard\sl1312\slmult0 495 iam falsis tenebrae
vacuae terroribus implent,

\pard\sl1312\slmult0 nec iam singultant, lacrimis
moderantur et irae;

\pard\sl1312\slmult0279
\pard\sl1312\slmult0

mox placidis sensim pugnacia brachia circum
dant collis et corda premunt oblita furoris».

\pard\s1312\slmult0 Dixerat et socii crebris iam
motibus oris

\pard\s1312\slmult0 500 nutabant, nam
tempus erat quo dulcior aegra

\pard\s1312\slmult0 laxat membra quies
oculisque offunditur umbra.

Iam conivebat laxis cervicibus et iam
ad patriam Gallus properabat, et omnia passim
nota salutabat, fluvium silvamque virentem

\pard\s1312\slmult0 505 (linter aquis fertur
nitidis et navita cantat),

\pard\s1312\slmult0 iam matutinis nebulis
fumantia tecta

atque casam propius videt ipsam atque auribus
haurit

crebrum intus sonitumque pedum matrisque
laborem:

\pard\s1312\slmult0280
\pard\s1312\slmult0

matris; at ille viam trepidans vorat; ingredientem

\pard\sl312\slmult0 510 deficient vires, simul
appellare volentem

\pard\sl312\slmult0 vox frustratur; hiat
patuloque eluditur amens

ore, gemensque sedet nequiquam. En ostia mater

rite ministeriis aperit ventura peractis

ad limen, iam iamque videt, iam cardine postes

\pard\sl312\slmult0 515 stridere ... cum
somnum eripiunt et classica matrem.

\pard\sl312\slmult0 Excepere tubae sonitum,
peditesque moventur;

et litui, celeresque solo rapit ungula turmas:

vexillum fluitat; mox dirus lumine quincunx

aurorae primo effulget. Concurritur. Ater

\pard\sl312\slmult0 520 obducit nimbo
collectus pulvis utrosque,

\pard\sl312\slmult0 caecaque miscentur non
divis proelia visa.

\pard\sl312\slmult0281
\pard\sl312\slmult0

Non aliter quando in vacuis nocturnus harenis

exoritur, Numidis longe mirantibus, ingens

innumerabilium mugitus et ira ferarum

\pard\sl312\slmult0 525 aut ad arundiferos
humores aut ubi corpus

\pard\sl312\slmult0 porrectum est pecudis vel
magna mole camelus:

horrida tum noctu miscentur proelia, quippe

nec thoes nudi nec aduncis unguibus absint

pantherae veniatque cito pede iam vaga tigris:

\pard\sl312\slmult0 530 in tenebris certatim
omnes frendentque

\pard\sl312\slmult0 fremuntque, at procul
auditur turpis latratus hyaenae:

nocte sonat tota saevarum rixa ferarum;

cum primis tetigit radiis aurora tenebras,

diffugere: tacent circum deserta locorum.

\pard\sl312\slmult0 535 Verum hominum
pugnam nox sacra diremit et umbra,

\pard\sl312\slmult0282
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 foedamque excipiunt
surgentia sidera cladem,

Hesperus et tardum Plaustrum attonitusque Bootes.

At non grata quies, at dira silentia noctis

qua tacitis querulus bubo circumvolat alis

\pard\sl312\slmult0 540 noctuaque invisaeque
solum strigis umbra pererrat.

\pard\sl312\slmult0 Caede tepet tellus: tenebris
sublustribus horrent

truncique triplicesque sudes et robora nuda,

infelix nemus ac diris vocale querelis.

Nuda fuit rupes: nudae tria rupis in ipso

\pard\sl312\slmult0 545 vertice ligna rigent:
illinc tria corpora pendent

\pard\sl312\slmult0 cruribus effractis vi
distentisque lacertis.

Huic fervent tepido fauces prope sanguinis haustu;

ille umeris caput incanum demiserat. Ecce

exsuperat colles exilis luna supinos:

\pard\sl312\slmult0283
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 550 tunc aegre Gallus
flavum caput erigit atque

\pard\sl312\slmult0 circumfert oculos
obtutuque inmemor haeret.

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0284
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slm
ult0CHELIDONISMOS

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 «Quid censes igitur?» vix
tandem pauca Neroni

exciderant haec ore: nihil muttire Thrasyllus,
sed dimetiri tacitis cuiusque tabellis
sideris et positum et spatium et componere caelum.

\pard\sl312\slmult0 5 Nox erat: in sola non longe
rupe remotus

\pard\sl312\slmult0 unus adest magno
nigrescens corpore servus.

Subiacet unda tonans et suda silentia pendent.

Hic «Teneo» secum, et paulum cunctatus in aure

«Nil istis opus est, Tiberi, iam testibus» inquit,

\pard\sl312\slmult0 10 et servum nutu capitis
monstraverat. «Aude,

\pard\sl312\slmult0285
\pard\sl312\slmult0

\pard\s1312\slmult0 nam nihil huic hominis
praeter parere relictum est»:

Claudius haec. Numeros iterum temptare Thrasyllus
anxius et numeris intermiscere subinde

«Magnum! proferri vix quod patiatur in umbras!»

\pard\s1312\slmult0 15 Nil Romanus ad haec,
tamquam nil scire laboret,

\pard\s1312\slmult0 conversis oculis alio, non
mente: recursant

quippe animo voces occulto, carmina, signa,
et sortes et aves et puro fulgura caelo.

Nempe, Rhodi numquam prius ulli visa, volantis

\pard\s1312\slmult0 20 forma super scopulos
aquilae, per somnia vulgi,

\pard\s1312\slmult0 exulis adsedit clangens in
culmine tecti.

Hesternoque die, dum vestes exuit, igni

comprehensam tunicam subito exardescere vidit,

privatum exueret monitus sibi denique monstro

\pard\s1312\slmult0286
\pard\s1312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 25 atque hominem,
iamiamque et rex et divus adiret

\pard\sl312\slmult0 quaerenti quae fons Aponi
monstrasset et aureis

summa Venus talis, quae miris ignibus arae

et subita coram flammati luce Philippi,

Livia quae concors et quae Scribonius olim

\pard\sl312\slmult0 30 sensisset, regem
puerum quandoque futurum,

\pard\sl312\slmult0 sed nullis sceptris, nullo
diademate regem.

Claudius haec repetit defixa mente, seorsum

divisis oculis; vacuas nam prospicit auras

et de sidereo numquam Cratere bibentem

\pard\sl312\slmult0 35 Corvum: quippe vetat
fatum, vetat insopor Hydra.

\pard\sl312\slmult0 «Haec summa est, Tiberi
Claudi: quo nasceris» inquit

\pard\sl312\slmult0 astrologus «caelo, regnabis
Caesar». At idem

illi vultus erat dubiaeque silentia frontis

et color atque oculi grandes in nocte videntes.

\pard\sl312\slmult0 40 Innuerat stanti tacitus
fortasse ministro,

\pard\sl312\slmult0 qui propius sensim
Chaldaeum venit, at ipsum

fugerat obrepens subitaque adflaverat umbra.

\pard\sl312\slmult0 Hic «Chaldaee,» Nero
«mundi qui dispicis astra

\pard\sl312\slmult0 fataque de nimis occulta
venientia nocte,

\pard\sl312\slmult0 45 dic age, quo caelo,
quo natum denique fato

\pard\sl312\slmult0 compereris te tute». Tremor
quatit ossa Thrasylo

continuo: limis furtim respectat: adest iam

servus: sub pedibus longe mare detonat imum.

\pard\sl312\slmult0288
\pard\sl312\slmult0

Sed tremulis tandem digitis rapit ille tabellas

\pard\sl312\slmult0 50 et dimetitur natalis
sidera caeli.

\pard\sl312\slmult0 Cum subito, quasi tum
demum formidine captus

«Quid, quo compositum caelum nunc ordine cerno,

quid mihi portendit? quove in discrimine versor?

prorsus in ambiguo nunc nunc moror ipse!» Sed
«Aude»

\pard\sl312\slmult0 55 mirabundus ait sedato
Claudius ore:

\pard\sl312\slmult0 «hoc deus avertat, fuerit
quodcumque, minatus».

\pard\sl312\slmult0 Descendunt. Solus deserta
per atria coepit

\pard\sl312\slmult0 expectare diu dum
dilucesceret exul.

Ut semel illuxit, procul, ut non gavia maior,

\pard\sl312\slmult0 60 candida caeruleo
pandebat linthea ponto

\pard\sl312\slmult0289
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 inque novo sensim
manifestus sole phasellus.

Anni tempus erat, monitus cum voce cuculi
surgis et ignavo suspensum rite camino,
nauta, gubernaculum, frumentature, refigis.

\pard\sl312\slmult0 65 Namque vocat mare
pacatum, vocat aequore lenis

\pard\sl312\slmult0 propellens avium cantus
atque agmina ventus.

\pard\sl312\slmult0 Nunc et in aprico xysto
spatiatur et inde

\pard\sl312\slmult0 rursus in atriolo non aequis
passibus errat.

Hinc fuit atque illinc geminum symplegma videre,

\pard\sl312\slmult0 70 nobile, marmoreum:
tauri nam cornibus ultor

\pard\sl312\slmult0 hinc exsultantis iamque
inter vincla minantis

inligat Amphion, corpus miserabile, Dircen

\pard\sl312\slmult0290
\pard\sl312\slmult0

- adlatrat canis, et gaudens in paelice tandem

mater adest -; illinc a diris anguibus, ipsum

\pard\sl312\slmult0 75 et duo natorum
complexis corpora, frustra

\pard\sl312\slmult0 Laocoön manibus tentos
divellitur artus.

\pard\sl312\slmult0 Nunc hic, nunc illic
Romanum forte morantem

\pard\sl312\slmult0 aut vultus tenet Antiopes
immobilis ultae

inque fugam sese attollens et cornua taurus,

\pard\sl312\slmult0 80 aut non vellendis
nodis circumdatus heros

\pard\sl312\slmult0 aeternusque movet de
muto marmore clamor.

Abstrahit inde novo puerorum nenia cantu;

namque chorus verni sub lumina solis ad aedes

substiterat, capita et circumvolitabat hirundo.

\pard\sl312\slmult0 85 «Adest, adest
hirundo!

\pard\sl312\slmult0 novos agens tepores
adest, agens novum ver.

Vides ut alba ventrem est?

at est et atra tergum.

\pard\sl312\slmult0 90 Ficos mihi adfer
aridas

\pard\sl312\slmult0 seu divite ex domo
libet

adferre vini poculum

huc fiscinamve casei:

nec graneam nec herneum,

\pard\sl312\slmult0 95 si das, hirundo non
capit. Donabimur

\pard\sl312\slmult0 an sic abimus? at
nihil si mi dabis,

non abstinebo quin fores ipsas feram

aut limen aut hanc quae foris mulier sedet:

\pard\sl312\slmult0292
\pard\sl312\slmult0

parvast, feremus nos quidem facillime.

\pard\s1312\slmult0 100 Quod si quid
adfers, non feres et tu nihil.

\pard\s1312\slmult0 iam claustra pande,
iam fores hirundini

reclude, namque non senes, pueri sumus».

\pard\s1312\slmult0

\pard\s1312\slmult0 Haec Claudī latebras animi
prope personat imas

\pard\s1312\slmult0 nenia: mox tenet Antiopes
immobilis ultae

\pard\s1312\slmult0 105 vultus et aeternae
muto de marmore voces.

\pard\s1312\slmult0 Ut mare spectatum rediit
(iamque aequore nulla

navis erat, portu quae iam fortasse latebat)

tunc iterum venit puerilis cantus ad aures.

«Venimus ecce viri multum florentis ad aedes,

\pard\s1312\slmult0 110 qui florens opibus
valde tumet usque beatus.

\pard\s1312\slmult0293

\pard\s1312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 Vos ipsae patefite, fores,
nam copia limen

intrabit, simul intrabunt et gaudia, necnon

pax bona...» Quid, Claudii, quid te nunc eripis?

Adsunt

quod famuli, te ideo suspirans eripis, ut sic

\pard\sl312\slmult0 115 clamantem excipias
contenta voce Thrasyllum

\pard\sl312\slmult0 «Augusti modo legatus de
navibus exit

Caesaris ad meritos iam te revocantis honores!»?

«Quis scit» ais «felix utrum hic mihi nuntius adsit

an malus? atque Rhodi melius Romaene futuro?

\pard\sl312\slmult0 120 Nuper hirundinibus
cordis secreta patebant,

\pard\sl312\slmult0 intrabat bona pax, animo
bona gaudia suadens.

Sed maior me vis et ineluctabilis urguet

aut rapit». Hinc pedibus taurus sese erigit, illinc

\pard\sl312\slmult0294

\pard\sl312\slmult0

Laocoön frustra tentos divellitur artus;

\pard\s1312\slmult0 125 neniaque illa venit
sensim puerilis ad aures

\pard\s1312\slmult0 «Annuus huc redeam,
redeam tibi sicut hirundo!»

«O utinam hic» inquit «semper, Chaldaee, vel exul!»

\pard\s1312\slmult0 Dixit, at ex animo dixisset
necne, nec ipse

\pard\s1312\slmult0 norat, qui norat caelum
fatumque, Thrasyllus.

\pard\s1312\slmult0

vv. 85 sq. Χελιδονισμόν ita verti ut iambicis
tantummodo numeris uterer, hemiambis, dimetris, trimetris.

\pard\s1312\slmult0

\pard\s1312\slmult0

\pard\s1312\slmult0295

\pard\s1312\slmult0

\pard\sl312\slm
ult0VETERANI
CALIGULAE

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 «Heus» inquit Rufus
«populares, bisne ad eundem?»

Nam media de nocte sonor ceu fluminis ingens
ex Circo tacitas Gai veniebat ad aedes,
cum cavea summa properans glomerata potiri

\pard\sl312\slmult0 5 funderet immunis sese in
subsellia plebes.

\pard\sl312\slmult0 Hoc longinqua sonant velut
aestu tecta Gelotis

et veteranorum statio procul arrigit aures.

Ex quibus adversa scribens in pariete Rufus

«Hercle,» inquit «Grati, vereor ne pegma residat

\pard\sl312\slmult0 10 in spectatores: talem
nam turba Quirini

\pard\sl312\slmult0296
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 excitat hic somno, qui
fustibus excitet illinc».

«Nempe veterioso domino non utimur» inquit

Gratius «atque arte qui sic dormitet, ut iste».

Hic humilem digito pergit monstrare grabatum,

\pard\sl312\slmult0 15 fusus ubi flavus
stertebat membra Batavus.

\pard\sl312\slmult0 «Rana fuit, rex est, et in
aurem dormit utramvis.

Quid nos? nos ab equis ad asellos: quine minoris

quam muscae sumus». Haec dicens carbone
molamque

versantisque asini longas delineat aures.

\pard\sl312\slmult0 20 «Scin tu quo palum
norim doctore cratemque?»

\pard\sl312\slmult0 alter ait: «venit si forte CEDO
ALTERAM ad aures...

hic me centurio tironem vite terebat,

hic me probroso pascebat sordidus hordeo.

\pard\sl312\slmult0297
\pard\sl312\slmult0

Quod vero intrivit, memini, coquus ipse comedit;

\pard\sl312\slmult0 25 quam segetem sevit,
sator et demessuit». «Esto:

\pard\sl312\slmult0 quid, quod ego pupum vidi
caligatus eundemque

in caliga, Caesar qui Maximus Optimus audit?

Ut gremio e matris dulcis ridebat alumnus

militibus! noto siluit vesania risu.

\pard\sl312\slmult0 30 Sed prius haec: nostri
nunc omnis cura recessit,

\pard\sl312\slmult0 nec meminit tunicae palla
propioris, ut aiunt».

Gratius hic: «Verene homines, age Rufe, locuntur

diris temptatum sic insanire venenis?»

Haec dum compressis agitat custodia labris,

\pard\sl312\slmult0 35 porticus incertis
gradibus sonat: ipse per umbras

\pard\sl312\slmult0 Caesar obambulat
exsomnis, perque atria torvos

\pard\sl312\slmult0298
\pard\sl312\slmult0

circumfert oculos titubatis passibus instans:

inficit insanus cui frontem pallor anilem,

et calvum caput est et saetis horrida cervix.

\pard\sl312\smult0 40 «O lux!» ille gemit
similisque elabitur umbrae.

\pard\sl312\smult0 Tum subito «Quid ago?
qualis sum?» barbarus infit

expergefactus «quo terrae? aut unde locorum?»

«Quoquo tu, vigil obdormis, unde unde, Batave!»

«Ast ego nunc nuper pelagus spectare videbar:

\pard\sl312\smult0 45 iam tunc emerso
longe tremere aequora sole:

\pard\sl312\smult0 ecce autem visus subito
consurgere Caesar,

in solidum solem magnam vibrare bipennem:

sol ducit rimas: uno micat ignea puncto et

rima coit: magno tum magnus malleus ictu

\pard\sl312\smult0 50 in solem impingi:
contusum discutit aurum

\pard\sl312\smult0299
\pard\sl312\smult0

\pard\s1312\slmult0 Caesar et Oceanus scintillas
ebibit atri.

Iam sol nullus erat: nigro mare murmure mussat;
cum mi aures gemitus deserta in rupe sedenti
perculit atque atras incidit spissior umbras

\pard\s1312\slmult0 55 umbra pererrantis
circum loca principis, et vox

\pard\s1312\slmult0 "O lux!" in solis "o lux!"
auditur harenis».

«Germanum dubito te nunc dicamne Sabinum»

Rufus ait: «noctis sed pars est quarta: facesse».

Barbarus it: quartus miles redit, oscitat intrans

\pard\s1312\slmult0 60 atque ait: «Heu
quantum te fors mutavit ab illo

\pard\s1312\slmult0 quem nos in castris
patriisque eduximus armis!

Cur caligae pudeat, sagulum quid, pupule, temnas?

nullane vicienis umquam rauduscula princeps

assibus adicies? equidnam cedit agelli?

\pard\s1312\slmult0300
\pard\s1312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 65 Qualis equos,
quandoque manet nos, Rufe, senectus».

\pard\sl312\slmult0 Cui Rufus: «Nos cocta
quidem numerabimus exta:

sed quid equos memoras? scribam carbone:» LABORA

scribit ASELE «gravem versa, veterane, catillum»

QUOMODO EGO «stilus heu mihi nunc obtunditur:
addam

\pard\sl312\slmult0 70 pauca: LABORAVI»
«Bene! recte!» «ET PRODERIT»: inter

\pard\sl312\slmult0 haec «taceas, sodes,
stationes circuit...» inquit

Gratius; at Rufus TIBI pingit sedulus et «Quis

iste?» rogat. «Cedo tessellam». «Hoc age». «Cassius
inquam

Chaerea». «quem perdant omnes male dique
deaeque»

\pard\sl312\slmult0 75 «Quis mihi
tessellam?» «scortum plorare sagatum».

\pard\sl312\slmult0 «Quamquam commodius
gladio proludere in illis

sensisti turbis...» «Quid muttis?» «Tessera nobis

est opus». «Atque eccam». «Quo verbo inscripta?»
«PRIAPUS».

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0302
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slm
ult0RUFIOUS CRISPINUS

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 Ut totum soli sese dabat
angulus Anti

caelumque infusumolvebant flustra serenum!

Nil nisi caeruleum: praeterquam longa larorum

albebat series, et euntia vela per altum

\pard\sl312\slmult0 5 candida, dein umbrae
volucres, et villa Neronis.

\pard\sl312\slmult0 Tam leviter sabulum, tam
leniter unda lapillos

mordebat, suavi pertentans litora suctu,

clarius ut streperet puerilis naenia ponto.

Nam grex impubes ipsa ludebat in ora

\pard\sl312\slmult0 10 aeterni maris, et
blandum superare susurrum

\pard\sl312\slmult0303
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 pergebant, tamquam senior
moniturus adesset,

exciperent laetis, quotiens avus hisceret, ipsi
vocibus. At voces minuit sensimque catervae
iam tacitae patulos ad se convertit ocellos

\pard\sl312\slmult0 15 visum aliquod:
longum veniens procul agmen ab urbe

\pard\sl312\slmult0 atque auri nitor et pallae
tunicaeque volantes

mixtaque quadrupedo cita tintinnabula plausu.

Esseda tendebant pilentaque mollia cursu,

lictioresque in equo vecti DECEDITE crebro

\pard\sl312\slmult0 20 clamabant APERITE
CAPUT. Nam si quis in arvis

\pard\sl312\slmult0 aut meteret segetes aut
umbram demeret uvis,

adstabant omnes venerabundique manebant:

quippe vehebatur sacro mulier carpento

mortali maior, miro pallore, sed omnis

\pard\sl312\slmult0304
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 25 in gemina deinceps
oculorum luce refulgens.

\pard\sl312\slmult0 Lictoresque VIAM DATE virga
et voce minantur,

quadrupedes stimulant, clamant ADVERTITE, CIVES.

Ecce autem, famulis frustra revocantibus, agmen

praetextatorum currens adventat ab ora:

\pard\sl312\slmult0 30 pandebant alas, ut
aves a fluctibus albae

\pard\sl312\slmult0 late caeruleis, pueri
cantumque ferebant:

iamque adsunt. Tonat AUGUSTAE DECEDITE lictor:

at sese puer extendens in brachia: MAMMA!

\pard\sl312\slmult0 Explicuit subito frontem
Poppaea, nigroque

\pard\sl312\slmult0 35 flagravere oculi
complexi lumine natum.

\pard\sl312\slmult0 Heu! procul ancillis et servis
tradere carum

\pard\sl312\slmult0305
\pard\sl312\slmult0

passa caput, dubio nunc venerat anxia corde
volvens nubila verba superciliumque Neronis.

Nunc dulci nato reticens afflabat amorem

\pard\sl312\slmult0 40 mater inexpletum.
Pueri frons rosida cursu

\pard\sl312\slmult0 purpureisque ardor malis et
pectus anhelum:

ad ventum volitat rutilis coma florea cirris.

Momento mater declinat lumina, vultumque

avertit, currusque elabitur, et puer audit

\pard\sl312\slmult0 45 sub tecto sonitum
procul ingeminare rotarum.

\pard\sl312\slmult0 Mox puero custos: «Rufi
Crispine, quid haeres?

\pard\sl312\slmult0 Assequere hinc mecum
socios unaque relictos

iam lusus repete». At villam petere ille volatu,

inque via miseras et longa per atria secum

\pard\sl312\slmult0 50 balbutire preces et
singultire querelas.

\pard\sl312\slmult0 Interea genetrix in picto
sola tablino

\pard\sl312\slmult0 ignotum pia mente Deum
veneratur et orat

ut vanas sinat esse minas, ut visa secundet,

ut careant obscura fide consulta magorum:

\pard\sl312\slmult0 55 ecce pedum sonitum
pulsa rapit aure minutum.

\pard\sl312\slmult0 Exsurgit reseratque fores et
colligit intro

lugentem puerum. «Quis» ait «te, pupule, laesit?»

«Me sic usque voca, sic me complectere semper:

nil doleo» lacrimas puer interque oscu a muttit:

\pard\sl312\slmult0 60 «Cur, si nolebas tam
bella tollere reda,

\pard\sl312\slmult0 me saltem verbo non es
solata relictum?

\pard\sl312\slmult0307
\pard\sl312\slmult0

Quid tibi deliqui? Nonne exsequor omnia quae vis?

Nonne gero morem custodi? nonne magistro?

Quas non historias didici? quae dicta fidelis

\pard\sl312\slmult0 65 non tenui? Similes
unus lupus et lepus unus,

\pard\sl312\slmult0 discordant plures. Quin
laudor saepe. Quid ergo

respui? Annon te careo patienter et absum

heu! mater, tacitus, quamvis invitus et aeger?...»

Hic pueri genetrix abrumpens dicta: «Palamne?

\pard\sl312\slmult0 70 Nonne istum tenera
praefers hac fronte dolorem

\pard\sl312\slmult0 interdum? Frontem diduc:
reprehendere nolo:

imprudens hoc forte facis, nam rumor erat, te...

Dic age, are puer, num solus forte, dolens quid,

hac illac erres et dedignere sodales,

\pard\sl312\slmult0 75 non re, sed...»
«Minime minime». «Num forte per iram

\pard\sl312\slmult0308
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 durius imperites, etiam
miniteris et...» «Absit!»

«Sunt tibi cum pueris aequalibus omnia...» «Sane».

«Quid facitis?» «Quid?» «Nempe dies sermone
terendus

hoc sit et hoc, matremque iuvet meminisse, domum,
rem...»

\pard\sl312\slmult0 80 «Ludimus». «Haud
simili lapsu vox labitur, ac pes:

\pard\sl312\slmult0 lude, puer». «Quid, si
ludentem saepe pila me

spectares, geminare catum, revocare paratum,
si qua cadit? Nostro, sed enim promittere possum,
nulla cadit vitio. luvat et Paganica, quin et

\pard\sl312\slmult0 85 excipio follem scite
leviterque remitto.

\pard\sl312\slmult0 Uraniam nosti? lactat
sublime pilam quis,

concurrunt omnes, inhiant, luctantur: at ipse

\pard\sl312\slmult0309
\pard\sl312\slmult0

excipio prior, et MEA glorior EST PILA: REX SUM».

\pard\sl312\slmult0 Hic mater: «Quid» ait
«regi cum follibus?» «Atqui

\pard\sl312\slmult0 90 his ludis aliisque facit
qui rectius, est rex:

\pard\sl312\slmult0 atque adeo recte facio et
rex esse laboro,

idque mihi, mater, contingit saepe». «Nimis quam
is labor est tibi...» «Vis scabiem me, mater, habere?
Vis sedeam, veluti qui semper peccat, asellus?»

\pard\sl312\slmult0 95 «Nempe velim ludas
aliter: bene rex minus audit».

\pard\sl312\slmult0 Tum matrem puer occulto
pugnare timori

sensit, et ore levem spirans obmutuit auram:
post paulo: «Capio, matercula, mente, quid optes.
Nae tu fastidis haec nudo digna popello

\pard\sl312\slmult0 100 ludicra, quaeque
sonent vel circum compita voces:

\pard\sl312\slmult0310
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 verum nos soliti Troiam
quoque ludere, nos ius

dicere...» «Quid?» «Nobis sed quaedam Troia
pedestris

luditur». «Aiebas etiam ius dicere te...» «Me,
saepius. Addico, dico, do. Causa agitur, lis

\pard\sl312\slmult0 105 infertur. Sedeo iudex.
Hic est reus, ille

\pard\sl312\slmult0 delator. Veniunt: narrantur
crimina: damno».

«Occidis, puer». «Occido? Sunt haec ioca, mater».

«Lude aliter». «Potius me Troiam ludere mavis,
nec me taedet. Heri currebant me duce turmae».

\pard\sl312\slmult0 110 «Te duce?» «Non
equitum, non». «Te duce?» «Nec semel id, nec,

\pard\sl312\slmult0 mater, heri primum ludenti
contigit: immo

saepe iuventutis potius vocor undique princeps...»

«Ne ludas! Ne lude, puer!» perterrita mater

\pard\sl312\slmult0311
\pard\sl312\slmult0

exclamat: mox attonito blanditur, et ipsa

\pard\sl312\slmult0 115 collacrimails puero
lacrimas absterget obortas.

\pard\sl312\slmult0 «Nescis heu! quam sit, puer,
hoc inamabile nomen!

Sis in amore meo (sunt cetera ludicra) princeps!»

«Non ludam posthac». «Nolim te maceret angor.

Devita caros, hilari tamen ore, sodales.

\pard\sl312\slmult0 120 In quemvis, uno
coram custode, modum te

\pard\sl312\slmult0 oblecta...» Secum meditans
nunc «Quomodo?» quaerit

et rogitat puer. «Inveni» mox increpat: «euge!

piscabor. Scopulos in solo litore novi.

Ascendam solus dextraeque haerebit arundo.

\pard\sl312\slmult0 125 Tum sedeam tacitus
tacitosque sub aequore pisces

\pard\sl312\slmult0 opperiar, linum dum tracto
nutet ab hamo:

\pard\sl312\slmult0312
\pard\sl312\slmult0

nec quidquam interea nisi toto cogitet exul

te tuus bic animo matrem puer». «At mare saevum!

At scopuli leves! Nimis at tibi fidis, et audes

\pard\s1312\slmult0 130 tu puer!» «A fido
nusquam custode relinquer.

\pard\s1312\slmult0 Tranquillum sed erat late
mare, plenaque caeli

\pard\s1312\slmult0 frustra brevi scopulos
spumae circumdare limbo

pergebant, et ferre sonos blandumque susurrum

nec non et tractim puero suspiria maesto.

\pard\s1312\slmult0 135 Pendebat puero
placidum super aequor arundo:

\pard\s1312\slmult0 ipse videbatur, caput
inclinatus ad undas,

auscultare mari, quid clam mussaret in aurem.

Pone fuit custos. At mater in aedibus aures

dispensatori molli suffulta cathedra

\pard\sl312\slmult0 140 commodat
immemores, post carmen dulce canenti

\pard\sl312\slmult0 praebebat anagnostae: surdo
cum murmure deinceps

labuntur versus, undam velut excipit unda.

Ecce animo videt undosum mare. Prospicit amens

ex undis exstare caput procul «Euge!» hiat, at vox

\pard\sl312\slmult0 145 corde tenus sonat
«euge, puer!» Sed pondere fertur

\pard\sl312\slmult0 paulatim caecaque puer sub
aquam trahitur vi.

Haec velut in somnis mulier videt: atque parumper

cessat anagnostes. Presso clamore sonabat

vestibulum. Flebant: et adest in turbine mater.

\pard\sl312\slmult0 150 Quid? Nudum storea
resupini corpus in uda

\pard\sl312\slmult0 adspexit nati. Fronti
capitique capillus

haerebat madidus, tam mollis nuper ad auram.

\pard\sl312\slmult0314
\pard\sl312\slmult0

Ancillae circum flebant: ut parvus! ut albus!

ut purus! nisi qui summo stat pectore nigror.

\pard\sl312\slmult0 155 Tum stillans undam
toto de corpore custos

\pard\sl312\slmult0 et tergens oculos,
queribundus: «Quid prius» inquit,

«quid tibi posterius memorem, Dea? Labitur: adsum:

decidit: adsilio: conor deprendere: sero!»

Illa oculis oculos frustra penetrabat apertos

\pard\sl312\slmult0 160 dilecti pueri: subito
tum lumina vertit,

\pard\sl312\slmult0 et rapido totum collustrans
fulgure servum,

«Fide» inquit «custos, sero! NOS OMNIA SERO!»

\pard\sl312\slmult0 Et gelidum complexa suum
est Augusta puellum.

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 v. 46 Privignum Rufium Crispinum
Poppaea natum... Suet. Nero 35. De Crispino Rufio Poppaeae marito
vide Tac. Ann. XI 1, 4, XII 42, XIII 45, XV 71, XVI 17.

\pard\sl312\slmult0315

\pard\sl312\slmult0

v. 52. Ios. Flav. A. I. XX, 8, 11: Θεοσεβῆς γὰρ ἦν... Cfr. Tac. Hist. I, 22: multos secreta Poppaeae mathematicos, pessimum principalis matrimonio instrumentum, habuerant. Tac. Ann. XVI 6: Corpus (Poppaeae) non igni abolitum, ut romanus mos, sed regum externorum consuetudine, differtum odoribus conditur.

v. 60. Porph. ad Hor. Epl. I I, 59: pueri lusu cantare solent, Rex erit qui recte faciet, qui non faciet non erit.

v. 65. Quint. I. O. I, 6. Dicere praetermisit puer lupum et leporem casibus quoque dissentire.

v. 93. Id. ad AP. 417: ludentes solent dicere, Quisquis ad me novissimus venerit, habeat scabiem.

v. 94. Plat. Theaet. p. 146: ὁ δὲ ἀμαρτῶν καὶ ὃς ἂν ἀεὶ ἀμαρτάνῃ καθεδεῖται, ὥσπερ φασὶν οἱ παῖδες σφαιρίζοντες, ὄνος.

v. 113 et praec. - Suet. Nero, 35: (Rufius Crispinus) ferebatur ducatus et imperia ludere.

v. 135. Suet. Nero, 35: Privignum Rufium Crispinum Poppaea natum, impuberem adhuc, quia ferebatur ducatus et imperia ludere, mergendum mari, dum piscaretur, servis ipsius demandavit.

\pard\sl312\smult0

\pard\sl312\smult0316

\pard\sl312\smult0

\pard\sl312\slmult0**POEMATA CHRISTIANA**

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0317
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slm
ult0CENTURIO

\
pard
\sl3
12\s
lmul
t0

\
pard
\sl3
12\s
lmul
t0
*Quae
nihil
optast
i nisi
pacem
, pace
fruaris*

*u
na
cum
maest
o
candid
a*

\pard\sl312\slmult0318
\pard\sl312\slmult0

*fratre
soror!*

\
pard
\s13
12\s
lmul
t0

M

*ARIAE
IOHA
NNES*

\pard\s1312\smult0 «Dic, pater, imperium
magnum frustraue rebellem

orbem terrarum. Sine te exoremus ut unos

in toto Moesos intactos orbe revincas.

Quae vox illa fuit? Quo tuti flumine, quales

\pard\s1312\smult0 5 arcubus adductis stabant
in limine mortis?

\pard\s1312\smult0 Nonne illi vobis: "Quinam
vos estis?" At illis

vos: "Rerum domini". "Si nosmet frangitis, estis"?

\pard\s1312\smult0319
\pard\s1312\smult0

Atqui fregistis: nos debellavimus ultro».

Haec Ulubris pueri loculos tabulamque gerentes

\pard\sl312\slmult0 10 in trivio clamant.

Medios delapsus in hostes

\pard\sl312\slmult0 emeritus circumfusus simul

Aetrius audit

«Hoc, sodes» garrere «imo illud, amabimus, Aetri».

\pard\sl312\slmult0 Namque senex de more

domum tum forte redibat,

\pard\sl312\slmult0 iam satis in campis ultro

citroque vagatus.

\pard\sl312\slmult0 15 Volverat ille animo

reptans stipendia secum

\pard\sl312\slmult0 quadragena, duces,

regiones, vulnera, torques,

et quae prima rudes tuba perstrinxisset in armis

atures tironi. Prospectu paverat idem

ruris inassuetos oculos animumque priorem,

\pard\sl312\slmult0320

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 20 hic segetes, illic silvam
miratus et amnem,

\pard\sl312\slmult0 mox in aquaque anates et
supra tecta columbas.

Dein in quincuncem directas ordine vites,
ut si quas legio depugnatura cohortes
pandisset virides: at aves, non signa canebant:

\pard\sl312\slmult0 25 dein late corvis
nigrescere viderat arvum,

\pard\sl312\slmult0 quippe ubi fumaret caedes
et pugna sileret:

non oculos hominum, quaerebant semina corvi:
qui moniti vigilum subito clangore duorum
omnes vasa cito sua collegere volantes.

\pard\sl312\slmult0 30 Post animi vagus e
densa defringere saepe

\pard\sl312\slmult0 haud veritus baculum sibi,
se deprendit, ut olim

difficili saxis atque herbis vite minantem.

\pard\sl312\slmult0321
\pard\sl312\slmult0

Denique contendit putrem subrepere vicum

iam vergente die, placidisque quiescere castris

\pard\sl312\slmult0 35 centurio: caligis via
vici dura sonabat:

\pard\sl312\slmult0 atque illum a trivio pueri
videre tribules

inque illum subito dextra laevaue coorti,

«Dic aquilas, dic arma» fremunt, «dic bella
cruoremque».

\pard\sl312\slmult0 Expulerat ferula ludi paulo
ante magister

\pard\sl312\slmult0 40 germanos asinos: at
pulli currere lusum.

\pard\sl312\slmult0 Tum loculi fudere nuces,
pila multa per auras

exsiluit, male quae tacita sub veste latebat:

tum variae voces: hic clamat «Rex erit», ille

\pard\sl312\slmult0322
\pard\sl312\slmult0

«Non erit», «Extremum scabies» simul «occupet»
omnes.

\pard\sl312\slmult0 45 At circumvolitant
Numidae per cuncta pusilli

\pard\sl312\slmult0 et plausis minitantur equis:
nihil hinnit arundo.

Ut vero caligae vetulum sonuere gregales,
en castella ruunt nucibus constructa quaternis,
rex regno cedit, puerique in arundine longa

\pard\sl312\slmult0 50 hinc illinc equitant
auditum funebre bellum.

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 «Centurio, pueri quo bello
tela fuerunt?

\pard\sl312\slmult0 Quid vos infanti respersi
sanguine vultum?

Num tendi tabes oculos et pila sinebat?

Nemon unus erat prae fracta ex gente superstes?

\pard\sl312\slmult0 55 Qui vos sollicitos
docuistis rite propinquos?

\pard\sl312\slmult0323
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 Hoc repetas. Galeas
clypeosque et corpora pleno

nonne quidem fluvio longe portare dedistis?

Hinc populi fluit usque ferens fragmenta perempti
turbidus atque ciet ripas ululatibus amnis.

\pard\sl312\slmult0 60 Aut placeat flavos
potius memorare Sygambros.

\pard\sl312\slmult0 Ut fugiens olim latuit sub
sanguine nigro

Arminius? Quem nos non debellavimus est quis?»

\pard\sl312\slmult0 Haec una pueri: respondet
miles: «At haec est

\pard\sl312\slmult0 vis: cuneum datis et ruitis
testudine facta:

\pard\sl312\slmult0 65 erumpam quandoque,
nefas, obsessus...» Et illi:

\pard\sl312\slmult0 «Imo, age, quod nullo refluit
mare litore, narra,

\pard\sl312\slmult0324
\pard\sl312\slmult0

narra mille novum perculsum navibus aequor.

Vidistin magnos humano corpore pisces?

Cur non das nobis hominem qua nocte marinum

\pard\sl312\slmult0 70 videris in transtris et
qua sub luce sedentem?

\pard\sl312\slmult0 Ut subito mare per tenebras
aurescere coepit

et polus? Ille quidem secum quid triste canebat?

Nunc licuit nobis metam contingere rerum.

Terrarum nobis impervius angulus est qui?»

\pard\sl312\slmult0 75 Interea ad multo
velatum flore sacellum

\pard\sl312\slmult0 sederat in saxo, iam cum res
esset in arto,

centurio, cepitque hostes herbosa crepido.

Ut cum passeribus sub noctem saepe cupressus

multis multa sonat, quam prospexere virentem

\pard\sl312\slmult0325
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 80 illi a mane vagi, dum
semina condit arator:

\pard\sl312\slmult0 deversoriolum sibi quisque
laboribus actis

nunc legit in foliis: avibus scatet arbor et umbra:

protinus exsultant et de cultore triumphant:

at procul effusum necopinus credidit imbrem

\pard\sl312\slmult0 85 rusticus, aut magno
misceri turbine lucum:

\pard\sl312\slmult0 tum si qui cauti sonitus
pedis ingruit, aut si

decidit in terram gravis ipsa ex arbore baca,

conticuere: silet caelum, terramque tenet nox:

vix hic dicturus digitum bene sustulit, illi

\pard\sl312\slmult0 90 ore favent. Circum
velox auditur hirundo

\pard\sl312\slmult0 et coepit quandoque queri
ranunculus.

\pard\sl312\slmult0 «Olim...

\pard\sl312\slmult0 Semper ego ut mera bella
crepem? Concurritur, io,

res geritur pilis et digladiamur honeste:

bellatur belle. Sed et est quod torqueat ora

\pard\sl312\slmult0 95 et quod corniculum
merita de casside ferme

\pard\sl312\slmult0 excutiat, pupi. Nam
primuspilus: "Adesdum"

inquit "coge manum, pete collem nomine... nomen

fugit... eum grumum qui corvos pascit ad urbem:

convivabuntur, nobis de more coquis: i".

\pard\sl312\slmult0 100 Heu pudet hastatum
cum torquibus atque catellis

\pard\sl312\slmult0 carnifici servare cruces,
assistere morti,

ut vos saepe planis, aut si funambulus anceps

detineat: sicut memini, cum prorsus in aure

\pard\sl312\slmult0327
\pard\sl312\slmult0

non homini soli nisi quid garriret hirundo...

\pard\sl312\slmult0 105 barbara sed lingua est,
et non intelligitur...» «Quid?

\pard\sl312\slmult0 Non intelligimus» canit una
voce corona.

«Recte corripitis: paulo altius ordiar.

\pard\sl312\slmult0 Olim,

\pard\sl312\slmult0 illic unde parant homines
opobalsama lauti,

dum vagor, ecce lacus ad ripam visus amoeni

\pard\sl312\slmult0 110 stans in navicula,
medius caelique marisque,

\pard\sl312\slmult0 quidam... quem dicam?
Stantem pro litore turbam

ingentem, tamquam pueros pater ipse, docebat.

Vox ripam leni plangebatur flamine pulsa

alterni velut unda maris. Faciebat in aura

\pard\sl312\slmult0328
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 115 pendens verba velut
de caeruleo suggestu.

\pard\sl312\slmult0 Ipse videbatur blanda
terram, mare, caelum

atque animos hominum tranquillavisse loquela.

Adstabant inopes omnes curisve remorsi

et querulae matres et servi torva tuentes:

\pard\sl312\slmult0 120 laetitiam vultus illo
dicente trahebant».

\pard\sl312\slmult0 «Quid dicebat?» «Eram,
nobis ut par erat, illo

in sermone rudis: iactatum saepe sed unum

edidici verbum». «Quod, sodes?» «Eloquar.

\pard\s
l312\sl
mult0
Olim

\pard\sl312\slmult0 deprendi mediis, sedeo ut
nunc ipse, sedentem

\pard\sl312\slmult0329
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 125 in pueris. Matres
teneros hinc inde ferebant

\pard\sl312\slmult0 infantes, quos ille quidem
contingeret: ultro

aequales annis currebant undique vestris.

Ille manu mulcens amplexabatur ad unum

omnes. At comites simul obiurgare, minari,

\pard\sl312\slmult0 130 matribus irasci:
tumidos pacare magister,

\pard\sl312\slmult0 sive quis ille fuit. Mox me
subeunte, velut si

sese in conspectum tacito pede larva dedisset,

fit fuga. Sed pueri galeam gladiumque paventes

in gremium cari se reiecere magistri.

\pard\sl312\slmult0 135 Quid? num cernebant
veteris vestigia caedis?

\pard\sl312\slmult0 Restiteram. Tum triste
quidem sed dulce sonans vox

illa meas, unam quam noram, venit ad aures...»

\pard\sl312\slmult0330
\pard\sl312\slmult0

«Quid vero vox illa sonat?» «Nil milite dignum
profecto, pueri». «Quid, sodes?» «Eloquar.

\pard\s
1312\slmult0
Olim,

\pard\sl1312\slmult0 140 huius cum gentis sacra
versarer in urbe,

\pard\sl1312\slmult0 perculit insolitus plebis
concursus et aestus.

Omnibus e vicis effundebantur eodem
gestantes manibus ramos pallentis olivae:
tum vestimentis homines et frondibus artas

\pard\sl1312\slmult0 145 sternebant et flore
vias, laudesque caneant

\pard\sl1312\slmult0 nescioquas, ut equis ubi
currus ducitur albis.

Dum quae sit dubito vis illa aut qui furor, ecce
in tarda, pueri, vectum demiror asella

\pard\sl1312\slmult0331
\pard\sl1312\slmult0

hunc hominem. Turbae veniens adridet ovanti.

\pard\s1312\slmult0 150 Conclamant. Sequitur
subsultim pullus asellam.

\pard\s1312\slmult0 Interdum veritus ne in turba
deerret alumnus,

respicit ille, manu pavidum demulcet et haeret.

Dum sic adsisto, me ultro cognovit, et illo

me praetergrediens afflavit murmure vocis ”.

\pard\s1312\slmult0 155 «Quae vox illa fuit?»
«Iam sum dicturus.

\pard\s
1312\slmult0
Ad arcem

\pard\s1312\slmult0 illam non longo primus post
tempore pilus

miserat et silva derasam prorsus et herbis,

sed qua tum staret nullis radicibus arbor.

Scilicet adstabam crucibus. Quid quaeque teneret,

\pard\s1312\slmult0332
\pard\s1312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 160 susque id deque fuit.
Collis clamore sonabat

\pard\sl312\slmult0 et probris. Veniente tamen
iam vespere clamor

et tumor hinc et faex omnis concesserat urbis.

Iam non sole tholus templi fulgebat et auro.

Multa, ut nunc, pueri, circum volitabat hirundo,

\pard\sl312\slmult0 165 et roseas memini
fluitare per aera nubes.

\pard\sl312\slmult0 Ad patrias Ulubras mihi tum
rerreasse videbar

et matris, velut in somnis, audire querelam.

Nescioqui caput attollo. Quemne in cruce tandem

adfixum clavis tum me vidisse putatis?

\pard\sl312\slmult0 170 Illum qui parvos ad se
miserosque sinebat.

\pard\sl312\slmult0 Hic de infelici vepallidus
arbore, iamque

ipsa in morte, mihi sceleris letique ministro

\pard\sl312\slmult0333
\pard\sl312\slmult0

demisit vocem...» «Quae vox, pater, illa fuit?» «Pax».

\pard\sl312\slmult0 Nec plura his. Luteus
matres acceperat omnes

\pard\sl312\slmult0 175 nidulus: at pulli tepidis
mussare sub alis.

\pard\sl312\slmult0 Mittunt longinquae ranae
quandoque querelas.

Atque hic centurio similis meditantis «HOMO» inquit

«VERE IUSTUS ERAT. Mortis cruce causa pependit:

HIC REX. Mirabar: sed mox fregisse sepulcrum

\pard\sl312\slmult0 180 rumor erat. Vivumne
ausim nunc credere? Dicunt

\pard\sl312\slmult0 audiri vocem, caedes ubi
facta, monentis:

PAX». Pueri circumspiciunt. Iam nocte silebant

omnia. Tempus erat cubitum discedere. Sed non

filius Albini satis exactoris habebat:

\pard\sl312\slmult0334
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 185 «Dic etiam: nobis
terrarum impervius ullus

\pard\sl312\slmult0 angulus est, Aetri? quem
nos non vicimus, est quis?»

\pard\sl312\slmult0

vv. 7, 51,55. Flor. IV, 12.

v. 66. Tacit. Ann. II, 23.

v. 69. Plin. Hist. Nat. IX, 4, 2: Tacit. Ann. II, 24.

v. 104. Nutriculae dicunt hirundines solatas esse Iesum
morientem.

v. 110. Matth. XIII, 2.

v. 123. Marc. X, 13.

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slm
ult0THALLUSA

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 Implicitos dextra pueros
laevaue trahebat

serva duos, haud invitos sed saepe morantes.

Nempe morabatur nunc auro forte taberna

effulgens atque armillis bullisque catellisue...

\pard\sl312\slmult0 5 «Heus» puer exclamat
paulo maiusculus «adsta

\pard\sl312\slmult0 paulisper. Viden, ut bellum,
Thallusa, monile?

Unde securiculae pendent argenteolae, falx

parva quidem, sed habet similem Phoenix et eandem

vinitor, ensiculus quam pulcher, lunula, mallei

\pard\sl312\slmult0 10 pauxilli, tum
claviculae, tum forficulae, tum

\pard\sl312\slmult0336
\pard\sl312\slmult0

\pard\s1312\slmult0 serriculae, tum... quid? quae
res est? Euge papae! Sus.

Ut pura ac puta est ipsissima sucula visu!

O si tam lepidam, tam parvam, mater emat mi!»

Omnia pupillis tacitis sibi vindicat alter

\pard\s1312\slmult0 15 sistraque praedatur
crepitacillisque potitur

\pard\s1312\slmult0 attonitus. Manet ipsa
inhians ancilla nec umquam

aureolis a capsellis oculos deflectit,

cum subito: «Quin, errone, hinc pergitis? Eia!

Nil refert vestra me caedi verbere, dum vos

\pard\s1312\slmult0 20 placet suaviolis
emptura crepundia mamma».

\pard\s1312\slmult0 Abstrahit in verbo tacitos
sursumque tuentes

iratam. Mox subsistunt. Odor allicit ambos

mellis, et impositae mensis fumantibus offae

atque abaci vitreis fulgentes undique vasis.

\pard\s1312\slmult0337
\pard\s1312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 25 Consistit Thallusa sui
velut immemor. «Assem

\pard\sl312\slmult0 sacculus hic habet: ibis,
emes tibi, si libet, unum

ex istis...» Monstrans adipata minusculus haec mox
balbutit puer «i: numquam tetigisti crustula, quo nil
dulcius». Haec dicens Thallusae porrigit assem.

\pard\sl312\slmult0 30 Mulcet serva caput
puero. «Lucille, quid» inquit

\pard\sl312\slmult0 «offers non adeo parvae
bellaria servae?

Haec ede tu: rodant haec mures dulcia dulces».

Ac subito lacrimas effundens abstrahit ambos
et dextra laevaue manus premit aegra pusillas

\pard\sl312\slmult0 35 valdius, ac «Pueri,
properandum est;» inquit «eamus!

\pard\sl312\slmult0 Quam metuo mihi ne redeat
maturius Ipse

ac iam poscat aquam!» Carpunt hinc prorsus iter;
tum

nec respectantes pueri nec plura loquentes

festinant, binisque totum passibus aequant

\pard\s1312\slmult0 40 singula Thallusae
vestigia. Multiplicem dant

\pard\s1312\slmult0 suspensae sonitum laeva de
parte tabellae,

et crepat in oculis succussus calculus ictu.

\pard\s1312\slmult0 Sed pater a summo iano
iam scriba domum se

\pard\s1312\slmult0 rettulerat praeter solitum,
contractior hirtum

\pard\s1312\slmult0 45 fronte supercilium;
pultantique ipsa reclusit

\pard\s1312\slmult0 Gaia fores, tollens infantem
protinus ulnis,

lactantis tecto mammae vix ubere: cui vir:

«Tune fores nunc custodis? Quo serva mihi se

\pard\s1312\slmult0339
\pard\s1312\slmult0

proripuit? Puerosne domum, si forte, reduxit?»

\pard\sl312\slmult0 50 «Nondum, sed iam
iamque aderit. Nam longius est hinc

\pard\sl312\slmult0 in ludum...» «Dicis mulier de
more benigne:

nil tamen est opus: extremum est quod sera redit». «Qui?»

«Venit». «Rem vix credibilem narras». «Age, quaeso:

tu perferre parem sibi numquam muta valebas?

\pard\sl312\slmult0 55 Nam modo turricula
lusisset cum pueris et

\pard\sl312\slmult0 ligneolam filis duxisset
commoda larvam,

tum procul arcebat despectans torva, nec illos

plectere parsisset... Sed tergo salsa cavebat

ipsa suo. Nunc rebaris placidamque beatamque,

\pard\sl312\slmult0 60 eiusque implebat
cantantis nenia tectum,

\pard\sl312\slmult0 mox tetricam plane rugis
oculisque rubentem

servabas». «Verum frugi est patiensque laboris,
et caros pueros habet et pueris est cara». «Vide, sis.
Hoc ipsum timeo nimium ne cara». «Quid istud?»

\pard\sl312\slmult0 65 «Quid si servilem
Chresti proba serva sequatur

\pard\sl312\slmult0 sectam? Scis pueros quibus
illecebris, quibus escis

decipiant...» «Istud non sit mihi credere». «Crede.
Dum ne praesciscat se iam venire. Facesso

hinc egomet. Cenare foris non est mihi moris:

\pard\sl312\slmult0 70 sed me paene Labrax
occidit saepe vocando,

\pard\sl312\slmult0 et iuvat obsequio ditem
lenire danistam.

Iamque vale». Labris tenuit primoribus uxor
nocte Bonae facienda Deae sacra; se face prima
vicini de more domum pistoris ituram,

\pard\sl312\slmult0341
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 75 quo matres apud
uxorem gnatasque coirent

\pard\sl312\slmult0 sacrificaturae. Quae dicere
multa volentem

egrediens vir destituit iussamque valere.

Adstitit illa domus anceps in limine, gestans

ulnis infantem, quoad «Huc huc respice mamma!»,

\pard\sl312\slmult0 80 audiit et cursu pueros
excepit anhelos

\pard\sl312\slmult0 ore sinuque duos, laeva
removens Tertullum.

Dulces complexus limis Thallusa tuetur.

«Iam Thallusa dapes nobis apponet. Adest nox,

Ipse foris cenat». Tabulas loculosque resolvunt

\pard\sl312\slmult0 85 ex umeris pueri.
Discumbitur. Ecce patellis

\pard\sl312\slmult0 fictilibus cyathisque sonat
balbisque loquellis

atriolum. Pueri narrant, accommodat aures

\pard\sl312\slmult0342
\pard\sl312\slmult0

nec quidquam exaudit sed percipit omnia mater.

Quae didicere, docent. Maturis frugibus, ipso

\pard\sl312\smult0 90 mane satis,
delectantur sub fine diei.

\pard\sl312\smult0 Vix epulas mater tenues
delibat et ipsam

infantis se libandam dat lenta labellis.

Absenti similis cenam Thallusa ministrat.

Interea puer alter hiat, puer oscitat alter.

\pard\sl312\smult0 95 Qui tam magna leves
viderunt nuper ocelli,

\pard\sl312\smult0 visuri maiora natant,
nictant, conivent.

Dulci laxatus fonti teres adiacet infans

et velut occulto permulsus murmure dormit.

lunceus hunc linter, capit illos lectulus ambos

\pard\sl312\smult0 100 unus, et in toto
conclavi iam super una est

\pard\sl312\smult0343
\pard\sl312\smult0

\pard\sl312\slmult0 quae vigilet tacito, ne
laedat, lumine lampas.

\pard\sl312\slmult0 At mater dum compta
parat iam linquere limen

\pard\sl312\slmult0 Thallusanque monet multis,
repetitque, nec audit

mussantem, in lacrimas effusam respicit. «Heu! qui

\pard\sl312\slmult0 105 hic dolor est?» inquit
«quae te nunc cura lacessit?»

\pard\sl312\slmult0 Tum, clausis iterum foribus,
cognoscere causas

tentat et ignotum miserae lenire dolorem.

Singultim Thallusa loqui conatur et aegre

respondet: «Quid tu, si ne Deus ipse potest?»
«Qui?»

\pard\sl312\slmult0 110 Illa silet. «Mihi sacra
Deae nocturna necesse est

\pard\sl312\slmult0 ferre Bonae. Forsit Bona te
Dea sospitet. Euge!

lamque abeo. Vigila, pueros ne forte relinquat

\pard\sl312\slmult0344
\pard\sl312\slmult0

somnus, et incessat lemurum metus. Est bene plenus

pupus lacte meus mihi; quod si vagierit, tu

\pard\sl312\slmult0 115 et cantu fer opem,
quam tu potes, et quate cunas,

\pard\sl312\slmult0 dum redeat, nec erit mora
longa, quod appetitit, uber»

Haec geminans exit. Tum secum sola repente

exsilit, et vultu iacit haec Thallusa ferino:

«I felix! Tibi sic Bona prosperet, ut Bonus aegrae

\pard\sl312\slmult0 120 ille mihi! Rediens tu
sic cunabula visas,

\pard\sl312\slmult0 ut rediens egomet, dulcique
fruaris alumno

non magis atque egomet, cui frustra lacte tumentes

abreptum puerum non invenere papillae.

Quem quo tum cessisse rear? quo lacte quibusque

\pard\sl312\slmult0 125 blanditiis altum, quas
artes discere, quas iam

\pard\sl312\slmult0345

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 ferre minas, quae probra
pati, quae verbera dicam?

O multo me conserva felicior ipse

qui binis annis tantum mihi nomine coniunx

es datus ad mortem quamvis innoxius! Heu me

\pard\sl312\slmult0 130 non adspexisti
communem quaerere natum

\pard\sl312\slmult0 nequiquam! Iam nec bona
quae me verba docebas

solantur. Credo, moriar quandoque, resurgam:

parve puer, te non in primo flore videbo,

cum risum risu tentabam promere primum.

\pard\sl312\slmult0 135 Me nescit matrem,
mihi qui non riserit umquam!

\pard\sl312\slmult0 Hic luctus fauces
inconsolabilis angit.

Nil contra Deus ipse potest, nil ipsa potest mors».

Haec reputans irae rursus cessisse dolorem

sentit et increpitat tacitis cunabula verbis

\pard\sl312\slmult0346
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 140 et pupum totamque
domum dominamque beatam

\pard\sl312\slmult0 et dulces pueros famulae
bene corde volentes.

\pard\sl312\slmult0 Dum furit et cunctos optat
vanescere flammis

\pard\sl312\slmult0 seque una, tenui tintinnant,
ut putat, aures

murmure, mox agni tamquam sine matre relictis

\pard\sl312\slmult0 145 vox animum temptat.
tremibundo palpitat omnis

\pard\sl312\slmult0 vagitu domus. Infelix
Thallusa, vocaris!

Novisti vocem. Matrem vox illa vocat te.

\pard\sl312\slmult0 In somnis pueri conspecta
crepundia, bullas,

\pard\sl312\slmult0 ensiculos perquam parvo
mercantur ovantes,

\pard\sl312\slmult0 150 aut omnes deinceps
scriblitas, liba, placentas

\pard\sl312\slmult0347
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 prorsus emunt nec edunt
cupidi tamen. Ut prope lectum

serva levis venit, pueris semihiantibus albas

demulsit frontes et sparsum rore capillum:

illi compressis palpebris «Mamma!» susurrant.

\pard\sl312\slmult0 155 Pergit ad infantem
queribundum serva nec illum

\pard\sl312\slmult0 tranquillare valet quatiens
cunabula balbisque

infractisque sequens fluitantem vocibus alveum.

Namque heu! fluctivagus capit aegrum lembus
homullum,

\pard\sl312\slmult0 160 nil supra servi, nil infra
regis alumnos,

\pard\sl312\slmult0 cuiusvis opera, cuiusvis
rebus egentem.

Tum sonat ex animo qua iam sedare suum, qua

abreptum puerum suerit sopire querela.

Idem vagitus, puer idem, mater eodem

\pard\sl312\slmult0348
\pard\sl312\slmult0

naviculam pellens solatur carmine nautam.

\pard\sl312\slmult0 165 Ocelle mi, quid est
quod vis apertus esse?

\pard\sl312\slmult0 Nihil potes videre,
namque iam cubat sol,

nec aureum grabatum luna pigra linquit.

Genis tuis tegaris: plusculum videbis.

\pard\sl312\slmult0 Lalla! Lalla!
Lalla!

\pard\sl312\slmult0 170 Ocelle mi, quid est
quod usque me tueris?

\pard\sl312\slmult0 Dolesne quod
dolentem cernis, inque, mammam?

Sum servuli quidem vix mater, ipsa serva.

Genis tuis tegaris: liberam videbis.

\pard\sl312\slmult0 Lalla! Lalla!
Lalla!

\pard\sl312\slmult0349
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 175 Ocelle, qui tueris
usquequaque lugens

\pard\sl312\slmult0 velut foras ituram
perdite procul me...

noli tuam perisse tunc putare matrem:

genas tuas remitte, semper et videbis.

\pard\sl312\slmult0 Lalla! Lalla!
Lalla!

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 180 Flet Thallusa canens,
aeque memor, immemor aequae.

\pard\sl312\slmult0 Ecce puer leni pacatus
momine cymbae

et dulci cantu, iam cessat flere nec idem

singultit: tranquillus hiat patulisque canentem

sub tremula lychni flamma miratur ocellis.

\pard\sl312\slmult0 185 Tum stupet in varia,
quae lumine lampadis icta

\pard\sl312\slmult0350
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 labilis a cilio Thallusae
pendet et ardet,

lacrimula. Tandem crispatur buccula. Ridet.

«Ridet!» ait Thallusa furens, oblita sui, nil

percipiens oculis aliud, nil auribus, omnis

\pard\sl312\slmult0 190 in puero, risum
lacrimans, deperdita «Ride!

\pard\sl312\slmult0 Coepisti tandem risu
cognoscere matrem!»

Mater adest sed vera redux auditque loquentem.

«I cubitum: primo cras surgas mane necesse est».

\pard\sl312\slmult0 Primo mane domo servam
novus emptor abegit.

\pard\sl312\slmult0

v. 165-179. Saturnii ad exemplum Metelliani: - Dabunt malum
Metelli Naevio poetae.

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0351
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slm
ult0POMPONIA
GRAECINA

\pard\sl312\slmult0

\
pard
\sl3
12\s
lmul
t0
TAC.
Ann.
XIII
32.

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 Non cultu nisi lugubri
Pomponia vitam,

non animo vixit nisi maesto, maestior ex quo
ante aramque focumque domus veteresque penates
iudicium capitis, Plauti, te iudice, passa est,

\pard\sl312\slmult0 5 in cuius cum farre manum
convenerat uxor.

\pard\sl312\slmult0352
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 Nam mulier soles ita
surgere et ire sinebat,

ut demum extinctis tacito fruitura sepulcro.

Prorsus vitabat ludos certamina pompas:

illam rugitus non perstrinxere leonum

\pard\sl312\slmult0 10 ientantum in circo,
non mollia brachia mimi,

\pard\sl312\slmult0 non venetus vinctus loris
auriga, neque illa

stans caedebat equos salientis verbere cordis:

numquam Graecinam podio quaesivit in aureo

et verso moriens gladiator pollice vidit.

\pard\sl312\slmult0 15 Dis eadem nec tura
dabat nec floribus aras

\pard\sl312\slmult0 cingebat nec vota
precesque ad templa ferebat

dum vir abest et in extremos movet arma Britannos.

Illam domi parvo defixa haerebat in Aulo,

cui natum caro Graecinum fratre sodalem

\pard\sl312\slmult0353
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 20 fecerat. His lusus
communes, una palaestra

\pard\sl312\slmult0 ambobus, tabulae similes,
idemque magister

atque eadem mater, vultus aevumque gemellis.

At prisco de se vitantem more susurros

rodebat vulgus: «Quid habet Graecina, quod intus

\pard\sl312\slmult0 25 sic servet? Lanamne
facit? Texitne retexitque

\pard\sl312\slmult0 annosam telam? Reducem,
quin nuper, ovantem

amplexata virum, nihilo minus angitur, odit

aegra diem, latet in tenebris. Quae templa deorum

aut supplex adit aut grates habitura? Quibusve

\pard\sl312\slmult0 30 damnatur votis?»
Tandem delator in aurem

\pard\sl312\slmult0 principis: «Insignis sequitur,
puto, femina ritus»

sibilat «externos. Vereor ne nescio quae non

\pard\sl312\slmult0354
\pard\sl312\slmult0

spreta superstitio servis, infecerit ampli

flaminis uxorem Graecinam. Credere nolim...»

\pard\s1312\slmult0 35 Tum rea fit mulier:
iudex datur ipse vir Aulus

\pard\s1312\slmult0 Plautius. Hic prisco vocat ad
se more propinquos.

\pard\s1312\slmult0 Excipiunt tristes fumosis
tristia ceris

\pard\s1312\slmult0 atria. Iudicio sunt saecula
multa corona.

Sublucet focus et dominam levis ignibus adflat,

\pard\s1312\slmult0 40 quae sedet in longa,
secura at pallida, sella.

\pard\s1312\slmult0 Altius et coram coniunx
sedet: incipit: «Uxor!

Illo te mihi conubio quo sanctius est nil,

fictile simpuvium summiq; secespita iunxit

pontificia: testesque decem flamenque dialis

\pard\sl312\slmult0 45 adfuerunt. Panem
confectum ex farre tulisti

\pard\sl312\slmult0 ipsa sacris epulis. Sacris
communibus usi

miscuimus vitas ut non modo Gaia fores tu,
ipse ubi Gaius eram, sed ut esses filia iure
mancipii. Pater hinc et herus sum factus, et idem

\pard\sl312\slmult0 50 nunc iustus iudex
permissu Caesaris exsto.

\pard\sl312\slmult0 Uxor, responde. Quid volt
sibi cultus et usus

iste? Quid usque manes et maeres? Quid fugis
omnes?

Quid tecum vivis? Vivis? Quis dixerit istam
vitalem vitam, tibi quae magis abdita mors est?»

\pard\sl312\slmult0 55 Sic ait: et mulier
clementia lumina tollens

\pard\sl312\slmult0 triste quid adrisit suavique
haec ore locuta est.

\pard\sl312\slmult0356
\pard\sl312\slmult0

«Malebas aliter tibi me vixisse, pater, quam
lanificam fas est frugique domique sedentem
Romanam, satis et pueris et coniuge comptam?

\pard\sl312\smult0 60 In te quod vitae dulce
est impendere, mors est?

\pard\sl312\smult0 Nostro quod tribuo puero,
vitale negas tu?»

Hic cum singultu lacrimas et verba repressit.

«Ne me» vir sequitur lenito corde «putaris
de te praeterquam sanctae tibi credere matri.

\pard\sl312\smult0 65 Sed sunt qui prava te
religione susurrent

\pard\sl312\smult0 obstringi, te falsa sequi
mysteria...» «Nonne

et spectata fides et recti denique mores
sunt, Plauti, nobis? Frux unicus arboris index:
nemo de spinis umquam collegerit uvam».

\pard\sl312\smult0 70 Haec indignanti similis
iacit uxor: at ille

\pard\sl312\smult0357
\pard\sl312\smult0

\pard\sl312\slmult0 in tacito gaudere sinu, dein
dicere laetus:

«Prae me iampridem sic me sentire ferebam
mores esse tibi testes, spondere tibi me.

"Num patrios, patrium retinet quae sancta pudorem,

\pard\sl312\slmult0 75 reicit illa deos?"
aiebam: "iudice, princeps,

\pard\sl312\slmult0 nil opus est". At de plena
tamen, uxor, acerra

tus impone focis. Haec huius summula causae».

Subrisit: simul uxori porrexit acerram.

Contracta rugas exsolvunt fronte propinqui

\pard\sl312\slmult0 80 atque hilares animam
pleno de pectore ducunt.

\pard\sl312\slmult0 Ipsi luce foci tacti gliscente
penates

attonitum risum rident oculis deficis.

\pard\sl312\slmult0 Tum mulier: «Quid opus
sacris et ture?» Siletque

\pard\sl312\slmult0358
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 et tacitis vultum lacrimis
rigat. «Uxor, apud me

\pard\sl312\slmult0 85 non tibi mica salis,
non granum turis opus: frux

\pard\sl312\slmult0 arboris a nostris cultae
maioribus index:

sed princeps id amet, cui me parere necesse est.

En age casta lares atque atria ture vapora.

Quid dubitas? Num te quasi victam suppuget? Atqui

\pard\sl312\slmult0 90 vincis. Iamque lita:
magnos cole ture deos... Heu!»

\pard\sl312\slmult0 Prunam paulatim velat cinis:
ecce recedunt

in tenebras solitas longumque situm magni di,

obscuraeque virum formae lemuresque sedentes

cordi quisque suo velut auscultare videntur.

\pard\sl312\slmult0 95 Ipsa sinum fixis oculis
fovet. «Heu! quid ovanem

\pard\sl12\slmult0 me victis iuvat» Aulus ait
«rediisse Britannis?

Uxor, si fas est istud iam dicere nomen,
quae te saga magis illexit cantibus? unde
ista superstitio muliebres perculit aures?

\pard\sl12\slmult0 100 unde odium vitae et
clari fastidia solis?

\pard\sl12\slmult0 unde hic humani generis
contemptus?» «At» inquit

extollens secure caput Pomponia «falso!
Nam fratrum quasi convictum coetumque sororum
ipso patri Deo nostrum genus esse putamus.

\pard\sl12\slmult0 105 Et vitam nec amo,
coniunx dilecte, nec odi:

\pard\sl12\slmult0 vita via est: quo te ducat
tantummodo refert.

Ut laudem, quaeso, quae me remoretur euntem?

Ut temnam, caelo quae me quandoque reponat?»

\pard\sl312\slmult0 At saevo surgens vir cum
maerore: «Fateris»

\pard\sl312\slmult0 110 exclamat. Nunc
ad fines circumspicit amens

\pard\sl312\slmult0 atque in imaginibus
pallentibus haeret avorum.

«O domus antiquis quae stabas moribus, o gens
magna domi, iustis et veris magna triumphis,
ecce ut nescioqui servus iudaeus, ut aiunt,

\pard\sl312\slmult0 115 te mergit. Mulier, quo
nos auctore relinquis?

\pard\sl312\slmult0 furciferone aliquo? Tu
dedignaris... An ipso

Graecino patre? Quam molli qui pectore Romam
venerit ex Asia, posita feritate Quirina,
novimus... At susque id deque est. Cole ture deos,
aut

\pard\sl312\slmult0 120 i, iam cara, foras hinc
atque tuas tibi habe res.

\pard\sl312\slmult0361
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 Me satis hic orbum parvus
solabitur Aulus».

\pard\sl312\slmult0 Exululat subito consurgens
caeca sedili

\pard\sl312\slmult0 protenditque manus ut
opem latura querenti

filiolo mater, laerimasque effundit amaras

\pard\sl312\slmult0 125 singultitque diu. Dein
vocem rumpere tentat:

\pard\sl312\slmult0 «Quod precor ut tibi tu,
mihi sim tecum ipsa superstes,

atque olim caros, ipsa duce morte, parentes

incolumes visat dulcis puer, Aule, putabis

esse nefas? Amor est». «Ergo ne desere iam nunc!»

\pard\sl312\slmult0 130 Haec vir firmus ait
fixusque. Obmutuit uxor.

\pard\sl312\slmult0 Tum vox auditur, gracilisque
sientia rumpit,

custodem pueri patulo rogitantis in oeco:

\pard\sl312\slmult0362
\pard\sl312\slmult0

«Mater ubi est?» Cohibet cor palmis perdita mater.

«Mater ubi est?» Matremne diu sic quaerere perget,

\pard\sl312\smult0 135 inveniet nusquam?
lacrimas nocturnus inanes

\pard\sl312\smult0 et gemitus effundet
inauditamque querelam?

«Mater ubi est?» Tres est passus progressu vacillans,

quos cuncti pariter gradienti corde secuntur:

stat circumspiciens, tactaque parumper acerra,

\pard\sl312\smult0 140 dat tria tura foco.
Fragrans odor atria mulcet.

\pard\sl312\smult0 Adclamant omnes. Tunc
Aulus Plautius: «Uxor,

insontem iudex ego te, sanctissima, dico.

Quin desiderio confectam testor amicae

munditias omnesque animi posuisse lepores.

\pard\sl312\smult0 145 Haec illi referam,
matrem qui fecit honestam

\pard\sl312\smult0363
\pard\sl312\smult0

\pard\sl312\slmult0 de cultu luctuque ream.
Quod restat, adhortor

ne nimium tribuas domui, pia, fida, priori.

Graecinum propriis sine iam custodibus uti

et laribus purum. Tibi vero deprecor, uxor,

\pard\sl312\slmult0 150 ne discors animo iam
pugnet laeta parum frons».

\pard\sl312\slmult0 Quae penitus posthac
animo magis angitur aegra.

\pard\sl312\slmult0 Heu quotiens, puero dulcem
quaerente sodalem,

exanimis surgit simulans se forte vocari,

conceditque alio! Quotiens: «Aegrotat» ait! «Cur

\pard\sl312\slmult0 155 non igitur visam?»
respondet filius. «Est quod

\pard\sl312\slmult0 contactum caveam». «Me
non sic ante docebas!»

Atque alias: «Numquid nobis succenseat?»
«Ecquis?»

\pard\sl312\slmult0364
\pard\sl312\slmult0

«Graecinus». «Quid ais?» «Vitat nos usque nec usquam est».

«At peregre est». «Ubi terrarum?» Suspirat et:
«Heu! quo»

\pard\sl312\slmult0 160 inquit «iam non est ut tecum consequar, Aule!»

\pard\sl312\slmult0 Saepe puer sero dicebat vespere: «Mater,

\pard\sl312\slmult0 quin aliquid narras, ut lenius obdormiscam?»

«Lectorem qui narret, habes». «Minus ille movet me, nam bellas verbo tenus accipio fabellas:

\pard\sl312\slmult0 165 tu vero... Dic, mamma, patrem, cui filius... Hic rem

\pard\sl312\slmult0 detractam patri peregre consumpserat omnem:

post vero ventrem siliquis implere volebat,

porcorum, puto, relliquiis... erat ipse subulcus...

nec quisquam dabat. Ecce, miser, procul omnibus
"Heu me"

\pard\sl312\slmult0365
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 170 inquit "apud patrem
famulis est panis abunde:

\pard\sl312\slmult0 ipse fame morior!" Quid
dixit deinde? Quid? "Ibo

ad patrem dicamque: - Pater miserere mei, qui
cum non sim dignus tibi filius appellari,
utere me servo: da panis vivere frustis -".

\pard\sl312\slmult0 175 Ad patrem rediit.
Pater autem... Mamma, quid egit,

\pard\sl312\slmult0 ut longe vidit, pater? Hoc,
matercula, narra,

nam tu sola vales hoc enarrare diserte.

Quidve exclamavit? Nonne "Hic ex morte revixit"

Plenius hoc mihi tu». Lacrimis cui mater inusta:

\pard\sl312\slmult0 180 «Haec ego non
memini: sed tu reminiscere tecum»

\pard\sl312\slmult0 Paulatim vero tum
consobrinus amatus

\pard\sl312\slmult0 ex animo effluxit pueri, tum
glande relictā

nequicquam ventrem cupiens implere subulcus,

nec iam pastoris collo referentis ovem nec

\pard\sl312\slmult0 185 quaerentis meminit
drachmam de nocte lucernae.

\pard\sl312\slmult0 Sed labi Graecina dies
exhorret et annos

anxia guttatim, quasi de vitrea clepsydra:

namque dies aderat Domini, quem sanguis et ignis

et fumi vapor anteiret. Non palma nec alba est

\pard\sl312\slmult0 190 iam stola, qua vestita
queat dextraque prehensum

\pard\sl312\slmult0 deducens puerum mortem
transmittere mundi.

Ipsa sua puerique sui de fronte notata

delevit signum. Deus ut dignoscat? ut ignis

nunc det iter? «Puerο moriendum est funditus!

Omnis

\pard\sl312\slmult0367
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 195 ipsa die moriar finita!
Quidquid amavi,

\pard\sl312\slmult0 nil fuerit». Puerum tunc
furtim respicit ac flens

ingeminat: «Mortalis amor, dolor immortalis !»

\pard\sl312\slmult0 Interea patuit fumo
manifestus et igni

\pard\sl312\slmult0 caeca nocte Deus. Nimbus
caliginis urbem

\pard\sl312\slmult0 200 texit, et innumeris
nubes sparsere favillis

\pard\sl312\slmult0 veloces, ventis rigide
ringentibus actae.

Nam qui ventorum naresque iubasque tenebant,

tandem praecipites e cunctis partibus orbis

laxarant. Urbs Roma velut rogos ardet, et orbem,

\pard\sl312\slmult0 205 ingens ceu leti fax,
collustrare videtur.

\pard\sl312\slmult0 Sanguine deinde pluit.
Gladiis flammisque necantur

\pard\sl312\slmult0368
\pard\sl312\slmult0

insontes. Alios contectos pelle ferina

discerpere canes: alii per Caesaris hortos

arserunt pice fumantes et sulphure taedae.

\pard\sl312\slmult0 210 Romanos pascunt
venientes undique corvos

\pard\sl312\slmult0 in crucibus patres: iactantur
cornibus alte

taurorum in circo, turba clamante, puellae.

Quippe fatebantur quod iam Graecina negavit,

infelix! Sumptis illae de sanguine palmis

\pard\sl312\slmult0 215 alboque indutae
violatum corpus amictu

\pard\sl312\slmult0 ibant dormitum, cryptis in
pace sub imis

expectaturae vitalis mane diei.

\pard\sl312\slmult0 Nec valuit Graecina nigris
obsistere curis.

\pard\sl312\slmult0 Ecce sub occasum postico
cauta domo se

\pard\sl312\slmult0369
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 220 subtrahit atque vias et
vicos urbis oberrat

\pard\sl312\slmult0 ancillae similis: mutat
calvatica vultum.

Devitat currus et equos turpesque susurros:

donec ad impositos venit arcus salva Capenae.

Egreditur Roma. Minor est clamorque fragorque.

\pard\sl312\slmult0 225 In terris umbrae,
roseoque crepuscula caelo.

\pard\sl312\slmult0 Adsurgunt veteres utraque
ex parte columnae

cippique et scripti lapides gestuque rigentes

aeterno statuae. Mediis it sola sepulcris

iam mulier, nec iam strepitus ferit ullus euntem

\pard\sl312\slmult0 230 praeterquam
plaustrum presso procul axe gemens et

\pard\sl312\slmult0 cantus agasonis larvas
metuentis et umbras.

Pone vaporato flammarum sanguine Roma

\pard\sl312\slmult0370
\pard\sl312\slmult0

velatur: tenuis venit a circo ululatus

et par exiguis gannitibus ira leonum.

\pard\sl312\slmult0 235 Tum vero in notam
transverso tramite villam

\pard\sl312\slmult0 devertit Graecina: memor
per opaca locorum

progreditur densaque domum petit arbore tectam.

Adloquitur paucis custodem: lampade sumpta,

descendit gradibus praeruptis pallida nocti

\pard\sl312\slmult0 240 sub terras: planumque
solum vix contigit, atque

\pard\sl312\slmult0 per tenebras coepit longo
levis ire meatu,

donec ad os aliud patulae telluris et arctum

descensum venit. Inferior descendit ad umbras

mater, qua nigrans hinc inde cuniculus hiscit

\pard\sl312\slmult0 245 et quoquoersus labor
ancipitis labyrinthi.

\pard\sl312\slmult0371
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 Attollens graditur
dubitantem lenta lucernam,

\pard\sl312\slmult0 et cur hac vadat, quid
quaeritet, ipsa sibi vix

respondere queat. Sub terris lampade quaerit
amissam drachmam. Gradiens legit ordine notos

\pard\sl312\slmult0 250 iam titulos, animo
quos non deleverat aetas,

\pard\sl312\slmult0 cum nocturna piis coleret
mysteria cryptis.

Hic agnum videt, hic saerum reminiscitur ichthyn,
hic modium frugum superantem vota satoris.

Hac equus excursis spatiis in sede quiescit;

\pard\sl312\slmult0 255 hunc redit in portum
ratis; et fert ore columba

\pard\sl312\slmult0 ramum oleae, latas aut ad
caelum explicat alas:

atque in perpetuum tandem tenet ancora vitam.

Et circum paries atque ipsa silentia putresque

\pard\sl312\slmult0372
\pard\sl312\slmult0

ingeminant tenebrae, tremulo dum labitur igni

\pard\sl312\slmult0 260 lychnus: EN EIPHNH,
VIVAS IN PACE DEI, PAX.

\pard\sl312\slmult0 Depositos ita dulcis habet
pax. Est suus uni

\pard\sl312\slmult0 cuique locus somni. Petra
est excisa sepulcrum:

ostia sunt lapides. Simili Deus aede quievit.

Miratur mulier quod nuper PACE sepulti

\pard\sl312\slmult0 265 et REFRIGERIO careant:
sed balsama lampas

\pard\sl312\slmult0 urit et hos iuxta beneolenti
lumine lucet.

Dependent phialae sparso modo sanguine tinctae.

\pard\sl312\slmult0 Lenta per ambages et
dormitoria pergit,

\pard\sl312\slmult0 et placidi somni demulcet
anhelitus aures

\pard\sl312\slmult0 270 ac respirantis sonitus
vigil undique mortis.

\pard\sl312\slmult0373
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 At lenis strepitus sensim
mutatur in hymnum

ignotum totaque infinitate remotum,
mortuus in somnis velut unus cantet, et omnes
a cellis melos occlusis et verba canentis

\pard\sl312\slmult0 275 excipiant fratres
exilique ore sorores.

\pard\sl312\slmult0 Tum consecratur gradiens
Pomponia cantum.

Naenia clarescit muliebri mixta querela.

Naenia profecto est, qualis cantatur ut infans
dormiat. Infantes sunt qui moriuntur, ut olim,

\pard\sl312\slmult0 280 et manci, linoque
iterum, dum sidera surgunt,

\pard\sl312\slmult0 vinctos in cunis deponit
sedula mater.

Nimirum exaudit voces IN PACE canentes

et cernit Graecina faces coetumque. «Quid hoc est?»

Nil aliud quam spargentes opobalsama vitreis

\pard\sl312\slmult0374
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 285 e phialis pueri et
demisso crine puellae.

\pard\sl312\slmult0 Atque alii palmas agitant et
dicere certant:

ΔΟΕΑ ΣΟΙ ΕΝ ΧΡΙΣΤΩ. Mussantes flebile matres
et myrrha curant, et suavi corpus amomo
exanimum pueri. Tener et vivente videri

\pard\sl312\slmult0 290 pulcrior est. Metuit
Graecina agnoscere vultum:

\pard\sl312\slmult0 quae tamen adstantes
paulatim dimovet ac se

inserit. Heu! iugulum super albo pectore morsum
et latus excisum sulcatamque unguibus alvum
horret, et amenti similis: «Quid fecit?» ait. «Quid?

\pard\sl312\slmult0 295 Est fassus Christum». Pellis iacet hirta ferae, qua

\pard\sl312\slmult0 celatum gracilem puerum
fregere molossi.

«Nomine quis?» Graecina rogat. «Lege», fossor ait
«sis».

Et simul ostendit lapidem «POMPONIOS hic est

GREKEINOS». Laceris membris inducitur alba

\pard\sl312\smult0 300 nunc stola: molle suo
caput ipsum pondere nutat.

\pard\sl312\smult0 Ille oculis ambit matrem
quam saepe vocabat,

\pard\sl312\smult0 et dulcem quaerit, siqua est,
hinc inde gemellum.

\pard\sl312\smult0

v. 69. Matth. VII: numquid colligunt de spinis uvam aut de
tribulis ficus?

v. 117. Cfr. Ov. Pont. I, VI.

v. 143. Tac. I. 1.: post Iuliam Drusi filiam... interfectam.

v. 165. Ev. Luc. XV.

v. 188. A. A. II, 19 sq.: dabo prodigio... sanguinem et ignem et
vaporem fumi... antequam veniat dies Domini magnus...

v. 192. Apoc. VII, 3: signemus servos Dei nostri in frontibus
eorum.

\pard\sl312\smult0376

\pard\sl312\smult0

v. 203. Apoc. VII, 1: vidi quatuor angelos... tenentes quatuor ventos terrae.

v. 214. Apoc. VII, 9: amicti stolis albis et palmae in manibus eorum.

v. 223. Iuv. III, xi. Arcus autem aquae Marciae.

v. 235. Villam, puto, Lucinae, quam unam eandemque esse atque Graecinam L. B. De Rossi suspicatur. Pomponios autem Grekeinos in inscriptione quadam memoratur, quam vero ad saec. II referunt.

v. 264. Pax et Refrigerium in martyribus supervacuum videbatur.

\pard\sl312\smult0

\pard\sl312\smult0377

\pard\sl312\smult0

\pard\sl312\slm
ult0AGAPE

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 «Pax, Phoebe mater, tibi». «Pax tibi, Iunia». «Non est

ut dicas cena me pervenisse comesa:

omnes praecessi». «Praecedis iure». «Benigne.

Ut iuvat urbs? ut te vicus turarius? an non

\pard\sl312\slmult0 5 te desiderium Cenchraeae macerat orae?»

\pard\sl312\slmult0 «Cur, soror? Interdum me demigrasse negarim,

vocibus ut notis circumsonor. Est, puto, portus

urbs...» «Orbis, Phoebe, terrarum portus. Ut autem

rem geris? ecquidnam facis hoc ex ture lucelli?»

\pard\sl312\slmult0 10 «Sic satis. At nimium quam vos assistitis, ex quo

\pard\sl312\slmult0378
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 adveni». «Merito: cum multis adstiteris tu».

\pard\sl312\slmult0 Haec sub dicta, fores patefiunt. «Pax tibi, Phoebe».

\pard\sl312\slmult0 «Pax tibi, Prisca». «Tibi, pax, mater». «Pax tibi, virgo».

«Plantam respicias in primo flore novellam,»

\pard\sl312\slmult0 15 Prisca ait «Anthusan». »Sic ros, Anthusa, riget te,

\pard\sl312\slmult0 et tener insertam distas oleaster olivam!

respondet Phoebe, dulcem complexa puellam.

Vesper erat primasque faces accendere tempus

tandem, namque aestiva diu subluxerat umbra:

\pard\sl312\slmult0 20 emicuit tandem patulis candela fenestris

\pard\sl312\slmult0 et tremuit veluti multa lampyride vicus.

Nox subiit dubiis surgentis flatibus Euri

turbida: praetereunt ingentia nubila Romam.

Crevit at in triviis clamorque et turba popelli

\pard\sl312\smult0 25 lucifugi, surdo flexus
atque arcta viarum

\pard\sl312\smult0 murmure fervebant.
Resonant, temulenta popinae

cantica, mox raucae subito convicia rixae:

hic et sinistra manu quatiunt et cymbala pulsant,

illic audiri frustra lyra trita laborat.

\pard\sl312\smult0 30 Augur Phryx alibi
vocat ad cantamina plebem

\pard\sl312\smult0 vocibus et plausu: pergit
Iudaeus ubique

circitor in cophino mercem laudare latentem.

Hunc inter strepitum turaria saepius hiscit

et versae leviter strident in cardine valvae.

\pard\sl312\smult0 35 Introeunt viduae
demissoque ore puellae,

\pard\sl312\smult0380
\pard\sl312\smult0

\pard\sl312\slmult0 et iuvenes vetulique senes
vernaeque loquaces

et servus limis oculis circumspiciens et

diducta tunica faber: hic Syrus, huic caput albae

ora togae texit, valvas cum scalperet ungui:

\pard\sl312\slmult0 40 externi plerique viri,
pressisque canentes

\pard\sl312\slmult0 per Tuscum vicum
Solymorum cantica labris.

Ingressi pacemque ferunt et pace fruuntur.

Oscula dant tacitique sedent. Obmurmurat Eurus

et fremitum Romae fert circumstantis ad aures.

\pard\sl312\slmult0 45 Apponebatur iam
Phoebe cena ministra

\pard\sl312\slmult0 et varius mensam iam
cinxerat ordine coetus:

accedit cunctanter anus. Consurgitur. Adstat

immemor, ut si oculis nihil unum cernat apertis,

et canum caput assidue tremit. «Εἰρήνη σοι,

\pard\sl312\slmult0381
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 50 ὦ Μαριάμ» Phoebe
submisce dicit anumque

\pard\sl312\slmult0 collocat in medio. Cuncti
spectare sedentem.

Illa superciliis et crinibus annuit albis.

Sic nive subtiles arbos circumlita ramos

alto in monte diu micat et concussa tremit vi

\pard\sl312\slmult0 55 iam procul elapsi cum
magno murmure venti,

\pard\sl312\slmult0 «Illa Deum vivum» cum
virgine Prisca susurrat

«vidit, quem tacito cum quaereret inde sepulcro,

audit, NON EST HIC. Ex illo muta nec audit

nec videt: expectat: nutu vidisse fatetur».

\pard\sl312\slmult0 60 Atque iterum ad
mensam sedere modestius, et cum

\pard\sl312\slmult0 pauper inops lauto cuidam
decederet, iste

«Servus es in Domino, Domini libertus es» inquit:

\pard\sl312\slmult0382
\pard\sl312\slmult0

dixitque Urbanus «Bene mane unde unde profecti

ecce in quadrivio noctu consistimus. Et nox

\pard\sl312\slmult0 65 excipit adversos,
dimittit postera fratres

\pard\sl312\slmult0 lux». «Atque ipsa quidem»
respondet Epaenetus «est nox

insuavis: nubesque volant ventique recursant

et prope nimbus adest...» (Tum vero flamine rauco

pulsa vacillabat longum domus) «Est ita tectum

\pard\sl312\slmult0 70 dulcius, et simul esse
iuvat magis, et satis una

\pard\sl312\slmult0 tam multos delectat olus
cenare patella».

Hic Urbanus: «Olus sed enim contemnis, Apella.

Num male olet?» «Vetitum nobis olet» inquit.

«An ergo esca Dei regnum est?» »Hac vesci carne
vetat lex».

\pard\sl312\slmult0 75 «Lege fides Christi
potior». «Quin Christus adimplet,

\pard\sl312\slmult0383
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 non delet legem».

«Comitem, morose, moraris,

atque offendiculum petis ipso ex aggere: quare?»

Ecce viatores communis poenitet escae

et tectum subiisse piget commune. Siletur.

\pard\sl312\slmult0 80 Paulatim nec edunt
obtutumque in dape figunt,

\pard\sl312\slmult0 ventosque et nimbum quam
torva silentia malunt.

«An Iudaeorum Deus est tantummodo? Nonne

et nostri?» Sic alterius serit alter in aure:

«Est, quicumque sibi est bene conscius, ipse sibi
lex».

\pard\sl312\slmult0 85 Vox Aquilae tandem
compressit clara susurrum:

\pard\sl312\slmult0 «Quisquis es, Hebraei seu
sanguine, sive Quirites,

dives, inops, liber, posita sive emptus ab hasta,

inter vos, fratres, haec summa est legis, amate!»

\pard\sl312\slmult0384

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 Servi consurgunt, hic
nudos illitus alba

\pard\sl312\slmult0 90 calce pedes,
punctamque gerens hic stigmatē frontem,

\pard\sl312\slmult0 hic fractus clavis, hic ustus
membra flagellis,

attritique manus manicis et compede crura.

Hi mussant queruli, dein vociferantur: «Eundem est.

Exspectat mola: quippe asini vice fungor». «At ipse

\pard\sl312\slmult0 95 sum canis, et
servanda mala mihi ianua nocte est:

\pard\sl312\slmult0 me religant, ne abeam
venari, scilicet, ossa in triviis».

«Fratres, iam vivite. Forsitan altus

a corvis cras frustatim circumferar urbem».

«Forsitan hoc hodie muraenas corpore pascam».

\pard\sl312\slmult0 100 «Quando dies Domini
veniet? Mora longa necat nos.

\pard\sl312\slmult0 Quando salus? Numquamne
Deus pede conteret hostem?

Nondum signa vident homines. Ubi sanguis et ignis
et fumi vapor?» Hanc servi gemuere querelam.

\pard\sl312\slmult0 «Nox, fratres, praecessit:
adest iam mane diei.

\pard\sl312\slmult0 105 Diffugiunt tenebrae:
de somno surgere tempus

\pard\sl312\slmult0 exsolvique umbris lucisque
accingier armis.

Qui gaudet, qui flet, cur gaudeat et flet, est vix.

Praeterit hic mundus iamque hoc evanuit aevum».

Haec Aquila, adsensuque anus excipit omnia
nutuque

\pard\sl312\slmult0 110 assiduo, visura Deum,
quem vidit, et ignem.

\pard\sl312\slmult0 iamque videbatur caelum
suffire vapore

ventus ab aurorae crebrescens partibus. Illi

tunc memorant Domini mortem redeuntis, et «O, qui
detrudis reges abiectosque erigis, audi!

\pard\sl312\smult0 115 da nobis pacem, da te
concorditer uti:

\pard\sl312\smult0 appare tandem» convivae
voce precantur.

Dein panem Stachys accepitque et fregit adorans:

«Ut grano ex uno succrevit spica sepulto,

haec genuit spicas, spicae fecere manipulum,

\pard\sl312\smult0 120 hi segetem, convecta
autem seges undique panem:

\pard\sl312\smult0 sic de cardinibus terrarum
quattuor unum

in regnum populi coeant agapeque fruuntur,

Christe, tua». Fracto vescuntur pane, venitque

in mentem panemque Deus vinumque ministrans,

\pard\sl312\smult0 125 ut natis genitori cum
iam discederet, et crux

\pard\sl312\smult0387
\pard\sl312\smult0

\pard\sl312\slmult0 quadrivio signans ingenti
nubila caeli.

Dein Stachys: «Hinc» inquit «Mors immortalia discat.

Adsit, qui sanctus: qui nondum, fiat et adsit.

Gratia descendat, mundusque recedat in auras,

\pard\sl312\slmult0 130 ex tuguri tecto tenuis
sub vespere fumus...»

\pard\sl312\slmult0 At surrexit anus vocemque
erupit anhelam:

«MAPAN AΘA». Crepitant flammae, micat ignis, et
igni

ignem adflat flammasque furens diverberat Eurus.

«MAPAN AΘA» geminat flammis cingentibus amens

\pard\sl312\slmult0 135 et pronis genubus
procumbit. Clamor ubique

\pard\sl312\slmult0 et fuga. Ventus obit longis
ululatibus urbem,

scintillas fumumque ferens, pinguesque tabernas

de taedis pergit deinceps accendere taedas.

\pard\sl312\slmult0388
\pard\sl312\slmult0

Convivaeque ruunt complentque angusta viarum,

\pard\sl312\slmult0 140 et DOMINUS clamant
VENIT, et sonat ignis et aestus.

\pard\sl312\slmult0 Ac dum praetereunt,
meretrices fornice nudae

\pard\sl312\slmult0 erumpunt, mixtaeque lupae
cum virgine currunt,

clamantesque senex sequitur Iudaeus et urget:

«O desertores corruptoresque, quid ignis

\pard\sl312\slmult0 145 ille sibi, quid regna
velint, nunc scimus. Id iste

\pard\sl312\slmult0 rex erat adveniens orbi
laturus et urbi!

O templi populiue faces, non impedit crux

quominus ignem igni... facis est ardere... luatis».

\pard\sl312\slmult0 Nil respondebant miseri
clivumque petebant

\pard\sl312\slmult0 150 certatim. Clivo iam
femina virque potiti

\pard\sl312\slmult0389
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 ducebant animam. «Te iam vidisse» vir inquit

«mi videor». «Bene te» respondet femina «novi et memini. Valuitne Nero compellere tandem ut vivos ederes homines?» «Locusta! Probe nunc

\pard\sl312\slmult0 155 commemini, crudumque voro, Locusta, ego, rodis

\pard\sl312\slmult0 tu». «Nunc ille, puto, felix invenit cum qui

commodius quam nos homines absumeret: ignem».

Namque illinc flammis caelum terramque videbant misceri mersamque atra caligine Romam.

\pard\sl312\slmult0 160 Interdum vero ruber exardescere fumus

\pard\sl312\slmult0 undique scintillans, et acutum stridere ventus.

«Audisne? Haec cithara est» inquit Locusta «Neronis».

\pard\sl312\slmult0 lamque etiam clivum
summum confusa tenebat

\pard\sl312\slmult0 e latebris agapes patuloque
e fornice turba.

\pard\sl312\slmult0 165 Respiciunt rutilam
flammis superantibus urbem.

\pard\sl312\slmult0 Incensus late vicus
spargebat odorem

turis, ut immensam si mactaretur ad aram:

lucebatque focus: propiorque Anthusa Lyciscae

virginea nudam velabat veste sororem.

\pard\sl312\slmult0

vv. 1, 5, 10, 11. Paul. ad Rom. XVI, 1 sq. Commendo autem
vobis Phoebe sororem nostram, quae est in ministerio Ecclesiae, quae
est in Cenchris, ut eam suscipiatis in Domino digne sanctis, et assistatis
ei in quocumque negotio vestri indiguerit: etenim ipsa quoque astitit
multis, et mihi ipsi.

v. 1. id. ib. 7. Salutate... Iuniam.

v. 13. id. ib. XVI, 3. Salutate Priscam.

v. 16. id. ib. XI, 17... tu autem cum oleaster esses, insertus es
etc.

\pard\sl312\slmult0391
\pard\sl312\slmult0

v. 50. Paul. ad Rom. XVI, 6. Salutate Mariam, quae multum laboravit in vobis.

v. 62. Paul. ad Cor. I, VII, 22.

vv. 63, 66. id. ad Rom. XVI, 9 et 5.

v. 73. Fuerunt, opinor, u n c t a *pingui oluscula lardo*.

v. 75 sqq. Vide Paul. Ep. passim, ut ad Rom. XIV, 10 sqq. XVI, 17, III, 29, II, 14.

v. 85. id. ad Rom. XVI, 3. Salutate... Aquilam etc.

v. 88. Paul. ad Rom. XIII, 10: Plenitudo ergo legis est dilectio.

v. 101 sqq. Paul. ad Cor. I, III, 13: Dies enim Domini declarabit, quia in igne revelabitur: et uniuscuiusque opus quale sit, ignis probabit.

v. 102 sqq. id. ad Rom. XVI, 20: Deus autem pacis conterat Satanam... XIII, 11 sq. hora est iam nos de somno surgere. Nunc enim propior est nostra salus... Nox praecessit, dies autem appropinquavit. Abiciamus ergo opera tenebrarum, et induamur arma lucis...

v. 104 sq. A. A. II, 19 sq.: dabo prodigia in caelo sursum, et signa in terra deorsum *sanguinem et ignem et vaporem fumi*... antequam veniat dies Domini...

v. 108 sq. Paul. ad Cor. 1, VII, 29 sqq.: Tempus breve est.... qui flent tamquam non flentes et qui gaudent tamquam non gaudentes... praeterit enim figura huius mundi.

v. 118. Paul. ad Rom. XVI, 9... Stachyn dilectum meum.

v. 128 sqq. Nonnulla hic et supra - vv. 119 sqq. - sumpsi ex
Doctrina Apost. 10 sqq. ut illud Ματθᾶν ἁθᾶ, Dominus venit.

v. 154 sq. Cfr. Suet. Nero, 37.

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0393
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slm
ult0PAEDAGOGIUM

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 Forte Palatinae pueris
ludentibus aedes

fervebant. Princeps aberat Pius urbe Severus
cum tandem muro Pictos arceret et armis.

Multus at ipsius procul in penetralibus aulae

\pard\sl312\slmult0 5 obses alebatur
deductosque undique Romam

\pard\sl312\slmult0 libera servabat teneros
custodia reges.

Litterulas ibi discebant ferulamque piumque

Vergilium, et nitidae nudabant membra palaestrae:

et nucibus locus et discis, et tempus erat, cum

\pard\sl312\slmult0 10 iret in occiduos radio
trochus incitus orbes.

\pard\sl312\slmult0394
\pard\sl312\slmult0

\pard\s1312\slmult0 Obliti patriae, nebulis seu
fumida late

sive oriente ferax illis sub sole iacebat,

ludebant pueri: follem mittebat Hiberus,

excipiebat Arabs; nucibus quae struxerat Afer,

\pard\s1312\slmult0 15 collabebantur iactu
castella Britanni.

\pard\s1312\slmult0 Hinc iocus et parvae magno
cum murmure rixae.

Ut cum deiectus subitis de nubibus imber

diversas oppressit aves et adegit in unum:

omnigenae coeunt in densum frondibus hortum

\pard\s1312\slmult0 20 aut nemus impluvii, et
tacitae, dum detonet, una

\pard\s1312\slmult0 sub foliis latitant, ubi nescit
passer alaudam

iuxta tendentem necnon acalanthida parus:

vix autem coepit per destillantia circum

omnia ramorum splendescere versicolor sol,

\pard\s1312\slmult0395
\pard\s1312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 25 altera iam plaudit, iam
pipilat altera, mussant,

\pard\sl312\slmult0 pileolum de fronde rubens
haec exserit, atrum

illa galericulum, dein ludunt, en micat alis

omne nemus variisque sonant concentibus aedes.

\pard\sl312\slmult0 «Heus tu (crine nigrum
rutilus puer ipse capillo

\pard\sl312\slmult0 30 increpitat puerum)
Syre vel Chaldaee vel...» «Est mi

\pard\sl312\slmult0 nomen Alexameno». «Curto
succede trigoni

tertius». «Hos immo versus ediscere malim

TU REGERE IMPERIO, qui mox proferre iubebor».

Constitit in verbo cum iam secretus abiret

\pard\sl312\slmult0 35 multiplici rapta
membrana. «Linque libellum

\pard\sl312\slmult0 hunc sordescensem tineis
atque excipe nostram

rite pilam». «Tiro, Karei, prorsus in isto
sum lusu». «LUSUS, sapiens ait ille, MAGISTER
OPTIMUS». «USUS id est, teneo si verba monentis».

\pard\sl312\slmult0 40 Ambo riserunt: hic
lenius, omnia quippe

\pard\sl312\slmult0 discolor et faciem
vocemque et membra sodali,

exilis glaucaque genas suffusus oliva.

Qui tunc arridens: «Alias colludere certem:

nunc sine: nam crebro stomachatur grammaticus,
quod

\pard\sl312\slmult0 45 in latiiis verbis
tamquam peregrinus oberrem».

\pard\sl312\slmult0 «Nonne loqui graece, velut
est qui cretus Athenis,

me iubet Oceani maris ipso in litore natum?

At lavet Aethiopes putidus sine graeculus. Adsis».

«Ignosces mihi tu: cupio voluisse videri».

\pard\sl312\slmult0 50 «Quid? Nonne in
graecis peccamus vocibus ipsi

\pard\sl312\slmult0 saepius ac iam tu, puer
ambitiose, latinis?»

«Non ita, pace tua: quin me sic corripit, ut iam
me pigeat dare verba seni». «Palparis asello,
ne feriat». «Non sic, qui possit iure, vocat nos

\pard\sl312\slmult0 55 praeceptor». «Tortor
potius sine fraude vocandus».

\pard\sl312\slmult0 «Quin pius est». «Si te mala
crux iuvat, utere porro».

«Quid loqueris?» «Sunt quos et crux delectat». «Ain
tu?»

«Restat ut et turpem pecudem venereris, ut isti
fossores, panem qui mixtum sanguine rodunt.

\pard\sl312\slmult0 60 Nam quid secedis?
quid muttis usque? quid arces

\pard\sl312\slmult0 et fugis aequales? utne, hoc
sed credere nolo

\pard\sl312\slmult0398
\pard\sl312\slmult0

ridiculo cuidam, dicas sua carmina Christo?»

Inde pilam versans dextra laevaue «Quid?» inquit:

«ludis?» Alexamenos nihil his respondet, at oris

\pard\sl312\slmult0 65 iam velox aquilum
lambebat fiamma colorem:

\pard\sl312\slmult0 iamque hiat et resilit.
Madediunt lumina fletu:

obvertit faciem. Tum quam Kareius habebat

in manibus, libravit agens multaue pilam vi

impegit puero: subitoque exarsit in iram

\pard\sl312\slmult0 70 laesus Alexamenos:
qui Gallum mole valentem

\pard\sl312\slmult0 assultu petit, e viridi velut
exsilit ulva

Euphratis patrii subtili corpore pardus.

Inceptam saeva sed pugnam voce diremit

obuius et ferula custos, Gallumque rebellem

\pard\sl312\slmult0 75 arripuit, sanctum
puerum qui laeserat ultro,

\pard\sl312\slmult0399
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 atque in contiguum foribus
conclave reclusis,

impulit increpitans obluctantemque coegit.

\pard\sl312\slmult0 Hic pugnoque fores
terramque diu pede tundit,

\pard\sl312\slmult0 et lacerare genas et rufum
scindere crinem

\pard\sl312\slmult0 80 pergit, et absenti dirus
modo multa minatur

\pard\sl312\slmult0 vociferans, modo submissim
suspirat inultus,

alteriusque odio se rursum plectit et odit:

donec inexpleto singultu pectora ducens

in graphio tacitus, quod ibi pede presserat, haeret.

\pard\sl312\slmult0 85 En graphium rapit, en
paries inscribitur asper.

\pard\sl312\slmult0 Crux oritur duplici de muri
vulnere: corpus

humanum cubitis suffigitur in cruce late

\pard\sl312\slmult0400
\pard\sl312\slmult0

explicitis, transversa pedes at linea fulcit.

Tum fixi est hominis cervix asinina caputque

\pard\sl312\slmult0 90 auritum. Iam non
scribentis lumina turgent.

\pard\sl312\slmult0 Dein facit adstantem
pecudique in stipite fixae

oscula praebentem puerum seu thura sinistra.

Iam non singultit Kareius. «Quis neget» inquit

«hunc ipsum puerum purum putumque videri?

\pard\sl312\slmult0 95 Sed ne quis dubitet,
iuvat ipsum scalpere nomen.

\pard\sl312\slmult0 Utar, ut in graeco, graecis
verbisque notisque.

Non, licet exciderit, mendum venabitur auceps

hic unum quodvis». Tunc tristi nube solutus

scribit ΑΑΕΕΑΜΕΝΟC CEBETE ΘΕΟΝ, et sibi plaudit.

\pard\sl312\slmult0 100 At vergente die, cum
longius omne sonaret

\pard\sl312\slmult0 murmur, et ipse magis
solum sentiret in umbris

se puer, en abeunt quae riserat omnia quaeque
fleverat, ira cadit, linquunt mala gaudia mentem.

Quidquid erat nuper, nihil est: effluxit: at adsunt

\pard\sl312\slmult0 105 quae procul atque
olim, nec iam reditura, fuerunt.

\pard\sl312\slmult0 It iussus cubitum. Notos
torus excipit artus.

Emicat extremum lychnus. Vix ordine vidit
incertos circum tenebris et nocte grabatos.

Obruerat pridem consortia corpora somnus,

\pard\sl312\slmult0 110 et levis implebat
puerorum spiritus aulam.

\pard\sl312\slmult0 Ipsi nulla quies, et menti
multa recurrunt.

O pater! o genetrix! o nigra consita quercu
tellus et sparsum cani maris aequor alutis!

Omne ibi permissum, nisi quod pater ipse vetaret:

\pard\sl312\slmult0402
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 115 verbera quae, mater,
nolles avertere, nulla.

\pard\sl312\slmult0 Quos ubi nunc putet esse?
quid omnia vivere passos?

aut quibus in latebris aut qua tellure sepultos?

Nil praeter maerere datur, modo corde tenus: nil

tam multos prodest socios habuisse doloris.

\pard\sl312\slmult0 120 Dum vigil haec secum
meditatur, forte sodalem

\pard\sl312\slmult0 sensit adhuc alium prope se
vigilare, moveri.

Auscultat. Lecto sensim delabitur ille,

tangit humum genibus, tenebris si credere par est.

Noscit Alexamenon Kareius. «Quid dolet?» inquit

\pard\sl312\slmult0 125 «quemve deum videt
in tenebris? quid poscit et orat?»

\pard\sl312\slmult0 «O PATER» ille inquit tenui
proferre susurro

«QUI CAELOS HABITAS». Nox cetera sorbet, et aurem

\pard\sl312\slmult0403
\pard\sl312\slmult0

confuso feriunt intentam murmure verba.

Tandem Kareius soppressa voce: «Mihi tu

\pard\s1312\slmult0 130 ignoscas, precor».

Attonitus respondet: «Et ipse,

\pard\s1312\slmult0 Karei, vigilas?» «Frustra dormire laboro».

«Hoc, ignosce, mea tibi culpa contigit». «Immo

ultra ego te laesi». «Debebam ferre sodalem

atque aliquam misero veniam dare. Num dabit alter,

\pard\s1312\slmult0 135 si mihi tu, frater, tibi si miser ipse negaro?

\pard\s1312\slmult0 Cura tibi sensus ipsi in
lusibus angit

tristior». «En unquam patriam dulcemque revisam

matrem? Nam carum despero posse parentem.

Ex quo sum miser heu nimis et nimis improbus
idem».

\pard\s1312\slmult0 140 Haec fatus lacrimas
fundit Kareius, et umbram

\pard\s1312\slmult0404
\pard\s1312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 praetentat, dextram dextrae
iuncturus amicam.

Surgit Alexamenos maestoque dat oscula maestus,
et gaudent lacrimis socioque dolore fruuntur.

Circumstat nox alta silens tenebraeque soporae.

\pard\sl312\slmult0 145 Interdum sonat in
somis hinc fletus et illinc

\pard\sl312\slmult0 alterius balbis subito
querimonia verbis.

Kareius «Cur» inquit «ego te saepius ira
excrucior?» «Frater, quia sum minus ipse miser te»
inquit Alexamenos. «Quid? tu non exul item? non

\pard\sl312\slmult0 150 orbus item patre,
matre pia? non solus et expses?

\pard\sl312\slmult0 Aut tibi compertum est
aliqui superesse parentes?»

«Compertum nihil est». «Ergo?» «Sed mater eunti
constituit mihi fida locum quo visere rursus
complectique iterum decreto tempore possem».

\pard\sl312\slmult0405
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 155 «Quemne locum?»
«Caelum». «Quis erit tibi dux?» «Deus». «Ille

\pard\sl312\slmult0 a quo poscebas aliquid
modo, nec mihi prorsus

nec tibi conspectus?» «Videt ambos ille». «Putemne

Theutaten quandoque ducem per opaca viarum

affore?» «Quin Deus hoc Deus uno nomine nobis».

\pard\sl312\slmult0 160 «Morte quidem
potior?» «Iam desiit esse sui mors:

\pard\sl312\slmult0 servit, et ipsa domum nos
quandocumque reducet».

«Cur haec ore diu pressisti magna, sodalis?»

«Extremum complexa tenens in litore mater

abiurare nihil, nihil ultro prodere iussit».

\pard\sl312\slmult0 165 «Nescioquae misero
solatia maesta dedisti.

\pard\sl312\slmult0 Nunc somnum capiam.
Nemo mihi carior est te.

Obdormi». «Frater, tranquilla in pace quiescas».

\pard\sl312\slmult0406
\pard\sl312\slmult0

Coepit uterque puer placide dormire: diuque

conticuere: levi cum Gallus voce: «Quid» inquit

\pard\sl312\slmult0 170 «saepe vocas
fratrem?» «Deus est pater omnibus unus».

\pard\sl312\slmult0 «Qui caelos habitat Deus?»
«Et quo rege resurgas

et vivas demum». «Et liceat mihi visere matrem».

\pard\sl312\slmult0 Praetor Alexamenon,
pueris adstantibus, ad se

\pard\sl312\slmult0 mane vocat. «Sapiens»
inquit «frugique videris

\pard\sl312\slmult0 175 esse puer, quamquam
scimus rumore vago te

\pard\sl312\slmult0 iampridem laedi. Rumor
percrebuit: ipse

nunc paries loquitur. Te rodunt, optime, Christo

addictum, pecudique pium dare thura». «Quid»
inquit

«cum pecude est commune pio?» «Neque cum
cruce, opinor.

\pard\sl312\slmult0407
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 180 Crux linquenda malis
latronibus et fugitivis

\pard\sl312\slmult0 illa. Crucem corvi
venerentur iure. Tacesne?

Sed ne plura, puer, domino nostroque tuoque
cognomen scis esse Pio nomenque Severo.

Iam Christo maledic». «Benedico». «Pessime, legem

\pard\sl312\slmult0 185 nosti». «Lex Christus,
dominus Deus est mihi». «Castis

\pard\sl312\slmult0 a pueris discede. Veni. Mihi
salvus erit grex.

Decedas cum peste tua dum pestifer unus».

«Falleris: ecce alium» exclamat Kareius, et offert
se fratri, iunctaque manu comitatur euntem.

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slm
ult0FANUM APOLLINIS

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 Putre senescebat deserto in
litore fanum.

Semirutae stabant hedera cingente columnae,
musculus humi triglyphos circum lateresque linebat,
iamque ipsum limen tenues effuderat herbas,

\pard\sl312\slmult0 5 et rubus implebat multa
propagine lucum.

\pard\sl312\slmult0 Aeditumus morti servabat
proximus aedem

iam collabentem, veteres vetus ipse ruinas.

At cellae in medio, taciti velut immemor aevi,
arboris haerebat trunco modo puber Apollo.

\pard\sl312\slmult0 10 Iam dudum priscis
aberant sua numina templis,

\pard\sl312\slmult0409
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 templaque corruerant: terra
caeloque repulsi

daemones errabant, ventis et nubibus acti:

deseruere Lares vicos et compita: passim

deflebant fontes summisso murmure nymphas.

\pard\sl312\slmult0 15 Unus in occulto fani
iuvenalis Apollo

\pard\sl312\slmult0 stabat agens aliud,
subrepentique lacertae

insidiabatur. Suspendit dextra sagittam:

ipse silet: sese iamiamque lacerta deo dat.

\pard\sl312\slmult0 Dum cellam scopis verrit
bene mane sacerdos

\pard\sl312\slmult0 20 et puero non nulla
loquax edisserit ex re

\pard\sl312\slmult0 marmoreo... clari florebat
lumine solis

vididus... ecce fores paulum crepuere. "Quid?" inquit

aeditumus "sonitum fecisse fores rear? Immo

\pard\sl312\slmult0410
\pard\sl312\slmult0

trabs fecit rimam, nisi si levis exsiluit mus".

\pard\sl312\slmult0 25 Mox cum securus
deverrere pergeret aedem,

\pard\sl312\slmult0 pultatum est iterum. «Quis
me vult?» inquit, et anceps

apportans laeva scopas processit in aulam

excussitque seram. Tum putres dextera valvas

adduxit molita diu. Caprarius extra

\pard\sl312\slmult0 30 limen erat peramque
humeris suspensus et utrem,

\pard\sl312\slmult0 haerebatque pedo connexis
cruribus haedus.

\pard\sl312\slmult0 «Salvos sis» inquit.
«Salve» respondet. «Oportet

\pard\sl312\slmult0 hoc fanum, ut quidam
monstravit, Apollinis esse».

«Est, vel potius fuit: hinc, reor, in tua pascua longe
est».

\pard\sl312\slmult0 35 Explicitos pastor
digitos intendit in auras,

\pard\sl312\slmult0411
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 et per caeruleum circumtulit
Apenninum.

Olli abscondebat caulas mons concolor aethrae.

«Quid cessas» inquit «divinam qui faciat rem

huc unum quemvis arcessere? Iam satis haedus

\pard\sl312\slmult0 40 illis laxum tergo
caput. Estne sacerdos

\pard\sl312\slmult0 intus?» «Apud te adest».
«Facis ergo munditias,

qui idem sacra facis?» «Facio». «Miseranter».
«Oportet

quicquid di dant, ferre». «Senex, audire domi me

dicentem memini proavum... Bene cascus et idem

\pard\sl312\slmult0 45 durus erat, quernus,
minime cariosus... Is autem

\pard\sl312\slmult0 in caulis super hoc dicebat
Apolline multa.

"Hunc semel in vita, quae res bene vortat, adite:

nam valet et pollet morbos difendere visos

\pard\sl312\slmult0412
\pard\sl312\slmult0

invisosque, luemque averruncare necemque,

\pard\sl312\slmult0 50 atque bonam dare
pastori pecubusque salutem".

\pard\sl312\slmult0 Haec avus et pater et
patruus neglexit: at ipsi

nulli sunt, nosmet reliqui, nati pecus uxor,

vix vitam colimus. Scabies nunc temptat oves, nunc

intereunt oppressa gelu mihi pabula, pupus

\pard\sl312\slmult0 55 aegrotat, resonant
ululatus nocte luporum:

\pard\sl312\slmult0 neglectus nobis suscenset
pastor Apollo.

Quare in mente dapem hanc est pollucere deo, si

iam parcat faveatque mihi deus, hac dape mactus».

\pard\sl312\slmult0 Dixerat, exanimemque
revinctis cruribus haedum

\pard\sl312\slmult0 60 deposuit.
«Quamquam vereor ne non satis aequus

\pard\sl312\slmult0 ipsi sit tibi, care senex, ita
sunt inopes hic

res nudaque:» simul secum haec muttivit, «Agisne
hoc,

pater?» inquit «opus nunc est popa». Scalpere
frontem

auditumus digito, dein respondere: «Quid haedo

\pard\sl312\slmult0 65 est opus? A cultris
refugit genetivus Apollo.

\pard\sl312\slmult0 Cur non in luco verbenas,
pastor, euntes

tollimus? Est illic herbaeque et frondis abunde».

Monstrabat lucum: stratum demisit in haedum

mox oculos. «Quin solvis?» ait: «quam fune secatur!

\pard\sl312\slmult0 70 quam distorquetur!
Sane sitis enecat aegrum

\pard\sl312\slmult0 consumitque fames. Est
fons ibi dulcis aquae, sunt

et rubus et ruscum. Vesci sine fraude licebit,

\pard\sl312\slmult0414
\pard\sl312\slmult0

quamvis in luco, summosque arrodere sentes».

\pard\sl312\slmult0 Haud mora: reptabant
intra penetralia luci

\pard\sl312\slmult0 75 umbriferi, tremulis
cum matutinus ab umbris

\pard\sl312\slmult0 sol viridaretur. Fungos
humus acris olebat

et frondes lapsas et lapsi temporis annos.

Nil exaudiri, nisi quem, cum tunderet ornum,

ediderat sonitum percusso cortice picus.

\pard\sl312\slmult0 80 lbant per sacram
tacita formidine silvam,

\pard\sl312\slmult0 nunc excerpentes de lauro
germen odora,

nunc de rore maris. Tum, si qui natus in umbra

flosculus extulerat laetum caput, ecce legebant

vincas pervincas et purpureas cyclaminos.

\pard\sl312\slmult0 85 Pone trahebat humo
torpentia cruscula sospes

\pard\sl312\slmult0415
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 haedulus, hic mordens
paliuros, hic piger herbas

de genibus circum tondens: paulumque moratus
sectabatur erum cum perpetuo vagitu.

Hinc redeunt ambo florem frondemque ferentes

\pard\sl312\slmult0 90 ad cellam: premit
aeditumi vestigia pastor.

\pard\sl312\slmult0 Cominus insidias etiam
faciebat Apollo

bestiolae. Levis intus erat maris aestus anhelii.

Spiranti pectus puero salit: ecce sub ictu est!

iamque hiat: et rosea pubescere luce videtur

\pard\sl312\slmult0 95 solis et aeterno
suffundi sanguine corpus.

\pard\sl312\slmult0 Restitit upilio: quem sic
affatur in ipso

\pard\sl312\slmult0 limine cunctantem
summissa voce sacerdos:

«Ne metuas: puer est deus, idem et pastor et is,
quem

puris exoret verbenis et prece pastor.

\pard\sl312\slmult0 100 Quicquid enim tibi
subrepsit domuique gregique

\pard\sl312\slmult0 advorsi vel pervorsi, viden?
esse lacertam

istam crede mihi, quam mox fixurus Apollo est.

Nunc, quod sit faustum fortunatumque, favete,

quisquis ades, linguis...» Tum vox audita: «Quis istic

\pard\sl312\slmult0 105 vivit adhuc?
Lemuresne putem sagasque morari

\pard\sl312\slmult0 hic ad daemonicam, vivis
procul omnibus, aram?»

\pard\sl312\slmult0 Cum multis aderat populi
primoribus ipse

\pard\sl312\slmult0 consul ab oppidulo,
steteruntque in limine cellae

attoniti. Tutae catulos ubi ludere vulpis

\pard\sl312\slmult0417
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 110 censuerant, en
semiruta securus in aede

\pard\sl312\slmult0 lumine florebat iocundi solis
Apollo.

Semifer hinc tectus caprino vellere faunus

astabat, pius hinc canenti crine sacerdos:

ambo, purpureis onerata floribus ara,

\pard\sl312\slmult0 115 pergebant herbas et
olentes tendere lauros.

\pard\sl312\slmult0 «Acti, vivis adhuc et
spiras? Estne sepulcri

\pard\sl312\slmult0 exitus, ac larvis das flores
umbra? Sed umbram

ipse facis, viso palles me consule: vivis.

Immo sacrilegis audes operam dare sacris,

\pard\sl312\slmult0 120 fictilium sero cultor,
pagane, deorum.

\pard\sl312\slmult0 Tempus erat, cives, istuc
adducere nunc, qui

\pard\sl312\slmult0418
\pard\sl312\slmult0

haec stabili petrae sacraret rudera Christo.

Presbyter, accedas! Antistes daemonis, exi!»

\pard\sl312\slmult0 Dixerat: obstupuitque
senex, et pulsus abibat

\pard\sl312\slmult0 125 et solus secum sacris
errabat in umbris

\pard\sl312\slmult0 horrentis nemoris. Nemus
autem reddere voces

argutas avium, domino veniente, Novi quid?

et balare sagax auditis passibus haedus.

Ille nihil: sed mentis inops huc fertur et illuc,

\pard\sl312\slmult0 130 donec in assueto
deprendit limine cellae

\pard\sl312\slmult0 ipsum se stantem. Nemo
non cesserat. Unus

tantum erat, aeternis in lusibus omnis, Apollo,

cellaque proiectis foliis sordebat, et auras

sufflerant dulci florum marcore corollae.

\pard\sl312\slmult0419
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 135 Progressus loquitur
pius ultima verba sacerdos:

\pard\sl312\slmult0 «Mi deus, ecce abeo, tibi
quem servire vides iam

a pueris: sed nunc senior discedere cogor

iamque mori sine te. Quin te male malleus ipsum

mulcabit, scindent cunei tibi corpus, Apollo!

\pard\sl312\slmult0 140 Cur? Nec es informis,
nec sunt haec obsita turpi

\pard\sl312\slmult0 membra situ. Puer es,
mirum quam pulcher, Apollo!

Vi te detrudent solio, te limine templi

pellent, dum ludis nec quemquam laedis: at ultro

te scalpris laedent, tibi findent ora dolabris

\pard\sl312\slmult0 145 dein te defodient et
condent monte sub alto,

\pard\sl312\slmult0 nequiquam! Tu nempe
micas ex aethere summo,

cor caeli, tu res aeterno sanguine nutris:

\pard\sl312\slmult0420
\pard\sl312\slmult0

mens mundi, mentes ex te diffundis, ab igni

utpote inextincto quae dissiliunt scintillae:

\pard\s1312\slmult0 150 astra puer cogis,
claudis vaga sidera pastor,

\pard\s1312\slmult0 atque infinitum spatiaris per
nemus, o Sol!»

Ingressus tacito cellam pede presbyter audit

haec tacitus, tandemque: «Senex, Deus est bonus»
inquit

«pastor, qui bene novit oves, qui diligit aequus,

\pard\s1312\slmult0 155 qui redimit, qui
servat...» «Ais, peregrine, quod aio».

\pard\s1312\slmult0 «Immo alia». His dictis
ambo siluere: sed alter

\pard\s1312\slmult0 alterius vultum et rugas
lustrabat, et albam

\pard\s1312\slmult0 demirabantur nimis ampla
fronte senectam.

Mox alter graviter suspirans incipit: «Acti!

\pard\s1312\slmult0421
\pard\s1312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 160 effigiem pueri, ceu
subter nubila lunam,

\pard\sl312\slmult0 invenio... quam longa brevi
dilabitur aetas...

te puerum video, puer et comes addor eunti

ad ludum: loculi crepitanti audimus eundem

grammaticum: mihi das usum, si forte, libelli,

\pard\sl312\slmult0 165 ipse tibi cerae: quid
dicam, subicis: afflo,

\pard\sl312\slmult0 quid recites: unaque die
vergente redimus,

et mea te, tua me matercula blanda priorem

stans in vestibulo compellat nomine, quod nunc

ex animo fluxo nomen tibi decedit...» «Heron!»

\pard\sl312\slmult0 170 exclamatque senex
amplexaturque sodalem.

\pard\sl312\slmult0 Desuper implexis senibus
puer imminet, una

in re defixus nec eos e marmore curat.

\pard\sl312\slmult0422
\pard\sl312\slmult0

At quasi per nebulam lacrimis manantibus illum
aeditumus videt ac maerens affatur amicum:

\pard\sl312\slmult0 175 «Heron, ergo ideo tu
post oblivia rerum

\pard\sl312\slmult0 longa redis, ut sit qui nos
expellat ab aris

divineque deum meritum deturbet avorum?»

Squalorem maestis oculis maciemque loquentis

Heron et sensim fissi laquearia tecti

\pard\sl312\slmult0 180 respicit et recta
cedentes sede columnas.

\pard\sl312\slmult0 «Nonne deos» inquit
«credis SECURUM AGERE AEVUM?

Hoc memini nobis illum dictare magistrum.

"Ex usu vitae est" suevit quoque dicere "credi

res hominum curare deos..."» Hic Actius: «ALME

\pard\sl312\slmult0 185 SOL, idem docuit
servantes pollicis ictum

\pard\sl312\slmult0 dicere: tum iuvit cantu
mulcere deum, qui

et celat promitque diem, qui nascitur idem

atque alius, qui cuncta regit, quem floribus herbis

arboribus vestita patrem cognoscere risu

\pard\sl312\slmult0 190 gaudet terra potens,
gelidi quem murmure fontes

\pard\sl312\slmult0 atque amnes atque alterno
mare concinit aestu.

Nos, quibus est melius nihil, omni ex parte beati,

nos homines Solem merito privamus honore?»

\pard\sl312\slmult0 Dixerat haec tremulis
labris, et macra rigabat

\pard\sl312\slmult0 195 ora senex lacrimis. «O
felix semper homulli»

\pard\sl312\slmult0 hic Heron «genus» inquit.
«Habent, reor, istud

ab ipsis flebilibus cunis ad ineluctabile letum.

Heu! cur insolitos vobis placet usque beatis

\pard\sl312\slmult0424
\pard\sl312\slmult0

vestigare deos? Ascitis undique cunctis,

\pard\sl312\slmult0 200 cur etiam sacras
IGNOTO ponitis aras?

\pard\sl312\slmult0 Ignotus vere Deus est, qui
sospitat unus,

qui reficit recreatque bonus, qui morte redemit.

Nam frangit labor et dolor, et nos decipit error

et post assiduos luctus inamoena manet mors.

\pard\sl312\slmult0 205 Heu! scelus antiquum
luimus, vitamque venenat

\pard\sl312\slmult0 serpens ille vetus, moritur
qui vulnere Christi!»

\pard\sl312\slmult0 Haec Heron, supplex cui
blanda voce sacerdos:

\pard\sl312\slmult0 «Aspice, sis, puerum. Deus
est, mihi crede,... videri.

Hic quoque serpentem figit. Quin hunc sinis aede

\pard\sl312\slmult0 210 hic gaudere sua?...
Quivis satis angulus huic est.

\pard\sl312\slmult0425
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 Incolumem puerum mutato
nomine serva,

aut latebris, Heron, si mavis, occule, si quid
tunc te dilexi puerum puer...» Haesitat Heron,
annuit. At magno ruit ingens turba tumultu,

\pard\sl312\slmult0 215 deiciunt statuam,
diffringunt, fragmina raptant,

\pard\sl312\slmult0 dein scopulum scandunt.
Praeceptis idola in undas

mittitur, atque haustum placido tegit aequore
pontus.

\pard\sl312\slmult0 Mobilis ut primum
discessit turba, sacerdos

\pard\sl312\slmult0 ascendit scopulum. Directi
lumine solis

\pard\sl312\slmult0 220 fulgebat tremulum
late mare. Despicit exspes

\pard\sl312\slmult0 in litus: stantem videt ipso
in limine templi

semiferum faunum venerabundumque subire

\pard\sl312\slmult0426
\pard\sl312\slmult0

tecta Dei. Radios roseis subtrahit ab undis

Sol: oculi Solem tum prospexere cadentem

\pard\s1312\slmult0 225 postremo. Mare paulatim nigrescit, aguntque

\pard\s1312\slmult0 nocturnae rauco cum murmure daemones auras.

Tum fanum lychnis splendet pendentibus et nox

victa micat flammis: adque aures pervenit hymnus:

«Tu lux vera oculis, tu maior sole, diem qui

\pard\s1312\slmult0 230 restituis de nocte novum, tu, dux bone, Christe...»

\pard\s1312\slmult0 Deinde silet fanum nigraque absconditur umbra,

et tacitum lapsu percurrunt sidera caelum.

Quaerentis matrem balatus tum tremere haedi...

\pard\s1312\slmult0

\pard\s1312\slmult0

\pard\s1312\slmult0427

\pard\s1312\slmult0

\pard\sl312\slm
ult0POST OCCASUM
URBIS

I

SOLITUDO

\pard\sl312\slmult0 Terruerat tota gothicarum
nocte tubarum

capta Romanos iteratus clangor in urbe.

«Venit» cantabat Totilae fera buccina regis

«illa diu ventura dies: exite, Quirites».

\pard\sl312\slmult0 5 Hinc caeco pressoque viae
trepidare tumultu,

\pard\sl312\slmult0 et nox misceri leviter
stridentibus umbris.

Barbarus his passim stans in caligine sola

\pard\sl312\slmult0428
\pard\sl312\slmult0

in speculis apparet eques, nec deinde movetur

excubitor, tacitusque sinit discorrere larvas:

\pard\sl312\slmult0 10 tollit equus ponitque
pedem iamque excavat urbem.

\pard\sl312\slmult0 «Donec nocte licet, lemures
discurrite: tantum

ne quem vicatim deprendat prima vagum lux!»

\pard\sl312\slmult0 Ut lux prima data, est,
equitum simul undique turmae

\pard\sl312\slmult0 erumpunt: mutam
diverberat ungula Romam.

\pard\sl312\slmult0 15 In nebulis letum
surgens aurora ferebat.

\pard\sl312\slmult0 Tum trepidi serique fugae
per compita certis

occurrunt frameis, sub equisque in sanguine morti

luctantur. Vacuas aedes atque atria lustrant

sola Gothi praedamque petunt miserisque potiti

\pard\sl312\slmult0 20 exuviis stragem
faciunt et nuda relinquunt

\pard\sl312\slmult0 et secum extremam
meditantia tecta ruinam.

\pard\sl312\slmult0 At Totilae regi subeunti
moenia visus

\pard\sl312\slmult0 exsultantis equi frenum
comprehendere daemon:

«Rex» ait «agnoscis? Vobis dux usque viarum

\pard\sl312\slmult0 25 bellorumque fui,
navesque et plaustra regebam.

\pard\sl312\slmult0 Ille ego sum daemon Alarico
saepe molestus

cum nocturnus "Abi: delenda est Roma" monerem,

Huc illum traxi. Minus autem deinde iubenti

paruit, haud ausus Romam comburere Baltha.

\pard\sl312\slmult0 30 Tu stirpes excide
memor, ne pullulet ilex:

\pard\sl312\slmult0 invisam dele divinis Ansibus
urbem:

\pard\sl312\slmult0430
\pard\sl312\slmult0

urbem da flammae: solus valet ignis ad hydram».

Dixit: equus vero freni nunc compos et oris

prosiluit. Tum rex igni circumdabat urbem,

\pard\sl312\slmult0 35 cum subito monachus
fixo gravis indice venit

\pard\sl312\slmult0 in mentem: «Romam rex
excisure, memento:

tu non excides. Urbem sine dira fatigent

fulgura, tempestas labefactet, proluat imber,

excutiat tellus indignis motibus ipsa:

\pard\sl312\slmult0 40 in semet sensim
Romam marcescere certum est».

\pard\sl312\slmult0 Haec recolens «Marcescat»
ait, facibusque pepercit.

\pard\sl312\slmult0 Postquam direptaeque
domus avectaque gaza est,

\pard\sl312\slmult0 hinc illincque Gothi pergunt,
qua buccina ducit,

Romanumque forum galeis nutantibus implent.

\pard\sl312\slmult0431
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 45 Barbaricae rumpunt
diuturna silentia voces.

\pard\sl312\slmult0 Agnoscit Via Sacra pedes
resonatque requirens

insoliti tauros et equos currumque triumphi.

Oblitum e somnis expergefacta requirunt

templa sacerdotem. Turbae clamore resultat

\pard\sl312\slmult0 50 et veteres tigres hiat
immemor Amphitheatrum.

\pard\sl312\slmult0 Stipat flava gradus
templorum turba basesque

unde altae statuae longo post tempore sensim

corruerant: sunt qui prolapsis lentius ipsis

insideant: alii galeas et scuta sub aede

\pard\sl312\slmult0 55 suspendunt scabris
transennis. Intima sordet

\pard\sl312\slmult0 cella silens: Vestae
restringit desit ignis

translucere foras. Conventum celsa frequentem

\pard\sl312\slmult0432
\pard\sl312\slmult0

mirantur procul ignotae Capitolia plebis.

\pard\sl312\slmult0 Saturni iuxta fanum lapis
illitus auro

\pard\sl312\slmult0 60 tunc fuit, unde vias
emisit Roma per orbem

\pard\sl312\slmult0 terrarum, saxo stratas et
dura sonantes.

Septenae quater inde viae simul omne ruebant
in spatium, et primum tacitis utrimque sepulcris
et tumulis suberant et funereis cyparissis:

\pard\sl312\slmult0 65 dein recta virides
agros et sola locorum

\pard\sl312\slmult0 findebant, scalpris excisas
ordine rupes

silvarumque novo violata silentia ferro,
et rapida aeterno superabant flumina ponte
et dedignatas submissis flexibus Alpes.

\pard\sl312\slmult0 70 Has caligae trivere
graves canthique rotarum

\pard\sl312\slmult0433
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 atque in mundanos laturae
signa cohortes.

Illic, unde olim vi prorupere viae, ceu

tela sagittari magni tendentis in orbem

arcum fatalem, tum saxo rex Gothus aureo

\pard\sl312\slmult0 75 applicitus, «Vindex»
inquit «Deus exstitit ultorque:

\pard\sl312\slmult0 urbem, qui vicit, delebit
funditus idem.

Esto sacra Deo: ruat in sua moenia caelum!»

\pard\sl312\slmult0 Dein timidos squalens
accepit curia patres:

\pard\sl312\slmult0 rex vocat. Extremus Romae
fuit ille senatus.

\pard\sl312\slmult0 80 Pleraque quaerebant
hominem subsellia frustra.

\pard\sl312\slmult0 Magna levi tantum tritu
pedis aula sonabat.

Patres conscriptos exceperat angulus omnes

unus: oves ut si sonitus percussit et ictus,

extrema stabuli tacitae densentur in umbra

\pard\s1312\slmult0 85 aspectantque diu.

Tum rex haec rettulit: «Urbem

\pard\s1312\slmult0 vestro more, patres,
possum delere, solumque

linquere pascendum gregibus, quibus inflet avenam

assidens aris et ruderibus muscosis

upilio secum citra pomoeria solus:

\pard\s1312\slmult0 90 vos autem dare iure
neci: ius sanguinis est mi,

\pard\s1312\slmult0 ius habeo gladii. Non utar.
Vos ego servos

abducam populumque omnem, quicumque
supersunt,

et linquam ventis et tempestatibus urbem».

Dixerat. «Ite: nihil iam te, Romane, moramur».

\pard\s1312\slmult0 95 Interea paucos tutis
exire latebris

\pard\s1312\slmult0435
\pard\s1312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 et geticas sufferre minas
cogebat egestas,

matres et pueros et inani flore puellas.

Tum quae divitiis inopes iuvisset et aegros,

panis egens erravit anus: quam protinus hostes

\pard\sl312\slmult0 100 monstrabant digito
dicentes unus et alter:

\pard\sl312\slmult0 «Rusticana! Viri luat impia
facta Boëthi.

Quin Amalis infesta diu fuit ipsa, nec umquam

desiit, ausa etiam regis detrudere signum...»

Haec Halmal quidam, cui Vuldulf: «O bona mater,

\pard\sl312\slmult0 105 cui geminus gemino
dependet ab ubere consul!

\pard\sl312\slmult0 En, haec illa potens opibus
gemmaeque beata

prole, viri felix olim, divo patre Roma est!»

«Quaeritat orba cibum frustra quae nutriit omnes».

\pard\sl312\slmult0 Tandem rex omnes iam
discessurus abegit

\pard\sl312\slmult0 110 ut pecudes: dein
plaustra vias trivere sonantes

\pard\sl312\slmult0 praedae plena Gothique
equites Amalaeque cohortes,

et victor procul auratis evanuit armis.

Desertam magno Romam sub sole relinquit.

\pard\sl312\slmult0 Et tacitam cernens sensim
sol occidit afflans

\pard\sl312\slmult0 115 tarda luce tholos et
proceros obeliscos:

\pard\sl312\slmult0 frustra que exoriens e
somno suscitatur idem.

Nullus in urbe sonus, subitae nisi forte ruinae,

aut si quid crepitant vento claudente fenestrae.

Nulla nisi errantium triviis queribunda canum vox:

\pard\sl312\slmult0 120 qui postquam gemitu
resonant monumenta sub urbem

\pard\sl312\slmult0 assiduo, vulpes catulos
educit et ambit

templa fori, statuas et grandes cauta columnas.

Multus Aventino descendit vertice vultur.

Est quod edant. Urbi renovant natale iacenti

\pard\sl312\slmult0 125 augurium. Plectunt
imbres caecaeque procellae

\pard\sl312\slmult0 defunctamque urit
flammanti fulgure caelum.

\pard\sl312\slmult0 Mox ver advenit. Tunc
autem effundere coepit

\pard\sl312\slmult0 nulli conspectos e muto
Roma sepulcro

atque ex maceriis udis plateisque viisque

\pard\sl312\slmult0 130 tectisque et fracto
templorum limine flores,

\pard\sl312\slmult0 audierat quae divino dea
nomine Flora.

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0438
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\
slmult0 II

SANCTUS
THEODORUS

\pard\sl312\slmult0 Aegra Palatinum scandit
muliercula montem.

\pard\sl312\slmult0 Sane quam longe venit: ut
quae genua trahat vix

et plantas vix tollat humo puerumque gementem

\pard\sl312\slmult0 135 saepius ex ulna
subsistens mutet in ulnam,

\pard\sl312\slmult0 nec cessat mulcere manu
nec dicere, Lalla,

dum puer infantem mittens quandoque querelam
gestit brachiolis et cruscula flaccida motat.

«Desine flere, puer: tandem pervenimus: hic iam

\pard\sl312\slmult0 140 has tibi rite deus
faciet lactescere mammas.

\pard\sl312\slmult0439
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 Ille ferae potuit, poteris tu
sugere matris».

Haec dicens reptat, multiisque per omnia caespes
obicitur pedibus late frondentis acanthi,
atque oblita sui caecis de stirpibus arbos.

\pard\sl312\slmult0 145 Et lapidis fragmenta
iacent in sentibus albi

\pard\sl312\slmult0 lapsaque subrident scolymis
capitella severis.

Instant semiruti muscoso fornice muri
herbaque de rimis quatitur vitriaria vento,
pendula ut a tuguri sordenti scruta fenestra.

\pard\sl312\slmult0 150 Hic pictos in calce
deos iam diluit imber

\pard\sl312\slmult0 hic male fixa truces scindunt
aulaea procellae.

Haec dum miratur mulier velut antra gigantum
qui iam rixati, disiectis undique saxis,
nunc absint procul atque errent loca nota perosi,

\pard\sl312\slmult0440
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 155 ecce vagum circa
praesentit turis odorem

\pard\sl312\slmult0 in dumis et adhuc halantem
prospicit aedem.

\pard\sl312\slmult0 Intra vestibulum templi
sedet ipse rotundi

\pard\sl312\slmult0 aedituus, qui servat iners
modo nubila caeli,

tum rauco molem cingentes agmine corvos.

\pard\sl312\slmult0 160 Huic propior, sedans
querulum paulisper alumnum,

\pard\sl312\slmult0 «Nonne, senex,» inquit
«divus mihi Romulus hic est?»

Haec dum fatur, oves balatu saxa Palati

ingressae resonant. Veterum monimenta virorum

persultant, intrantque ignota cavaedia vaccae:

\pard\sl312\slmult0 165 diruta vescuntur
velantibus oppida culmis.

\pard\sl312\slmult0 Despicit, et vacuo corvos
sinit aere custos:

\pard\sl312\slmult0441
\pard\sl312\slmult0

«Sitne aliqui sanctus, quem dicis, Romulus, an non,
scit, cum Gregorius sciat omnia, papa: ego nullum
esse putem. Sancti Theodori martyris aedes

\pard\sl312\slmult0 170 hae. Magnae magnum
fuit olim trans mare fanum

\pard\sl312\slmult0 infernæ matris, peperit
quæ daemonas omnes.

Nudaque prostabant medioque idola sedentem
centum cingebant, dederat quibus ubera centum.
Hic matrem et natos facibus delevit et aedes.

\pard\sl312\slmult0 175 Miles erat, bellicque
potens occiderat hostes

\pard\sl312\slmult0 innumeros. Rapitur tamen
in ius. Ungula sulcat

impavidum. Ferro discerpunt. Denique vivum
comburent. Igni fertur sublimis in auras,
nec fuit in terris post id Theodorus, at ævum

\pard\sl312\slmult0 180 iam cum caelicolis, ut
fas est credere, degit.

\pard\sl312\slmult0442
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 Hunc tu, siquid eges, est
exorabilis, ora».

\pard\sl312\slmult0 At fixis oculis labentia
verba tuetur

\pard\sl312\slmult0 femina, nec quidquam
deinceps intellegit. Ipse

collo dependens puer auscultare videtur.

\pard\sl312\slmult0 185 «Verum aliud quaero,
quod me iuvet, optime, fanum.

\pard\sl312\slmult0 Febricula nam detineor,
mihi nec satis est iam

lactis quo meus hic passerculus aeger alatur.

Sed dicuntur opem nutrici ferre gemelli,

siqua petat templum perfectis rite sacris». «Hem!

\pard\sl312\slmult0 190 Haud longe, qui te
paganam dixerit, erret...»

\pard\sl312\slmult0 «Re vera colimus non tam
procul Anxure pagum...»

«Anxure? Quid? “ Tarracinam sunt qui vocitent».
«Hem!

\pard\sl312\slmult0443
\pard\sl312\slmult0

Esse ibi iudaeos epulisque accumbere festis

compereram: veterum cultores esse deorum,

\pard\s1312\slmult0 195 non rebar». Secum
haec, mox clara voce: «Quibusnam

\pard\s1312\slmult0 istud» ait «signis poteris
cognoscere templum?»

«Esse lupam perhibent quae praebeat ubera binis

mammarum pueris. Est autem Romulus horum

alter qui semper mansuram condidit urbem...»

\pard\s1312\slmult0 200 «Urbem mansuram,
mulier, circumspice semper!»

\pard\s1312\slmult0 Sic ait intenditque manus
et rudera monstrat

\pard\s1312\slmult0 hinc illinc prolapsa solo
statuasque iacentes,

tum lapidum scabiem, tum saxa virentia musco,

tum putres, hederis fretos cingentibus, arcus.

\pard\s1312\slmult0 205 Ignarum plane rerum
tegit omnia gramen

\pard\s1312\slmult0444

\pard\s1312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 et grex aeternam passim
depascitur urbem.

«Haec olim quondam, mulier pagana, fuerunt.

Roma fuit. Quaerisne lupam? Deiecimus. Hic, hic
praebebat mammas idolon turpe gemellis

\pard\sl312\slmult0 210 daemonibus. Proprio
fera nunc latet illa sub antro.

\pard\sl312\slmult0 Iamque abeas lateasque tuo
procul abdita pago.

Imperat hic Christus, nec cuiquam iam locus est, qui
divinos praestare lupae contendat honores».

\pard\sl312\slmult0 Arcano mulier percussa
timore recessit

\pard\sl312\slmult0 215 et silvam petiit
desolatasque ruinas,

\pard\sl312\slmult0 nec clara perpessa die
descendere clivo

usque pererravit Romae deserta Quadratae.

Saepe illam truncae pavidam texere columnae,

\pard\sl312\slmult0445
\pard\sl312\slmult0

saepe etiam paries ventosae dirutus aulae,

\pard\sl312\slmult0 220 inque lithostroto
quaesivit lassa quietem,

\pard\sl312\slmult0 cum prope lucifugas audiret
stridere mures,

et terrens veterem putrido sub cortice picum

in luco sacra decerpsit ab arbore bacas:

mulcebatque simul puerum gremioque fovebat

\pard\sl312\slmult0 225 plorantem minus ac
minus. Et sic vespera facta est.

\pard\sl312\slmult0 Tum, quoniam turbae
sonitus scandentis ad aures

venerata et variae voces anuumque susurrus,

aufugit, frustra que rubus prohibebat, in antrum,

seditque et sensim scruposis tuta latebris

\pard\sl312\slmult0 230 exseruit mammam
puerique os ubere clausit.

\pard\sl312\slmult0 Hinc umbra mater tacita
circumdata cantum

\pard\sl312\slmult0446

\pard\sl312\slmult0

audiit. Edebat Theodori ecclesia mixtum

organicis cantum bombis et turis odore.

Sub primas aderant tenebras Agnumque canebant,

\pard\sl312\slmult0 235 terras rore feras
pacantem sanguinis Agnum.

\pard\sl312\slmult0 Suspexit mater, puerum
dum lactat, et ipsi

instantem capiti sublustri vidit in umbra,

obductam filicum pennis viridique capillo,

formam muta lupae. Natali stabat in antro

\pard\sl312\slmult0 240 firmiter, et pueros
proiectos mutis alebat

\pard\sl312\slmult0 ad Romam paulum flexa
cervice futuram.

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\
slmult0 III

PALLAS*

\pard\sl312\slmult0447
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 Effodiunt homines deserti
saxa Palati

\pard\sl312\slmult0 noctu latrones. Monachus
fossoribus index:

«Haec urbi sedes: hanc primam muniit arcem

\pard\sl312\slmult0 245 Romulus: hae magnae
surgebant ditibus aedes

\pard\sl312\slmult0 Augustis: habet haec
thesauros terra sepultos».

Sic memorat quandoque senex, lapidique latrones

ingenti rastris durisque ligonibus instant.

Ictibus umbra sonat surdis, raucumque laborem

\pard\sl312\slmult0 250 intimus arcani montis
secessus anhelat.

\pard\sl312\slmult0 At labefactatus ferrato
vecte lapis iam

corrui, atque aperit vasto simul ore cavernam.

Ardebat penitus tranquillo lumine lampas.

\pard\sl312\slmult0448
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 Attoniti gressum
reprimunt vocemque latrones,

\pard\sl312\slmult0 255 et monstrant
monacho nec quit sibi credere quisquam

\pard\sl312\slmult0 prorsus inextinctam sub
terris vivere flammam.

Cum vero quasdam gemmas fulgere viderent

aut aliquod radiis ardentis lampadis aurum,

vicit amor praedae: tardeque et multa locuti,

\pard\sl312\slmult0 260 sublucens intrant
furtivis passibus antrum,

\pard\sl312\slmult0 atque intus magnum
cernunt heroa iacentem.

Olli ingens positum variatis corpus in armis

ignotumque hirta galea caput. Omnia secum

attulerat, praeter gladium, nec balteus auro

\pard\sl312\slmult0 265 et crebris fulgens
cingebat pectora bullis:

\pard\sl312\slmult0 ast hiat immani confossum
vulnere pectus.

Desuper ignoto capiti vigil imminet ignis

et priscum lustrat constanti lumine vulnus.

\pard\sl312\slmult0 «Iste» senex sacra tactus
formidine «Pallas

\pard\sl312\slmult0 270 sane est» exclamat
«cecidit qui cuspide Turni.

\pard\sl312\slmult0 Primus hic ob pulchram, nec
erat tum condita, Romam

mortuus est pugnans in primo flore iuventae.

Heu quantus grandi rediit dolor ille parenti!

Rex fuit, et collem hunc, in quo consistimus, ipsum

\pard\sl312\slmult0 275 obtinuit: sed erat
filicum casa tecta manipulis

\pard\sl312\slmult0 regia tum sedes. Non hic
tum fana nec aedes

exstructae saxis ad candida sidera caeli:

at silvae virides, at pascua laeta: bovesque

\pard\sl312\slmult0450
\pard\sl312\slmult0

errabant circum mugitibus antra cientes:

\pard\sl312\slmult0 280 regi autem comites
gemini de more canes, qui

\pard\sl312\slmult0 lactis et saltu redeunti et
voce praeirent:

pellibus effultus lectus foliisque caducis:

esse diem, saliens agresti culmine passer

garrulaque a tignis propius cantabat hirundo».

\pard\sl312\slmult0 285 Nimirum cantus iam
matutinus ad aures

\pard\sl312\slmult0 a putribus muris
interruptisque columnis

venit: hirundinibus leviter sonuere ruinae

suspensique nigris capitellis ordine nidi.

Namque oras imi circum pallescere caeli

\pard\sl312\slmult0 290 et languere simul
tenebras et sidera cernunt.

\pard\sl312\slmult0 Apparent dum tremulaeque
cacumina silvae,

\pard\sl312\slmult0451
\pard\sl312\slmult0

et summae pinus auroque et luce vaporant:

ut cum Pallantem viridanti in stramine quondam

mille viri positum sub quernis frondibus ibant

\pard\sl312\slmult0 295 portantes, et longa
locos findebat agrestes

\pard\sl312\slmult0 flammarum series radians
dumeta favillis.

\pard\sl312\slmult0 «At quando haec igitur»
rogat unus «prisca fuerunt?»

\pard\sl312\slmult0 «O nimium et nimium quam
saecula multa virorum

fugerunt: ipsi praeluxit flamma lucernae

\pard\sl312\slmult0 300 haec urbi. Iuvenes
quales vos estis asylum

\pard\sl312\slmult0 multo post sibi constituunt
hic arbore septum.

Ad tantam primum fuit illud roboris urbem.

Haec urbem fecit quod erat prius orbis, et omni

devicto populo mundi caput extitit atque arx.

\pard\sl312\slmult0452
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 305 Multo post iacuit,
divinis ignibus arsit,

\pard\sl312\slmult0 barbarus obtrivit cineres
eques: en caput illud,

en illa arx et Amor populis et gentibus unus.

Nulla est Roma!» Senex haec dum meditatur, at
audit

quadrupedem sonitum procul. «Heus! iam nocte
viator

\pard\sl312\slmult0 310 exacta nunc pergit
iter. Non ista diei

\pard\sl312\slmult0 luce, viri, spectanda puto».
Trepidare sed illi,

ausi etiam sacram traducere lampada, luci

et matutino tremulam proponere vento,

dein buccis sufflare feris, dein mergere fonte,

\pard\sl312\slmult0 315 nequiquam: veterique
iterum posuere sepulcro

\pard\sl312\slmult0 ardentem, tacitumque
iterum lapis occulit antrum.

\pard\sl312\slmult0453
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 Semper ubi fulgens pendet
tibi, maxime Palla,

\pard\sl312\slmult0 primitive tantae laudis
tantique laboris,

atque agit excubias aeterno lumine Romae.

\pard\sl312\slmult0

v. 26. Claud. de bell. get. 546 sqq. Soz. 9, 6. Socr. H. E. 7, 10:
ἀπιθί τὴν Ῥωμαίων πόρθησον πόλιν.

v. 29. Iorn. 29: qui Alaricus ob audaciam virtutis Baltha idest
audax nomen inter suos acceperat.

vv. 30-32. Hor. C. IV, 4, 57, 61.

v. 31. Iorn. 13: procures suos ... non puros homines sed
semideos idest Anses vocabant.

v. 131. Phot. Quaest. ad Amph. docet tria nomina habuisse
Romam quorum divinum Flora, arcanum Amor. Cfr. Solin. Polyhistor I

v. 142 sqq. 201 sqq. 215 sqq. S. Gregorii Dial. II, cap. XV: in hac
urbe dissoluta moenia, eversas domos, destructas ecclesias turbine
cernimus eiusque aedificia longo senio lassata, quia ruinis
crebrescentibus prosternantur, videmus

v. 193 sqq. Cultores idolorum suis temporibus in Italia exstitisse
auctor est Gregorius Magnus: Ep. III, xxvi, X, iv et al. Quamquam
Gregorovius fallitur, Hist. urb. Rom. cap. III, 3, in eo quod affirmat
Gregorii testimonio etiam Tarracinae fuisse paganos. Nam de iudaeis
sermo est in illa epistola, quam Gregorovius memorat: I, xxxv.

\pard\sl312\slmult0454

\pard\sl312\slmult0

v. 197 sqq. 236 sqq. Cfr. Gregorovius, *Historia urbis Romae* M.
Ae. III, cap. IV, 3

* Hanc fabulam vide apud Wilh. de Malmesbury - *De gestis
regum anglorum* II, XIII et al.

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0455
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0**HYMNI**

\pard\sl312\slmult0 ANNO AB ITALIA IN LIBERTATEM
VINDICATA QUINQUAGESIMO

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0456
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slm
ult0HYMNUS IN
ROMAM

\pard\sl312\slmult0 O – quo nunc memorent
Itali te nomine? Sanctum

nunc efferre licet sollemni tempore nomen.

E tribus effari decet inviolabile tandem

illud quod secum mysteria sola canebant,

\pard\sl312\slmult0 5 cum novus attonitae sol
illucesceret umbrae

\pard\sl312\slmult0457
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 nocturnumque darent
circum cava cymbala plausum –

o Amor! o vere – dicant – invicte! casas qui

agrestes colis atque idem maris aequora curris!

Te profugae quondam turmae periere per undas,

\pard\sl312\slmult0 10 aureaque ancipites
ducebant stella biremes;

\pard\sl312\slmult0 ad te per flammis eadem
mortesque per omnes

nos italas gentes constanti lumine duxit.

\pard\sl312\
slmult0

\pard\sl312\slmult0458
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 Quis pro te primus petiit,
pulcherrima, mortem?

\pard\sl312\slmult0 Multum sublustri saeculorum
tempore fletus

\pard\sl312\slmult0 15 ad Tiberim Pallas.
Tricolor dedit arbutus albos

\pard\sl312\slmult0 flores et rubras bacas
frondesque perennes.

Ex hac compositus puero fuit arbore lectus.

Mille viri reduci comites ad tecta fuerunt.

Tum iuvenes varium mirantes mille feretrum

\pard\sl312\slmult0 20 fatiferos manibus
temptabant grandibus enses.

\pard\sl312\slmult0 At quantus veteri rediit
dolor ille parenti!

\pard\sl312\slmult0459
\pard\sl312\slmult0

Olli rex genitori silvestri pauper in aula,

Faunus erat lucos habitans et saxa Palati.

Necdum tu stabas. Quin tum spectare licebat

\pard\s1312\slmult0 25 muscoso sparsum
Capitoli rudere saxum

\pard\s1312\slmult0 et fractis passim muris
albescere dumos

laniculi. Duo corruerant ibi tempore victa

oppida: confectas macie somnoque ruinas

interdum rauco resonabant omine corvi.

\pard\s1312\slmult0 30 Tum sedes Fauno
filicum casa tecta manipulis

\pard\s1312\slmult0 parva fuit, geminique canes
in limine solae

\pard\s1312\slmult0460
\pard\s1312\slmult0

excubiae, reduci laeta qui voce praeirent.

Nec vigilans caecam findebat bucina noctem:

esse diem saliens silvestri culmine passer

\pard\s1312\slmult0 35 garrulave a tignis
propius cantabat hirundo.

\pard\s1312\slmult0 Dein Faunum miserum
labentesque abstulit aedes

tempus, et immemores pavere Palatia vaccae,

atque impleverunt vallem balatibus agni.

Quod siqui pastor gemitus audire luporum

\pard\s1312\slmult0 40 visus erat, securus
oves claudebat in antro.

\pard\s1312\slmult0 Olfecit clausum noctu lupa
saepe lupercal.

\pard\s1312\slmult0461
\pard\s1312\slmult0

Et bonus in silvis nulli conspectus opacis

carmina dicebat foliis et flamine Faunus

mira, nec antiquas cessabat tundere quercus

\pard\s1312\slmult0 45 picus et impatiens
annos numerare morantes.

\pard\s1312\
slmult0

\pard\s1312\slmult0 Tandem cum flores iam
ver aperiret, et undas

\pard\s1312\slmult0 voveret uberior magno cum
murmure Thybris,

fulserunt olim campis et collibus ignes

undique, nocte sacra, flammas ut curreret amnis.

\pard\s1312\slmult0462
\pard\s1312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 50 Pastores circum
domibus silvestribus ignem

\pard\sl312\slmult0 subdiderant, cum mutarent
umbracula muris,

et flammas saltu superantes rite canebant:

«Ignis pure, potens ignis, bone multiciber ignis,

has absume casas, hos textos abripe nidos:

\pard\sl312\slmult0 55 non volucres sumus,
alme; lupi sumus. Ite, breves res!

\pard\sl312\slmult0 Iam nos aeternum
mansuram condimus urbem,

tuque focum penitus certum, vigil ignis, habebis».

At parte ex alia iuvenum fera turma fremebat:

«Nos errori nos hora fugax aliusque iuvet sol

\pard\sl312\slmult0463
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 60 semper et usque
recens antiquis terra sub astris.

\pard\sl312\slmult0 Vos ultro vobis residem
circumdate fossam:

nos sine fine manet via nos sine limite tellus.

Nempe lupi sumus, ast aquilarum quaerimus alas».

\pard\sl312\
slmult0

\pard\sl312\slmult0 Mane Palatinum collem
cingebat arator

\pard\sl312\slmult0 65 imas proscindens in
quadrum vomere glebas,

\pard\sl312\slmult0 albaque vacca iugum pariter
taurusque ferebat

\pard\sl312\slmult0464
\pard\sl312\slmult0

fulvus, et afflabant inter se saepe gementes;

innixique pedo caprinis pellibus hirti

astabant operi cives hic inde futuri.

\pard\sl312\smult0 70 At quibus error erat
per devia pabula cordi

\pard\sl312\smult0 herbaque fertilius pecudum
sub dente renascens,

semina ridebant caeco peritura veterno.

Torvi utrimque oculi; motabat anhelitus auras.

Principis hac stabat frater nutritus eodem

\pard\sl312\smult0 75 lacte ferae, pastor
dedignans ore colonum.

\pard\sl312\smult0 Sed taciti durare boves
tacitosque per omnes

\pard\sl312\smult0465
\pard\sl312\smult0

pergere terribilem fugientes pone bubulcum.

Hic ample sub sole datis immobilis alis

forma aquilae visa est opus osservare diu, mox

\pard\sl312\slmult0 80 defixis illuc oculis se
mergere caelo.

\pard\sl312\
slmult0

\pard\sl312\slmult0 Splendidior gladio
patientis vomis aratri

\pard\sl312\slmult0 tum potiebatur solida per
vulnera terra.

At iuxta Tiberis lutulento flumine collem

lambebat maiora sonans pubemque vocabat:

\pard\sl312\slmult0466
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 85 «Heus, rostro navis
qui terram scinditis unco,

\pard\sl312\slmult0 quam detraxistis navi iam
reddite proram,

atque in me longos infindite vomere sulcos

usque ad caeruleum, iuvenes, maris aequor, et ultra.

Est operae!» Sic assiduo cum murmure Thybris;

\pard\sl312\slmult0 90 atque a longinquo
crebescens litore vernus

\pard\sl312\slmult0 ventulus et salsa tangens
aspergine nares,

«Heus, qui» dicebat «pastores conditis urbem,

hic est vestibulum, sunt ostia caerulea vobis,

respersumque ipso magnum sonat aequore limen.

\pard\sl312\slmult0467
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 95 Strata via est, cives,
liquidis hinc labilis undis.

\pard\sl312\slmult0 Urbs intro est vobis, patet
egredientibus orbis».

Tunc amor undarum pastorum more vagarum

incessit memores atque orbem pascere totum.

\pard\sl312\
slmult0

\pard\sl312\slmult0 Qui, veneranda Pales,
tepidus te lacte piabant,

\pard\sl312\slmult0 100 dum vana calamos et
flores tondet in urbe

\pard\sl312\slmult0 bucula, dum taurus longum
bibit; atque sonat mons

\pard\sl312\slmult0468
\pard\sl312\slmult0

ingenti clamore tuus. Rixantur in ipso

pastores sulco defunctum propter aratrum.

His armat sparus infestas, his ascia dextras.

\pard\sl312\slmult0 105 Nam pars e terra
lapides excidere passim

\pard\sl312\slmult0 coeperat. Hinc alii laesae
miserescere terrae:

“ Non satis est, rastro si pulsant, vomere findunt;

heu! nunc ossa parant etiam perfringere matris! ”

Hinc pugna exoritur, fabrilisque ascia caedem

\pard\sl312\slmult0 110 sentit, et in roseo
dubius tremis, Hespere, caelo

\pard\sl312\slmult0 suffusas labi terrestri
sanguine nubes.

\pard\sl312\slmult0469
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\
slmult0

\pard\sl312\slmult0 Roma sed existens e sulco
pura cruento

\pard\sl312\slmult0 sacravit Terrae Matri, qua
laeserat et qua

esset per gentes omnes laesura, bipennem.

\pard\sl312\slmult0 115 Ascia, teque eadem
magnae devovit in oris

\pard\sl312\slmult0 omnibus Italiae, dein toto
condidit orbe.

Tu fanis arisque subes, tu caeca theatris

semirutis, tu deciduis prope nubila thermis.

\pard\sl312\slmult0470
\pard\sl312\slmult0

Rheni te ripae senserunt intus et Istri,

\pard\sl312\slmult0 120 silvaeque indomitae
propriaeque leonis arenae.

\pard\sl312\slmult0 Tu propter moles, veterum
monumenta gigantum,

mutaeque ante oculos aeternum Sphingis apertos,

supposita es nulla castris aetate movendis.

Tu lapides longis scalpsisti saeva triumphis:

\pard\sl312\slmult0 125 per te romanus
caelum sibi finiit arcus

\pard\sl312\slmult0 lunatum, et magnis iter
insedere columnis

quas numquam clausas habet ingens Gloria portas.

\pard\sl312\slmult0471
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\
slmult0

\pard\sl312\slmult0 Nam prope Saturnum
cippus fuit oblitus auro,

\pard\sl312\slmult0 maximus, unde vias emisit
Roma per orbem

\pard\sl312\slmult0 130 terrarum, saxo stratas
et dura sonantes.

\pard\sl312\slmult0 Septenae quater inde viae
simul omne ruebant

in spatium, et primum tacitis utrimque sepulcris

et tumulis suberant et funereis cyparissis:

dein recta virides agros et sola locorum

\pard\sl312\slmult0472
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 135 findebant scalprisque
excisas ordine rupes

\pard\sl312\slmult0 silvarumque novo violata
silentia ferro,

et rapida aeterno superabant flumina ponte,

et dedignatas submissis flexibus Alpes.

Tot lapide ex illo iam prorupere viae vi,

\pard\sl312\slmult0 140 tamquam si ventos
deinceps conversus ad omnes

\pard\sl312\slmult0 tela sagittipotens fatali
splendidus arcu

mitteret, et quateret medio stans undique caelum.

\pard\sl312\
slmult0

\pard\sl312\slmult0473
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 Has caligae trivere vias
canthique rotarum

\pard\sl312\slmult0 atque in mundanos laturae
signa cohortes.

\pard\sl312\slmult0 145 Ibant, atque agmen
tollebat agreste manipulum

\pard\sl312\slmult0 quem falx messuerat gladio
mutanda, nec umquam

purpurei deerant media inter gramina flores.

Dein tulit hasta manum, quae germine pullulat una

multiplici, post duxit iter lupa. Fortiter ibant

\pard\sl312\slmult0 150 apri silvestres atque
immanes elephantes;

\pard\sl312\slmult0474
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 cum tandem praepes pennis
effulsit et auro

vis aquilae, terraeque rudes undaeque remotae

magnarum flabris exhorruerunt alarum.

Invasere vias metis et fine carentes

155 pilatae circum legiones, priscaque gentes

et populos, qualis pastori signa vago iam

sub noctem dederat, cogebat bucina, vitisque

exilis cunctos iusta ditione regebat.

\pard\sl312\
slmult0

\pard\sl312\slmult0475
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 At divi pugnīs aderant in
nube gemelli

\pard\sl312\slmult0 160 quos oculis vidit
nemo, tantumque licebat

\pard\sl312\slmult0 stridentes inter lituos
raucasque tubas et

clamorem fremitumque feros audire sub auras

hinnitus. Alter tamquam sol aureus, alter

noctis erat similis maesta circumdatus umbra.

\pard\sl312\slmult0 165 Sublimes in equis
simul immortalibus ibant

\pard\sl312\slmult0 florentes iuvenes aeratas
ante cohortes.

Sed medio in pelago, veherent si forte liburnae

\pard\sl312\slmult0476
\pard\sl312\slmult0

cunctantes aquilas et pila sonantia pilis,

sidera fiebant et circum fulgida malos

\pard\sl312\slmult0 170 haerebant tremulos
oscillantesque antemnas.

\pard\sl312\slmult0 Hi tibi cursores aderant,
Victoria, praesto,

hi pariter primo flectebant vespere cursum

cornipedum, plausuque viae pulsuque sonabant.

Nec mora: mox ad aquam ducebant fontis anhelos

\pard\sl312\slmult0 175 iugis equos, luturna,
tui; nec sidera caelo

\pard\sl312\slmult0 occiderant, neque
lambebant dilucula nubes.

Unus in urbe vigil tota focus, unaque lumen

\pard\sl312\slmult0477
\pard\sl312\slmult0

quae per transennas contextas funderet aedes.

Opperiens reduces ibi Vesta sedebat ad ignem

\pard\sl312\slmult0 180 aeternum.

\pard\sl312\
slmult0

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 O tandem placidi,
quocumque vocavit

\pard\sl312\slmult0 nomine vos aetas germanos
prisca, sed olim

pugnaces ipso furvae sub ventre lupae, dum

tot pendent mammae, duo vos certatis ob unam,

quos lingua sedare rudi vix illa valebat,

\pard\sl312\slmult0478
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 185 mors potuit. Dein
irrupto qui foedere vincti,

\pard\sl312\slmult0 caelestes equites, ut nox est
iuncta diei,

continuum luce atque umbra componiti aevum,

intorquete iubas manibus, conscendite saltu,

pellite equos ultro cupidos longe ante viarum!

\pard\sl312\slmult0 190 Cum redeant, vestris
annexi lora columnis,

\pard\sl312\slmult0 augustis ex reliquiis sua
ramina carpent.

Visite quae poni vidistis castra quibusve

contigit a terris hostes adferre fugatos:

nunc quoque depugnant igni ferroque cohortes,

\pard\sl312\slmult0479
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 195 it pulvis caelo, resonat
fragor: aggere complent

\pard\sl312\slmult0 aequora, defigunt vallos
collesque ruunt ac

magnos perfodiunt occulto tramite montes.

Ad rastros rediit nobis res. Ite secundi!

Antiquos populus pilumnus mente triumphos

\pard\sl312\slmult0 200 iusque datum recolat
legesque et foedera pacis,

\pard\sl312\slmult0 et levet assiduum veterana
laude laborem.

\pard\sl312\
slmult0

\pard\sl312\slmult0480
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 At fontis sacras sorberi
faucibus undas

\pard\sl312\slmult0 percipiens sonitumque
pedum (terit ungula terram

ictibus alternis) pallebat muta sacerdos:

\pard\sl312\slmult0 205 dein cum vox ingens
tacita resonaret in aede

\pard\sl312\slmult0 – Salva est res, – vocemque
animo numenque premebat

et Capitolinam pergebat protenus arcem

maxima, pontificem iuxta, conscendere virgo.

\pard\sl312\
slmult0

\pard\sl312\slmult0481
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 Sic gradiebatur passu
venerabilis aequo

\pard\sl312\slmult0 210 prorsus in imperium
magnum dea Roma. Tremebant

\pard\sl312\slmult0 montes et valles, amnes
silvaeque sonorae

sub pedibus Romae procul immortalis euntis;

mille autem passus, legio quot fulgida ferro

progrediebatur, gressu complebat in uno.

\pard\sl312\slmult0 215 Unum quemque lapis
gressum signabat, et omnes

\pard\sl312\slmult0 horrebant spatii vestigia
dissita tantis.

\pard\sl312\
slmult0

\pard\sl312\slmult0482
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 Nimirum populi saevas
timuere secures;

\pard\sl312\slmult0 namque omnes fines
humano maior obibat

unus cuncta regens et pellens cuncta manu vir.

\pard\sl312\slmult0 220 Ille orbem gladio, lituo
describere caelum

\pard\sl312\slmult0 vulturiis medius
circumvolitantibus augur;

ille aquilas simul, ille leves immittere turmas

atque in veloci clamantem pulvere mortem.

Pacatum sed enim pacatis gentibus idem

\pard\sl312\slmult0483
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 225 monstrabat vultum,
fluctusque serenus et iras

\pard\sl312\slmult0 pergebat mulcere manu qua
strinxerat ensem,

et leges ab equo dicebat pacis et artes.

\pard\sl312\slmult0 Salve, Roma potens.
Fregisti vomere terras

\pard\sl312\slmult0 ut placidis demum gauderet
dumus aristis.

\pard\sl312\slmult0 230 Imperium tibi sorte
datum. Cum purpura latis

\pard\sl312\slmult0 ex humeris tibi detracta est,
en ipse sacrorum

rex fanis prodire novis et mitibus aris

\pard\sl312\slmult0484
\pard\sl312\slmult0

instituit, dein delapsus sustollere sertum

et flavis regis frameati crinibus ultro

\pard\sl312\slmult0 235 addere, post belligero
pugnare sacerdos.

\pard\sl312\slmult0 Ac tempus venit cum
formidatus ab alto

hic solio gestans elata fronte coronam

stellatumque manu gladium – stupuere per aulam

legati, rapidum reprimebant tempora cursum,

\pard\sl312\slmult0 240 tamquam retrorsus
nutu modo iussa referri –

\pard\sl312\slmult0 «Quid petitis?» dixit: «Quod
rex vester petit, ipse

obtineo, cives. Hic Caesar, hic imperat. Ite!»

\pard\sl312\slmult0485
\pard\sl312\slmult0

Hinc rex sacrificus fasces assumpsit, et arae

viderunt tactas facibus splendere secures.

\pard\sl312\
slmult0

\pard\sl312\slmult0 245 Hae partes, hae,
Roma, tuae, cum fixa sederes

\pard\sl312\slmult0 in puppi, velles ut nusquam
amittere clavum.

Te profugi condunt vasto maris aequore vecti,

tu profugos certas ingenti tollere navi.

Tu sanctum populis iam pridem limen asyli

\pard\sl312\slmult0 250 exsulibus; tu mundus
item cui semina gentes

\pard\sl312\slmult0486
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 et patrias glebas et res et
sacra suosque

crediderunt manes; tu dis fugientibus ara,

demisso quamvis inopique immitior uni.

Advectos alii divos in sole colebant

\pard\sl312\slmult0 255 taurinoque aras
adolebant sanguine pingues;

\pard\sl312\slmult0 ducebant alii pompas, et
tympana palmis

plangebant, incendentes ululatibus urbem:

illi per flexus atque ambages labyrinthi

sub terris ibant taeda ducente deumque

\pard\sl312\slmult0 260 ignotum ignoti secreta
voce canebant;

\pard\sl312\slmult0487
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 illis pro templo claraeque
altaribus urbis

putre sepulcretum; cum caris vita sepultis.

Ante arcas phialae sicca robigine tinctae

pendebant, tenui pendebant lumine lychni.

\pard\sl312\slmult0 265 Testis erat lychnus
frustra cum sanguine vitam

\pard\sl312\slmult0 effluxisse, levem dum
somnum mortuus halat.

At roseo germen rostro carpebat olivae,

et se tollebat referens hinc ore columba;

pastor et ipse suos umeros oneraverat agno

\pard\sl312\slmult0 270 infirmo, mulctramque
manu virgamque gerebat.

\pard\sl312\slmult0488
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 Crux inerat, dubium crux
esset an ancora. Navem

iactatam ventis et ruptam fulmine tandem

in tuto placidam fundaverat ancora caelo.

\pard\sl312\
slmult0

\pard\sl312\slmult0 Interea quales obscuro
vespere nubes

\pard\sl312\slmult0 275 diffugiunt ventisque
gemunt errantibus actae,

\pard\sl312\slmult0 daemones implebant
caelum noctemque querellis

expulsi fanis. Fervebant murmure cellae

\pard\sl312\slmult0489
\pard\sl312\slmult0

templorum madidae Capitolinaeque favisae.

Nam descendebant deinceps idola deorum

\pard\sl312\slmult0 280 multa quidem,
cascosque lupos discebat et apros

\pard\sl312\slmult0 alma Venus, cipposque
rudes et inane tigillum

dedignabatur nuper deiecta Minerva;

vix in pellito Mars se noscebat anhelus

Mamurio; donec Consentes ipse secutus

\pard\sl312\slmult0 285 tetricus a summa
devenit Iuppiter arce.

\pard\sl312\slmult0 «O caelo quondam terraque
Ereboque potentes,

iam fuimus. Regno depulsi fugimus ipsi.

\pard\sl312\slmult0490
\pard\sl312\slmult0

Sed fas est sperare vicem. Deus ille, novo cui

cessimus inviti, profugus, deformis, inops, cui

\pard\sl312\smult0 290 crux solium mala cui
vepres sentesque corona...»

\pard\sl312\smult0 Quem sic excepit dicentem
plura tremendo

ore canens vates Carmentis prisca nec ulli

nota deo, saeculis quae multis ante sub umbras

venisset rugosa situ: «...non decidet umquam!

\pard\sl312\smult0 295 Est dolor humanus!
Iam sunt sua templa dolori!

\pard\sl312\smult0 Hic immortalis deus est ex
omnibus unus».

\pard\sl312\smult0491
\pard\sl312\smult0

\pard\sl312\
slmult0

\pard\sl312\slmult0 Deciderant divi: Capitolia
sancta manebant,

\pard\sl312\slmult0 atque impendebat rupes
immobilis urbi:

quam ferus invasiti ferro vastavit et igni,

\pard\sl312\slmult0 300 barbarus, obtrivit
cineres gravis ungula: frustra.

\pard\sl312\slmult0 Postremo macie lentoque
absumere leto

decrevit, posset cum sternere moenia victor.

«Immo» inquit «labefactet hiems et proluat imber,

\pard\sl312\slmult0492
\pard\sl312\slmult0

excutiat tellus dedignans motibus ipsa,

\pard\sl312\smult0 305 fulgura disiciant
prae fractis ictibus urbem:

\pard\sl312\smult0 esto sacra Deo: ruat in sua
moenia caelum».

Sic placitum est: cuncti tota decedere iussi

urbe abeunt homines, matres raptantur ab aris

et pueri fugiunt et inani flore puellae.

\pard\sl312\smult0 310 Tandem plaustra vias
triverunt dura sonantes

\pard\sl312\smult0 praedae plena Gothique
equites Amalaeque cohortes

et victor procul auratis evanuit armis,

ac secum extremam meditantia tecta ruinam

\pard\sl312\smult0493
\pard\sl312\smult0

desertamque almo Romam sub sole reliquit.

\pard\sl312\
slmult0

\pard\sl312\slmult0 315 Hinc intra sacros sunt
facta silentia muros.

\pard\sl312\slmult0 Cingebant magnum
pomoeria magna scpulcrum.

Et tacitam cernens sensim sol occidit afflans

tarda luce tholos et proceros obeliscos,

deinde diem promens e somno suscitatur arto

\pard\sl312\slmult0 320 frustra, miraturque
aliam quam visit eandem.

\pard\sl312\slmult0494
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 Nullus in urbe sonus,
subitae nisi forte ruinae,

vel siquid crepitant vento claudente fenestrae.

Clamoso interdum remeantes agmine corvi

mirum sollicitant hominum rerumque soporem.

\pard\sl312\slmult0 325 Multus Aventino
descendit vertice vultur.

\pard\sl312\slmult0 Exanimae natale novant de
nubibus omen.

Dein vulpes noctu catulos adducit et ambit

templa fori, statuas et grandes cauta columnas.

Tum rediere lupae longo post tempore priscae

\pard\sl312\slmult0 330 notaque Caesareas
quaerebant antra per aedes.

\pard\sl312\slmult0495
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 Expectare suos expergefata
videntur

fana sacerdotes oblitos. Roma iacebat

per septem ingenti porrecto corpore montes.

Assiduique imbres plectunt rapidaeque procellae

\pard\sl312\slmult0 335 defunctamque urit
flammanti fulgure caelum.

\pard\sl312\
slmult0

\pard\sl312\slmult0 Ver aderat tempusque
aderat natale iacentis.

\pard\sl312\slmult0 Urbs iam nulla fuit. Tunc
auricomis narcissis

\pard\sl312\slmult0496
\pard\sl312\slmult0

aureolisque crocis riserunt sola locorum.

Diruta puniceo scatuerunt smilace fana.

\pard\sl312\slmult0 340 Fontem luturnae
violaria casta bibebant,

\pard\sl312\slmult0 atque ex maceriis
oriebantur hyacinthi.

Romanoque foro silvestris pullulat omnis

spina rosa, lapidesque antiquos purpura velat.

Nulli conspectos e putri viva sepulcro,

\pard\sl312\slmult0 345 vere suo, sine fine
suos fundebat ad auras

\pard\sl312\slmult0 flores – hoc audit caelestis
nomine – Flora.

\pard\sl312\slmult0497
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\
slmult0

\pard\sl312\slmult0 Flora, parens florum,
frueris quae vere perenni

\pard\sl312\slmult0 quaeque per immensas
sparsisti semina gentes,

Telluri fer opem. Suevit quas fundere fruges,

\pard\sl312\slmult0 350 uberius pariat per te
Saturnia terra.

\pard\sl312\slmult0 Quae tenere boum
teneant armenta gregesque,

desuetaeque omnem pestem venentur agrorum

rursus aves et agros resonent dulcedine laetos.

\pard\sl312\slmult0498
\pard\sl312\slmult0

Telluris mammas proles exsugat opimas

\pard\sl312\slmult0 355 fortior et latium ducat
cum lacte vigorem;

\pard\sl312\slmult0 omnia quae maria et terras
exerceat omnes,

naviget et caelum, niveo velut agmine cycni.

Neve sinas vastis tua cingi moenia campis

et camuris motas uris mugire paludes.

\pard\sl312\slmult0 360 Squalentes pagos
stipulisque mapalia textis

\pard\sl312\slmult0 respice, Flora. Casas nonne
omnes abstulit ignis

primigenus? Nonne humanos ius attigit omnes

vindicta? Pecudes infra ipsas respice servos.

\pard\sl312\slmult0499
\pard\sl312\slmult0

Redde suum miseris, orbos amplectere vindex,

\pard\sl312\slmult0 365 ac sibi, Flora, metat
segetes qui sevit, ut olim

\pard\sl312\slmult0 cum medio in sulco
linquebat consul aratrum.

Priscae res artis renova, tibi cinge coronam,

neve italas illas usquam sine cedere laudes.

Sed vireant oleis et vitibus undique colles,

\pard\sl312\slmult0 370 grandibus et spicis
immensum fluctuet aequor.

\pard\sl312\slmult0 Tum vim ventorum frangant
rapidasque procellas

montano vigiles super omni vertice silvae.

\pard\sl312\slmult0500
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 At Rubico niveos immani
corpore tauros

\pard\sl312\slmult0 miratur, qui rure videns iuga
plurima ferri

\pard\sl312\slmult0 375 atque unum denis
torqueri bubus aratrum,

\pard\sl312\slmult0 aeratae nondum somnis
oblitus Alaudae,

Caesaris imperium recolit latiosque triumphos.

Non nos imperium, longo non agmine pompas

poscimus, immensam modo qui fundavimus aram

\pard\sl312\slmult0 380 nos etiam Pacis. Da
flores, Flora, quotannis

\pard\sl312\slmult0 sanguineos (nam
sanguineos in flore colores

\pard\sl312\slmult0501
\pard\sl312\slmult0

inque verecunda tantum modo virgine laudas;

melle, oleo, vino gaudes, non sanguine, Flora),

da memores frondes, quibus ara colatur, acanthi.

In medio nobis effulgens Pacifer auro est,

\pard\sl312\slmult0 385 stant etiam quotquot
sublimes sanguine pacem

\pard\sl312\slmult0 fecerunt patriamque suo,
tua, Flora, seges, quae

interit et semper longo nova germinat aevo.

\pard\sl312\
slmult0

\pard\sl312\slmult0 Namque aliquid sancti sub
terra vivere certum est

\pard\sl312\slmult0502
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 390 ipsius in Romae natali
monte quadratae.

\pard\sl312\slmult0 Hunc olim dubias luna
crescente per umbras

pastores ausi rastro temptare. Silebat

gloria iam Romae, iam sacri fana Palati

corruerant. Vetus haec late tenet omnia rudus.

\pard\sl312\slmult0 395 Plurimus obicitur
caespes frondentis acanthi

\pard\sl312\slmult0 atque oblita sui caecis de
stirpibus arbos;

et lapidis fragmenta iacent in sentibus albi

lapsaque subridet scolymis capitella severis.

Instant semiruti muscoso fornice muri

\pard\sl312\slmult0503
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 400 herbaque de rimis
quatitur vitriaria vento,

\pard\sl312\slmult0 pendula ut a tuguri sordenti
scruta fenestra.

Hic pictos in calce deos iam diluit imber,

hic male fixa truces scindunt aulaea procellae.

Est lapidum scabies, sunt saxa virentia musco,

\pard\sl312\slmult0 405 sunt putres hederis
freti cingentibus arcus.

\pard\sl312\slmult0 Ignaris haec apparent velut
antra gigantum

qui iam rixati disiectis undique saxis

nunc absint procul atque errent in montibus altis.

\pard\sl312\slmult0504
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\
slmult0

\pard\sl312\slmult0 Tum fodiunt antrum
praedones. Ecce moventes

\pard\sl312\slmult0 410 immanem lapidem,
penitus lucere cavernam

\pard\sl312\slmult0 mirantur, dein effosso
procera sepulcro

membra viri magno percussi vulnere pectus.

Mirantur positum variatis corpus in armis

ignotumque hirta galea caput. Omnia secum

\pard\sl312\slmult0 415 attulerat praeter
gladium, nec balteus auro

\pard\sl312\slmult0505
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 et crebris fulgens cingebat
pectora bullis.

Desuper ignoto capiti vigil imminet ignis

et priscum flamma non cessat lambere vulnus.

Tum Fauni similis circum pallescere caelum

\pard\sl312\slmult0 420 et languere simul
tenebras et sidera pastor

\pard\sl312\slmult0 cernit:

\pard\sl312\
slmult0

\pard\sl312\slmult0 hirundinibus leviter
sonuere ruinae

\pard\sl312\slmult0506
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 suspensique nigris capitellis
ordine nidi.

Apparent dumi tremulaeque cacumina silvae

et celsae pinus in vertice Pallanteo.

\pard\sl312\slmult0 425 Coepit tum pastor
traductam lampada luci

\pard\sl312\slmult0 et matutino trepidam
proponere vento,

dein bucca sufflare fera, dein mergere fonte:

nequiquam, posuitque iterum redditque sepulcro

ardentem, tacitumque iterum lapis occultit antrum.

\pard\sl312\slmult0 430 Semper ubi splendens
pendet tibi, maxime Palla,

\pard\sl312\slmult0507
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 primitiae tantae laudis
tantique laboris,

atque agit excubias aeterno lumine Romae.

\pard\sl312\
slmult0

\pard\sl312\slmult0 Aeternum spiras,
aeternum, Roma, viges. Tu

\pard\sl312\slmult0 post multas caedes, post
longa oblivia rerum

\pard\sl312\slmult0 435 et casus tantos
surgentesque undique flammis,

\pard\sl312\slmult0 tu supra cineres
formidatasque ruinas

altior existens omni de morte triumphas;

\pard\sl312\slmult0508
\pard\sl312\slmult0

tu populis iuris per te consortibus offers

mirandam te nunc in primo flore iuventae,

\pard\sl312\slmult0 440 Pallantis similem,
tutam fulgentibus armis,

\pard\sl312\slmult0 accinctam gladio:
terrarumque imminet orbi

illa ingens cuius gentes de lumine lumen

primum accenderunt, quae nobis discutit umbram,

Roma potens, vitae potior tua tempore lampas.

\pard\sl312\slmult0

v. 3. De tribus nominibus Romae cfr. Gregorovius I, pag. 458;
Graf, *Roma nel Medio Evo*, I, pag. 13 [Vide etiam quae adnotata sunt ad
v. 131 *Solitudinis*].

v. 7 sq. Cf. Soph. *Antig.* 781, 785.

\pard\sl312\slmult0509
\pard\sl312\slmult0

v. 15. De Pallantis feretro cf. Verg., Aen. XI, 65: “ arbutis...
virgis ” et sqq. ad sqq.

v. 112 sqq. De ascia cf. Iac. Boni in *Nuova Antologia*, 16 aprile
1911, pag. 21.

v. 234. *Frameati a framea*. Tac. Germ. 6.

v. 278. *Favisae* locum sic appellabant, in quo erat aqua inclusa
circa templa. Sunt autem, qui putant, favisas esse in Capitolio collis
cisternisque similes, ubi reponi erant solita ea, quae in templo vetustate
erant facta inutilia. Fest. p. 62 Th.

v. 303 sqq. De Roma deserta cf. Gregorovius I, pag. 306, 309.

v. 409 sqq. De Pallantis sepulcro cf. Wilh. Malmesburgehsis
(Migne, CLXXIX, pag. 1191), 357.

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0510

\pard\sl312\slmult0

\

p
a
r
d
\
s
l
3
1
2
\
s
l
m
u
l
t
0
l
N
N
O

A

\pard\sl312\slmult0511

\pard\sl312\slmult0

R
O
M
A

\pard\sl312\slmult0

\
pard
\sl3
12\s
lmul
t0
*Gl'Itali
non
mutat
o dal
tempo
di
Romol
o il
nome,*

R
oma,
ti
serba
no:

\pard\sl312\slmult0512
\pard\sl312\slmult0

Roma
era
ne'
secoli,
ed è.

\

p
a
r
d
\
s
l
3
1
2
\
s
l
m
u
l
t
0

I

L

N
O

\pard\sl312\slmult0513
\pard\sl312\slmult0

M
E

M
I
S
T
E
R
I
O
S
O

\pard\sl312\slmult0 O – ma qual nome ora, de'
tuoi tre nomi,

dirà l'Italia? Il nome arcano è tempo

che si riveli, poi ch'è il tempo sacro.

Risuoni il nome che nessun profano

sapea qual fosse, e solo nei misteri 5

\pard\sl312\slmult0514
\pard\sl312\slmult0

segretamente s'inalzò tra gl'inni:

mentre sull'ombra attonita una strana

alba appariva, un miro sole, e i cavi

cembali intorno si scotean bombendo –

Amor! oh! l'invincibile in battaglia! 10

oh! tu che alberghi nei tuguri agresti!

oh! tu che corri l'infinito mare!

Vennero in prima schiere a te, per l'onde,

d'esuli armati, ed una stella d'oro

reggea le navi incerte del cammino; 15

a te noi genti italiche la stella

d'allora tra le fiamme e tra le morti

col raggio addusse che giammai non muta.

\

p
a
r
d
\
s
l
3
1
2
\
s
l
m
u
l
t
0

I

L

P
R
I

\pard\sl312\slmult0516

\pard\sl312\slmult0

M
O

E
R
O
E

\pard\sl312\slmult0 Chi per te primo,
immensamente amata,

\pard\sl312\slmult0 cercò la morte? Fu nella
penombra 20

dei tempi, grande, lungo il Tebro, un pianto.

L'eroe Pallante era caduto. Offerse

l'àlbatro il bianco de' suoi fiori, il rosso

delle sue bacche e le immortali fronde.

\pard\sl312\slmult0517
\pard\sl312\slmult0

Gli fu tessuto il letto di quei rami 25

de' tre colori, e furono compagni

mille al fanciullo nel ritorno a casa.

E fisi in quella bara tricolore

i mille eroi con le possenti mani

premean le spade; ed era in esse il fato.

30

Oh! ma che pianto fu così tornando

al vecchio padre! Era suo padre un vecchio

povero re, dalla silvestra reggia.

Fauno, il suo nome; ed abitava i sassi

del Palatino, tra le antiche selve 35

\pard\sl312\smult0518

\pard\sl312\smult0

misteriose. E tu non eri, o Roma.

Anzi per il rupestre Campidoglio

eran macerie già muscose, e bianchi

ruderi sparsi si vedean tra i folti

cespugli del Gianicolo: rovine 40

di due città vinte dal tempo; ed ora

quelle rovine trite e sonnolente

empiva a volte del suo rauco augurio

lo stuol de' corvi. E Fauno avea per reggia

una capanna piccola, coperta 45

di felci e stoppia. E guardie sulla soglia

avea due cani, che correndo innanzi

bandían, lieti abbaiano, il suo ritorno.

Al re non tromba dividea la notte

buia in vigilie: gli diceva – È l'alba – 50

di sul colmigno il passero, e la rondine,

anche piú presso, gliel garría dal trave.

E quindi il tempo portò via quel Fauno

e il suo dolore, e la caduca reggia;

e sul Palazzo ignare le giovenche 55

pascevano, e la valle posta al piede

si mescolava d'un belar d'agnelli.

E se il pastore aveva udito un qualche

urlo di lupi, egli, racchiuso il gregge

in uno speco, s'addormía tranquillo. 60

Veniva allora, per le tenebre, una

lupa, e fiutava il chiuso lupercale.

E Fauno, il buono, nelle selve ombrose

cantava il canto delle foglie ai venti,

invisibile. E sulle antiche quercie 65

picchierellando senza fine il picchio

sacro contava gli anni tanti, gli anni

tardi a venire.

\pard\sl312\slmult0521

\pard\sl312\slmult0

\

p
a
r
d
\
s
l
3
l
2
\
s
l
m
u
l
t
0

L

U
P
I

E
D

A
Q
U
I

\pard\sl312\slmult0522

\pard\sl312\slmult0

L
E

\pard\sl312\slmult0 Aprile, che s'apriva

\pard\sl312\slmult0 il fiore, venne, e il Tevere
piú gonfio

portava l'onde con un grande rombo:
70

e d'ogni parte sulle piane e i colli

arsero fuochi nella notte sacra.

Tutto splendé. Fiamme correva il fiume.

Però che, intorno, alle selvaggio stanze

fuoco i pastori davano, mutando 75

\pard\sl312\slmult0523
\pard\sl312\slmult0

già le capanne, d'erbe e frasche, in case.

E poi, saltando sulle fiamme, un canto

diceano, sacro: «Fuoco puro, Fuoco

grande, buon Fuoco, che ammollisci e domi,

portati via queste capanne, portati 80

via questi nidi! Noi non siamo uccelli,

lupi noi siamo. Addio, cose d'un'ora!

Siamo per fare una città ch'eterna

duri, ed un proprio focolare, in mezzo,

sarà per te, che mai non dormi, o Fuoco!»

85

Ed una torma giovanil piú fiera

\pard\sl312\smult0524

\pard\sl312\smult0

diceva: «Oh! bello andare al vento! È bella

È l'ora che fugge, e sempre un altro il sole!

La terra sempre nuova sotto quelle

antiche stelle! Voi da voi ponete 90

tra il mondo e voi pur quella fossa ignava:

sia senza fine a noi la via, la terra

senza confine! Lupi, sí; ma ora...

dateci l'ale, o aquile!»

\

p
a
r
d
\
s
l
3

\pard\sl312\slmult0525

\pard\sl312\slmult0

1
2
\
s
l
m
u
l
t
0

L
,
A
R
A
T
O
R
E

\pard\sl312\slmult0 Uno arava.

\pard\sl312\slmult0 Egli segnava, sull'aurora, un
solco 95

\pard\sl312\slmult0526
\pard\sl312\slmult0

quadrato intorno al colle Palatino.

Sentian le zolle il primo aratro allora.

E sotto il giogo era una vacca bianca

e un rosso toro, che di quando in quando

il rauco fiato si gemean sul collo, 100

molto anelando. E la città futura

stava e mirava, coi vincastri in mano

e con indosso pelli irte di capre.

Ma gli altri fieri, a chi piaceva l'andare

col gregge errante, e l'erba che piú bella

105

rinasce sempre sotto il dente al gregge,

\pard\sl312\slmult0527

\pard\sl312\slmult0

ridean dei semi che dovean sotterra

marcire al buio. E gli uni e gli altri torvi

aveano gli occhi, e l'ansito ondeggiante.

Stava il fratello, qua, del Capo, anch'esso,
110

con lui, lattonzo della lupa; ed ora

schifiva, lui villano, egli pastore.

Taciti i buoi tiravano nel cupo

tacer di tutti; che fuggiano il grande

bifolco orrendo ch'era loro a tergo. 115

E qui, con l'ale largamente aperte

al sole, apparve un'aquila, che ferma

mirava a lungo quel lavoro in terra.

Poi, fisa sempre, s'affondò nel cielo.

\

p
a
r
d
\
s
l
3
1
2
\
s
l
m
u
l
t
0

L

E

V
O
C

\pard\sl312\slmult0529

\pard\sl312\slmult0

I

D

E

L

F

I

U

M

E

E

D

E

L

M

A

R

E

\pard\sl312\slmult0 Il paziente aratro col suo
coltro, 120

\pard\sl312\slmult0530
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl1312\slmult0 allora, piú splendente della
spada,

prendeva a forza, con ferite a fondo,

la terra; e il Tebro che lambiva il colle

con l'acque torbe, vie piú alto un suono

mettea chiamando l'anima dei forti: 125

«Oh! voi, che aprite con un rostro adunco

la terra, omai la prora che toglieste

alla mia nave, a lei rendete, o figli;

ed ora in me, con quella ch'è il mio coltro,

segnate un lungo solco sino al mare,130

sino al gran mare, azzurro e piano; e oltre!

\pard\sl1312\slmult0531
\pard\sl1312\slmult0

Bene avverrà!» Così diceva il Tebro

con l'incessante murmure; ma il vento

di primavera dal lontano lido,

sempre piú forte, le narici aperte 135

a lor bagnando de' suoi salsi spruzzi,

«Oh! voi che fate una città pastori,»

diceva «eccovi l'atrio, ecco le porte

color di cielo, e il limitar che tuona

sparso di schiuma dalle larghe ondate.

140

O cittadini, ecco la via già fatta,

labile, piana, e ne son pietre i flutti.

\pard\sl312\smult0532

\pard\sl312\smult0

Dall'urbe uscite: avanti voi c'è l'orbe!»

Allor li prese un vago amor dell'onde

che sempre vanno a modo de' pastori;

145

di sempre andare e pascolare il mondo.

\

p
a
r
d
\
s
l
3
1
2
\
s
l
m
u
l
t
0

\pard\sl312\smult0533

\pard\sl312\smult0

L

A

R

I

S

S

A

\pard\sl312\slmult0 Pales, o grande e buona
Iddia, di latte,

\pard\sl312\slmult0 munto d'allora, ti facean
l'offerta.

Nella città non nata la giovenca

cimava steli e fiori; a lunghi sorsi 150

beveva il toro; ed il tuo colle a un tratto

suona di grida. Rissano i pastori

\pard\sl312\slmult0534
\pard\sl312\slmult0

proprio nel solco, un passo dall'aratro,

che riposava. Gli uni avean lo spiedo

da caccia, gli altri aveano l'ascia in mano.

155

Questi già pietre, qua e là, da terra

traean tagliando e scalpellando; e quelli

piangean la terra duramente offesa.

«Non era assai picchiarla con la zappa,

fenderla poi col vomere! Ecco, l'ossa

160

vogliono ancora frangere alla madre!»

Vennero all'armi, e l'ascia del lavoro

\pard\sl312\smult0535

\pard\sl312\smult0

sentí la morte, e tu nell'aria rosa

tremavi, o stella d'oro della sera,

vedendo in cielo nuvole suffuse 165

del sangue ch'era sparso in terra.

\

p
a
r
d
\
s
1
3
1
2
\
s
1
m
u
1
t
0

\pard\sl312\slmult0536

\pard\sl312\slmult0

L
,
A
S
C
I
A

\pard\sl312\slmult0 Roma

\pard\sl312\slmult0 purificata balzò su dal solco

rosso di sangue, che alla Terra Madre

consacrò l'ascia onde l'avea ferita,

onde l'avrebbe per le genti tutte 170

ferita ancora. O ascia, in ogni plaga

ti dedicò, per questa grande Italia,

\pard\sl312\slmult0537
\pard\sl312\slmult0

ti seminò, ti sotterrò nel mondo.

Tu sotto i templi e sotto l'are e sotto

gli anfiteatri semiruinati 175

ti trovi e sotto l'ardue terme, infrante

presso le nubi. Te nel cor le sponde

sentirono del Reno e del Danubio,

t'ebbero le foreste inviolate

e le sabbie arse che il leon sue rugge.

180

Tu sei presso le moli, ove sepolti

sono i giganti; sotto gli occhi fissi

eternamente della muta Sfinge;

tu sotto accampamenti che nessuno

piú troverà. Tu scalpellasti i massi 185

per le infinite pompe del trionfo.

E per te l'Arco trionfal si prese

l'arco del cielo, e sulle vie la Gloria

aprí tra due colonne le sue porte

senza battenti.

\

p
a
r
d
\
s
l
3
1
2
\

\pard\sl312\smult0539

\pard\sl312\smult0

S
l
m
u
l
t
0

L

E

S
T
R
A
D
E

\pard\sl312\slmult0 Era vicino al tempio
190

\pard\sl312\slmult0 del dio Saturno, dio
seminatore

e falciatore, un grande cippo, d'oro.

\pard\sl312\slmult0540
\pard\sl312\slmult0

Di lí per l'orbe tutto lanciò Roma

le strade sue di duro sasso e duro

suono. Di lí, dal cippo d'oro, sette195

vie quattro volte si lanciarono oltre,

ai quattro venti, e prima tra sepolcri

moveano, a piè di tumuli e cipressi,

sotto la tacita ombra funerale;

poi via per verdi campi e per deserti 200

diritte come solchi, e via tra rupi

tagliate da scalpelli, e via per selve

profonde, mute, solo allor ferite

\pard\sl312\slmult0541

\pard\sl312\slmult0

dal ferro ignoto, e via sopra veloci

fiumi aggiogati con eterni ponti, 205

e via per l'Alpi, che vincean con giri

blandi, le irate. Da quel sasso, a forza

ruppero un tempo tante vie sul mondo.

Parea che un luminoso Sagittario

via via volgesse a tutti i venti il grande
210

arco fatale, e saettasse intorno intorno,

stante nel bel mezzo, il cielo.

\

p
a
r
d

\pard\sl312\smult0542

\pard\sl312\smult0

\
s
1
3
1
2
\
s
1
m
u
1
t
0

L

A

L
E
G
I
O
N
E

\pard\sl312\slmult0543

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 Le dure suole e i cerchi
delle ruote

\pard\sl312\slmult0 fecero i solchi in queste vie,
battute

dalle coorti che movean, le insegne 215

contro i terrestri. Andavano, e la schiera

villesca alzava per insegna un fascio

d'erba. Prima la falce e poi la spada.

Mai non mancava fra le spighe il rosso

di qualche fiore. Fissa, poi, sull'asta 220

era una mano, ch'è una pianta sola

con piú rampolli. Della via fu

\pard\sl312\slmult0544
\pard\sl312\slmult0

guida poscia la lupa; e si vedean passare

cignali e smisurati liofanti.

E fausta, infine, di tra un baglior d'oro
225

l'aquila uscí: le ignare terre e l'onde

remote corse un brivido ed un fremito

al ventilare delle sue grandi ale.

E le legioni col lor pilo grave

per quelle vie senza la meta e il fine,230

mossero intorno. Ed assembrava allora

tutte le genti e i popoli l'antica

búccina, che al pastore fuor di mano

sul far di notte avea mandato un segno.

E dominava sotto giusto impero, 235

tutti, il sottile tralcio d'una vite.

\

p
a
r
d
\
s
l
3
1
2
\
s
l
m
u
l
t
0

I

M

\pard\sl312\slmult0546

\pard\sl312\slmult0

E
S
S
A
G
G
E
R
I

\pard\sl312\slmult0 Alle battaglie, in mezzo ad
una nube,

\pard\sl312\slmult0 eran presenti i due gemelli
Dei.

E niuno mai li vide; ma soltanto

tra squilli gravi delle trombe, acuti 240

de' litui, e grida ed ansimar feroce,

s'udiano al vento alti selvaggi ringhi.

\pard\sl312\slmult0547
\pard\sl312\slmult0

L'uno era chiaro come l'aureo sole;

l'altro pareva la notte opaca, ed era

avviluppato in ombra di dolore. 245

Ivano a paro avanti le coorti

di bronzo, i forti giovinetti in fiore,

erti su gl'immortali lor cavalli.

Ma in mezzo al mare, quando sulle lievi

liburne erano le aquile, ondeggianti 250

per la fortuna, e l'armi contro l'armi

cozzanti, allora divenian due stelle,

che rifulgeano fisse tra il brandire

\pard\sl312\smult0548

\pard\sl312\smult0

degli alberi e l'oscillar delle antenne.

Erano questi i tuoi corrieri, al cenno 255

pronti, o Vittoria. All'apparir del vespro,

volgean del pari il corso de' cavalli,

e per le strade andava il colpo e il tonfo

dei risonanti zoccoli; e i cavalli,

ecco, anelanti, essi adduceano all'acqua:

260

o dea Iuturna, all'acqua tua perenne:

né già cadean le stelle né le nubi

dalla prima alba erano ancora orlate.

Vegliava un solo focolare in Roma,

\pard\sl312\smult0549

\pard\sl312\smult0

v'era una sola casa, che mandasse 265

baglior di luce dalle sue transenne.

Vesta attendeva i reduci seduta

al fuoco inestinguibile.

\

p
a
r
d
\
s
1
3
1
2
\
s
1
m
u
1
t
0

\pard\sl312\smult0550

\pard\sl312\smult0

I

D

U

E

G

E

M

E

L

L

I

\pard\sl312\slmult0 Fratelli!

\pard\sl312\slmult0 O in pace alfine (come voi
chiamasse

il tempo antico) ora; non già, fratelli,
270

allora, anche pugnaci sotto il ventre

\pard\sl312\slmult0551
\pard\sl312\slmult0

della nutrice vostra lupa fosca:

tante pendean le poppe, e tra voi d'una

sorgea contesa, per averla entrambi:

voi che la lupa con la scabra lingua 275

non ammansava, ed ammansò la morte:

che stretti poi con infrangibil patto,

come la notte è giunta al dí, celesti

cavalcatori, componete il tempo,

non interrotto, con la luce e l'ombra;

280

su! le criniere v'attorcete in mano,

saltate su, lanciateli: da tanto

\pard\sl312\slmult0552

\pard\sl312\slmult0

hanno i cavalli l'émpito nel cuore!

Al lor ritorno avvinti per le briglie

alle colonne vostre, dagli augusti 285

ruiner il loglio antico pasceranno.

Ma ora andate a rivedere i campi

delle legioni, a riveder le terre

onde v'avvenne riportare il nunzio

della vittoria. Si combatte ancora 290

con ferro e fuoco. Sono le coorti

d'allora; al cielo va la polvere, alto

suona il fragore. Colmano bassure,

piantano i valli, sfanno i colli, occulte

forano vie per entro le montagne. 295

Sono picconi l'armi nostre. Andate

propiziando! il Popolo pilumno

pensi i trionfi che menò, le leggi

che fece, il dritto che impartí, la pace

che diede e allievi il suo lungo lavoro
300

d'oggi con la sua gloria veterana.

\

p
a
r
d
\
s
l

\pard\sl312\slmult0554

\pard\sl312\slmult0

3
1
2
\
s
1
m
u
1
t
0

L

A

V
E
R
G
I
N
E

M
A
S
S
I
M
A

\pard\sl312\slmult0555

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 Ora ascoltando le sorsate
al fonte

\pard\sl312\slmult0 sacro, e il bussar dell'unghie
alterne in terra,

nel tempio augusto pallida taceva,

fisa con gli occhi, la sacerdotessa;305

poi, nell'alto silenzio risonando

una voce mirabile: Vittoria!

ella premea nel cuore quella voce

e quel portento e s'avviava all'arce

del Campidoglio. E il popolo mirava 310

\pard\sl312\slmult0556
\pard\sl312\slmult0

tacitamente ascendere il pontefice

e la vergine massima.

\

p
a
r
d
\
s
l
3
1
2
\
s
l
m
u
l
t
0

I

L

P
A
S

\pard\sl312\slmult0557

\pard\sl312\slmult0

S
O

D
I

R
O
M
A

\pard\sl312\slmult0 Divina

\pard\sl312\slmult0 cosí con passo sempre
ugual, di gloria,

andava Roma verso il grande imperio.

E monti e valli e fiumi e selve al passo
315

fremea sonanti sotto il piè di Roma,

\pard\sl312\slmult0558
\pard\sl312\slmult0

della Immortale sempre piú lontana.

E mille passi delle sue legioni

fulgureggianti di metallo al sole,

ella chiudeva in uno dei suoi passi. 320

Ed una pietra ne segnava l'orma

tutte le volte, e i popoli, a quell'orme

così distanti, abbrividian nel cuore.

\

p
a
r
d
\
s
l
3
1
2
\

\pard\sl312\slmult0559

\pard\sl312\slmult0

S
l
m
u
l
t
0

I

D
U
E

I
M
P
E
R
A
T
O
R
I

\pard\sl312\slmult0 Oh! ben temeano i popoli
le scuri.

\pard\sl312\slmult0560
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 Ché per il mondo si vedea
passare 325

un uomo grande piú che l'uomo, un grande

che dava a tutto, il freno o l'urto, ei solo,

della sua mano. Egli partía la terra

con la sua spada e il cielo col suo lituo,

augure circondato dalle rote 330

degli avvoltoi. Lanciava egli all'assalto

con un suo cenno l'aquile, e le lievi

turme al galoppo, e l'ululo di morte

ravvolto nella polvere veloce.

Eppur mostrava placido alle genti335

\pard\sl312\slmult0561
\pard\sl312\slmult0

placate il volto, e calmo i cavalloni,
ancora irati dopo la tempesta,
con quella mano che impugnò la spada,
calmava, e dal belligero cavallo
dicea le leggi e l'arti della pace. 340

\pard\sl312\slmult0 Salve, o possente Roma!
Tu le terre

\pard\sl312\slmult0 hai dissodate col tuo duro
coltro;

la macchia hai franta perché desse il grano

placido. Il grande imperio era il tuo fato.

\pard\sl312\slmult0562
\pard\sl312\slmult0

Quando a te fu dagli ampi omeri tolta
345

la porpora, ecco il re de' sacrifici

uscí da templi novi e da miti are.

E poi levò di terra la corona

e ne cinse la lunga chioma bionda

d'un re che avea la fràmea per lancia;
350

e poi, volgendo i secoli, battaglia

mosse, egli re dei riti, al re dell'armi.

E tempo venne che dall'alto soglio,

con la corona sulla fronte eretta,

con nella mano la stellante spada³⁵⁵

(stettero i messi attoniti nell'aula,

e reprimeano i secoli la corsa

infrenabile, come visto un cenno

rapido di far sosta e di dar volta),

«Che domandate?» addimandò. «Ciò ch'egli,
360

il vostro re, domanda, è mio. Son io

il Cesare, son io l'Imperatore!

Andate!» E il re sacrifico si prese

i fasci albanj; e l'ara vide al lume

dei sacri ceri scintillar le scuri. 365

\

p
a
r
d
\

s
l
3
l
2
\

s
l
m
u
l
t
0

G

L
I

D
E
I

\pard\sl312\slmult0565

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 Fu la tua parte. Era il tuo
fato, o Roma.

\pard\sl312\slmult0 Tu sulla poppa assisa, non
volesti

per nessun vento abbandonar la barra.

Profughe genti vennero dal mare

a darti inizio; e i profughi tu sempre 370

prendesti a bordo della tua gran nave.

Tu sei, d'antico, un santo limitare

d'asilo ai popoli esuli, tu sacra

fossa cavata, in cui le genti i semi

posero, e zolle della patria, e cose 375

\pard\sl312\slmult0566
\pard\sl312\slmult0

sacre, e le lor memorie ed i lor Mani.

Fosti l'altare per gl'iddii fuggiaschi;

pur solo ad uno implacida, ad un solo,

povero, un dio sí umilmente dio!

Altri alla luce aperta gli stranieri 380

numi adorando, i lore pingui altari

facean vermigli di taurino sangue;

altri in cortei, per la città, solenni,

batteano i cupi timpani e le strade

tutte accendean di queruli ululati. 385

Ma quelli per le volte e per le ambagi

d'un nero sotterraneo laberinto

seguivano una fiaccola, e con voce

segreta, là, benedicean cantando,

ignoti a tutti, il loro ignoto Dio. 390

Per tempio avean, per i lucenti altari

di Roma, alcun muffito sepolcreto,

e la lor vita era coi lor sepolti.

Avanti l'arche, fiale rugginose

di sangue, e lumi dall'esigua fiamma.

395

Dicea quel lume che la vita scorsa

era col sangue, sí, ma invano. Il morto

\pard\sl312\slmult0568

\pard\sl312\slmult0

dormiva. E il sonno era leggero e breve.

Una colomba col suo roseo becco

svellea da un canto un ramicel d'ulivo,
400

e si levava, con la frasca, a volo.

Ed un pastore s'era messo in collo

l'agnello stanco, e andava con la verga

sua pastorale e col secchiello in mano.

C'era la croce, e dubbio era, se croce
405

fosse od àncora. Sbalzata dal vento,

percossa dalla folgore, la nave

era al sicuro, infine in pace: aveva

\pard\sl312\slmult0 gettata l'ancora nel cielo.

\

p
a
r
d
\
s
l
3
1
2
\
s
l
m
u
l
t
0

L

E

F

A

V

\pard\sl312\slmult0570

\pard\sl312\slmult0

I
S
S
E

\pard\sl312\slmult0 Intanto, quali in una torba
sera 410

\pard\sl312\slmult0 fuggon le nubi d'ogni parte
e vanno,

gemendo, spinte qua e là dai venti,

tali gli dei cacciati dai lor templi

empían notturni il cielo di querele.

E di quei templi l'umide cisterne, 415

sin le favisse sotto il Campidoglio,

fervean d'un cupo murmure. Che i molti

\pard\sl312\slmult0571
\pard\sl312\slmult0

idoli sacri, l'uno dopo l'altro,

vi discendeano. E Venere, la vita,

vedea la prima volta ora i vetusti 420

lupi e cignali, e là pur mo' gettata

schifía Minerva i rozzi cippi e il vano

dio, ch'era un legno putrido, ed ansante

non ravvisava, nel Mamurio irsuto,

Marte sé stesso. E scese alfin dal sommo
425

dell'arce, dietro gli altri dei consenti,

Giove pieno di nubi il sopracciglio.

«O già potenti in cielo, sulla terra,

\pard\sl312\smult0572
\pard\sl312\smult0

nel mondo oscuro: fummo. Noi cacciammo

altri dal soglio, ed altri noi discaccia. 430

Ma non è vano l'aspettar vicenda.

Quel dio rifatto, a cui cedemmo contro

cuore, fuggiasco povero deforme

il cui soglio è la croce, ed il cui serto

sono le spine dei roveti...» Ed altro 435

egli diceva, ma seguí con voce

piena d'orrore la Carmenta antica

vaticinante, a nessun dio piú nota,

ch'ella da molti secoli nell'ombra

\pard\sl312\slmult0573

\pard\sl312\slmult0

era discesa, tutta rughe e muffa: 440

«...non cadrà piú, poi ch'è il dolore umano!

Gli uomini eretto i templi hanno al dolore!

il dio sol esso, il solo dio fra tutti,

\pard\sl312\slmult0 che non può mai morire!»

\

p
a
r
d
\
s
l
3
1
2
\
s
l
m
u
l
t

\pard\sl312\slmult0574

\pard\sl312\slmult0

0

L

,

E

S

E

C

R

A

Z

I

O

N

E

\pard\sl312\slmult0 Cadean gli dei; restava il
Campidoglio, 445

\pard\sl312\slmult0 inviolato; e immobile la
rupe

pendea sull'urbe. E il Barbaro selvaggio

\pard\sl312\slmult0575
\pard\sl312\slmult0

invase l'urbe, e la guastò col ferro

e con la fiamma, e l'unghia de' cavalli,

grave, pestò le sue ceneri: invano. 450

Fin ch'un di loro decretò che lento

mortal languore la struggesse. Vinta,

egli poteva anche spianarla al suolo.

«Ma no» diss'egli: «la sommuova il verno,

la inondino le piogge, e disdegnando
455

da sé la scuota e gitti via la terra:

la frangano le folgori tonanti:

sia sacra a Dio, precipitino i cieli

sulla lor cosa.» Tanto ei volle, e tutti
al suo comando, partono, e le madri⁴⁶⁰
sono strappate all'are, ed i fanciulli
vanno e le indarno verginette in fiore.
Poi, per le vie del duro suono, i plaustri
Goti e i cavalli e le Àmale coorti,
piene di preda, andarono sull'orme ⁴⁶⁵
degli antichi manipoli, e lontano
il vincitore in sua lorica d'oro
svanì lasciando gli edifici soli,
già balenanti, già meditabondi

tra sé e sé, del crollo ultimo, e Roma,
470

Roma, sotto il suo sole almo, deserta.

\

p
a
r
d
\
s
l
3
1
2
\
s
l
m
u
l
t
0

I

L

G
R

\pard\sl312\slmult0578

\pard\sl312\slmult0

A
N
D
E

S
E
P
O
L
C
R
O

\pard\sl312\slmult0 E fu silenzio dentro le
muraglie

\pard\sl312\slmult0 sacre, e il pomeriggio grande
ora cingeva

grande un sepolcro. E il sole che la vide

tacita, a poco a poco calò, lento 475

\pard\sl312\slmult0579
\pard\sl312\slmult0

sfiando con un alito di luce

le cupole e i lunghissimi obelischi;

e poi nel trarre fuori il dí, tentando

invano di svegliarla dal gran sonno,

stupiva di vederla altra e la stessa. 480

Suono non v'era se non d'improvviso

crollo di muro o il tonfo di finestre,

cui si provava di serrare il vento.

Talvolta andando e riandando i corvi,

gracchianti, a stormo, quel letargo strano

485

scotean, nell'ira, d'uomini e di cose.

\pard\sl312\smult0580

\pard\sl312\smult0

E molti discendean dall'Aventino

foschi avvoltoi, che ripetean l'augurio

natale, in alto, sulla città morta.

E poi notturna i cuccioli la volpe 490

guidava, e le basiliche del Foro

cauta girava e le colonne antiche.

E dopo i lunghi secoli le lupe

del tempo primo vennero, cercando

gli antri per l'alte sedi imperiali. 495

Parean, destati dal lor sonno i templi,

aperti stare, stare ed aspettare

\pard\sl312\slmult0581

\pard\sl312\slmult0

i sacerdoti immemori. Giaceva,

abbandonata per i sette monti,

Roma. E le acquate assidue la battono
500

e le raffiche rapide del vento,

e la fiammante folgore del cielo

ormai fa divampare il rogo.

\

p
a
r
d
\
s
l
3
1
2
\
s
l

\pard\sl312\slmult0582

\pard\sl312\slmult0

m
u
l
t
0

I

L

N
O
M
E

C
E
L
E
S
T
E

\pard\sl312\slmult0 Aprile

\pard\sl312\slmult0 era vicino, era, con lui,
vicino

\pard\sl312\slmult0583
\pard\sl312\slmult0

il dí natale della città morta. 505

E di narcissi dalla chioma d'oro,

di crochi dagli stami d'oro rise

la solitudine, e dalle rovine

dei templi il rosso smilace comparve;

e le viole al fonte di Iuturna, 510

caste, s'abbeveravano, e gli sparsi

ruderi si gremivano di giacinti;

e tutti i bronchi e pruni aspri, nel Foro

Romano, in cima avevano una rosa,

e sopra i marmi antichi era l'antica 515

\pard\sl312\smult0584

\pard\sl312\smult0

porpora. Per nessuno, dal sepolcro,
dal suo sepolcro, ch'era anch'esso infranto,
spargea, versava senza fine al cielo,
nel tempo dolce ch'è il suo tempo, i fiori
che sono suoi, quella che in cielo è Flora.

520

\

p
a
r
d
\
s
l
3
1
2
\
s
l
m
u
l

\pard\sl312\smult0585

\pard\sl312\smult0

t
0

A

F
L
O
R
A

\pard\sl312\slmult0 Flora! madre dei fiori, o tu
cui sempre

\pard\sl312\slmult0 è primavera, o tu che per le
genti

immense hai sparso il nuvolo dei semi,

la Terra aiuta! Questa pia saturnia

\pard\sl312\slmult0586
\pard\sl312\slmult0

terra produca in maggior copia i frutti
525

che già versava dal fecondo grembo.

Nutra di sé quelli che già nutriva,

armenti e greggi, e tornino gli uccelli,

ormai spariti, a liberare i campi,

e per i campi floridi echeggiare 530

facciano la dolcezza del lor canto.

Alle mammelle opime della Terra

sugga una prole piú gagliarda il latte

e insiem col latte la virtù romana;

ed ogni mare solchi ed ogni terra 535

calchi, anche il cielo navighi, sembrando

candidi stormi di canori cigni.

La tua città non lasciar piú che cinta

sia di deserti e verdi acque muggenti

del torvo bue selvaggio che vi guazza.

540

Riguarda quei villaggi di capanne,

quelle capanne squallide di stoppia,

o Flora! Dunque non distrusse il fuoco

de' primi dí tutti i tuguri? Dunque

non toccò tutti gli uomini il Diritto 545

con la sua verga? Guarda: sono schiavi,

\pard\sl312\smult0588

\pard\sl312\smult0

sotto le bestie! Rendi a quei meschini,

o Flora, il suo; liberatrice abbraccia

quelli spogliati; e per sé solo, o Flora,

raccolga chi le seminò, le messi, 550

come allorquando si lasciava a mezzo

solco l'aratro e s'assumeano i fasci.

Rinnova l'arte antica, cingi al capo

l'antico serto e fa che mai non cada

l'inno di gloria che beò l'Italia. 555

Sian, per i colli, glauchi olivi e verdi

viti, e di spighe rigogliose ondeggi

\pard\sl312\slmult0589

\pard\sl312\slmult0

la valle immensa. E fiacchino la forza

del vento e il nembo struggitor le selve

veglianti a guardia sul cigliar dei monti.

560

\pard\sl312\slmult0 Il Rubicone, ecco, già
bianchi ammira

\pard\sl312\slmult0 enormi tori. Egli che vede
andare

per la campagna tante paia e vede

da dieci bovi tratto un solo aratro,

egli che già non obliò nel sonno 565

le bronzee file della forte Alauda,

\pard\sl312\slmult0590
\pard\sl312\slmult0

pensa all'imperio, a Cesare, ai trionfi.

Noi non l'imperio, non i cortei lunghi

di quei trionfi a te chiediamo. Un'Ara

abbiamo, e noi, di Pace, eretta, o Flora.

570

I fiori dà color di sangue ogni anno

(solo nei fiori tu il color di sangue

lodi e nel casto viso di fanciulle:

miele, olio, vino, o Flora, ami; non sangue),

dà le memori foglie dell'acanto 575

per adornar quest'ara. Alto nel mezzo

noi collocammo in una vampa d'oro

\pard\sl312\smult0591

\pard\sl312\smult0

chi la portò, questa concordia augusta.

E quanti ancora col lor sangue, eccelsi

spiriti, questa pace e questa patria 580

fecero a noi, là stanno. E sono, o Flora,

la messe tua che cade sí, ma sempre

nuova nei lunghi secoli germoglia.

\

p
a
r
d
\
s
l
3
1
2
\
s
l
m
u

\pard\sl312\smult0592

\pard\sl312\smult0

1
t
0

I

L

P

R

I

M

O

C

O

L

L

E

E

I

P

R

I

M

I

P

\pard\sl312\slmult0593

\pard\sl312\slmult0

A
S
T
O
R
I

\pard\sl312\slmult0 Certo è che vive in questa
terra occulto

\pard\sl312\slmult0 qualche portento, e sí, nel
monte, dove 585

Roma quadrata germinò dal solco.

Pastori un tempo (luce ed ombra incerte

vi si spargean sotto la falce d'oro)

erano là coi rastri. Era la gloria

vanità già di Roma, era d'Apollo 590

\pard\sl312\slmult0594
\pard\sl312\slmult0

sparito il tempio. Tutto il sacro colle

tenean le infrante vecchie pietre ingombro.

Cespi d'acanto, nuove polle uscenti

da qualche ceppa d'albero che appena

sapea sé stesso s'opponeano al piede.

595

Giacean rottami candidi di marmo

tra i rovi e i pruni, e sorrideano al suolo

i capitelli ai cardi ispidi e duri.

Muri con archi, cui copriva il musco,

pendean crollanti, si scoteano al vento

600

\pard\sl312\smult0595

\pard\sl312\smult0

ad ogni crepa le parietarie

come ciarpame pendulo a finestre

d'un abituro. Qua le acquate al tutto

finían gli dei dipinti nella calce,

qua le ventate stridule uno straccio 605

sempre rapían da tende non piú fisse.

Scabbia di pietre, lue di sassi verdi

per tutto, ed archi che teneano ancora

sol per l'abbraccio d'edere contorte.

Credean gl'ignari di veder spelonche610

di giganti che dopo un'ardua rissa

con massi enormi, ora, cocendo l'ira,

lontani e soli errassero sui monti.

\

p
a
r
d
\
s
l
3
1
2
\
s
l
m
u
l
t
0

I

L

S
E
P

\pard\sl312\slmult0597

\pard\sl312\slmult0

O
L
C
R
O

D
E
L

P
R
I
M
O

E
R
O
E

\pard\sl312\slmult0 Ed i pastori, come un
tempo, in cerca

\pard\sl312\slmult0 di preda, una spelonca
aprono, un sasso 615

\pard\sl312\slmult0598
\pard\sl312\slmult0

movendo, immenso, e vedono nel fondo

della spelonca balenare un lume.

E quindi – era un sepolcro – gigantesche

membra d'un uomo vedono, che il petto

aveva aperto da una lunga piaga. 620

Stupor li prese di quel corpo cinto

d'armi cangianti, di quel capo ignoto

dentro l'irsuta gàlea. Ché tutte

l'arme egli avea, fuor della spada, e il petto

non gli cingeva il balteo d'oro, vario 625

di spesse borchie. Sull'ignoto capo,

alto, vegliava un fuoco e gli sfiorava

l'antica piaga con l'assidua fiamma.

Un dei pastori, simile ad un Fauno,

vide fra tanto impallidire il cielo, 630

languire insiem le tenebre e le stelle.

\

p
a
r
d
\
s
l
3
1
2
\
s
l
m
u
l
t

\pard\sl312\slmult0600

\pard\sl312\slmult0

0

L

A

L

A

M

P

A

D

A

I

N

E

S

T

I

N

G

U

I

B

I

L

E

\pard\sl312\slmult0601

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 Ogni maceria
gorgheggiava. I nidi

\pard\sl312\slmult0 s'erano desti delle
rondinelle

in fila sotto i capitelli neri.

E si vedean le macchie, e tremolando
635

splendean le cime delle selve, e i pini

alti sopra la vetta Pallantea.

Ed il pastore trasse fuori all'alba

la lampada e l'oppose al mattutino

vento. E il suo lume si sbatté, ma visse.
640

E vi soffiò con le selvaggie labbra,
\pard\sl312\slmult0602
\pard\sl312\slmult0

e la tuffò nell'acqua d'una pozza;
ma il lume visse. Ed e' la rese ardente
al suo sepolcro e l'appendé dov'era,
e col suo masso chiuse la spelonca. 645
Dove ancor pende e raggia ancor la luce
su te, giovine eroe primo, che fosti
di tanta gloria e tanta lotta e tanto
dolore e amore la primizia santa.
Son tre millenni ch'ella dal sepolcro 650
veglia su Roma con l'eterna luce.

\

p
a

\pard\sl312\slmult0603
\pard\sl312\slmult0

r
d
\
s
l
3
1
2
\
s
l
m
u
l
t
0

A

R
O
M
A

E
T
E
R
N
A

\pard\sl312\slmult0604
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 Spirito eterno, eterna
forza, o Roma!

\pard\sl312\slmult0 Dopo il gran sangue, dopo
l'oblío lungo,

e il fragor fiero e il pallido silenzio,

e tanti crolli e tante fiamme accese 655

da tutti i venti, tu col piè calcando

le tue ceneri, tu le tue macerie,

sempre piú alta, celebri il piú grande

dei tuoi trionfi; che la morte hai vinta.

Tu in faccia a tutti i popoli che a parte
660

\pard\sl312\slmult0605
\pard\sl312\slmult0

chiamasti del tuo dritto, ora apparisci

nel primo fior di giovinezza ancora,

meravigliosa, simile a Pallade,

difesa intorno dal fulgor dell'armi,

e con la spada; e pende sopra il mondo

665

quella al cui lume accesero le genti

tutte il lor lume, quella che a noi rompe

l'ombra: o Roma possente, la possente

tua piú che il tempo lampada di vita.

\pard\sl312\smult0

\

pard

\pard\sl312\smult0606

\pard\sl312\smult0

\s13

12\s

lmul

t0

Trad.

GIOVA

NNI

PASCOL

I

\pard\s1312\slmult0

v. 1. Sui tre nomi di Roma cfr. Gregorovius I, pag. 453; Graf, *Roma nel Medio Evo* I, pag. 13 [vedi anche la nota al v. 131 del poemetto *Post occasum urbis*, parte I (*Solitudo*)]. v. 10 sg. Cfr. Sofocle, *Antigone* 781, 785.

v. 22 sgg. Il letto funebre di Pallante fu intessuto *arbutis virgis*: cfr. Virgilio, *Eneide* XI 65, e in generale tutto il passo.

v. 166 sgg. Sull'*ascia* vedi l'art. di G. Boni in *Nuova Antologia*, 16 aprile 1911, pag. 21.

v. 350. *Frameati* da *framea*: Tacito, *Germania* 6.

v. 416. Chiamavano *favisae* i luoghi intorno ai templi, in cui vi era acqua stagnante. Altri credono che le *favisae* fossero una sorta di

\pard\s1312\slmult0607

\pard\s1312\slmult0

cisterne o cantine nel Campidoglio, e che vi si riponessero gli oggetti sacri resi inutilizzabili dal tempo (Festo p. 78 Lindsay).

vv. 454 sgg. Su Roma abbandonata cfr. Gregorovius I, pag. 306, 309.

v. 614 sgg. Sul sepolcro di Pallante cfr. Guglielmo di Malmesbury (Migne, CLXXIX p. 1191), 357.

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0608
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slm
ult0HYMNUS IN
TAURINOS

\pard\sl312\slmult0 Taure sacer, qui bina iaces
post flumina magnus

Eridanique iacens observas labile murmur,

viderunt rigida glacie Titanes amicti

te macrum saevisque rubis et carice vesci

\pard\sl312\slmult0 5 principio, te membra iugo
prosternere montis

\pard\sl312\slmult0609
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 praecipitesque pati ventos
noctemque nivalem,

te tacitas augere tuas in saecula vires

campis exultantem urgentemque ictibus auras.

Tu gaudens umbra, placido tu gramine felix,

\pard\sl312\slmult0 10 continuavisti bello per
saecula bellum.

\pard\sl312\slmult0 Tranabas fluvios alacer,
modo sanguine mixtus

paulatim cedens obnixusque Alpibus hostem

arcebas, dein insidiis exceptus utrimque

acer utroque dato vertebas cornua saltu;

\pard\sl312\slmult0 15 postremo propter
Ticinum mole gravi stans

\pard\sl312\slmult0610
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 torva tuebaris nunc ripas
cautus et undas,

nunc ultra fluvium populas hostibus herbas.

Mansisti sic taure minax in limine belli

obstipa cervice diu cum denique raucus

\pard\sl312\slmult0 20 intonuit tota tuus
Italia mugitus.

\pard\sl312\
slmult0

II

\pard\sl312\slmult0 Qui tu taurus eras?
ΙΤΑΛΟΣ ne ille ipse sacer, qui

\pard\sl312\slmult0611
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 ante per Hesperiam
magnam perduxit ad oras

extremas fato populum nomenque futurum?

lbant vitantes tinctas livore paludes

\pard\sl312\slmult0 25 silvasque indomitas
atrisque in rupibus ignes.

\pard\sl312\slmult0 Aures pellebat suspensas
speque metuque

vox hominum non ulla, fluens sed murmur aquarum

assidue montisque cavi sonor imus et aestus.

Emergens stagnis efflabat naribus imbrem

\pard\sl312\slmult0 30 interdum fluvialis
equus, qui lentus in agmen

\pard\sl312\slmult0612
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 vertebat limos oculos
rictumque tumentem.

Interdum silvas findebant rhinocerotes

magno cum strepitu percurrentesque elephanti.

Nec populum tectum foliis et frorldibus umquam

\pard\sl312\slmult0 35 cessabant noctu
circum terrere leones.

\pard\sl312\slmult0 Sed tu taurinam pergebas
ducere gentem,

taure, tuam, cum, tarda prius, vestigia tandem

pressisti. Namque ante pedes diffusa iacebat

flava palus septemque exstabant gurgite colles,

\pard\sl312\slmult0 40 atque aquilae circum
fulvae quandoque volabant

\pard\sl312\slmult0613
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 stagna lacessentes et
inertes questibus undas.

At nubem piceam dissultantesque favillas

volvebant noctu montes et terra tremebat

motibus assiduis subterque incendia caeli

\pard\sl312\slmult0 45 tota palus croceis
ardebat livida flammis.

\pard\sl312\slmult0 Ille dies aberat: tu longo,
taure, vocabas

mugitu Romam sub aquis algaque latentem

atque erupturam multo post tempore, cum tu

exciperes solem stellis et floribus aptus.

\pard\sl312\slmult0 50 Namque est in caelo
tua prosilientis imago.

\pard\sl312\slmult0614
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 Tum Romam Tellus cingebat
pervigil igni

et tonitru. Tu tardus iter per curva tulisti

litora et umbrosas valles amnesque rapaces,

donec permensus totam sine nomine terram,

\pard\sl312\slmult0 55 tandem Ver Sacrum
sistis populumque sequacem.

\pard\sl312\slmult0 Italiam primum laeti dixere
bubulci

tum, bone taure, tui. Parvam sed ubique virentem

Italiam mare caeruleum lambebat, et ante

candida flammatis halabat nubibus Aetna.

\pard\sl312\slmult0 60 Dein mare tranasti
visurus pabula Solis.

\pard\sl312\slmult0615
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 Trinacris errantes Tauriscos
insula cepit.

Victor ab occiduis veniens sed maximus undis

Alcides vetuitque viam iussitque reverti

intendens arcum minitabundamque sagittam.

\pard\sl312\slmult0 65 Tuque iter effectum
repetis lenteque recedis

\pard\sl312\slmult0 atque Italos agis et retro
vestigia calcas

magna pedum, circumspiciens te saepe, tuorum.

Tum quae tarda palus fuit olim, vomere findi

vidisti Romamque seri nudumque serentem

\pard\sl312\slmult0 70 pastorem, qui te
floresque et sidus et auram

\pard\sl312\slmult0616
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 manserat. Hinc etiam longe
discedere iussus

egisti populum, cum semper pone videres,

obscurae nocti similem nudumque tenentem

intentumque arcum minitabundasque sagittas,

\pard\sl312\slmult0 75 Herculeam tamquam
mediis in nubibus umbram.

\pard\sl312\slmult0 Sed tandem gemini te
fluminis angulus aegrum

excepit durisque domum sedemque dedisti

Taurinis: ubi, longarum memor ante viarum

Italiaeque tuae, grandesque sub Alpibus annos

\pard\sl312\slmult0 80 opperiens magno
iacuisti corpore custos.

\pard\sl312\slmult0617
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\
slmult0

III

\pard\sl312\slmult0 Virginei montes Italum,
qui celsa petentes

\pard\sl312\slmult0 abicitis puri vestem procul
omnibus omnem,

quae voces lucos quae personuere cavernas

omina tum vestras! Nam Matres antra colebant

\pard\sl312\slmult0 85 et silvas patulis fagis
et quercubus atras

\pard\sl312\slmult0 candidaque assiduis exercita
culmina ventis.

\pard\sl312\slmult0618
\pard\sl312\slmult0

Hae regem fore provectum de clade canebant

duratumque malo, qui certo figere telo

rupicapras solitus, patrias percurreret Alpes,

\pard\sl312\smult0 90 vi nimbi gaudens et
verticibus praeruptis.

\pard\sl312\smult0 Hunc niveo viso media inter
nubila signo

immemorem subiisse sui discrimina rerum

omnia, vexillum caelo caeleste ferentem,

dum libertatem populis daret undique victor,

\pard\sl312\smult0 95 indomitum rursus per
totam ducere taurum

\pard\sl312\smult0 Hesperiam magnam tutis a
vallibus ausus

\pard\sl312\smult0619
\pard\sl312\smult0

extremasque sequi sedes et discere primam

Italiam coram flagranti nubibus Aetna.

Hunc Donnum fore fatalem parvoque potentem

\pard\sl312\slmult0 100 qui saevis Italum
perculsus questibus aures,

\pard\sl312\slmult0 Taurinos ageret longamque
intenderet hastam,

rursus et armaret ferrea te casside, Roma.

Sic modo per lucos et sola silentia Matres,

nunc et ad Eridani sacrum caput: unde superne

\pard\sl312\slmult0 105 carmen ab umbrifero
Vesulo currebat ad aequor

\pard\sl312\slmult0 Hadriacum, resonans
desertas murmure ripas.

\pard\sl312\slmult0620
\pard\sl312\slmult0

At longa stantes serie fluviumque tuentes

perpetuum, virides audita voce puellae

populeis nutare comis, et pandere pennas

\pard\sl312\slmult0 110 candidus et liquidum
fluitare per aethera cycnus.

\pard\sl312\slmult0 Horrebant illae clementi
flamine pulsae

edebantque sonos, velut una prorsus euntes,

dulcimodos, cum lusciniis non ulla careret,

atque effundebat dulcem procul agmen amorem.

\pard\sl312\slmult0 115 Heroum mortes et
flebas, cycne, futuras

\pard\sl312\slmult0 suavius. Hi lauri nemus
immortale tenebant

\pard\sl312\slmult0621
\pard\sl312\slmult0

ad caput Eridani sacrum, paeana canentes,

sanguinis expertes animae, qui corpora tandem

nacti, qui tandem conspecto lumine vitae,

\pard\sl312\slmult0 120 vitam pro patria cum
sanguine fundere vellent.

\pard\sl312\
slmult0

IV

\pard\sl312\slmult0 O Taurinorum iam tum
devota tuae gens

\pard\sl312\slmult0 Italiae, vigiles niveis super
Alpibus ignes

per noctem rerum, fortissima corda, perennes

\pard\sl312\slmult0622
\pard\sl312\slmult0

in circumiecto positae procul aggere Romae

\pard\sl312\slmult0 125 excubiae! Primus
vestros transcenderat hostis,

\pard\sl312\slmult0 Italiae Romaeque sacrae
sacra moenia, montes:

transibat ventis et tempestatibus actus,

albis confusus nebulis nimboque nivali;

omne fatiscebat supra caput undique caelum

\pard\sl312\slmult0 130 vadentis, caecas
occultans pulvere turbas:

\pard\sl312\slmult0 per iuga, per valles caelique
oppleta ruina

pergebat porro, velut immemor, ire.

Anxius hinnitus circum resonabat equorum

\pard\sl312\slmult0623
\pard\sl312\slmult0

quaerentum fulvas afflatu solis arenas,

\pard\sl312\slmult0 135 immanesque greges
sub palmis pascere sueti

\pard\sl312\slmult0 turrigerum lenti
procedebant elephantum.

Post illum fragor et labes trepidusque tumultus,

et strages silvarum et vis crepitans flammarum.

Namque sequebatur perversis orbibus anguis

\pard\sl312\slmult0 140 immensus, late qui
cultos sterneret agros,

\pard\sl312\slmult0 erueret lucos, everteret
oppida cauda,

omniaque ardenti simul atrox ore cremaret.

Haec erat Italiae clades, erat extera vis haec

\pard\sl312\slmult0624
\pard\sl312\slmult0

illa, ausura sacros exin perrumpere fines

\pard\sl312\slmult0 145 semper, et immani
vastatam pondere terram

\pard\sl312\slmult0 opprimere et segetum
cineres urbisque favillam.

Tum primum rupes quibus haeret Terminus alte

exstructus, magnum qui circumvolvitur arcum,

hinc atque inde maris fundo fundatus in aevum,

\pard\sl312\slmult0 150 Punicus excidit
serpens fecitque viam vi:

\pard\sl312\slmult0 tum primum gladiis
exsurrexere micantes

Taurini patrioque pias in limine vitas

proiecere, suum testati sanguine fatum.

\pard\sl312\slmult0625
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 At vos vidistis rursus qui
scanderet Alpes

\pard\sl312\slmult0 155 civis ab Italia
romanus, et arma latinae

\pard\sl312\slmult0 trans italos fines morem
ducentia pacis.

Nam medius vestri praesens apparuit olim,

candidus, effulgens quasi vivo marmore, Caesar.

Ille paludatus fulvam ducebat Alaudam

\pard\sl312\slmult0 160 cingebantque ducem
fasces et pila cohortis

\pard\sl312\slmult0 horrida; seu potius laeto
sermone serebat

multa vel arrepto sulcabat vomere ceras.

\pard\sl312\slmult0626
\pard\sl312\slmult0

Nunc res romanas et terra bella marique

atque orbem domitum pacatamque undique
Romam,

\pard\sl312\slmult0 165 nunc meditabatur
concinnas carmine nugas.

\pard\sl312\slmult0 Hic perhibent, gelido cum
ningeret aere, tectum

regis inops subiisse feri, qui lacte benignus

iuvisset sectoque ignotos ibice cives:

cum vero de rege cohors permulta iocari

\pard\sl312\slmult0 170 montivago coepisset,
et hic ostenderet illi

\pard\sl312\slmult0 ante focum scamno
rugosum fronte sedentem,

\pard\sl312\slmult0627
\pard\sl312\slmult0

atque aliquis verum dixisset cornibus hirtum,

qui donaret opes deus, esse sibi Cernunnum;

edixisse ducem potius se vivere primum

\pard\sl312\slmult0 175 in pagis istis quam
Romae malle secundum.

\pard\sl312\slmult0 Quid tum prosiliens a
scamno, regule, querno

tu subito? Nigro flagrabant lumine civi

mortales oculi; tibi tamquam caerulus ensis

ex acie gemina splendebat. Clarior ignis

\pard\sl312\slmult0 180 exarsit, crepitumque
dedit sparsitque favillas.

\pard\sl312\slmult0 Deinde per anfractus venti
mugire diu vis,

\pard\sl312\slmult0628
\pard\sl312\slmult0

occulta resonans infinitate locorum,

tamquam vox aevi. Tum coram Caesare Gallus

septus labra pilis stetit haud minor; atque ait:
«Omen

\pard\sl312\slmult0 185 accipio. Regno
contentus paupere degam

\pard\sl312\slmult0 transfigens cervos et
lustrans avia montis,

donec in Urbe mihi liceat consistere primo».

Adrisere omnes sed tum longinqua futuris

posteritas visa est saeculis afflare cohortem.

\pard\sl312\slmult0 190 Mox urbem Caesar
Taurinis ipse sagatam

\pard\sl312\slmult0629
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 condidit et vallo cinxit
portasque gemellis

turribus ornavit dein his considera castris

venturi prudens, fortes cum fortibus una,

hastatos veteres dimissos iussit ab armis.

\pard\sl312\slmult0 195 Tuta in perpetuum
stetit urbs quadrangula muris,

\pard\sl312\slmult0 tuta viris, portaque ingenti
dextera voces

captabat sonitumque omnem, si forte cohortes

audiret notas venientes, aera siquis

pulsaret clamor procul et fragor ille tubarum,

\pard\sl312\slmult0 200 si via iam streperet
caligis, si Roma rediret,

\pard\sl312\slmult0630
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 aut ex visuris fugientes
postibus annos

perpetuasque vices hominum momentaque rerum,

hinc esset patriam redeundum denique Romam.

Immemori deinceps fugiebant tempora cursu,

\pard\sl312\slmult0 205 immemores amnis
geminus volvebat aquas: urbs

\pard\sl312\slmult0 quattuor a portis captabat
sedula ventos,

ad Romam semper vertens ex Alpibus aures.

\pard\sl312\slmult0 Ecce aderat rutilus ingens
exercitus armis.

\pard\sl312\slmult0 Ferrum equites, celabat
equos ignobile ferrum

\pard\sl312\slmult0631
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 210 totaque splendebat
taetra ferrugine tellus.

\pard\sl312\slmult0 – Num vos Romanos
dicamus ab urbe profectos?

Heus ubi pila, sudes? ubi vallum? quidve latetis

sub ferro? – Contra descendit ab Alpibus agmen

atque Italiae magno prorupit fornice portae.

\pard\sl312\slmult0 215 Crux in conspectu per
sudum candida caelum.

\pard\sl312\slmult0 Obstipuerunt viri. Dein
exaudita duci vox:

– Hoc signo vinces! – Vicerunt nempe, brevesque

invenere viam sub squamis cominus enses.

In vestro mansit Taurini, candida caelo

\pard\sl312\slmult0632
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 220 crux modo luce
micans, modo tristi pallida nimbo,

\pard\sl312\slmult0 donec id augustum cepit
victoria signum,

cum viridem gestans palmam, fortissima martyr

Italia, albatem rorares sanguine vestem.

\pard\sl312\slmult0 Interea septemgemino de
culmine Roma

\pard\sl312\slmult0 225 corruerat, neque iam
quidquam nisi nomen et umbra

\pard\sl312\slmult0 Hesperiae ferro vastae
flammaque manebat.

Deinceps interiit nomen quoque, sicut in amplo

parva rogo micat extremum moritura favilla.

\pard\sl312\slmult0633
\pard\sl312\slmult0

Tum dux Taurinis barbatus praeerat, hostem

\pard\sl312\slmult0 235 quem Romae flavus
iam flumine miserat Albis.

\pard\sl312\slmult0 Ad laetas epulas regis
taedasque profectus

dux Agilulf vixdum medias intraverat aedes:

cum tonitru subitum simul aulam lumine fulgur

perfudit fulvasque comas barbasque virorum

\pard\sl312\slmult0 235 et densas bastas
splendentesque aere secures

\pard\sl312\slmult0 et iuvenem regem, simul
impulit attonitos et

cum longo totam quatefecit murmure sedem.

«Et regnum iuvenis breve rex sortitus et aevum.

\pard\sl312\slmult0634
\pard\sl312\slmult0

Dux Agilulf, te deinde brevi nos tempore regem

\pard\sl312\slmult0 240 dicemus». Quae verba
suo resonantia corde

\pard\sl312\slmult0 condidit; at paucis res annis
ipsa probavit.

Nec tum ductores coniunctis vocibus hastam

illi detulerunt in se regnare iubentes:

nam regnum pateramque mero regina rubentem

\pard\sl312\slmult0 245 italico, postquam
summo libaverat ore,

\pard\sl312\slmult0 obtulit, et «Gentes
generosas» inquit «ut istud

vinum, rex Agilulf, in apricis collibus ortum,

nunc rege, sed mores ex illis discere regendi».

\pard\sl312\slmult0635
\pard\sl312\slmult0

Tunc et arenivago qui clamavisset in ortu

\pard\sl312\slmult0 250 saeculorum «Munite
vias et sternite palmis:

\pard\sl312\slmult0 Ipse venit», sacrum
struxerunt marmore templum

fulgentemque auro dono posuere coronam

quam mox venturus sibi cingeret Italiae rex.

Anulus at circum purum discreverat aurum

\pard\sl312\slmult0 255 ferreus e clavo ductus
crucis. – Ista nimis quam

\pard\sl312\slmult0 vera, viri, saeculis tamen
adspicienda futuris.

Nempe cruci clavus reddetur, nempe corona

ductori Taurinorum reddetur, in omni

\pard\sl312\slmult0636
\pard\sl312\slmult0

qui rex Italia iuste dominabitur unus,

\pard\sl312\slmult0 260 Italiam et reddet fatis
Italisque suam; sed

\pard\sl312\slmult0 tempore post longo, multo
cum sanguine, ferro. –

\pard\sl312\slmult0 Tum ferro duri
Taurini cernere vitam

\pard\sl312\slmult0 coeperunt et se fortes in
rebus egenis

semper et adversis patriae praestare futurae,

\pard\sl312\slmult0 265 quamvis nec memores
fati nec nominis, ipsos

\pard\sl312\slmult0 mutarent mores et linguam
paese quirinam.

iamque caput gentis nullum, iamque urbe potitus

\pard\sl312\slmult0637
\pard\sl312\slmult0

augusta montes vallesque insederat hostis.

Occiderat signum, nec enim qui tollere posset

\pard\sl312\slmult0 270 quisquam erat:
errabat Donnus procul Alpibus exsul:

\pard\sl312\slmult0 exanimo similis, velut altae
turbine rupis

ictus delapsae, prope flumina, taure, iacebas:

cum rediit, cinctus nigrantis tegmine ferri,

ferreus, immanem tollens, ut signifer, ense

\pard\sl312\slmult0 275 et pugnacis equi
fodiens calcaribus armos

\pard\sl312\slmult0 victor ab exilio: quo viso
«Iam venit, est iam

nobiscum dominus» proclamavere per urbem

\pard\sl312\slmult0638
\pard\sl312\slmult0

Taurini, «vero tu dictus nomine nobis

Emmanuel!» Stetit ille ferumque repressit habenis

\pard\s1312\slmult0 280 pacifer, et magnum
vagina condidit ensem.

\pard\s1312\slmult0 Nonne idem destrinxisti
volvente ter aevo?

\pard\s1312\slmult0 Urebant tristes ex omni
parte querellae

adsiduique animum luctus tibi, namque per omnem

Hesperiam late vastans reptabat echidna

\pard\s1312\slmult0 285 illa rapax atque
iniustas virgasque securesque

\pard\s1312\slmult0 experiebatur populus
regesque superbos.

\pard\s1312\slmult0639
\pard\s1312\slmult0

Tu vero voces et plenas questibus auras

arripis, et veterem nudas haud immemor ense,

et labarum tollis, Ticinum traicis, urbes

\pard\sl312\slmult0 290 sollicitas et ad arma
vocas gentesque secundas

\pard\sl312\slmult0 ad pulcrum ducis pro
libertate duellum.

Auspiciis dein mille tuis et nomine naves

conscendunt geminas tenduntque heroes ad illam

dis et semideis cultam Trinacrida: vestis

\pard\sl312\slmult0 295 remigibus rubra
divinis: dux divus Ulixes.

\pard\sl312\slmult0 Nec tamen interea cessas
pugnare quoad rex

\pard\sl312\slmult0640
\pard\sl312\slmult0

totius Italiae clavum sanctamque coronam

imponis capiti. Tum crux, qua vincere par est,

caelitus affulsit viridanti candida terrae

\pard\sl312\smult0 300 quae nive summa
nitet, quae flammis ima coruscat,

\pard\sl312\smult0 nec cuiquam quidquam
cedens, alpine, nec usquam,

regule, stas ingens Romae Romaeque manebis.

\pard\sl312\
smult0

V

\pard\sl312\smult0 O Italis quae metatus iam
Iulius ipse est,

\pard\sl312\smult0641
\pard\sl312\smult0

\pard\sl312\slmult0 augusto augurio, nec vi
superando nec arte,

\pard\sl312\slmult0 305 castra novis! O
signorum domus Italiaeque

\pard\sl312\slmult0 principia! O sedes
spectantis consulis hostem!

Hic aquilae bellis post saecula longa gerendis

asservabantur signumque hic purpura pugnae.

Hic trivere solum caligis clavisque cohortes

\pard\sl312\slmult0 310 semper, et insonuit
conciso bucina cantu,

\pard\sl312\slmult0 quam clangore tubae, litui
stridore canentem

exciperent atque aequato cava tympana bombo.

\pard\sl312\slmult0642
\pard\sl312\slmult0

Hic alacrem licuit gradientis velitis undam

et vectas quadruplo turmas audire tumultu.

\pard\sl312\slmult0 315 Hic multo septus
tirone triarius acrem

\pard\sl312\slmult0 ostendit vultum, dum
praelia saeva repossunt

narrantique inhiant. Namque hic tendebat in armis

ultimus aeternis exercitus immemor aevi,

quem sacramento quondam misisset adactum

\pard\sl312\slmult0 320 atque in perpetuum
liquisset Roma fidelem.

\pard\sl312\slmult0 Praeterfluxerunt anni plus
mille: manebant

oblitae Romae iussum revocantis ad urbem.

\pard\sl312\slmult0643
\pard\sl312\slmult0

Interea magnae circum vestigia matris

servabant, lapides hedera muscoque virentes,

\pard\sl312\slmult0 325 cipposque impositos
tumulis tacitisque sepulcris,

\pard\sl312\slmult0 signaque, et augustos arcus
et marmora vasti

eruta iam claro tepefacti sole theatri.

Necnon cernebant longo velut agmine celsum

montem scandentes procul ire gigantas aequatum.

\pard\sl312\slmult0 330 Sed magis antiquae
servabant artis honorem,

\pard\sl312\slmult0 impigri terram circum
mollire colendo.

Hinc laeto videas undantes gramine campos,

\pard\sl312\slmult0644
\pard\sl312\slmult0

et vescis virides culmis florere paludes,

atque racemifero vestitos palmite colles.

\pard\sl312\slmult0 335 Ex illis latices securi,
sive fluentes

\pard\sl312\slmult0 in pateram fervent tremulo
cum murmure, quali

unda redux bibula late sorbetur arena,

laetitiamque ferunt et puram nubibus auram,

sive addunt vires austeri forte severis.

\pard\sl312\slmult0 340 Nil est his potius, si
quando parca Quiritem

\pard\sl312\slmult0 accipiunt aliquem functum
convivia bello

et meminisse iuvat patriaeque exsolvere votum.

\pard\sl312\slmult0645
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\
slmult0

VI

\pard\sl312\slmult0 Salve, arx irrupto vallo
circumdata, salve

\pard\sl312\slmult0 firma viris statio delectis
ultima Romae,

\pard\sl312\slmult0 345 nominis italici salvete
stativa ruentis,

\pard\sl312\slmult0 urbs quam Roma suo dea
designavit aratro

augustam similemque sui rectamque quadratamque!

Ut legio late pariles pilata cohortes

\pard\sl312\slmult0646
\pard\sl312\slmult0

explicat et secto fulgentes limite turmas,

\pard\sl312\slmult0 350 sic lautos vicos, sic
pulcras dirigis aedes

\pard\sl312\slmult0 urbs tu sacra tuas: nam
totum quidquid es, illud

militat, atque etiam voces animique virorum

omnem dedecori sueti praeponere mortem

et patriae iussis lituo parere vocantis.

\pard\sl312\slmult0 355 Nec quamquam
partes crevisti semper in omnes,

\pard\sl312\slmult0 mensoris tamen oblita es
nec cardinis umquam

antiqui: prisco quae pares aucta tetranti,

et vallum sulcosque refers directa viarum.

\pard\sl312\slmult0647
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 At nova miles habet
circum novus illa sonoque

\pard\sl312\slmult0 360 noctes atque dies
armorum castra lacescit.

\pard\sl312\slmult0 Undique textrinae radiis et
pectine crebrae

perpetuum resonant, resonant incudibus ictus,

ferrum exercetur, vapor exsilit, aera liquescunt,

truncosque innumerae non cessant findere serrae.

\pard\sl312\slmult0 365 Hoc opus efficiunt
spumantis fluminis amnes

\pard\sl312\slmult0 praecipites procul aera de
rupe ruentes.

Namque vir humano maior compescuit ac vi

\pard\sl312\slmult0648
\pard\sl312\slmult0

ingenti domitos fieri, quod et ante fuissent,

iussit equos, albasque iugas diffondere ventis

\pard\sl312\slmult0 370 et fremere efflantes
patulis e naribus humorem.

\pard\sl312\slmult0 Hi navant operam longe
nutuque vocati

vel minimo, citius vel rima fulguris adsunt.

Hos frenis lorisque regunt et verbera pellunt

artifices, placidos adhibentes usque ministros.

\pard\sl312\slmult0 375 Nec tantum
ferrumque domant lignumque refingunt:

\pard\sl312\slmult0 concinnant etiam pueris
bellaria, quae te

matribus, urbs, cunctis non tantum nomine notam,

\pard\sl312\slmult0649
\pard\sl312\slmult0

sed quadam faciunt penitus dulcedine dulcem.

\pard\sl312\
slmult0

\pard\sl312\slmult0 O dulcem vere dicant ante
omnia matres

\pard\sl312\slmult0 380 te matrem, natos
quae tot complecteris una

\pard\sl312\slmult0 corde fovens hortisque beas
florentibus omnes

et nitidis ludis atque almae luce palaestrae!

Bellipotens Augusta, vires dum pace, videris

innumeris resonans sub vespere nidus alumnis.

\pard\sl312\slmult0650
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 385 Praetextatus enim te
tunc exercitus implet

\pard\sl312\slmult0 principiis parens aliusque
idemque quotannis.

Nec docili tu prole tua contenta per orbem

terrarum totum pueris castisque puellis,

Mater Magna, tuo magno de corde dedisti,

\pard\sl312\slmult0 390 quotquot in excelsis
domibus, sub paupere tecto,

\pard\sl312\slmult0 gaudent sive dolent,
lacrimas quibus exprimis illas,

gaudia quae valeant aliquo miscere dolore

cum surgat medio levis ex maerore voluptas.

Tum similes fiunt fraterno foedere iuncti.

\pard\sl312\slmult0651
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 395 O mensae pueris
communi pane paratae

\pard\sl312\slmult0 et dapibus parcis, o sacrum
nempe diurnum

ipso in vestibulo templi vitaeque ferendum!

Hinc amor et pietas, hinc pax se candida tollit.

O flores populi, vestis quibus esse videtur

\pard\sl312\slmult0 400 ex levibus foliis! O
plausis labile pennis

\pard\sl312\slmult0 agmen et argutae voces et
cantus ad auras

sublatus tremulumque novo quasi sidere caelum!

\pard\sl312\
slmult0

\pard\sl312\slmult0652
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 Nunc igitur canite, o pueri
roseaeque puellae,

\pard\sl312\slmult0 Italiam. Italiae vox non
iucundior ulla est;

\pard\sl312\slmult0 405 nam gracilis vox ista
tubas sonat et fera pugnae

\pard\sl312\slmult0 classica et in mortem patres
sine fine ruentes.

Nunc cantu classes italas italasque cohortes

rite secundetis. Forsan procul arriget aures

in specula mali stans celsa nauta marisque

\pard\sl312\slmult0 410 explorans fremitum, si
qua natet hostis in undis;

\pard\sl312\slmult0 forsan et attollet veles
caput unus et alter

excubitor tenebris inhians noctique dolosae:

nam mare fluctisonum procul et deserta locorum

omniaque insidiis, saevo plena omnia leto,

\pard\sl312\slmult0 415 ceu globus alituum
velox nubesque canorae,

\pard\sl312\slmult0 virgineus, pueri, vester
superevolat hymnus.

Dicite subiectam quibus olim iura dedisset

et mores artesque suas, penitusque sepultam

ut tantum laudes ferret nomenque sepulcrum,

\pard\sl312\slmult0654
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 420 subsiluisse solo
stantemque omni pede pestes

\pard\sl312\slmult0 atque hostes omnes procul
abiecisse potentem

Italiam – excubiae, quae post vos, ante supraque est.

—

\pard\sl312\slmult0

v. 21. Graecia enim antiqua, ut scribit Timaeus, tauros vocabat
ἰταλούς... Varr. R. R. II, 5.

[v. 49. A. . XII Kal. Maias, qui dies est pridie Perilia, sol Ariete
relictio Taurum ingreditur. Ovid. Fast. IV, 713 sqq.]

v. 62 sqq. Alii scripserunt quod e Sicilia Hercules persecutus sit
eo nobilem taurum qui diceretur Italus... Varr. I. I.

v. 72 sqq. Hom. Od. XI, 601 sqq.

v. 116 sqq. Verg. Aen. VI, 659.

\pard\sl312\slmult0655
\pard\sl312\slmult0

v. 139 sqq. T. Liv. Hist XXI, 22.

v. 208 sqq. Nazar. Pan. ad Constantia, 22 sqq.

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0656
\pard\sl312\slmult0

\

p
a
r
d
\
s
l
3
1
2
\
s
l
m
u
l
t
0
l
N
N
O

A

\pard\sl312\slmult0657

\pard\sl312\slmult0

T
O
R
I
N
O

\pard\sl312\slmult0

\

p
a
r
d
\
s
l
3
1
2
\
s
l
m
u
l
t
0

I

\pard\sl312\slmult0658

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 Toro divino ch'oltra due
fiumane

giaci e, fiso nel gran murmure, guardi

l'Eridano, che passa e che rimane:

macro pascesti sotto i baluardi

donde, i Titani si sporgean, le spine 5

dei rovi, un tempo, ed il salistio e i cardì!

Ti distendevi immenso sul confine

delle montagne, nella notte, attento

\pard\sl312\slmult0659
\pard\sl312\slmult0

tra il fioccar bianco e le tormento alpine;

facesti il nerbo di cento anni in cento,
10

solo e rubesto, caute le pupille,

sbalzando al piano, corneggiando al vento.

Amavi l'ombra, amavi le tranquille

acque e verzure; eppure avesti in sorte

la guerra eterna, dai mille anni ai mille.
15

Passavi i fiumi baldo allora e forte,
cedevi passo passo, e insanguinato
col dosso all'Alpi combattevi a morte.

Da due nemici preso a volte in guato,
di qua di là,olgevi tu d'un salto 20
a questo e quello il fiero capo armato.

Alfine come statua di basalto
tu ti piantasti quadro sulle sponde
Ticine, or pronto a rintuzzar l'assalto,

or volto verso il piano, oltre quell'onde,
25

verde, ove il tuo nemico, il tuo rivale,

erbe non sue pasceva e non sue fronde:

il collo in arco, a fronte bassa) male

pensando, e il sí nel fiero cuore e il no...

finché mugliasti, rauco, trionfale, 30

lungo; e l'Italia tutta ne sonò.

\

p

\pard\sl312\smult0662
\pard\sl312\smult0

a
r
d
\
s
l
3
1
2
\
s
l
m
u
l
t
0

I

I

\pard\sl312\smult0 Quale eri tu? Non l'ITALO tu
forse

che per la grande terra della sera

\pard\sl312\smult0663
\pard\sl312\smult0

trasse un fatale popolo, e la corse

tutta col nome che tuttor non era? 35

Fuggíano, andando, le paludi oscure

tinte d'un lividore di tramonti;

fuggían le macchie vergini di scure

e il fuoco acceso notte e di sui monti.

Sospesi, se temere, se sperare, 40

tendean l'orecchio ad altri gridi umani;

ma non s'udiva che scrosciare il mare

e rintronare lava di vulcani.

Emergeano cavalli-d'-acqua a torme,

spruzzando pioggia dalle froge grosse.

45

Volgeano i piccoli occhi e il muso enorme,

chiedendo a sé, quella tribú, che fosse.

Fendeva i boschi un calpestio selvaggio

ed un fragor di grandi alberi infranti.

Pareva un cieco nembo; era il passaggio,

50

là, di rinoceronti e d'elefanti.

E quando a notte era sparita, avvolta

d'aride foglie la raminga gente,

a prender sonno, tutta notte in volta

andava l'ombra del leon ruggente. 55

Ma sempre tu, senza guardarti attorno,

guidavi, o Toro, i tuoi Taurini erranti,

allor che i piè, sempre piú lenti, un giorno

fermasti. T'era una palude avanti:

una palude gialla che tra l'ulva 60

lasciava sette cime già scoperte

di colli. La rapace aquila fulva

gridava all'acqua che stagnava inerte.

Ma nubi nere e sfavillío di lava

uscian di notte dalle vette nude 65

dei monti, intorno, e sempre sussultava

la terra e balenava la palude.

Era lontana l'augurale aurora,
che s'aspettava. E tu, col tuo profondo
muglio, colei ch'era nascosta ancora 70
dall'acqua ed alga, la chiamavi al mondo.

Dopo gran tempo era per balzar fuori
Roma, nei dí che da te spunta il sole,
Toro che spargi sulla terra i fiori
e in ciel t'impenni tra le stelle sole. 75

Roma era allora cinta dalla dia

vigile Terra. Tardo, a poco a poco,
continuasti, o Toro, la tua via,
volgendo al tuono il capo, spesso, e al fuoco.

Tutta cosí la terra senza nome 80
varcasti lungo il risonante mare
passando fiumi e valli oscure; e come
fosti alla fine del fatale andare,

la Primavera Sacra che dai solchi
natii fu data ai venti e alle venture, 85

il tuo ramingo popolo, i bifolchi,

ITALO, tuoi, levando l'aste pure,

dissero: *Italia!* Vollero che il breve

lido del mare fosse *Italia*, fosse

di te. L'Etna alitava, tra la neve, 90

nuvole, ver' la verde Italia, rosse.

Poi dove il Sole ha i pascoli, tu insieme

ai tuoi Taurisci a nuoto un dí passavi.

Ma sopravvenne dalle prode estreme

l'Eroe piú dio che gl'Immortali ignavi.

95

«Indietro» disse, e tese l'arco. Indietro

volgesti allor, parando le tue torme,

girando spesso attorno gli occhi tetro

ponendo i piedi sulle tue grandi orme.

Passando, quella ch'era un dí palude,

100

vedesti arare e seminar già doma.

Era un pastore dalle membra nude

\pard\sl312\slmult0671

\pard\sl312\slmult0

che seminava l'avvenir di Roma.

Aveva atteso te, la primavera

tua, la tua stella. Anche di lí cacciato,
105

spingevi innanzi la tribú tua fiera,

volgendo il capo, ed obbedendo al fato.

T'era alle spalle, simigliante a notte

oscura, te seguendo sempre al varco,

una grande ombra in mezzo a nubi rotte,
110

l'ombra di lui, con nudo e teso l'arco.

Ma tu posasti, dove due fiumane

angolo fanno, certo del destino.

Si sparse intorno per capanne e tane

il tuo tenace popolo Taurino. 115

Appiè dell'Alpi t'accostasti come

sopra una soglia. Il tuo viaggio vano

pensavi e il lido cui tu desti il nome,

e l'avvenire, grande, alto, lontano.

\

p
a
r
d
\

s
1
3
1
2
\

s
1
m
u
1
t
0

I

I
I

\pard\sl312\slmult0 Itale vergini, Alpi dal bel
velo 120

\pard\sl312\slmult0674
\pard\sl312\slmult0

bianco, tendenti all'alto, che la veste

lasciate lungi dagli sguardi impuri,

la veste, sí, di prati e di foreste

cader lasciate, ma soltanto in cielo:

di quali voci allora e qual concerto 125

empian le Madri i neri boschi cupi!

quali lontani portentosi auguri

gemean negli antri, o dritte sulle rupi

gridavan alto tra la neve e il vento!

– Un re verrà (fermo è nel fato e fisso)

130

dalla sventura. Caccerà camosci

per l'Alpi sue. Sempre nel cuore il fischio

avrà dei venti, sempre avrà gli scrosci

delle valanghe e l'anelante abisso.

Il re vedrà, tra tra nubi grigie e meste,

135

un segno bianco e snuderà la spada.

Il re porrà tutto sé stesso al rischio

per liberare tutta la contrada,

\pard\sl312\smult0676

\pard\sl312\smult0

alzando al cielo il suo segno celeste.

Il re trarrà dalle grandi Alpi al piano 140

di nuovo il Toro; dal suo doppio fiume,

lungo la terra della stella, al mare;

a riveder la prima Italia al lume

del pino acceso dal suo gran vulcano.

Questi, quel Donno, il Regolo fatale. 145

Gl'Itali udrà gridare di dolore.

Gl'Itali lo vedranno cavalcare

con l'asta lunga. O Roma, egli, vittore,
dell'elmo ferreo t'armerà, che ha l'ale. —

Cosí le madri predicean nel santo 150
orror dei boschi, ed ora al sacro fonte
sotterra dell'Eridano. E, pur bassa
fosse la voce, trascorrea dal monte
Vesulo sino al mare Adriaco il canto.

Via via le ripe faceano eco; e in doppi
155

lunghi filari le sorelle fise

\pard\sl312\smult0678
\pard\sl312\smult0

a rimirar l'acqua ch'eterna passa,
tutte, in udir, crollavano improvise
le loro chiome tremule di pioppi.

Abbrividiano come per un blando¹⁶⁰
soffio di venti. Un dolce suono usciva
dalle lor foglie ov'era un usignolo.
Cosí lunghezzo la lunata riva
pareano andare in compagnia, cantando.

Faceano un solo inno d'amore i puri ¹⁶⁵

virginei canti. E tu, come una nave
bianca dall'acqua fluttuando a volo,
cantavi ancor piú forte e piú soave
le morti, o cigno, degli eroi futuri.

Gli eroi nel bosco del perenne alloro¹⁷⁰
erano insieme assisi al sacro fonte
dell'Eridano, e tutti, redimita
già delle vitte candide la fronte,
diceano l'inno della gloria in coro.

Anime pure, anime senza sangue 175

erano ancora, ancor sul limitare;

che alfin trovato il lume della vita,

alla lor Patria dar la vita, dare

tutto voleano alla lor Patria il sangue.

\

p
a
r
d
\
s
l
3
1
2
\
s
l
m
u
l
t

\pard\sl312\smult0681

\pard\sl312\smult0

0

I

V

\pard\sl312\slmult0 Taurina gente, sacra sin
dagli anni 180

primi all'Italia, o fuochi accesi in vetta

delle bianche Alpi, o saldi cuori e forti,

o guardie eterne poste a vigilare

l'estrema, immensa, ardua trincèa di Roma!

L'avea, la forza del maggior nemico, 185

varcata già la cerchia di granito,

\pard\sl312\slmult0682
\pard\sl312\slmult0

le avea forzate l'ultime muraglie

sacre d'Italia e della sacra Roma.

Veniva già col vento e la tempesta,

invisibile in mezzo alla tempesta. 190

Sul capo suo cadeva franto il cielo

che nascondeva nel polverío le turbe.

Per cime e valli andava, e il suo cammino

dalle macerie era, del cielo, ingombro.

Ma egli andava, come in un gran sogno,
195

sempre, non mai volgendo gli occhi, avanti.

Intorno a lui sonava il faticoso

nitrito de' cavalli, a cui le sabbie,

auree nel caldo anelito del sole,

rideano al cuore; avvezze a pascolare

200

sotto le palme, le turrite mandre

barcollanti incedean degli elefanti.

Alle sue spalle, un fragor grande, crolli,

fuga, tumulto, e scrosci di foreste

schiantate e grosso crepitar di fiamme.

205

Era un serpente enorme che con torve

spire seguiva, e i culti campi larga-

\pard\sl312\slmult0684

\pard\sl312\slmult0

mente prostrava e sradicava i boschi
e con la coda distruggea le intere
città; che tutto con la bocca ardente²¹⁰
dava alle fiamme, insieme, ed alla morte.

Era la violenta idra straniera,
la sventura d'Italia, che d'allora
avrebbe osato rompere i confini
sacri in eterno, e sulla devastata ²¹⁵
terra l'immane corpo arrotondare
e covar sopra ceneri di messi
e sopra roghi di città distrutte.

Allora in prima il mal serpente infranse,
per farsi via, le rupi ond'è costruito, 220
insino al cielo, il Termine d'Italia;
Termine immenso che da mare a mare,
col fondamento nel lor fondo, incurva
sé stesso e sembra a Dio caduto un arco.

Allora in prima con le spade in mano
225

guizzanti, voi sbalzaste su, Taurini,
e sulla soglia della patria terra
gettaste il sangue, sin d'allor col sangue
segnando il patto con il vostro fato.

\pard\sl312\slmult0 Ma voi vedeste chi, le
italiche Alpi, 230

\pard\sl312\slmult0 da questa Italia le ascendea
Romano;

ma voi vedeste poi le italiche armi

oltre i confini propagar la pace

del giusto Lazio. In mezzo a voi, Taurini,

come nel marmo in cui la vita scorra,
235

Cesare apparve. Nel paludamento

imperiale ei conducea l'Alauda

fulva le chiome: intorno a lui le scuri

nei fasci, e i pili della sua coorte.

\pard\sl312\slmult0687
\pard\sl312\slmult0

Oppur liete parole egli intrecciava 240

coi fidi amici, o nella molle cera

solchi imprimea col vomere, gittando

in quella il seme del suo gran pensiero.

Ora i fasti romani, ora le guerre

per terra e mare, e il mondo vinto, e, in mezzo
245

ai suoi trionfi e alla sua pace, Roma;

or meditava arguti versi e dolci

esili carmi, e si beava il cuore.

Qui mentre un dí cadea la neve a fiocchi,

dicono, entrò nella capanna trista 250

d'un re selvaggio. Largo il re, di latte

giovò gl'ignoti, e loro appose i frusti

d'uno stambecco. E la coorte in tanto

motti avventava contro il re dei monti,

gran cacciatore, e l'un mostrava all'altro

255

quel re seduto sulla panca al fuoco,

rugoso in fronte ed accigliato. Ed uno

disse: «E' mi pare il dio Cernunno, il dio

della ricchezza, con le corna in capo».

Cesare, grave, disse allora: «Io primo

260

\pard\sl312\smult0689

\pard\sl312\smult0

sia qui piuttosto che secondo in Roma!»

Regolo alpino, tu balzasti allora,

a un tratto, su, dalla massiccia panca.

Di nera luce ardevano al Romano

gli occhi mortali; dalle tue pupille, 265

splendeano ignude due cerulee spade.

Nel focolare arse più chiaro il fuoco,

vampeggiò, crepitò, fece faville.

E per le forre, con un'eco arcana

dell'infinito, a lungo mugliò una 270

raffica, come se parlasse il Tempo.

\pard\sl312\smult0690

\pard\sl312\smult0

Allora avanti Cesare quel Gallo,

irto di peli il labbro, stette, e parve

grande del pari, ed esclamò: «L'augurio

accetto. Viva io qui tranquillo e pago
275

di questo regno povero, cacciando

i cervi, errando pei selvaggi monti,

fin ch'io non possa essere il primo in Roma!»

Risero tutti, sí, ma la lontana

posterità ventò sulla coorte 280

quasi alitando i secoli futuri.

Cesare quindi una città di guerra

\pard\sl312\smult0691
\pard\sl312\smult0

fece ai Taurini, e la muní di vallo,
e di due torri ornò le porte, e, cauto
dell'avvenire, i veterani astati 285
pose in questo romano accampamento,
forti coi forti. E la quadrangolare
città nel suolo si piantò, sicura
per le sue pietre e piú per i suoi cuori.
A destra poi, per una grande porta, 290
badava ad ogni voce, ad ogni suono,
se udisse mai venire le coorti,
se un clangor, lungi, si levasse al vento,

frangesse il vento uno squillar di trombe,

la via strepesse al duro cuoio e ai chiodi
295

della legione, e Roma ritornasse:

e se, di tra gli stípiti rimasti

l'eterna fuga a contemplar degli anni,

s'avesse alfine a ritornare a Roma.

Fuggiva il tempo, e l'acqua dei due fiumi
300

fuggiva anch'ella, in grande oblio di tutto.

Dalle sue porte la città spiava

i quattro venti, rivolgendo a un tratto

l'attento orecchio ognor dall'Alpi a Roma.

\pard\sl312\slmult0 Ecco luccicar d'armi ampio
e di schiere. 305

\pard\sl312\slmult0 Ferro era tutto, che copria
cavalli

e cavalieri, e tutto il piano era aspro

come di fulva ruggine di ferro.

– Romani voi? Partiti sí da Roma,

ma non Romani. Dove i pili e i valli? 310

Che v'appiattate sotto il fosco ferro? –

Ed altre schiere ecco venir dall'Alpi

traboccando dall'alto arco dell'ampia

\pard\sl312\slmult0694
\pard\sl312\slmult0

porta d'Italia. Per il ciel sereno

in faccia ad essi era una bianca croce.

315

Stupore ebbe le genti, e il condottiere

– Prendi l'insegna della tua vittoria! –

udí. Vinsero in vero, e le lor brevi

spade la via trovarono del sangue

sotto le squamme. In mezzo al vostro cielo

320

restò, Taurini, quella bianca croce,

ora lucente nell'azzurro, ed ora

scialba, e da un triste nimbo incoronata;

\pard\sl312\smult0695

\pard\sl312\smult0

finché quel segno fu dalla vittoria

ripreso in mano, quando, o Italia, forte
325

martire, Italia, delle genti, orlavi,

recando in alto la tua verde palma,

la veste bianca di purpureo sangue.

\pard\sl312\slmult0 E Roma intanto dalle sette
cime

\pard\sl312\slmult0 era crollata, e dell'Esperia
guasta 330

da ferro e fuoco, nulla piú che l'ombra

era, del nome. E tempo corse, e il nome

anche svaní o come in un rogo immenso

\pard\sl312\slmult0696
\pard\sl312\slmult0

ultima brilla e muore una favilla.

Duca era allora dei Taurini un uomo 335

di quei barbati, che nemici a Roma

avea la biondeggiante Elba mandati.

Il duca era partito per le liete

nozze del re, per le fiorenti mense.

Appena giunto era nell'aula: un tuono
340

rimbombò, subito, ed un lampo insieme

illuminò per l'aula le criniere

fulve e le barbe e le dense aste e l'azze

razzanti, e il re. Li scosse e impietrò tutti,

ed il palagio con un lungo rombo 345

scrollò. – Del re breve la vita e il regno!

Duca Agilulf, diremo noi tra breve

te re. – Queste Parole e' le nascose

nel cuore, il duca, e ne ronzava il cuore

profondo. Ma non volsero molti anni:
350

furono vere. Né, concordi, a grida

sonore i duchi porsero a lui l'asta,

a lui dicendo di regnar su loro;

ma la regina fu che il regno e un colmo

calice, prima a fior di labbro attinto, 355

offerse a lui di rosso italo puro
vino, e gli disse: «Generose genti
come codesto vino vendemmiato,
Re Agilulf, su colli che il sole ama,
tu reggerai; ma l'arte dell'impero 360
è presso loro, e tu da lor l'apprendi».
Fecero quindi un tempio. Era, sull'alba
dei secoli, uno errante nel deserto.
«Fate le vie» gridava, «e le spargete
di palme: l'aspettato è per venire!» 365
Fecero a lui di marmo un tempio, e dono

posero in esso una corona d'oro

fulgida, cui cingesse l'aspettato,

il re d'Italia ch'era omai per via.

Ma l'oro puro intorno inanellato 370

era di ferro, che già ferreo chiodo

fu della croce. – Oh! come tutto è vero

Ma lo vedranno i secoli lontani.

Vero! Alla croce sarà reso il chiodo!

Vero! Al sovrano de' Taurini resa 375

sarà l'aurea corona. Egli su tutta

l'Italia re dominerà. L'Italia

renderà questi agli Itali e al destino.

Ma dopo lunghi secoli con molto

purpureo sangue, ma con fuoco e ferro! –

380

\pard\sl312\slmult0 Allor col ferro impresero i
Taurini

\pard\sl312\slmult0 a perigliar la cara vita, e
sempre

alla futura patria addimostrarsi,

in disventura ed in povertà, forti.

E si pareano immemori del fato 385

e pur del nome e dei costumi antichi

e del linguaggio che fu già di Roma.

\pard\sl312\slmult0701
\pard\sl312\slmult0

Né piú le genti capo avean: l'augusta

città fatta straniera: e valli e monti

dell'armi ostili eran per tutto ingombri..

390

E tramontata era la sacra insegna,

né v'era alcuno che levarla al cielo

potesse ancora: Donno era lontano;

esiliato Donno era dalle Alpi.

Presso i due fiumi, come corpo morto,

395

come travolto da una gran valanga,

Toro progenitore, eri prostrato:

\pard\sl312\smult0702

\pard\sl312\smult0

quando, Testa di ferro, tutto ferro,
alto levando, come alfieri la spada,
puntando ai fianchi del destrier gli sproni,
400

egli tornò. Tornava dall'esilio:

dalla vittoria. E il popolo Taurino

gridò: «Già viene! Ecco il signor con noi!

Vero il tuo nome dice Emanuele!»

Egli ristette e il suo cavallo immane 405

fermò, trasse le redini, e nascose

nella guaina la sua grande spada.

\pard\sl312\slmult0 Non fosti tu, tu stesso,
che, tre volte

\pard\sl312\slmult0 volti cent'anni, la levasti al
sole?

Grida di morte, grida di dolore, 410

in ogni tempo, d'ogni parte, al cuore

giungeano ardenti. Quel rapace drago

strisciava per la terra della sera,

tutto abbattendo, e il popolo le ingiuste

verghe provava e le superbe scuri 415

dei re tiranni. Sí, ma tu le udisti

quelle infinite grida di dolore,

\pard\sl312\slmult0704
\pard\sl312\slmult0

la grande spada tu, d'un dí, snudasti,

la croce bianca tu, d'un dí, levasti.

Oltra Ticino, sommovesti all'armi 420

tutte le genti e le guidasti a guerra

ch'è santa e pia, se libera e redime.

Poi col tuo nome mille eroi due navi

salgono, e vanno all'isola che porta

chiare di dei, di semidei, le tracce. 425

Rossa la veste dei remigatori

divini; capo era il divino Ulisse.

E tu combatti ancora e sempre. Alfine

re dell'Italia tutta imponi al capo

il ferro e l'oro della sua corona. 430

La croce alfine segno di vittoria,

splende dal cielo sulla terra verde

ch'ha neve al sommo e che nel fondo ha fuoco.

Ed a nessuno e in nulla mai secondo,

piccolo alpino re selvaggio, a Roma 435

stai grande, e resti eternamente a Roma.

\

p
a
r
d
\
s
l
3

\pard\sl312\smult0706

\pard\sl312\smult0

1
2
\
s
l
m
u
l
t
0

v

\pard\sl312\slmult0 Accampamento fatto a piè
del monte

già dal grifagno Cesare ai futuri

figli d'Italia, o tempio dei vessilli,

o ara donde il Console gli augúri 440

prendeva, augusti, col nemico a fronte!

\pard\sl312\slmult0707
\pard\sl312\slmult0

Per guerre, qui di secoli lontani,
erano poste le aquile dell'oro;
qui ripetea la búccina i suoi squilli
brevi che un coro ricevea canoro 445
di trombe e il busso dei timpani vani.

Qui sempre il suolo trito di stridenti
plaustri, qui di concordi ferree peste.
Erano le coorti e le legioni.

Qui si guardava la purpurea veste 450

da dar, sull'alba della pugna, ai venti.

Qui sempre avvenne di mirar le squadre

dei fluttuanti veliti e il tumulto

delle torme dai quadruplici tuoni;

qui sempre alcun triario, come sculto,

455

star tra' novelli: – Narra dunque, o padre! –

Perché accampato in questo accampamento

era un ultimo esercito romano.

La sua milizia era infinita e dura.

\pard\sl312\smult0709

\pard\sl312\smult0

Esso tra il monte s'attendeva e il piano,
460

fedele ad un antico giuramento.

Scórsero gli anni e i secoli. Ed armato

esso aspettava di ritornar, quando

fosse chiamato, sotto quelle mura.

Aspettò qui per secoli, il comando; 465

ma Roma ve l'avea dimenticato.

Bianchi frattanto, sotto il muschio e i pruni,

marmi e colonne e lapidi, grandi orme

\pard\sl312\smult0710
\pard\sl312\smult0

della gran madre, archi e sepolcri infranti,

vedean intorno, e dure austere forme,
470

stele di primipili e di tribuni.

Vedean già rotti ancor salire al monte

archi che l'acque conduceano al basso.

Parean lontane file di giganti,

d'ardui giganti, i quali passo passo 475

salían con l'urne, un dopo l'altro, al fonte.

E custodíano, nel domar la rude

\pard\sl312\smult0711
\pard\sl312\smult0

terra, l'antica arte e l'antico onore

dei forti aratri e delle industri falci.

Ondeggia il campo di frumento in fiore,
480

di verdi steli ondeggia la palude!

Verdi, i bei campi, verdi, le canore

acque, ma piú sorridono i giocondi

clivi con l'ampio serpeggiar dei tralci,

donde i purpurei calici ed i biondi, 485

che dànno gioia o danno forza al cuore.

L'un vino, austero per gli austeri, ed abbia

lode dai forti. L'altro poi s'effonde

aureo nell'ampio calice iridato

col tremolante mormorio dell'onde 490

cui, vasta, succhia, nel tornar, la sabbia.

Ma l'uno e l'altro, è bello, tra i nepoti

e i dolci amici, nella patria terra,

bere in convito parco, ove l'armato

deposte l'armi narri della guerra 495

e sciolga, salvo e di sé pago, i voti.

\

p
a
r
d
\

s
l
3
l
2
\

s
l
m
u
l
t
0

v

I

\pard\sl312\slmult0 Salve, o città forte di vallo e
fosso!

salve, o bivacco italico di scelte

\pard\sl312\slmult0714
\pard\sl312\slmult0

anime! o campo che non fu mai mosso!

o insegne mai dal loro suolo svelte! 500

Te la dea Roma disegnò quadrata,

qual essa fu, premendo il solco a fondo,

col grande aratro dalla prua ferrata,

con cui fendé fecondatrice il mondo.

Come legione ferrea che si schiera, 505

con pari file, dritte e quadre, invade

il vasto campo; così tu, guerriera,

con le tue case e con le tue contrade.

In te milizia è tutto; anche l'austere

voci e parole e l'anime dei tuoi; 510

che, se squilli la tromba del dovere,

corrono a morte, umili ed alti eroi.

Né, pur sempre crescendo in ogni parte,

oblío ti prese del mensor di Roma,

o fida al primo cardine, ed all'arte, 515

ubbidiente, dell'antica groma.

\pard\sl312\smult0716

\pard\sl312\smult0

\

p
a
r
d
\

s
l
3
l
2
\

s
l
m
u
l
t
0

\pard\sl312\slmult0 Ma le diritte nuove strade
intorno

son or tenute da coorti nuove,

e un fragor d'armi nuovo, e notte e giorno,

\pard\sl312\slmult0717

\pard\sl312\slmult0

l'immenso accampamento empie e sommuove.
520

Sono telai dalle infinite spole,
dagli infiniti pettini sonanti;
sono gran magli che sulla gran mole
del rosso ferro piombano incessanti.

Esce il vapor con fischi di tempesta. 525

Ogni metallo intenerisce e strugge.

Morsa da mille denti ogni foresta

si fende e scinde, e intanto freme e rugge.

\pard\sl312\slmult0718
\pard\sl312\slmult0

Fiumi lontani che, da un alto balzo,

a valle giù precipitano bianchi 530

di schiuma, un uom divino, nel rimbalzo

loro, li prese e li serrò nei fianchi.

Cosí cavalli come prima, a schiere

ubbidienti, li guidò dall'erte

al piano, dando al vento le criniere, 535

spruzzando l'acqua dalle froge aperte.

Mentre là stanno tra ghiacciai, tra foci

erme, lontani dal rumor del volgo;

li chiama un cenno, un lieve urto, e veloci

scendono piú del solco della folgore...

540

ove con morsi e redini li frena

l'artiere, o caccia con la sferza al segno;

l'artier che intento a un canto di sirena

doma, con loro, il ferro, il marmo, il legno.

Non solo. I chicchi ai bimbi e' foggia, e, come
545

pegni d'amor, già prima li accarezza;

ciò che ti fa non nota sol per nome,

ma dolce ancora d'intima dolcezza,

\

p
a
r
d
\
s
l
3
1
2
\
s
l
m
u
l
t
0

\pard\sl312\smult0721
\pard\sl312\smult0

\pard\sl312\slmult0 ad ogni madre, o città
buona, o pia

madre su tutte, che con dolce affetto
550

la prole tua, per tanta ch'ella sia,

tutta la stringi e te la scaldi al petto.

A lei prepari i bei giardini in fiore,

le scuole ornate, l'agile palestra:

cosí ti muti, non mutando amore, 555

da dolce madre, in dolce e pia maestra.

O Iulia Augusta armipotente! In pace

non sembri un campo cinto d'armi attorno;

un nido sembri, un gran nido loquace

di mille cuori salutanti il giorno; 560

schiere bensí, ma parvole, vestite

di bianco e rosa, altre e le stesse ogni anno:

ne paga tu di tante proprie vite,

altre ne cerchi che pur tue saranno.

O Grande Madre, hai del tuo grande cuore

565

\pard\sl312\smult0723

\pard\sl312\smult0

dato ai fanciulli, dato alle fanciulle,

o sotto volte splendide e sonore,

o sotto travi di capanne brulle.

A tutti, a tutte! Sia dolore o gioia

la vita loro, spremi a lor quel pianto 570

che fa non che l'un cresca e l'altra muoia:

fa pia la gioia ed il dolor fa santo.

Simili quindi, ormai stretti ad un patto,

ad una mensa siedono imbandita

del pane stesso. O festa del riscatto 575

sul limitar del tempio e della vita!

O sacrificio onde ogni dí t'elevi,

Amor, Pietà, Pace albeggiante, a volo!

O fiori umani, tremoli di lievi

petali, o fiori che ne fate un solo! 580

Viene scorrendo sulle penne, appena

battute, viene, lievemente anelo,

lo stormo e un inno per la via serena

canta, che pare un astro nuovo in cielo...

\

p
a
r
d
\
s
l
3
1
2
\
s
l
m
u
l
t
0

v

I
I

\pard\sl312\slmult0 E voi cantate – ch  la madre
Italia 585

non altre voci ode al cuor suo pi  care –

cantate dunque: Italia! Italia! Italia!

Gracili voci: ma da queste pare

balzar l'eco di quelle dei grandi avi:

marcie, comandi, cariche, fanfare. 590

Dite, o fanciulli e vergini soavi,

l'Italia ch'ora   su lontane sponde:

la Patria: itale tende, itale navi.

\pard\sl312\slmult0727
\pard\sl312\slmult0

Forse il gabbier ch'esplora ciò che asconde

la notte e il flutto, in mezzo al ciel sospeso,
595

sopra l'oscuro murmure dell'onde;

forse il vegliante bersaglier, che, teso

l'occhio nel buio, tra' palmizi esplora

un guizzo spento prima ancor che acceso;

alzano il capo a quel trillar d'aurora, 600

levano gli occhi all'improvvisa romba,

\pard\sl312\smult0728
\pard\sl312\smult0

all'improvvisa nuvola canora.

– Era sepolta; e il nome sulla tomba

era la lode simile ad oltraggio:

ma balzò su, come ad un suon di tromba.

605

Balzò, sbocciò, come un fiorir di maggio.

Ecco, sublime con la spada in mano,

al mondo chiede il suo grande retaggio.

Ogni straniero ella cacciò lontano,

\pard\sl312\smult0729
\pard\sl312\smult0

ogni barbarie, gli altrui mali e i suoi, 610

e il suo destino strinse a sé, romano.

Per onde e sabbie i giovinetti eroi

in sentinella, dànno il «Chi va là?».

– Quella ch'è dietro voi, ch'è innanzi voi,

ch' è sopra voi: l'Italia, eroi, che va! –

615

\

pard

\s13

12\s

lmul

\pard\s1312\slmult0730

\pard\s1312\slmult0

t0
Trad.
GIOVA
NNI
PASCOL
I

\pard\sl312\slmult0

v. 32. Varrone, *Rerum Rusticarum* II 5: “ gli antichi Greci, come scrive Timeo, chiamavano i tori ἰταλούς... ”.

[v. 74. Il 20 aprile, giorno che precede le feste Parilia, il sole lascia la costellazione dell'Ariete ed entra in quella del Toro. Vedi Ovidio, *Fasti* 713 sgg.]

v. 94 sgg. Varrone, luogo cit.: “ Altri scrissero che Ercole dalla Sicilia inseguí sin là uno splendido toro che aveva nome Italo... ”.

v. 108 sgg. Cfr. Omero, *Odissea* XI 601 sgg.

v. 170 sgg. Virgilio, *Eneide* VI 659.

v. 212 sgg. Tito Livio, *Storie* XXI 22.

v. 305 sgg. Nazario, *Panegirico a Costantino* 22 sgg.

\pard\sl312\slmult0731
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0732
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0**RURALIA**

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0733
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slm
ult0MYRMEDON

\pard\sl312\slmult0

\
pard
\sl3
12\s
lmul
t0
MARI
AE
IOAN
NES d.
d. d.

F
ormici
s
formic
a fave
tu
candid
a
nigris.

\pard\sl312\slmult0734
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\
slmult0

PARS PRIOR

\pard\sl312\slmult0 Vir tibi me sapiens tradit,
formica, magistrae;

«vade» ait «et duce formica, piger, utere parva:

nam sapit, atque aestate parat, quod frigore rodat».

Non mi aurum posco, si quod perhiberis in Indis

\pard\sl312\slmult0 5 egerere: invideant multo
cum vulnere Dardae:

\pard\sl312\slmult0 sit nobis tantilla seges, sit
honesta senectus,

neu ros omne penus, neu cantibus una sit aestas.

\pard\sl312\slmult0735
\pard\sl312\slmult0

Hoc precor in primis doceas, formica, poetam.

Quamquam plura potes, potes et maiora, quod
auctor

\pard\sl312\slmult0 10 haud malus in
sanctum vos iam venisse senatum

\pard\sl312\slmult0 argutique fori memores
prorepere narrat.

Quicquid id est, vestro satis est hoc tempore vati

mirari longo vectantes agmine fructum,

dum resonat pigrae circum nemus omne cicadae.

\pard\sl312\slmult0 15 Sub terris plerumque
domus et pervia tecta

\pard\sl312\slmult0 atriaque et flexis fauces
erroribus actae.

\pard\sl312\slmult0736
\pard\sl312\slmult0

Aut potius tacitas urbes et opaca putarim

oppida pullato penitus fervere popello:

sunt vici plateaeque, est plebi trita Subura

\pard\s1312\slmult0 20 et quaedam Via Sacra
suos videt ire triumphos.

\pard\s1312\slmult0 At nox perpetua, at caecis
concursus in umbris:

qualis ubi in terrae venas obscura vetustas

condidit et tacitis ussit per saecula flammis

proceras filices atque aerias terebinthos,

\pard\s1312\slmult0 25 temptat saeva rogi
nigrantem turba favillam;

\pard\s1312\slmult0 talis in infernis agit
formica cavernis:

\pard\s1312\slmult0737
\pard\s1312\slmult0

sic etiam tellus aetnaeo sulphure feta

exercet latebrosa viros puerosque fatigat:

perrepunt salebras et tento poplite rupes

\pard\sl312\slmult0 30 dum iuveni gravius
teneros onus ulcerat armos,

\pard\sl312\slmult0 dum graviora trahunt puero
suspiria matrisque

immemores oblitam adpellant nomine matrem.

Nec tamen in tetra caeci caligine sordent

Myrmidones; pollentque oculis et forte sequuntur

\pard\sl312\slmult0 35 rara per obscurum
tenuis vestigia lucis.

\pard\sl312\slmult0 Nato septemgemini cum
vitro frangitur arcus

\pard\sl312\slmult0738
\pard\sl312\slmult0

nescit homo varios oculis transcendere limbos,

hinc illinc, acrem qua ducit zona ruborem,

qua perit extremus viola color: umbra sed illis

\pard\sl312\slmult0 40 continuat violae
ferrugineos hyacinthos.

\pard\sl312\slmult0 Adde quod articulis
inflectunt mollia binis

cornua: tot levi videas in arundine nodos,

quam puer arenti paulatim cortice nudet,

mox equitaturus, lam duplex virgula villo

\pard\sl312\slmult0 45 horret, ut aestivis
munitur messis aristis.

\pard\sl312\slmult0 At setae sensus attingunt
stirpibus ipsos:

\pard\sl312\slmult0739
\pard\sl312\slmult0

haec stringit nares, haec quasdam vellicat aures.

Sic iter aurito baculo praetemptat in umbris

et prudens hastas vibrat formica sagaces,

\pard\s1312\slmult0 50 scilicet, adloquitur
cives et praevidet hostes.

\pard\s1312\slmult0 Has artis formica manus est
nacta ministras

et quibus appulsus minimos secura caveret:

his commissa volat munito tessera vallo,

quam quae non norit, nequiquam sera revertens,

\pard\s1312\slmult0 55 sive seges tenuit seu
nox errore fefellit,

\pard\s1312\slmult0 orabit vigiles: dubiam
custodia signi

\pard\s1312\slmult0740
\pard\s1312\slmult0

excludet gelidisque sinet tabere pruinis.

Sed non formicis ideo domus omnibus una:

sunt quibus interdum quercus placuere cavatae

\pard\s1312\slmult0 60 et putris caries ligni
stirpesque sepultae.

\pard\s1312\slmult0 Vidi equidem pictos fragili
sub cortice libros,

exiguis sculptum caelis opus. Adspice rerum

somnia: sunt florum rictus linguaeque trisulcae,

est pueri species molli pubentis acantho.

\pard\s1312\slmult0 65 Nimirum malis opifex
instructus et unco

\pard\s1312\slmult0 forcipe comprehendit quidvis
et mordicus aufert;

\pard\s1312\slmult0741
\pard\s1312\slmult0

ancipiti introrsus malae sinuantur acutae

cuspidē et obliquis serratae dentibus horrent;

ut nec scalpellis egeat, nec subula desit,

\pard\sl312\slmult0 70 nec quae multa faber
resona suspendit in umbra:

\pard\sl312\slmult0 non limae livor, non ravo
serrula cantu,

non terebra exsugens tereti vertigine lignum.

At sua portat inops ipsam formica tabernam

ferramenta domo exsiliens brevis: adligat, inquam,

\pard\sl312\slmult0 75 sarcinulas bene mane,
silenti conligit umbra.

\pard\sl312\slmult0 Non aliter fabri parvas
redeuntis ad aedes

\pard\sl312\slmult0742
\pard\sl312\slmult0

arma sonant umeris, cum clara sordidus aula

descendens tunicaeque sinus et ponderat aera:

quo casulam propius fertur tacitumque caminum

\pard\sl312\slmult0 80 et pueros, operam
sentit licuisse minoris.

\pard\sl312\slmult0 lam lapides alias et saxa
virentia musco

delectant et tuta quies et frigus opacum.

Nonne vides, aestas ubi fervet, ut atra sub omni

turma latet saxo? quod si quis forte removet,

\pard\sl312\slmult0 85 undique bestiolas vidit
trepidare bicornes

\pard\sl312\slmult0 aut dulces morsu catulos
aut ova gerentes.

\pard\sl312\slmult0743
\pard\sl312\slmult0

Sunt quibus (ast alio liceat sub sole videre)

aedes texuntur solidoque alvearia tecto

magnaque ab arboribus pendent cunabula magnis

\pard\sl312\smult0 90 nec pluviae tenui,
tenui nec pervia soli:

\pard\sl312\smult0 sistit et umbroso iacet hoc
sub fornice pastor.

Est etiam tribus immanis quae plurima terram

aggerit in tuguri formam: magalia credit

advena: iam longas putat exaudire querellas

\pard\sl312\smult0 95 canticaque Aethiopum
surdumque sonantia circum

\pard\sl312\smult0 tympana: vae misero,
propius si veneris, hospes!

\pard\sl312\smult0744
\pard\sl312\smult0

Verum ille haec noscat, resonat cui silva loquentes

omnis aves, qui viva videt nunc plaudere pennis

lilia, nunc tremulos circumvolitare smaragdos:

\pard\sl312\slmult0 100 nos, ubi multa cadit
piceis acus et via fallit

\pard\sl312\slmult0 fluxa pedem silvas inter
reptantis odoras,

exiguos fulvae cumulos miremur arenae

et superinpositas munitis urbibus arces.

Saepe virent, et ali quaedam viridaria dicas,

\pard\sl312\slmult0 105 fors et in Esquiliis
hortos ridere salubres:

\pard\sl312\slmult0 saepe subest tumulo
tumulus, quo semita subter

\pard\sl312\slmult0745
\pard\sl312\slmult0

ducit et unde vomit trepidas decumana cohortes.

Nec cultor nemorum conspectos horruit usquam

colliculos pedibusque domos discussit iniquis.

\pard\sl312\slmult0 110 Inde etenim meritis
praesentit bella parari

\pard\sl312\slmult0 vermiculis: abies gemmis
secura tumescit

et domitum violaeque solum mirantur et herbae.

Saepe sed inprudens pedibus penetralia trivit

infensusve pedo temptavit tecta viator.

\pard\sl312\slmult0 115 Tunc liquidus fragravat
odor: stupet undique lucus

\pard\sl312\slmult0 ambrosiam et variae subitos
asperginis arcus.

\pard\sl312\slmult0746
\pard\sl312\slmult0

At domus inferior miscetur et ampla tumultu

porticus, unde sonat longe fragor aridus, ut si

aestivus foliis crepitantibus ingruat imber.

\pard\sl312\slmult0 120 Quod superest, nulli
maiores esse fatendum est

\pard\sl312\slmult0 vires, ut tantum valeant
aequare laborem.

Si via per bibulae cumulum munitur arenae

tum primis operi formicae cruribus instant,

et fodiunt: gerulus suus unicuique ministrat,

\pard\sl312\slmult0 125 qui stratum verrat, qui
micas egerat omnes.

\pard\sl312\slmult0 Sin tellus illis pinguis
cunctatur, at ipsis

\pard\sl312\slmult0747
\pard\sl312\slmult0

tum malis terebrant et prensant forcipe moles.

Quod si quae pedibus primis molitur et imis

frustra, nunc forti labefactans pectore saxum

\pard\sl312\slmult0 130 nunc obnixa umeris
temptans aversa, sed aequae

\pard\sl312\slmult0 incassum furit, iniusto nam
pondere mica

frontem ridet iners et ridet terga furentis;

altera succedit, conspirat tertia: trudunt.

Tantula praeduras silices hac atterit arte,

\pard\sl312\slmult0 135 hac stravit formica
vias et condidit urbes.

\pard\sl312\slmult0 Nec minus ingeniis, agro
gens orta, valetis.

\pard\sl312\slmult0748
\pard\sl312\slmult0

Densa fuit (lignum nunc tantum aut buris aratri

aut scamnum) pueris et circum cognita ficus

passeribus, multa quae fessos saepe iuaret

\pard\sl312\slmult0 140 fronde viatores et cui
penderet ab alto

\pard\sl312\slmult0 dulcis in exiguos insutus
flosculus utres.

Atque adeo summa multas aestate vocabat

formicas, ultro sic ad convivia deinceps

repentes, ut quaeque suas adduceret umbras.

\pard\sl312\slmult0 145 Vidit herus cladem:
famulos vocat: ingerit undas;

\pard\sl312\slmult0 in truncum et frondes
ingens effunditur imber,

\pard\sl312\slmult0749
\pard\sl312\slmult0

fit pavor, eluvies, labes, fuga; nec super ulla est.

Postera mane novo sicco iam cortice truncum

scandebat notamque viam formica terebat.

\pard\sl312\slmult0 150 Tunc sensere nitrum
quid mixtum sulphure posset

\pard\sl312\slmult0 Myrmidones, quanto carbo
vivesceret igni,

quem flagrans faceret scobis atra sonumque
tumultumque.

At plures callem formicae mane terentes

escendunt celeres ambusto cortice truncum.

\pard\sl312\slmult0 155 Quid faciat frustra
nimbos expertus et ignes

\pard\sl312\slmult0750
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 in parva dominus formica?
filius illi

grandis erat, turdos proprio qui fallere visco

sueverat et proprio merulis inludere cantu.

Hic «pater, hoc nostrum est» inquit «quodcumque
negoti est».

\pard\sl312\slmult0 160 It redit atque imum
lento linit unguine lignum

\pard\sl312\slmult0 formicisque omnes aditus
ad pabula saepit.

His factis abeunt: redeunt in tempore: visunt

undique formicis atris horrescere ficum.

Mirari pater et natus: quid plura? revisunt

\pard\sl312\slmult0751
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 165 haerentesque vident
tenues in glutine micas

\pard\sl312\slmult0 seminaque, ut minimis
perfecte strata lapillis

semita inoffensum pedibus tramitteret agmen.

Quid dicam, ut fruges minuant in limine morsu

maiores? soleant adrosum ut condere semen,

\pard\sl312\slmult0 170 ne rursus viridem
tepefactum fundat aristam?

\pard\sl312\slmult0 Nec non et certo iuvat
intermittere quaestum

saepe die: gratum est conlatas undique merces

visere, triticeos fetus miliumque rotundum,

perque forum reptare leves, ambire tabernas,

\pard\sl312\slmult0752
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 175 rumores audire novos,
occurrere notis,

\pard\sl312\slmult0 militiamque viasque, actos
meminisse labores.

Tum longae metuunt hiemi, tum gaudia laetis

praecipiant animis locupletis sera senectae.

Adde quod, ut perhibent, sociis funebria solvunt

\pard\sl312\slmult0 180 iusta nec exsequias
dubitant celebrare frequentes.

\pard\sl312\slmult0 Sentit enim solido vulsam
de corpore partem

atque datum leto dolet urbs infirma Quiritem.

Saepius hinc longo spatiari funere pompam

et scatere atriolum videas lictoribus atris.

\pard\sl312\slmult0753
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\
slmult0

PARS ALTERA

\pard\sl312\slmult0 185 Nunc age formicis
quae sit natura canamus.

\pard\sl312\slmult0 Non eadem vis est, habitus
non omnibus idem;

namque aliae, tenues quae librant corpus in alas...

has sua quamque vigil partim nutricula iussit

ad nixus aptas, partim florere maritos;

\pard\sl312\slmult0 190 legerat et dapibus
prudens nutritivit opimis

\pard\sl312\slmult0754
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 et dedit ante alios incauta
bonumque malumque:

haec volat, at primo pennae fluxere volatu,

hic amat, at magno mortem mutabit amore...

ergo in spem generis volitat pennata iuventus.

\pard\sl312\slmult0 195 Semimares reliqui:
non auro perlita vestis,

\pard\sl312\slmult0 non alae vario distinctae
sole trahuntur

devotis operi: pullaque exomide corpus

substringunt alteque vides discurrere cinctos.

Haec sola adsidium plebes sortita laborem

\pard\sl312\slmult0 200 exercetur agris aut
fossis oppida munit

\pard\sl312\slmult0755
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 et terebris gyros agit
ambigui Labyrinthi.

Haec et ab unguiculis alienos sedula fetus

educit: fecunda legit iam corpora matrum,

iamque viros pecori validos submittit habendo.

\pard\sl312\slmult0 205 Ne tamen a certis
omnes maioribus ortos

\pard\sl312\slmult0 credideris, neve esse putes
pro civibus omnes;

quin capiti servam multi sensere coronam.

Myrmidonas perhibent nonnumquam vellere signa,

seu res exposcunt seu praedae fervor agendae

\pard\sl312\slmult0 210 inpulit: erumpit nigris
directa manipulis

\pard\sl312\slmult0756
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 iam legio, longumque
nigram terit agmen arenam.

Explorant Numidae, galea spectabilis alba

centurio effusos cogit, propellit inertes.

Non tumuli tardant, rapido non flumine rivi.

\pard\sl312\slmult0 215 Protinus inicitur
connexo pensilis ipso

\pard\sl312\slmult0 milite ponticulus: viva rate
iungitur amnis.

At tumulum terebrisque cavant et cruribus aequant.

Iam taciti subeunt hostilis moenibus urbis,

fit via vi: vigiles portis caeduntur in ipsis:

\pard\sl312\slmult0 220 iam vallum scindunt,
capta versantur in urbe.

\pard\sl312\slmult0757
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 Tunc exsudatae populantur
messis acervos, .

horrea diripiunt, tectorum limina frangunt

et trepidas iugulant nutrices ovaque secum

heu tenerosque ferunt incerto corpore natos.

\pard\sl312\slmult0 225 Hi vero alterius sub
nutu vivere sueti

\pard\sl312\slmult0 convectant posthac domino
sua pabula lixae,

his pueri famulis et sunt iam cura penates.

Interea obtusis aut deses dentibus horret

victor et antiquos mores contemnit et artes;

\pard\sl312\slmult0 230 aut sibi tela ferox et
martia vindicat arma

\pard\sl312\slmult0758
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 dedignatus eques tractare
fabrilia magnus,

hostilemque manum propriis a moenibus arcet,

ut tuti sibi calones praedentur in agro

et mediastini famularia munera curent;

\pard\sl312\slmult0 235 aut de iure suo facilis
decedit et illis

\pard\sl312\slmult0 addit se comitemque viae
sociumque laboris,

comis ut excepit captivos verna dolentes:

una rura colunt, una cunabula servant.

Principio excipiunt enixae matris et ore

\pard\sl312\slmult0 240 ova legunt, dulci quae
mox stillantia melle

\pard\sl312\slmult0759
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 in tepidis navae disponunt
ordine cellis.

Nec tamen haec inibi nutrix sinit usque iacere:

frigore demisit, ferventi provehit aestu,

donec vermiculus maturo excluditur ovo.

\pard\sl312\slmult0 245 Quem sua melle diu
pascit, quem sedula lingua

\pard\sl312\slmult0 lambit et absterget minimas
nutricula sordes:

cum iam fasciolis erucae corpora vinctae

molliā, nent tacitae tenui velamina filo

folliculoque latent: sed non est inscia nutrix;

\pard\sl312\slmult0 250 dulcique utriculum
fetum demulcet alumno

\pard\sl312\slmult0760
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 et nunc exponit soli, nunc
obicit umbris,

nec tamen ingesta cessat mollire saliva.

Textile sole tepet penetralesque inbibit ovum

humores, tandem cum nutrix dente pulamen

\pard\sl312\slmult0 255 scindit, et inplicitis
etiamnunc artubus exit

\pard\sl312\slmult0 formicae catulus, qui
tendens cornua discit

iam cives cupidusque forum plateasque pererrat.

Tunc et in horreolis magnos miratur acervos

et stupet in saeptis virides errare capellas,

\pard\sl312\slmult0 260 scilicet atque albi
repentes velleris agnas.

\pard\sl312\slmult0761
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 Curculio namque exiguus
tenuisque cicada est,

qui foliis herbisque haerent et dulcia sugunt

mella suoque ipsi pascentes rore teguntur.

Cornubus hos lentis siquando pastor adulat,

\pard\sl312\slmult0 265 lac facili purum
pruritu reddere suadet:

\pard\sl312\slmult0 has abigit formica greges,
haec ubera pressat,

sive tenet clausum stabulis pecus omne sub urbe,

seu foveis armenta cavis et pascua vallo

saepsit et incautas pasci permisit, ut ante:

\pard\sl312\slmult0 270 at ducit cupidos ad
ovile cuniculus aequae

\pard\sl312\slmult0762
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 pastores: ipsi captivo melle
fruuntur

et lac inmulgent pullis infantibus alnum.

Ac ne forte fide maior formica sit hirtas

mollibus in stabulis pascens ad mulctra capellas,

\pard\sl312\slmult0 275 sunt quibus et sulcis
licet herbam quaerere farris,

\pard\sl312\slmult0 semine quae in messim
iacto sata comminus urgent.

His urbesque suae populis et strata viarum

tectaue et inposito placuerunt aggere ripae.

Pingua tum signant ipsis sub moenibus arua

\pard\sl312\slmult0 280 planitiemque movent
uncis et dentibus aequant.

\pard\sl312\slmult0763
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 Deinde ubi pendent
nebulae monuere colonos

aut circum volitans animos percussit hirundo,

grana suburbanis audent committere sulcis.

lamque solo tenuis domito diffunditur herba,

\pard\sl312\slmult0 285 cui patiens operum
tunc instat rusticus uni,

\pard\sl312\slmult0 runcat agrum vulsis alienis
providus herbis,

dum structam spici frugem videt ordine fundi.

Tum metit et messim tritam convectat in urbem

nec, nisi discussa gluma procul atque remota

\pard\sl312\slmult0 290 moenibus, emundata
seges granaria vincit.

\pard\sl312\slmult0764
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 Quam nova miratur suboles
et digna laborum

praemia praediscit studioque effertur eodem.

Interea aligeram matrum custodia pubem

iniucunda premit: taedet conclavis et umbrae,

\pard\sl312\slmult0 295 iamque fremit
saevisque negat sese improba iussis,

\pard\sl312\slmult0 audet et invita patulis
nutrice morari

vestibulis, primisque iuvat praeludere pennis

atque auras tentare vagas caeloque potiri.

At matres adsunt; adsunt trepidasque magistrae

\pard\sl312\slmult0 300 conripiunt
obluctantesque in tecta reducunt.

\pard\sl312\slmult0765
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 Ut vero occidui fatalem solis
amorem

suasit et in tepidas thiasum iubar allicit auras,

ecce omnes castosque lares terramque iacentem

deseruere: volant pennataque corpora miscent

\pard\sl312\slmult0 305 et simul optatis auris
et amore fruuntur.

\pard\sl312\slmult0 At puro stupuit nubes
exsistere caelo

pastor et obtorto convolvi incendia fumo.

Sed brevis error erat: toto pluit aere nigris

formicis, reptantque mares pedibusque teruntur

\pard\sl312\slmult0 310 aut saturant merulas
communis praeda voraces.

\pard\sl312\slmult0766
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 At fordae subeunt decisis
atria pennis

et nova sufficiunt sollertis saecula gentis.

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\
slmult0

\pard\sl312\slmult0767
\pard\sl312\slmult0

PECUDES

\pard\sl312\slmult0

Haec vetus hibernis Ololygon noctibus hospes

in tepido medius bubili, rusticus olim

factus, ut a vico cessit ludoque magister.

Nec tamen abiecit ferulam sine caede minacem

\pard\sl312\slmult0 5 (nunc autem bubus
tantummodo lenta minatur;

\pard\sl312\slmult0 bubus inoffensam visu
duplicantibus umbram)

idem animi patrii morisque oblitus et artis.

Quod fuit, id petit esse: serit frumenta diurnus,

\pard\sl312\slmult0768
\pard\sl312\slmult0

nocturnus meliora serit puerique serentem

\pard\sl312\slmult0 10 circumstant occaturi
bona semina somno.

\pard\sl312\slmult0 Tarda per ambages illos aut
fabula ducit

ut parvae noctu procul ardens fiamma lucernae,

aria, quae lassos vocet atque eludat euntes;

aut tenet utilior iucundo murmure sermo

\pard\sl312\slmult0 15 adsimilis telae, quam
crebro pectine textor

\pard\sl312\slmult0 conficiat densans ignotis
nota: quid autem?

Stamen in aure tibi, docto subtemen in ore est:

sunt sane, quae scis, discretis stamina filis;

\pard\sl312\slmult0769
\pard\sl312\slmult0

quae nescis, radius tibi mox subtemina ducet

\pard\sl312\slmult0 20 garrulus, et presso
facies tu pectine telam:

\pard\sl312\slmult0 non aliter fit tela, puer:
modo saepe recurrat

lintricusulumque tibi versatile vectet;

tu modo secernas et inertia vellera libres.

Nec sunt haec mea verba: senex haec noctibus olim

\pard\sl312\slmult0 25 fundere consuerat,
pueris urgentibus, hospes,

\pard\sl312\slmult0 dum digitis tractant tacitae
data pensa puellae

adsiduoque boves fenum rumore remandunt.

\pard\sl312\slmult0770
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 «Cur iterum revocent»
inquit «de rumine pastum

\pard\sl312\slmult0 comminuantque boves
nocturna per otia fenum,

\pard\sl312\slmult0 30 quaeritis? adsueti
faciunt, fecere coacti.

\pard\sl312\slmult0 Festinant opportunas
decerpere frondes

quas post commodius revocatas tempore mandant.

At certum tota nostris praesaepe iuencis

nocte subest: numquid dubitant? num terret
egestas?

\pard\sl312\slmult0 35 Num, pueri, Cascellus
eget? cui multa supersunt,

\pard\sl312\slmult0771
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 et res et pecudes,
argentum, praedia, villae.

Sed videas cautum per solos repere calles

castaneasque nuces spinoso cortice clausas

excutere inque sinum raptim demittere tutum.

\pard\sl312\slmult0 40 Non eget ille senex,
eguit puer; idque coactus

\pard\sl312\slmult0 quod iam fecit, ut alterius
depasceret herbas,

nunc ultro facit: evasit iam surculus arbos

insitus et nova sub nota sunt arbore poma.

Sic consueverunt messim properare iuveni

\pard\sl312\slmult0 45 et differre molas: et
nunc properantque moranturque.

\pard\sl312\slmult0772
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 Ut semel in proprium
dilapsis fluctibus aequor

\pard\sl312\slmult0 suspexit soles atque audax
terra iuventa

monstra lacertarum, filicum portenta creabat,

tum notasque boves silvas et tuta paludum

\pard\sl312\slmult0 50 linquere consuerunt,
cum iam vanescere longe

\pard\sl312\slmult0 audissent tigrum gemitus
iramque leonis.

Bucula tum cautas properatis pastibus herbas

carpebat circumspiciens et piena redibat,

curo mallet carptas secunda mandere silva

\pard\sl312\slmult0773
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 55 aut in arundinibus
viridi suffulta cypero.

\pard\sl312\slmult0 Nam mansuefactis duplex
est bubus origo.

Urus erat: camuris procerus cornibus urus

qui quateret late calamos et sterneret ulvam:

alter vitabat densas brevioribus ornos

\pard\sl312\slmult0 60 cornibus, insinuans
fractis frontem sarmentis

\pard\sl312\slmult0 oblongam: silvis hic nigris
tutus, aquoso

ille lacu. Nostri semel his maioribus orti

nunc et aratra ferunt et volvunt plaustra iuvenci.

Sustinet ampla boum fallax vestigia limus

\pard\sl312\slmult0774
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 65 sic hodie; sic fissa
tenacie glutine surgit

\pard\sl312\slmult0 ungula mollipedum: digitos
interfluit aura,

quae levat obliquos gradientum commoda passus.

Sic in iuncosa currens uligine vicit

taurus equum: bellatorem praevertit arator.

\pard\sl312\slmult0 70 Hinc matutini, mater,
tibi copia lactis

\pard\sl312\slmult0 somnifugaeque fabae
fluidus permulsus amaror

et oculis tabulaque gravi ientacula pupo.

Nam quod inexhausto fetarum ex ubere rivus

nectaris emanat quo candida mulctra redundant,

\pard\sl312\slmult0775
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 75 haec est caussa: boves
linquebant saepe coactae

\pard\sl312\slmult0 in silva, quacumque latet
magis horrida dumis,

per somnum vitulos sugentes ubera matrum.

Sed thyma quaerebat neglectis immemor ursis

vacca diuque absens dubiis errabat in herbis.

\pard\sl312\slmult0 80 Atque ita distentis ad
nota cubilia mammis

\pard\sl312\slmult0 cum pervenisset subolem
saturabat aventem

aequabatque famem longa dape mater alumni.

Lacteus inde sopor saturos amplectitur artus

nec vocat infestum querulus pro matre leonem

\pard\sl312\slmult0776
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 85 mugitus vituli tacita
recubantis in umbra.

\pard\sl312\slmult0 Ad cytisos redit illa: lupi, ne
laedite matrem!

Et liceat dumos et dulcem visere pullum

et simul ambobus tepidam requiescere noctem!

Quamquam nulla quies reduci, quin stirpe sub ipsa,

\pard\sl312\slmult0 90 ne visu, propter
frondes ramosque, careret,

\pard\sl312\slmult0 demissa suspectabat cervice
virectum.

Hinc pronum caput, hinc et frons incurva nepotum.

\pard\sl312\slmult0777
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 Arduus at contra sonipes
cervice minatur,

\pard\sl312\slmult0 attollit caput et caelum
prospectat apertum;

\pard\sl312\slmult0 95 qui tum prata sibi
camporumque aequora sedem

\pard\sl312\slmult0 optarit pedibus pernicibus
usque terendam,

agmina cum praevidisset ieiuna luporum.

Hac cava quadripedum resono volat ungula plausu,

creber et in tenues hinnitus funditur auras:

\pard\sl312\slmult0 100 hac taciti cursus et
anhelantes ululatus.

\pard\sl312\slmult0 Nonne canes veterum
memores morumque patrumque

\pard\sl312\slmult0778
\pard\sl312\slmult0

cernimus? Ut feni metas et limina villae

stridula raeda legit defesso iuncta caballo,

prosilat inde canis latratuque omnia complet,

\pard\sl312\slmult0 105 et premit et vetat et
gannit modo pone, modo ante,

\pard\sl312\slmult0 donec in angustio flagri
silet improbus ictu.

Atque idem lentos praeter sinit ire iuvenco

et tacito plaustrum stridentem negligit axem.

At veterem nunc ipse lupum canis exuit ex se

\pard\sl312\slmult0 110 humanus, nec erit
sonipes nunc horret amicum:

\pard\sl312\slmult0 horruit immites et campis
fugit apertis.

\pard\sl312\slmult0779
\pard\sl312\slmult0

Nunc etiam parvis est grandis tibia pullis

exceditque modum, sed formam praegravat usus.

Namque sui vixdum compos sua membra tetendit,

\pard\s1312\slmult0 115 currere iam videas
motuque salire quaterno.

\pard\s1312\slmult0 At carae lateri cursu
genitricis adhaeret

et lac hinc rapit, exili de fonte, pudenter,

ne cibus impediat vires cursumque moretur.

Crebrior hic sugit; vitulus diuturnior haurit,

\pard\s1312\slmult0 120 ex quo desertus sola
fallebat in ulva.

\pard\s1312\slmult0 Sed non passa suum
nusquam discedere pullum

\pard\s1312\slmult0780
\pard\s1312\slmult0

mater in assiduam secum rapiebat arenam.

Vidi equidem, vidi duri quae corbe coloni

infantem gereret, glebas fossura remotas,

\pard\sl312\slmult0 125 ad soles secum
caecaeque pericula febris.

\pard\sl312\slmult0 Quid faceret? Pueri nullo
custode relictis

nequiquam memorem fabricas intrare sonantes

vidi aliam et telas radio properare diurnas,

ut victum puero ferret de nocte querenti.

\pard\sl312\slmult0 130 O matrum lacrimas!
Qui te, dum prata pererras,

\pard\sl312\slmult0 cum nato, movit subitus
pavor? Auribus ecce,

\pard\sl312\slmult0781
\pard\sl312\slmult0

naribus ecce micat, ventum rimata sequacem.

Mox propior latebras suspectas cauta tolutim

accedit: lateri materno pullus adhaeret.

\pard\sl312\slmult0 135 Tum duplex simul
hinnitus transverberat auras.

\pard\sl312\slmult0 Illic aut equa praecipiti
super horrida cursu

fertur membra lupi pedibusque prioribus elisum

obterit, aut minus inde pares fuga proripit ambos.

Namque fugae factum terram ferit impete cornu

\pard\sl312\slmult0 140 ictaque dura solo
semel ungula molle resultat.

\pard\sl312\slmult0 Quodsi furvus abest pratis
melioribus hostis,

\pard\sl312\slmult0782
\pard\sl312\slmult0

non ideo sonipes nunc arma fugacia iecit,

nec pes flexibiles cessavit tendere nervos,

ferrea quo curvata repugnat verbere lamna.

\pard\sl312\slmult0 145 Nec pavor ipse abiit.
Nam campo saepe patenti

\pard\sl312\slmult0 cedere sicca sitis cogebat
vespere turmam

atque ad idem, quo saepe feras, descendere flumen

leniter et cautam refici communibus undis.

Nonne vides ut arundineae nunc murmura silvae

\pard\sl312\slmult0 150 vitent et subitas,
calamis motantibus, umbras?

\pard\sl312\slmult0 Unde etiam frustra surdas
intendit habenas

\pard\sl312\slmult0783
\pard\sl312\slmult0

rector et in caput, heu! miser, excutitur pilento.

Non iunci tremor enodis foliive susurrus

ariduli perterret equum, non mobilis alni

\pard\sl312\slmult0 155 umbra, sed annorum
praecepti milibus ante

\pard\sl312\slmult0 multis et caeci fremitus
oculique minaces,

inque suo memorem recubantes corde leones.

\pard\sl312\slmult0 Quamquam non soli,
sonipes generose, leones.

\pard\sl312\slmult0 Vidisti magno repentes
corpore sauros

\pard\sl312\slmult0 160 arboribus vesci totis
et sternere silvas,

\pard\sl312\slmult0784
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 maioresque fide caelo
volitare chimaeras.

Nos effossa quidem monstrosa tremiscimus ossa,

tu, credo, refugis subita pavefactus ab umbra.

Qua fluere Argentum spatioso flumine dicunt

\pard\sl312\slmult0 165 aequoraque atque
herbis undantes findere campos,

\pard\sl312\slmult0 plurimus huc illuc it grex
fugitivus equorum,

qui tua, Libertas, quondam videre vocati

pilea, quive iubas dederunt effundere ventis

invito domino, fratrum vexilla secuti.

\pard\sl312\slmult0 170 Omnes servilem
postquam posuere coronam,

\pard\sl312\slmult0785
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 silvestres animos et vitae
sensa prioris

prorsus equi memores desueto corde resumunt.

Dilabuntur ibi mores nebulaeque recedunt:

apparet rerum praeformidata vetustas.

\pard\sl312\slmult0 175 Hos placide magno
pascentes agmine culmos

\pard\sl312\slmult0 perculit interdum temere
pavor, atque gregatim

illinc praecipiti sese eripere tumultu.

Iam sine fine viam pedibus crepitantibus urgent,

iamque volant spatiumque vorant. Non saxa
morantur,

\pard\sl312\slmult0786
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 180 non praerupta fugam:
saxis inluditur agmen

\pard\sl312\slmult0 aut alto sorptus grex
permiscetur hiatu.

Hinnitu permixtus adest et pulvere nimbus.

O miseri, si qua procul armentarius egit

semiferas pastum pecudes hiberna metatus

\pard\sl312\slmult0 185 atque illac querulos
durat sub pellibus imbres!

\pard\sl312\slmult0 o miseri quibus auditus
fragor ille propinquat

par adventuro flammis equitantibus igni!

Mox et adest et abest, terit et rapit omnia turbo.

Quid fuit? Emersum palantibus improvise

\pard\sl312\slmult0787
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 190 ostendit vetus
immensam megatherion umbram

\pard\sl312\slmult0 immensaque ruens umbra
fugientibus instat.

\pard\sl312\slmult0 Planities et campus equis
placueret iubatis,

\pard\sl312\slmult0 villosis ovibus montes et
culmina nuda

durataeque nives rigidaeque Aquilone pruinae.

\pard\sl312\slmult0 195 Ipse Aquilo denso
vestivit vellere sensim

\pard\sl312\slmult0 inspirans ovium tremibundis
frigora tergis,

ipse et in aëria balantes rupe monebat,

\pard\sl312\slmult0788
\pard\sl312\slmult0

frigora vitarent modo, nil aliunde timerent.

Montivagum vero ventum iam vallibus orti

\pard\sl312\slmult0 200 fugerunt homines,
durum genus. Hinc ubi primum

\pard\sl312\slmult0 ignaro signavit humum pede
degener agnus,

edita quaeque petit, scopulis insistit acutis

monstrataque via miratur pergere matrem.

Hinc si quando gregem totum metus impulit, ut se

\pard\sl312\slmult0 205 proriperet
miserabiliter pastoribus una,

\pard\sl312\slmult0 pastores recta summum
conscendere montem

non dubitant. At oves natali monte potitae

\pard\sl312\slmult0789
\pard\sl312\slmult0

iam tremula solitos arcessunt voce magistros.

Infortunatas, animae quibus abstulit olim

\pard\sl312\slmult0 210 serva dies plus
dimidio! Pastoris egentes

\pard\sl312\slmult0 quem fugere, vocant
stantes in vertice celso.

Quis veniente gravi vexatas tondeat aestu?

Nam quas induerant, Borea suadente, lacernas,

non auctoratis ultro deponere fas est.

\pard\sl312\slmult0 215 Aut quis opem ferat
enixis? Est vita misellis

\pard\sl312\slmult0 servitium nec oves haec
umquam fata latebant.

Scitis, oves; ideoque, animos ut flectat heriles,

\pard\sl312\slmult0790
\pard\sl312\slmult0

vox puerum sonat et balbas imitata querellas

duplicat et tremulas tantillo momine cunas.

\pard\sl312\slmult0 220 Ast immane quidem,
vernae, clamatis, aselli!

\pard\sl312\slmult0 Num libertati memores
inhiare priori

crediderim? Frustra: non vires prorsus eadem,

nec latus est asinis nec adaequans ungula ventos.

Nunc aliud longe est; minuit namque omnia servis

\pard\sl312\slmult0 225 condicio nova, quae
solas produxerit aures.

\pard\sl312\slmult0 Vixdum Libertas asinum
respexit anhelum,

vapulat ille: tenet citra servilia fustis

\pard\sl312\slmult0791
\pard\sl312\slmult0

currentem breviter pecudem longequē rudentem.

At tu parce, precor, dorso patientis, agaso:

\pard\sl312\slmult0 230 namque asinus magis
et prodest, atque ipse leo rex.

\pard\sl312\slmult0 Nunc pingues reptat
grunditus ingeminans sus,

\pard\sl312\slmult0 addictus lanio nascens
animaque salitus,

ne vitaretur, petaso merus. Huic aliquando

in silvis cordi rixaeque et bella fuerunt,

\pard\sl312\slmult0 235 et porci magnos non
extimuerē leones.

\pard\sl312\slmult0 Nunc quoque serpentes
audaci frangere morsu

\pard\sl312\slmult0792
\pard\sl312\slmult0

non timet ac rostro passim iactare rebelles.

Cum multi caderent, complures edere fetus

femina sus olim partu consuevit in uno.

\pard\sl312\slmult0 240 Sic multos circa
matrem nunc saepe videmus

\pard\sl312\slmult0 porcellos crepitu cum grandi
grana friantes:

non aliter vitreis a lamnis frangitur imber.

Ipse autem fragilis priscis grunditus ab annis.

Namque olim coluit caecis impervia dumis

\pard\sl312\slmult0 245 et perrumpebat
cuneato corpore silvas.

\pard\sl312\slmult0 Cedebant pecudi late
virgulta ruenti

\pard\sl312\slmult0793
\pard\sl312\slmult0

nec saetis hirtam violabant vulnere pellem:

rimas ipsa omnes rostro temptabat acuto.

Cum vero nigris per cuncta sub ilicibus grex

\pard\sl312\slmult0 250 erraret, socias ibat
grunditus ad aures

\pard\sl312\slmult0 perpetuus, comitis signum
pascentis in umbra.

At soli potior si quando occurreret hostis,

tum subito martem lituique tubaeque caneant,

tum limae rigor et serrae non rasilis horror

\pard\sl312\slmult0 255 ex iugulis uno suis
erumpebat hiatu:

\pard\sl312\slmult0 scit lanius rectaque petens
praecordia culter!

\pard\sl312\slmult0794
\pard\sl312\slmult0

Heu miserum mensis qui se devoverit ultro!

sive coquos nocuit non praevidisse futuros.

\pard\sl312\slmult0 Subus erat sedes sub caelo
dura palustri:

\pard\sl312\slmult0 260 cum letalis hiems et
silvae plangor onustae

\pard\sl312\slmult0 appeteret, glandemque
ultro demitteret ilex,

tum gelidis acti ventis perrepere dumos

consuerunt et in ignavos pinguescere somnos

atque famem dape festina satiare futuram.

\pard\sl312\slmult0 265 Sic hiemi superesse
quidem potuere soporae,

\pard\sl312\slmult0795
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl1312\slmult0 inde sed ingiuviem traxit
morosa suum gens

atque adipem et multo gratos nidore botellos.

\pard\sl1312\slmult0 Nam vos non prisco
vestistis tempore vobis

\pard\sl1312\slmult0 vellus, oves, adipemque,
sues. Nos iuvat equorum

\pard\sl1312\slmult0 270 ille pavor; nos
praecipiti rapit ungula plausu:

\pard\sl1312\slmult0 ictu cornigerae trahitur
grave frontis aratrum

nunc cytissusque, boves, nostros lactescit in usus.

Nosque ovibus lanas augemus et ubera vaccis:

non montes ovibus, subus querqueta vetamus:

\pard\sl1312\slmult0796
\pard\sl1312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 275 prata damus nos
bubus, equis damus aequora camporum:

\pard\sl312\slmult0 at vobis, asini, paleas et
verbera tantum;

nil nisi clitellas et iniquo pondere saccos.

Degenerem temnunt, nisi quod non rusticus odit

consortem tuguri, socium non spernit opellae;

\pard\sl312\slmult0 280 doctus et a misero
sensim miser, illud in ore

\pard\sl312\slmult0 semper habet, *Satis esse*
cito si sat bene; numquam

festinat; sedet expectans, dum detonet imber;

non acuit rediens a iacto semine falcem».

\pard\sl312\slmult0 Argumentum poematis: Quales fuerint pecudum, antequam deprehenderentur et mansuefierent, habitus et quasi naturales notae et quae maxime earum propria nobis potissimum cesserint in praedam atque usum.

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0798
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slm
ult0CANIS

\pard\sl312\slmult0

Errabant homines rari sub sole, novaque

a tellure nihil, nisi delituisse, petebant:

raro occurrebat simili per inhospita genti

turma bipes, ac tum praeter cunctantibus ibant

\pard\sl312\slmult0 5 passibus: at matres
riserunt matribus ultro,

\pard\sl312\slmult0 atque hominum scymni,
dum grex ignotus abiret,

respectaverunt inter se longa tuentes.

\pard\sl312\slmult0799
\pard\sl312\slmult0

In specubus latebrae: quin et secreta paludum

quaerebant et fulta suis magalia vallis.

\pard\sl312\slmult0 10 Namque ferae
desertorem feritatis homullum

\pard\sl312\slmult0 obsessum fremitu tristes et
fraude tenebant,

qui pedibus mallet binis errare vacillans

altaque spectaret, magnasque addisceret artes,

dum tacet et nec agit quicquam nec somniat idem:

\pard\sl312\slmult0 15 cogitat. Hoc uno nam
se differre videbat

\pard\sl312\slmult0 ille feris, quod se deberi
sciret et omnes,

quamvis ignaros, incerto tempore morti.

\pard\sl312\slmult00800
\pard\sl312\slmult0

Hic hominem pressus iam pridem terruit anguis:

hinc in perpetuum praesenso pallida leto

\pard\sl312\slmult0 20 ora, suumque animo
sanguen vitreaeque renato

\pard\sl312\slmult0 sunt lacrimae, nutansque in
culmo risus eodem,

ut calyci flos est, ut fiori proxima baca.

\pard\sl312\slmult0 Solus homo vitam medio
degebat in hoste

\pard\sl312\slmult0 hostilemque famem praeda
tolerabat, et ibat

\pard\sl312\slmult0 25 excudens silices,
sumptis de flumine cultris,

\pard\sl312\slmult0 venator. Mensae verrebat
pastus ab antro

\pard\sl312\slmult00801
\pard\sl312\slmult0

relliquias, nudata ferinis dentibus ossa.

Quid post ille? Super collecta fronde iacebat

expectans misere dum dilucesceret, ac nox

\pard\s1312\slmult0 30 secum summos in
lucum ferret ab antro

\pard\s1312\slmult0 hostiles tandem gemitus
iramque ferarum.

Quippe incerta quies, et multa nocte tumultus

caecus, et in trepidis numquam non somnia rebus.

Quin si quid tenebrae summissa voce silebant,

\pard\s1312\slmult0 35 tum vero vigiles aliqui
veniebat ad aures

\pard\s1312\slmult0 malarum crepitus, tum
limine murmur in ipso

\pard\s1312\slmult0802
\pard\s1312\slmult0

circumrodentis frangentisque ossa leonis.

\pard\sl312\slmult0 Nec fuit iste leo: nam
noctu saepe revisens

\pard\sl312\slmult0 membra pilumque lupo
similis comparuit omnis:

\pard\sl312\slmult0 40 qui quotiens loca
compleret silvestria late

\pard\sl312\slmult0 luna nec esse feras tutis
pateretur in umbris,

conspicuum longe longis ululatibus antrum

ipse videbatur magis et defendere praedam

prudens atque suis epulis prohibere latrones.

\pard\sl312\slmult0 45 Tum lupus assuevit
profugae vestigia gentis

\pard\sl312\slmult0803
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 sectari, solitamque dapem
nova fregit ad antra:

tum notum crepitum malarum expavit homullus

ipse minus, puerisque feram minus esse timendam

si sibi non aequam, at saltem ratus hostibus hostem.

\pard\sl312\slmult0 50 Inter praerosas sed
tandem luce iacentem

\pard\sl312\slmult0 reliquias — nam plena
palus secreverat imbri

nocturno tectum non aequè vespere tutum,

atque aditum dederat quae nunc exire vetabat —

et super ossa feram venator fracta sequacem

\pard\sl312\slmult0 55 occupat. Haec culices
ab aqua quot scimus inerti

\pard\sl312\slmult0804
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 turmatim tenui lituo prodire
canentes,

et circumfusas certabat pellere muscas,

escam quae peterent et magno fragmina bombo.

Leniter huc igitur cauda nutabat et illuc,

\pard\sl312\slmult0 60 ut praesens homini
lupus adsurrexit, ero ceu.

\pard\sl312\slmult0 Idque infinito nondum post
tempore perque

innumerabilium lacrimas et funera rerum,

excidit ex animo mutatae gentis eodem:

nam lituos audit tenues et murmura bombi

\pard\sl312\slmult0 65 vana, simul lupus ille
suum praesensit adesse

\pard\sl312\slmult0805
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 cautus erum: caeci culicem
reminiscitur aevi:

arrigit auriculas: caudam memor atterit et mox

absentes abigit tremibundo verberare muscas.

\pard\sl312\slmult0 Tum visus lupus est
occluso dicere rictu,

\pard\sl312\slmult0 70 membra levi tremulae
dum vibrat momine caudae:

\pard\sl312\slmult0 «Te bene velle mihi
iamdudum suspicor, hospes:

nonne mei causa consulto proicis ossa?

Sed pendens animi miserum miser usque sequor te,

nec nisi nocturna veritus dape vescor odora.

\pard\sl312\slmult0806
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 75 Fare age, numquid
ames his me de rebus amantem.

\pard\sl312\slmult0 Hic per te liceat paullum
mihi mane morari».

\pard\sl312\slmult0 At paullum lupus ille, viro
parcente, moratus,

\pard\sl312\slmult0 post alias maiora movens
est dicere visus:

«Hospes, pace tua, quod nunc iniussus obibam,

\pard\sl312\slmult0 80 iam liceat vestri
servanti limina tecti

\pard\sl312\slmult0 te natosque tuos dubia de
nocte tueri.

Nonne audis, quotiens a caelo luna renidet

clarior et cautos huc gaudet ducere fures,

\pard\sl312\slmult0807
\pard\sl312\slmult0

quo gemitu noctem, quanto resono ululatu?

\pard\sl312\slmult0 85 Sic, mihi crede, lupos
placet hinc arcere tribules.

\pard\sl312\slmult0 Consuevit, dum te vereor
metuoque videri,

ex oculis tantum mihi convivere vicissim

alteruter. Licet his tibi iamnunc viribus uti:

iam nostro tutus levisomno corde quiescas».

\pard\sl312\slmult0 90 Hinc venia lopus ille
data sua limina noctu

\pard\sl312\slmult0 fovit: at hinc etiam atque
etiam maiora petebat:

«Cur non has epulas iusto mihi iure dicabis,

ut sit fas aedes me vel celebrare diurnum?

\pard\sl312\slmult00808
\pard\sl312\slmult0

Nam satis est mihi quod super est tibi: nil nisi cenae

\pard\s1312\slmult0 95 relliquias, ere, nil tecti
nisi limen amabo.

\pard\s1312\slmult0 Intus ut est domus hic tibi
me segura cubante,

sic tibi pura foris hic me vescente futura est.

At metuis, credo, pueris: age, mene lupum quem

esse putas, compar qui sim similisque luporum?

\pard\s1312\slmult0 100 Non sum quod videor,
nec es, ipse quod esse videris,

\pard\s1312\slmult0 tu quoque, simiolus versuto
pollice dexter.

Quod secus est: namque ille nuces, tu sidera servas».

\pard\s1312\slmult0809
\pard\s1312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 Hinc noctuque lupus
coepit servare diuque

\pard\sl312\slmult0 limen: at hinc etiam atque
etiam maiora petebat:

\pard\sl312\slmult0 105 «Utere me socio.
Tacitus quandoque tacenti

\pard\sl312\slmult0 obsequar, adque pedes
proiectus crura iacebo.

Res video fieri semper te deside magnas.

Per caelum nubes ego, tu ventura sequeris.

Iamque habilem vocem qua tu comprehendere suesti

\pard\sl312\slmult0 110 quidlibet hiscentis
digitis quasi mollibus oris,

\pard\sl312\slmult0 agresti rudis hanc imitari
guttare coner:

\pard\sl312\slmult0810
\pard\sl312\slmult0

beluaque ignorans me mutavisse loquellam,

subsultim vestro baubantem more tremiscet».

\pard\sl312\slmult0 Hinc loquitur, minitabunda
sed voce videtur

\pard\sl312\slmult0 115 usque loqui lupus
invite. Tum plura petebat:

\pard\sl312\slmult0 «Utere me comite et socio:
nam dedecet unum

me vesci, grata minus hac sine pulvere, praeda.

Sit labor amborum, quando hinc est victus utrique.

Me comitem venator habe, perque omnia ducam

\pard\sl312\slmult0 120 arguto quasi fila
legens erratica naso.

\pard\sl312\slmult0811
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 In lustris catus aut intra
fruticeta latentes,

ancipiti quatiens tacitum molimine corpus,

monstrabo tibi saepe feras: tibi iussus apertum

detrudam in campum, certae mox praemia fundae:

\pard\sl312\slmult0 125 aut et agam celeres
celer, et pede praepete vincam

\pard\sl312\slmult0 exanimes: nec plura tamen,
quam sponte dedisti,

iure meo repetam: iam iusto foedere certum est

id satis esse mihi, si quid tibi forte supersit».

\pard\sl312\slmult0 Belua quaerenti socio
memor adfuit olim

\pard\sl312\slmult0812
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 130 (tessera tum vero
data et est accepta vicissim)

\pard\sl312\slmult0 scymnis saepta suis, summo
quae pignora dente

singula pertulerat, tacitoque haec ore precata est.

«Nonne tibi pueri tepido versantur in antro?

Ne scymnos uri vento neve imbre madere

\pard\sl312\slmult0 135 nunc patiare meos:
parvis des, optime, parvos

\pard\sl312\slmult0 ludorum socios, ipsos et
ludicra, dono.

Tolle, seda pullis dulcem ne distrahe matrem.

O quam ridiculos mansuefactosque videbis

atque catos! Age, quod neutros taedebit, adopta!»

\pard\sl312\slmult0813
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 140 Sic matrem securus
homo deduxit in antrum

\pard\sl312\slmult0 et fetus, proprio catulos ac
nomine dixit

pullos atque CVanem CVMulata prole parentem.

Hinc nobis canis est, multis ex hostibus unus

non hostis neque mancipium neque verna, sed
hospes.

\pard\sl312\slmult0 145 Salve, fide canis.
Quisnam mentitur ali te

\pard\sl312\slmult0 ancipitis quaestu caudae
vocisque timendae,

dum latres et aduleris, des cetera somno?

Tu genus humanum, tua nostrum praeda parentem

\pard\sl312\slmult0814
\pard\sl312\slmult0

et tua procuso silici comes addita naris

\pard\sl312\slmult0 150 servavit, facili vitam
dum cerneret aere,

\pard\sl312\slmult0 naturam ferro dum
debellaret et igni.

Nullus homo foret, et silvis nunc obsita tellus

implacabilium resonaret bella ferarum,

vosque supervacui taederet, sidera, caeli,

\pard\sl312\slmult0 155 nulli visa, faces in
caeco funere claras.

\pard\sl312\slmult0 Nos sumus auxilio, lupe
mansuefacte, vigemusque

arte tua, — nec bella manent nisi nostra per orbem,

nec superest alius nobis lupo, atque viro vir

\pard\sl312\slmult0815
\pard\sl312\slmult0

et populus populo meliori maior et arma

\pard\sl312\slmult0 160 artibus: et sordent
inamoeno sidera caelo

\pard\sl312\slmult0 nulli visa: — nec heu! tu nos
ad talia pridem

servasti, nec nos ita depugnare docebas,

fide canis: sed ovi iussisti parcere captae

tutaque pro tepida concedere pabula lana.

\pard\sl312\slmult0 165 Vexabas lupus,
adservas canis, ac pius agnum

\pard\sl312\slmult0 demulces et ero monstras
opis asper egentem

latrando. Tu tela pedo, tu lacte cruorem

et mutare gravem suasisti moribus iram.

\pard\sl312\slmult0816
\pard\sl312\slmult0

Qui per aperta feras insectabare pedum vi,

\pard\sl312\slmult0 170 idem nunc tarde
gressus comitaris euntis

\pard\sl312\slmult0 pastoris timidisque vetas
deerrare capellas.

Nec tamen adsumis quicquam tibi praeter erilis

relliquias dapis: ex praeda contentus edebas

nuper ut ossa, serum sic iam de lacte ligurris.

\pard\sl312\slmult0 175 Salve, fide canis. Qua
fumus volvitur et qua

\pard\sl312\slmult0 sulcus hiat, tuus adsurgit
latratus in auras.

Tu regis errantes, solaris in Alpibus aegros,

exanimos reficis, calido fodis ore sepultos:

\pard\sl312\slmult0
\pard\sl312\slmult0

tu pueros vigil observas ad naufraga custos

\pard\sl312\slmult0 180 litora, et a gelidis
torpentes excipis undis:

\pard\sl312\slmult0 tu celer in libycis damam
praevertis arenis,

carpentemque vides et vix mandente potiris:

tu iunctus traheae summas perlaberis oras

et iam vestigas terrarumque olfacis axem.

\pard\sl312\slmult0 185 Hic petis horrendos
audaci dente leones,

\pard\sl312\slmult0 hic venaris avem, potior
pedes alite, parvam,

hic circumcursas, obsonature, macellum

sportam dente ferens, hic tinnula cymbala pulsas

\pard\sl312\slmult0
\pard\sl312\slmult0818
\pard\sl312\slmult0

et Maccum geris, hic ab ero discedere functo

\pard\sl312\slmult0 190 posse negas ipsumque
foves in morte sepulcrum.

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 v. 142 Cfr. Curtius Grundzuege d.
Gr. Et. 158, 84: 156, 79.

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0819
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slm
ult0CASTANEA

\pard\sl312\slmult0

\
pard
\sl3
12\s
lmul
t0
*En tibi
castan
eae,
lenis
quas
saepe
rogast
i.*

*M
ARIAE
IOAN
NES
grato
animo
d.d.d*

\pard\sl312\slmult0820
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0

Tertia nox idus anteit iucunda novembres.

Martinum celebrant. Circum de more sagatus

ibat equo: primo laedebant frigora morsu.

Obvius est equiti mendicus. «Da, bone, victum».

\pard\sl312\slmult0 5 «Assem habeas, assem
valeas: non aestimor assis».

\pard\sl312\slmult0 «Da pannum saltem, sagulo
bene fote, rigenti».

«En tibi dividuo scindatur paenula dono».

Huic hiemes aestate, Deus, variare dedisti.

\pard\sl312\slmult0821
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 Hac de nocte novum fas
est depromere vinum.

\pard\sl312\slmult0 10 I, terebris atras viola,
puer, ordine cupas;

\pard\sl312\slmult0 namque omnis vini faex
expurgata resedit.

In lacubus potuit fremitu mussare perenni,

in cupis silet et posita deferbuit ira.

Nunc gemit ampullae quatiens singultibus ora,

\pard\sl312\slmult0 15 nunc illo vitrei calices
rubuere liquato.

\pard\sl312\slmult0 Martinum celebremus:
hiems bene vertat egenti.

\pard\sl312\slmult0822
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 Nulla petant hac nocte
nucem convivia frustra

\pard\sl312\slmult0 castaneam. Quaedam est
atro suspensa camino

sartago: cribrum deceptus imagine dicas:

\pard\sl312\slmult0 20 huc defunde nuces
torrendasque inice flammis;

\pard\sl312\slmult0 at tenui corium prius hiscat
vulnere cultri.

Ni facias, anima tibi nux displosa calente

quippe sonet, fors et te laeserit. Ergo age, cribrum

concute et adspira nucibus salientibus ignem.

\pard\sl312\slmult0 25 iamque fere crepitant
ambusta putamina, iamque

\pard\sl312\slmult0 ulcus hiat summumque
cutis diffissa cicatrix

detegit et fracidam (digito modo contere) carnem.

Tum lanx panda capit, tostum quae spargit odorem

exedrium mulcens. Hiemis salвете sodales,

\pard\sl312\slmult0 30 crustula pоторum,
tuguri bellaria, panis

\pard\sl312\slmult0 speustice! salve, hiberna
seges montanaque messis!

Ecquam monticolae consumant frigore pultem?

\pard\sl312\slmult0 Cum sarcire cupit
centones vilica, cumque

\pard\sl312\slmult0 iuniperus resonat, brumae
praenuntia, turdos,

\pard\sl312\slmult0 35 arbore tunc quidam
quasi delabuntur echini

\pard\sl312\slmult0 atque nucem patuli spinoso
e cortice fundunt.

Huic est laetus, equis est qui color optimus et quo

non magis intonsae delectet virginis alter.

Hanc gens tota legunt, pueri flavaeque puellae,

\pard\sl312\slmult0 40 per iuga repentes et
per declivia montis.

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0825
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 Cumque die surgunt et
saccos frugibus implent,

\pard\sl312\slmult0 alternoque sonant interdum
carmine valles.

Hac puer in numerum calycem dum tundit inertem:

«Sublucet caelum: iam tintinnabula pulsan

\pard\sl312\slmult0 45 iamque fenestellae
patefiunt: heu! tua numquam».

\pard\sl312\slmult0 Hac recinit virgo pleni sub
pondere sacci:

«Cum dulcem aequales semper loquerentur
amorem,

rebar id esse dapem: nunc novi: credite, magnum
est».

\pard\sl312\slmult0826
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 Vesper adest: audit
puerum sub rupe canentem:

\pard\sl312\slmult0 50 «Nocte ades in
somnia, virgo: cur feceris? inquam.

\pard\sl312\slmult0 Equis te visat, me visis ut
ipsa, cubantem?

quis, mea vita, volet dulces tibi rumpere somnos?»

Deque iugis audit recinentem Luna puellam:

«Venti increbrescunt et frondibus undique ningit.

\pard\sl312\slmult0 55 Saepe o pollicitus
reditum numquamne redibis?

\pard\sl312\slmult0 Haesit ut in sulco, nudum
procul horret aratrum».

\pard\sl312\slmult0827
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 Est sua cuique foco rectis
laqueata tigillis

\pard\sl312\slmult0 cella; nec his raris, ut, siquid
crate repones

(adrepenti aditus arto dabit ore fenestra),

\pard\sl312\slmult0 60 labatur nimis ampla
per intervalla; nec aptis

\pard\sl312\slmult0 connexisque ita, non ut vel
penetrabilis ullo

fumus et ipse vapor valeant exire meatu.

Hoc pueri lectis tabulatum frugibus explent.

Fumat humo caudex lentoque absumitur igni.

\pard\sl312\slmult0 65 Nec prius incensis
adolent magalia truncis,

\pard\sl312\slmult0 quam ter quinque canant
genibus tibi carmina nixi,

ut tueare volens casulam noctesque diesque,

Laurenti, neve igne sinas, experte, cremari

spem victus subitisque domum vanescere flammis.

\pard\sl312\slmult0 70 Nunc tacitus caudex
ardet noctesque diesque,

\pard\sl312\slmult0 nunc procedit hiems,
arescunt undique silvae

et veluti rubra squalent robigine montes.

\pard\sl312\slmult0 Ut quassare nuces fragili
sub cortice sensit,

\pard\sl312\slmult0 noctem triturae dicit pater.
Exstruit uxor

\pard\sl312\slmult0 75 mensam epulis,
promit vappam sub clave meracam,

\pard\sl312\slmult0 scilicet; atque omnis
praesto est vicinia: saccis

excipiunt segetem sectoque in caudice tundunt:

ingeminant, quernis resonant incudibus ictus.

Deinde nuces tradunt iactandas rite puellis,

\pard\sl312\slmult0 80 donec in alveolis acus
innet, grana residant.

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0830
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 Hi feriunt, quanto
caeduntur ligna tumultu;

\pard\sl312\slmult0 hae, quali crepitu teritur
pede glarea, cribrant;

nec non et de more canunt animosque relaxant.

«At rosa si fieres, aliquis si flosculus essem,

\pard\sl312\slmult0 85 unus utrumque calix
(nec me taederet) haberet».

\pard\sl312\slmult0 Sic puer; at deses plena iam
corbe puella:

«Illud iuravi fore ut obliviscerer, atris

cum plueret guttis, soles orerentur in umbris!»

\pard\sl312\slmult0831
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 «Quis lunam neget ire via?
quae noctibus ambit

\pard\sl312\slmult0 90 et superat montes,
devertit lassula numquam:

\pard\sl312\slmult0 sic me semper amat mea lux
nec vertitur umquam».

«Ei mihi, quae coram Mortem sim visa videre,

cum discedentem vidi; nec dicere quivi:

“Quo, crudelis, abis?” nec: “Quando, vita, redibis?”»

\pard\sl312\slmult0 95 Haec alterna canunt:
cantus levat ille laborem,

\pard\sl312\slmult0 ut vires tenuis quantumvis
vappa ministrat.

\pard\sl312\slmult0832
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 Nunc habeat duram
pistrinum, vilice, messem:

\pard\sl312\slmult0 frange molis, pistor; pro
saxis redde farinam.

Quam subigat mater, seu vult properare placentas

\pard\sl312\slmult0 100 - has roris foliis
inspergit multa marini

\pard\sl312\slmult0 et iubet, umentes oleo,
flavescere furno -;

seu tenues lamnis claudit candentibus offas

quae fragilem referant crepitum sub dente papyri;

seu puls in quadra de pleno fumat aheni.

\pard\sl312\slmult0833
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 105 At pluviae rubras
magno cum murmure plectunt

\pard\sl312\slmult0 castaneas; aquilo fugat
imbres, frigora ducit.

Venit hiems: frondes in silvis verre caducas,

turba minor, plenis convecta corbibus intus:

Non alio posthac gaudebit bucula lecto.

\pard\sl312\slmult0 110 Festinate, prius, pueri,
quam candida caelum

\pard\sl312\slmult0 auferat et terram, nix
omnes una colores;

et cani rigeant in cano pulvere montes.

\pard\sl312\slmult0 Tum pia rugoso truncum
iam cortice mater

\pard\sl312\slmult0 imponitque foco
sarmentisque exstruit apte

\pard\sl312\slmult0 115 et farcit foliis
arentibus: omnia gluma

\pard\sl312\slmult0 abtegit exigua
crepitantemque excitat ignem.

Dein nigro tremulam patinam suspendit ab unco

observatque diu, dulcem dum cauta farinam

laeva manus sentire friat, haeret lingua dextrae.

\pard\sl312\slmult0 120 Expectant simul ore
pater puerique faventes.

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0835
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 O miseros nimium, gelidis
si montibus absint

\pard\sl312\slmult0 castaneae! veniunt illis
namque arbore ab una

omnia, gluma dapes frondes ramalia caudex,

arbor et una famem miseris et frigora pellit.

\pard\sl312\slmult0 125 Nocte licet ningat
tacita: iam dissilit ignis;

\pard\sl312\slmult0 nocte licet ventus stridat:
iam muttit ahenum.

Ac positos grandi pueros pater admonet ore:

«Cum nix multa cadit, veniet nux multa, camilli».

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0836

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 **POEMATIA ET**
EPIGRAMMATA

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0837
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slm
ult0l. - APELLES POST
TABULAM LATENS

\pard\sl312\
slmult0

\
pard
\sl3
12\s
lmul
t0
Ad l.
C. G.
Bootiu
m

\pard\sl312\
slmult0

\pard\sl312\slmult0 Quid est quod aegre sit tibi?
tremis, palles;

qui sis, ubi sis, ipse sisne necne, haud scis.

\pard\sl312\slmult0838
\pard\sl312\slmult0

Subinde limis clanculum viam spectas,

mox intremiscis ambulantium gressus.

\pard\sl312\slmult0 5 Qui strepitus ille? numquis
est? quis est? nemo est.

\pard\sl312\slmult0 Miser miser, macescis,
occidis totus.

Attat quis isti te malae cruci adfixit?

quis compeditum te latere sic iussit?

Αὐτῇι (fateri convenit) κακὸν κίχλη...

\pard\sl312\slmult0 10 Numquid volebat haec
tabella fidenter

\pard\sl312\slmult0 in pergual vix inchoata
proponi?

quae nunc abhorret transeuntium visus,

\pard\sl312\slmult0839
\pard\sl312\slmult0

ut pessulum si foribus obdere oblita

lavans latet deprenditurque Pancaste:

\pard\sl312\slmult0 15 pudet puellam meque
non, puto, taedet.

\pard\sl312\slmult0 Sed nunc tuo maerore
maereo pictor,

tabella temere picta nec sat argute

nec eleganter. En tuam venustatem

et suavitatem quaque gloriabaris

\pard\sl312\slmult0 20 maiorem ad artes
indolem caloremque!

\pard\sl312\slmult0 O curiosae diligentiae felix

Protophenes! o manusque penicillique

\pard\sl312\slmult0840
\pard\sl312\slmult0

cunctationem et unguibus caput scalptum

unamque in hora lineam, ut satis, ductam!

\pard\sl312\slmult0 25 En artium spectator
elegans dictus

\pard\sl312\slmult0 et praedicatus omnibus
mihique ipse,

qui nunc fefelli incultus, horridus, fuscus!

Quis me perosus impulit Deus caecum

ut hoc tabellam vah! refigerem mane

\pard\sl312\slmult0 30 quae penicillum
machinamque clamaret?

\pard\sl312\slmult0 At penicillis ilicet vel ad
corvos

coloribusque floridis et austeris,

\pard\sl312\slmult041
\pard\sl312\slmult0

et anulare pereat atque rubrica

et purpurisum quique arundinum spumae

\pard\sl312\slmult0 35 iam limus haesit, mox
tritus refert caelum,

\pard\sl312\slmult0 ni iam resumo tabulam
opusque castigo,

nimia hic coercens, hic opaca conlustrans,

lino, repurgo, dirigo, explico, cogo.

Hoc fiet uno, crede, temporis puncto,

\pard\sl312\slmult0 40 dum liceat... Eia non
licet, malum: accedunt.

\pard\sl312\slmult0 Em tibi homines: fuisse
quam esse nunc malim.

Si caecus aliquis ille sit mihi cantor,

\pard\sl312\slmult0842
\pard\sl312\slmult0

si sutor ille calcei cavillator!

Atqui ipse Perseus est hic et Theomnestus.

\pard\sl312\
slmult0 II. - CREPEREIA
TRYPHAENA

\pard\sl312\
slmult0

\pard\sl312\slmult0 45 In nigros circum
taciturna lucos

\pard\sl312\slmult0 fugerat cornix,
repetebat urbis

turba corvorum memorum quadratae

\pard\sl312\slmult0 saxa Palati,

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult00843
\pard\sl312\slmult0

cum solum Tuscum decimo die te

\pard\sl312\slmult0 50 redditit maio,
Crepereia, soli

\pard\sl312\slmult0 pronubam post
innumera induentem

\pard\sl312\slmult0 saecula
gemmam.

\pard\sl312\slmult0

Vitrea virgo sub aqua latebas,

at comans summis adiantus undis

\pard\sl312\slmult0 55 nabat. An nocti
dederas opacae

\pard\sl312\slmult0 spargere
crinis?

\pard\sl312\slmult0844
\pard\sl312\slmult0

\pard\s1312\slmult0 Sed quid antiquis
oculi videnti

nunc mihi effeti lacrimis madescunt?

quas premo curas alioque eundem

\pard\s1312\slmult0 60 corde dolorem?

\pard\s1312\slmult0

Murteum vidi memor ipse sertum

quosque fulsisti religata crinis,

et manus iunctas tenuisque dextris

\pard\s1312\slmult0 farris aristas.

\pard\s1312\slmult0

\pard\s1312\slmult0845
\pard\s1312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 65 Nota, post longos
amethystos annos

\pard\sl312\slmult0 quae refert alas
oculis ruentis

gryphis et cervam, Venerique pupa

\pard\sl312\slmult0 nota negata
est.

\pard\sl312\slmult0

Crastina, sacris Lemurum tenebris,

\pard\sl312\slmult0 70 nocte, cum pictae
volucres tacebunt

\pard\sl312\slmult0 et canes, nudo pede
per soporam

\pard\sl312\slmult0 deferar
umbram,

\pard\sl312\slmult0846
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0

et fabas sumam iaciamque nigras

pone per noctem noviesque dicam

\pard\sl312\slmult0 75 «His fabis, manes,
redimo, Tryphaenae,

\pard\sl312\slmult0 meque
meosque».

\pard\sl312\slmult0

Dumque tu aversum sequeris manuque

tangis exsanguis levis umbra dona,

tinnulo parcam moriturus aeri

\pard\sl312\slmult0 80 respiciamque.

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0847

\pard\sl312\slmult0

En ades. Sic lectus eburnus olim

pallidam, me flente, nefas, habebat.

Sic eras, collo nitidum reflexo

\pard\sl312\slmult0 fusa capilium.

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 85 Flamen oblitus
grave tibi arum

\pard\sl312\slmult0 nunc procul flenti
mihi pellit auris

neniaequē urgent resonoque maesta

\pard\sl312\slmult0 praefica
lesso.

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0848
\pard\sl312\slmult0

Ducitur funus per aprica ripae,

\pard\sl312\slmult0 90 murmur etrusco
Tiberi ciente

\pard\sl312\slmult0 triste, per sepes ubi
gignit albos

\pard\sl312\slmult0 spina
corymbos.

\pard\sl312\slmult0

Floridam non te ruber igne Vesper

matris abduxit gremio morantem

\pard\sl312\slmult0 95 nec faces «Hymen»
pueri levantes

\pard\sl312\slmult0 concinuerunt.

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0849
\pard\sl312\slmult0

Cymbiis fuis ego rite lactis

condidi mutis animam sepulcris

edidique amens «Have have» supremum

\pard\sl312\slmult0 100 ipse
«Tryphaena».

\pard\sl312\slmult0

Vesper adflavit parvis columnis

luteum molis iubar Hadrianae,

Pincium tranant fugiente corvi

\pard\sl312\slmult0 agmine
collem,

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0850
\pard\sl312\slmult0

\pard\s1312\slmult0 105 cum rapi sensim
videor silentisque

\pard\s1312\slmult0 inmemor cordis per
inane ferri,

iam tuae frustra revocante matris

\pard\s1312\slmult0 voce
Philetum.

\pard\s1312\
slmult0 III. - GALLUS
MORIENS

\pard\s1312\
slmult0

\pard\s1312\slmult0 Hic hic ubi ictus
vulnere candidum

\pard\s1312\slmult0851
\pard\s1312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 110 pectus sarissae figit
humo manum

\pard\sl312\slmult0 et colla torquatus
reflexit

languida poplitibus solutis,

\pard\sl312\slmult0

notis obibit fluminibus procul

viscique sacri robore fertili.

\pard\sl312\slmult0 115 Non, brenne,
Theutates viarum

te inmemorem, sate Nocte, ducet.

\pard\sl312\slmult0

Hic hic obibis. Nunquam utinam tui

\pard\sl312\slmult0852
\pard\sl312\slmult0

vox illa et Euris nuncius ocior

\pard\sl312\slmult0 venantis in silvis
opacis

120 attonitas pepulisset auris!

\pard\sl312\slmult0

Sublimis auras saeva secans volat

atque in Gebennas se adlevat arduas,

\pard\sl312\slmult0 defertur ad vallis et
innat

flumina praetereunte penna,

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 125 pervadit atro dira
silentio

\pard\sl312\slmult0853
\pard\sl312\slmult0

\pard\s1312\slmult0 lucos ridentis vox
volucris, nigras

\pard\s1312\slmult0 repente
debacchata pinus

exagitat tacitasque quercus.

\pard\s1312\slmult0

Haec clamat ingens ornus et audiens

\pard\s1312\slmult0 130 procera fagus iussa
repercutit,

\pard\s1312\slmult0 haec ilices mandata
tradunt

letiferis resonare taxis,

\pard\s1312\slmult0

haec, bobus agrum dum colit, excipit

\pard\s1312\slmult0854
\pard\s1312\slmult0

manumque buri rusticus erigit,

\pard\sl312\slmult0 135 haec pastor
exclamansque terret

graminibus pecudes quietas,

\pard\sl312\slmult0

haec inter umbras iam druidae stupent

circum tuentes aurea sidera,

\pard\sl312\slmult0 et pensa
nocturnum trahentes

140 ante focum trepidae puellae.

\pard\sl312\slmult0

Sic Haedui Auscique et Senones ruunt

quique arma nigris pendula quercubus

\pard\sl312\slmult0855
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 quique ultimi
admirantur undam et

saxa laris resonantia albis.

\pard\sl312\slmult0 145 Utcumque saxis
debilitant mare

\pard\sl312\slmult0 illic procellae, litore
plurimus

\pard\sl312\slmult0 densetur ambactus
minacique

Oceano minitantur hastis,

\pard\sl312\slmult0

urgente et aestus inruit impetu

\pard\sl312\slmult0856
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 150 caterva, harenae
iam cumulos levis

\pard\sl312\slmult0 extollit atque
undas tolutim

quadrupedante quatit tumultu.

\pard\sl312\slmult0

Conantur et perrumpere pectore

equi et viri undas caedere mataris;

\pard\sl312\slmult0 155 ast agmen
indignatus amplo

reppulit Oceanus fragore.

\pard\sl312\slmult0

Mox pervicaces carmina concinunt

\pard\sl312\slmult0857
\pard\sl312\slmult0

instructi et acri gaesa vibrant manu...

\pard\sl312\slmult0 hic te atrior
stratum silenti

160 Oceanus novos ambit aestu,

\pard\sl312\slmult0

dum forte nautae flumine leniter

labentis absens cantica percipis

\pard\sl312\slmult0 aut aure garritum
natantis

aerium moriens alaudae.

\pard\sl312\
slmult0

\pard\sl312\
slmult0 IV. - IANI
NEMORINI SILVULA

\pard\sl312\slmult0858
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\
slmult0 AD
HERMENEGILDUM PISTELLIUM

1

\
pard
\sl3
12\s
lmul
t0
ad H.
P.

\pard\sl312\
slmult0

\pard\sl312\slmult0 165 Cum me terra gravi
pondere presserit

\pard\sl312\slmult0 oblitum penitus
luminis et mei,

seu frontem glacies vulneret inscio,

\pard\sl312\slmult0859
\pard\sl312\slmult0

seu rupto eliciat sol violas sinu;

me quaerent oculis forte fidelibus

\pard\sl312\slmult0 170 errantem pueri per
tacitas nives,

\pard\sl312\slmult0 me cernent vitreo
vespere devium

iuxta prata croci florida virgines.

Tum quicumque aderit, candidus aut puer,

aut virgo roseo vertice fulgida,

\pard\sl312\slmult0 175 circum per
nebulam forsitan audiat

\pard\sl312\slmult0860
\pard\sl312\slmult0

\pard\s1312\slmult0 quae dixi gracili
carmina tibia.

Non omnis moriar, si quid olet novum,

si quid silva sonat non aliis prius

auditum, tepidas si memor areas

\pard\s1312\slmult0 180 nostri garrulitas
inplet hirundinum.

\pard\s1312\
slmult0 2

\pard\s1312\
slmult0

\
pard

\pard\s1312\slmult0861
\pard\s1312\slmult0

\s13

12\s

lmul

t0

ad D.

Mosca

\pard\s1312\

slmult0

\pard\s1312\slmult0 Si verbo residem
reddere ventuli

quo frons arida decerpitur inpetum,

si pascentis apis murmur et aurea

\pard\s1312\slmult0 dulcem ad
sidera neniam,

\pard\s1312\slmult0

\pard\s1312\slmult0 185 si possum in viridi
colle volubilis

\pard\s1312\slmult0862

\pard\s1312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 alas, quis molitur
parva inopis seges,

aut longa in nebulis agmina pingere

\pard\sl312\slmult0 et clangentis
iter gruis;

\pard\sl312\slmult0

cur lucos strepitu terribili tubae

\pard\sl312\slmult0 190 cur pulsem
gregibus candida pascua

\pard\sl312\slmult0 vates? insequitur per
tremulas pavor

\pard\sl312\slmult0 auras et
volucrum fuga.

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0863
\pard\sl312\slmult0

Quid te raucisonis cornubus attinet

auris atque hominum corda lacescere?

\pard\sl312\slmult0 195 quid diri accipitris
tu similis malam

\pard\sl312\slmult0 laetis
perniciem canes?

\pard\sl312\
slmult0 3

\pard\sl312\
slmult0

\
pard
\sl3
12\s
lmul
t0
ad A.
Romizi

\pard\sl312\slmult0864
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\
slmult0

\pard\sl312\slmult0 Me non discolor
institis

aut mannis rapidis trita iuvat via:

me saltus iuvat avius

\pard\sl312\slmult0 200 multoque
impluvium passere concinens.

\pard\sl312\slmult0

Non plebs per cuneos frequens

non festiva movet turba faventium:

sed vox libera candidi

fratris, sed tacita pressa manus manu.

\pard\sl312\slmult0865
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 205 Quin praeberere
silentibus,

\pard\sl312\slmult0 quos umbra cohibet
terra cupressina,

aurem mi satis est, pia

si dicat genetrix «Macte, puer, puer».

\pard\sl312\
slmult0 4

\pard\sl312\
slmult0

\
pard
\s13
12\s
lmul

\pard\sl312\slmult0866
\pard\sl312\slmult0

t0
ad F.
Marti
ni

\pard\s1312\
slmult0

\pard\s1312\slmult0 En unquam
adspiciam quercubus obsitum et

\pard\s1312\slmult0 210 mollem populea
fronde Lucretilem et

\pard\s1312\slmult0 quae manantibus
ima

lymphis obstrepit Usticam?

\pard\s1312\slmult0

Nunquam: sed volucris mente sequor tamen

vatemque in latebris dulcibus adloquor;

\pard\s1312\slmult0867
\pard\s1312\slmult0

\pard\s1312\s1mult0 215 una putris in
umbra

fani iam sedeo tacens:

\pard\s1312\s1mult0

iamque, et multa senex comiter auribus

instillare meis, dum viridi movent

\pard\s1312\s1mult0 spinum in saepe
lacerti, et

220 illud «Magna memor fuge».

\pard\s1312\
s1mult0 5

\pard\s1312\
s1mult0

\pard\s1312\s1mult0868
\pard\s1312\s1mult0

\

pard

\s13

12\s

lmul

t0

ad H.

Vitelli

\pard\s1312\
slmult0

\pard\s1312\slmult0 Cum pulsae latiae dulce
fides pollice murmurant,

oblita videor tum veterem mente resurnere

vitam, lapsa gravi tum recolo saecula silentio,

tum iam visa novis obstipeo luminibus videns.

\pard\s1312\slmult0 225 Nam sacra tacitas
mane via pergere virgines,

\pard\s1312\slmult0869
\pard\s1312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 in Cois vitream prospicio
fulgere Lesbiam;

nunc multis inhio templa togis candida, nunc forum

mi stridet lituis, mi galeis undique fluctuat.

Procedunt nivei rite boves cornibus aureis,

\pard\sl312\slmult0 230 albis currus equis
atque rotis plaustra sonantibus...

\pard\sl312\slmult0 Sed quas inmemori corde
premo sollicitudines?

iam fuis oculi cur iterum nunc lacrimis madent?

quis indigna sacris laesa dolent bracchia vinculis?

\pard\sl312\slmult0870
\pard\sl312\slmult0

quos lucos tacitos, quae croceis robora floribus,

\pard\s1312\slmult0 235 quos segnes Arares
ambigui fluminis adpeto

\pard\s1312\slmult0 frustra, quam rutilam
caeruleae virginis heu comam?

\pard\s1312\
slmult0 V. - MONS
TITAN

\pard\s1312\
slmult0

\pard\s1312\slmult0 Te campus albis
discolor oppidis

velisque late candidus Hadria

\pard\s1312\slmult0 Titana mirantur
sereno

\pard\s1312\slmult0871
\pard\s1312\slmult0

240 tergeminum vigilare caelo.

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 Te quisquis acres
linquere Lingones

vult atque harenas inmemores maris,

\pard\sl312\slmult0 sive ille pilis
obstreperentes

Romuleis pede transit amnes

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 245 (hostis deorum
vectus equo viam

\pard\sl312\slmult0 plebeius urguet
consul, et ungulis

\pard\sl312\slmult0872
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 de nocte
concussum citatis

Flaminium resonat statumen);

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 seu conpedito quae
volat inpetu

\pard\sl312\slmult0 250 ferrata rauco
flamine percita

\pard\sl312\slmult0 certique moles
inplet auras

tramitis inpatiens boatu,

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 circum stupentem
per celeres rapit

\pard\sl312\slmult0873
\pard\sl312\slmult0

agros, per ulmos usque volubiles,

\pard\sl312\slmult0 255 dum cernit et
collem supinum

ad tumidos equitare montes;

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 laeto salutat
murmure te, triceps

Titan, beatam et culmine Romuli

\pard\sl312\slmult0 urbem
triumphatique Romam

260 temporis inperiosiore.

\pard\sl312\slmult0874
\pard\sl312\slmult0

\pard\s1312\
slmult0 VI. - COLONI
AFRICI

\pard\s1312\
slmult0

\pard\s1312\slmult0 Audite, gentes. Si
procul absumus

totoque terrae dividimur globo,

\pard\s1312\slmult0 cui vix adhaerentes
labamus

oppositis aliunde plantis:

\pard\s1312\slmult0

\pard\s1312\slmult0 265 cum Vesper istic
sidera congreget

\pard\s1312\slmult0 dum sol renascens
hinc fugat, atque idem

\pard\s1312\slmult0875
\pard\s1312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 vos tempus in
somnia quietos,

nos habeat vigiles in armis,

\pard\sl312\slmult0

ut fecit altum sacra silentium

\pard\sl312\slmult0 270 nox et locuntur
sidera nutibus,

\pard\sl312\slmult0 interiacentem vel
per orbem

perpetuas equitare turmas

\pard\sl312\slmult0

audite, gentes. Nos populus focus

confessus hostem depulit hospites,

\pard\sl312\slmult0876
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 275 quod rastra
cultorum secutus

in salebris stupuisset aurum.

\pard\sl312\slmult0

Tum quidquid ipsi proscidimus soli

primumque visas hic segetes, domos

\pard\sl312\slmult0 non ante
constructas, stupente

280 barbaria, populantur igni.

\pard\sl312\slmult0

Quid nos? Pruinis semper et aestibus,

ad nostra passim nuda novalia

\pard\sl312\slmult0877
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 visenda, direptas
ad urbes,

ad vetitas equitamus aras.

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 285 Non solitudo, non
fluvii tenent

\pard\sl312\slmult0 montesque, non nos
et crucibus minax

\pard\sl312\slmult0 telisque
tormentisque multus

hic marium solidique manceps.

\pard\sl312\slmult0

Audite, gentes: acrius hinniunt

\pard\sl312\slmult0878
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 290 terramque crebri
suffodiunt equi

\pard\sl312\slmult0 pugnamque
odorati supremam

forte cient socios ad arma.

\pard\sl312\slmult0

Heu! propter uxor strenua frondibus

in fortuitis non cubuit, Vale

\pard\sl312\slmult0 295 dictura, dum
posthac rebellis

spem generis foveat intus alvo.

\pard\sl312\slmult0

Traxere longe progeniem novam

\pard\sl312\slmult0879
\pard\sl312\slmult0

matresque fidas, haud veriti, velut

\pard\sl312\slmult0 armenta cum pullis
in herbis,

300 immerito cohibere vallo.

\pard\sl312\slmult0

Odere lectos qui subolem ferant

vitaliorem, scilicet, integros

\pard\sl312\slmult0 odere natos qui
sub auras

vimque gerant animosque patrum.

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 305 Nox alma vos et
lassa quies habet,

\pard\sl312\slmult0880
\pard\sl312\slmult0

\pard\s1312\slmult0 dum tota vestris sub
pedibus ruit

\pard\s1312\slmult0 haec gens in hostes
et salutat

iussa mori peritura solem.

\pard\s1312\slmult0

Quid vos? lacetis: nam nihil attinet

\pard\s1312\slmult0 310 fortes creari, vivere
fortium

\pard\s1312\slmult0 hoc
quantulumcumque est, et esse

qui valeant satis in leonem.

\pard\s1312\slmult0

Id, dormientes, id dare vos, nefas:

\pard\s1312\slmult0881
\pard\s1312\slmult0

unos virorum qui gelide viros

\pard\sl312\slmult0 315 auditis imbelli
necari

iam numero puerosque tabe.

\pard\sl312\
slmult0 VII. - AD
VICTOREM REGEM

\pard\sl312\
slmult0 ANNO ITALIAE
LIBERATAE L

\pard\sl312\slmult0 Hic tu manebis,
conditor, optime.

Terramque frustra magnus equus fodit,

\pard\sl312\slmult0 tamquam
peracturus diremptam

\pard\sl312\slmult0882
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 320 nocte viam
dubiamve pugnam.

\pard\sl312\slmult0

Consistat. Absunt iam litui procul.

Vanescit omnis clamor. Obit furor

\pard\sl312\slmult0 ceu sidus infestum.
Renidet

Pax roseo veneranda caelo.

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 325 Haec ara Pacis,
fortis eques, tuae.

\pard\sl312\slmult0 Te rura caelum
nutriat augure

\pard\sl312\slmult0883
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 frugesque sol felix
ab arvis

eliciat latiusque raster.

\pard\sl312\slmult0

Ac temptet altis oppida sibilis

\pard\sl312\slmult0 330 foedetque fumis
ignipotens labor

\pard\sl312\slmult0 dum dulcis umbra
lar et unum

quemque suos iuvet hortus aura.

\pard\sl312\slmult0

Maestos sequatur carior exsules

antiqua mater nec sinat immemor

\pard\sl312\slmult0884
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 335 errare per diversa
terrae

\pard\sl312\slmult0 solivagos
inopesque iuris.

\pard\sl312\slmult0

Nostri revisant litora navitae,

quodcumque nobis paruit aut patet

\pard\sl312\slmult0 per nos, et acres
classe certent

\pard\sl312\slmult0 340 velivolum
perarare caelum.

\pard\sl312\slmult0

Magnis iuventus maior avis suo

fungatur ultro munere nec bonas

\pard\sl312\slmult0885
\pard\sl312\slmult0

\pard\s1312\slmult0 detrectet artes nec
pudorem et

casta modum veteresque mores.

\pard\s1312\slmult0

\pard\s1312\slmult0 345 Aedes nitenti
congreget atrio

\pard\s1312\slmult0 parvos Quirites et
docili beet

\pard\s1312\slmult0 virtute. Quos
auscultet altrix

Italia Italiam canentes.

\pard\s1312\slmult0

Hic tu manebis, pacifer, aereus.

\pard\s1312\slmult0886
\pard\s1312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 350 Frustraque terram
magnus equus cavet.

\pard\sl312\slmult0 Quod si Latini,
Victor, olim

\pard\sl312\slmult0 «Mars vigila!»
clupeos moventes

\pard\sl312\slmult0

dicemus, armis cum fragor ingruat

circum recussis, clangor ad ultimum

\pard\sl312\slmult0 355 certamen
erumpentis ensis

\pard\sl312\slmult0 quo placidae
tremat ara Pacis,

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0887
\pard\sl312\slmult0

clangore longo tunc iterabitur

clivoque sacro Ianiculum procul

\pard\s1312\slmult0 atque ensis ensi
duxque regi,

\pard\s1312\slmult0 360 quod solitus,
resonabit: «Adsum!»

\pard\s1312\slmult0

et fluctuantem subter equis suam

prorsus videbunt Italiam mari

\pard\s1312\slmult0 terraque supremae
perennesque

excubiae geminusque vindex.

\pard\s1312\slmult0888
\pard\s1312\slmult0

\pard\sl312\slmult0
VIII. - MARGARETHAE SABAUDAE
ITALORUM REGINAE

\pard\sl312\slmult0
(EX ALFRIDI BACCELLII CARMINE TRANSLATUM)

\pard\sl312\
slmult0

\pard\sl312\slmult0 365 Sibilat venti grave
vis nivemque

\pard\sl312\slmult0 montis in celsos
rotat usque muros,

qua silent late loca solitudoque

\pard\sl312\slmult0 ardua candet.

\pard\sl312\slmult0

Stat iugum summum glacieque vinctum

\pard\sl312\slmult0889
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 370 fumido pendet
pelago globosque

\pard\sl312\slmult0 nubium pinna
superante, caelo

\pard\sl312\slmult0 mergitur alto.

\pard\sl312\slmult0

Insulae solo nova forma caelo

pendet: hanc ambit taciturnus aestus

\pard\sl312\slmult0 375 nubium, nix et
proprii refulget

\pard\sl312\slmult0 lumine caeli.

\pard\sl312\slmult0

Crassa quae campos premit atque taetris

\pard\sl312\slmult0890
\pard\sl312\slmult0

cuncta caligo nebulis recondit,

usque ubi vasti pelagi remotus

\pard\sl312\slmult0 380 flectitur arcus,

\pard\sl312\slmult0

eximat nobis utinam supinae

turbidas curas et amara vitae,

quaeque voluntur per opaca, recte

\pard\sl312\slmult0 non
cupienda!

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 385 Nos poli convexa
beent sereni,

\pard\sl312\slmult0891
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 quae fluunt ventis,
velut aequor undis,

singula et purus referentis astra

culminis albor!

Namque cor nobis nitet hic et aer,

\pard\sl312\slmult0 390 hic patet nobis
animusque caelumque,

\pard\sl312\slmult0 hinc petit mens iam
per inane fines

\pard\sl312\slmult0 fine carentes;

\pard\sl312\slmult0

hinc et ex ampla nivium corona,

\pard\sl312\slmult0892
\pard\sl312\slmult0

qua patescentes sinuantur alpes,

\pard\sl312\slmult0 395 spiritus, praesente
deo, videtur

\pard\sl312\slmult0 flare per
orbem.

\pard\sl312\slmult0

Euge! iam sese rota solis effert

aurei: lento gradiens triumpho,

diva Sol, caelos humilesque terras

\pard\sl312\slmult0 400 lumine lustras.

\pard\sl312\slmult0

Tum super pigras nebulas globosque

nubium molesque gelu rigentes

\pard\sl312\slmult0893
\pard\sl312\slmult0

aestuant undae roseae micantque

\pard\sl312\slmult0 culmina
circum.

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 405 Auream sic te,
perhibent, pater Sol

\pard\sl312\slmult0 in iugo stantem
radiavit auspex,

regium libras dum animum fugaces

\pard\sl312\slmult0 mentis in
alas.

\pard\sl312\slmult0

Tum gravi pictum pietate vultum,

\pard\sl312\slmult0894
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 410 lenius quo nil
leviusque risit,

\pard\sl312\slmult0 attigit sol exoriens,
suoque

\pard\sl312\slmult0 numine
complet.

\pard\sl312\slmult0

Tum tibi temptat pia corda regnum

pace compostum stabilisque rerum

\pard\sl312\slmult0 415 sanctitas virtusque,
fidelis et con-

\pard\sl312\slmult0 cordia
fratrum.

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0895
\pard\sl312\slmult0

Tum fidem, Regina, fere sub albam

per genas offundit amor ruborem,

tum reclinatis oculis inest lux

\pard\sl312\slmult0 420 consiliumque,

\pard\sl312\slmult0

dum tibi Sol et bona pollicetur

augur et dulci decus omne proli,

rite dum subiecta iugo coruscant

\pard\sl312\slmult0 culmina
flammis.

\pard\sl312\slmult0896
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\
slmult0 A MARGHERITA
DI SAVOIA REGINA D'ITALIA

\pard\sl312\
slmult0

\pard\sl312\slmult0 Il vento romba in
maestosa voce, 365

\pard\sl312\slmult0 e con ruote di neve
si dibatte

contro l'alte pareti, ove son gli erti,

\pard\sl312\slmult0 bianchi
deserti.

\pard\sl312\slmult0

Irrigidita nel ghiacciato manto,

\pard\sl312\slmult0 l'eccelsa vetta da un
oceano immenso 370

\pard\sl312\slmult0897
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 di globee nubi
solitaria s'erge

\pard\sl312\slmult0 e in ciel
s'immerge.

\pard\sl312\slmult0

Sola nel cielo sta l'isola nuova,

cui lambon muti i nubilosi flutti:

\pard\sl312\slmult0 e col ciel parla, e dal suo
ciel riceve375

\pard\sl312\slmult0 raggi la neve.

\pard\sl312\slmult0

O crasse nebbie, che di scialbe strisce

il pian coprite insino al terso giro

\pard\sl312\slmult0898
\pard\sl312\slmult0

dell'orizzonte, dove l'ampia appare

\pard\s1312\slmult0 curva del
mare,380

\pard\s1312\slmult0

a noi velate quella bassa vita

d'acri pensieri e torbe passioni,

ove serpeggia nella nube fosca

\pard\s1312\slmult0 la voglia
losca.

\pard\s1312\slmult0

\pard\s1312\slmult0 O azzurro arco del ciel,
mare di venti, 385

\pard\s1312\slmult0 o nevi immacolate,
eccelse vette

\pard\s1312\slmult0899
\pard\s1312\slmult0

che le stelle specchiate, alti splendori,

\pard\sl312\slmult0 parlate ai
cuori!

\pard\sl312\slmult0

Limpido l'aere ed è l'anima pura;

\pard\sl312\slmult0 solenne è l'orizzonte e
largo il cuore; 390

\pard\sl312\slmult0 la mente ondeggia
dal picco romito

\pard\sl312\slmult0 per l'infinito.

\pard\sl312\slmult0

E par dal diadema ampio di cime,

che s'incurva nevoso e si dilarga,

\pard\sl312\slmult0900
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 per la terra alitar d'un Dio
lo spiro, 395

\pard\sl312\slmult0 di giro in giro.

\pard\sl312\slmult0

O gloria! Il sole dalla ruota d'oro

in un trionfo vivido s'innalza:

la fiammante raggiera in ciel distende;

\pard\sl312\slmult0 la terra
accende. 400

\pard\sl312\slmult0

Sopra le nebbie, sulle globee nubi,

sui vasti ghiacci è tutto un roseo mare;

un fuoco spunta sulle cime elette:

\pard\sl312\slmult0901
\pard\sl312\slmult0

\pard\s1312\slmult0 brillan le
vette.

\pard\s1312\slmult0

\pard\s1312\slmult0 E così un giorno con divin
saluto 405

\pard\s1312\slmult0 il padre Sol quassú
t'illuminava,

bionda Signora; e il tuo pensier regale

\pard\s1312\slmult0 drizzava l'ale.

\pard\s1312\slmult0

Sulla soave maestà del volto,

\pard\s1312\slmult0 atteggiato di fede, ove il
sorriso 410

\pard\s1312\slmult0902
\pard\s1312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 piú bel d'Italia si
disegna, il lume

\pard\sl312\slmult0 arse del
Nume.

\pard\sl312\slmult0

A Te gentile, a Te benigna e pia

apparve allor di prosperosa pace

\pard\sl312\slmult0 un santo regno, amando
ogni fratello 415

\pard\sl312\slmult0 l'altro
fratello;

\pard\sl312\slmult0

e la vermiglia carità si pinse

presso la bianca fede in sulla guancia:

\pard\sl312\slmult0903
\pard\sl312\slmult0

fulgean dagli occhi meditosi e chini

\pard\sl312\slmult0 raggi divini.

420

\pard\sl312\slmult0

Parve il sol gloriarti, alta augurando

sorte alla Prole, e i sottostanti picchi

di ghiaccio in festa scintillar cosparsi,

\pard\sl312\slmult0 e a Te

chinarsi.

\pard\sl312\

slmult0 IX. - XI KAL.

MAIAS

\pard\sl312\slmult0904

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\
slmult0 (EX SUO IPSIUS
CARMINE TRANSLATUM)

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 425 In quadrum coeunt
sulci, consistit aratrum:

\pard\sl312\slmult0 fumantis niveus rictus
attollit ad ulmum

taurus; lassa iugo sub eodem bucula mugit:

mugitu resonant nemorosi saxa Palati.

\pard\sl312\slmult0 Pastorum medius palpat
sudantis arator

\pard\sl312\slmult0 430 terga bovis, puraque
ferox innititur hasta,

\pard\sl312\slmult0905
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 dum latium prospectat
agrum vitreasque paludes

et procul inde Albae declivia moenia Longae.

\pard\sl312\slmult0 Proxima tam leni circum
fluit Albula cantu,

\pard\sl312\slmult0 ut sonitum pici libros
tudentis acernos

\pard\sl312\slmult0 435 adstanti referat sacri
nemus Argileti.

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 Quernea collucet Tarpeio
vertice silva,

\pard\sl312\slmult0 qua decedentis flammatur
lumine solis,

\pard\sl312\slmult0906
\pard\sl312\slmult0

atque aquilae liquidum nigrescit forma per aurum.

\pard\s1312\
slmult0 IX. - IL 21 DI
APRILE

\pard\s1312\
slmult0

\pard\s1312\slmult0 L'aratro è fermo: il toro,
d'arar sazio, 425

\pard\s1312\slmult0 leva il fumido muso ad una
branca

d'olmo; la vacca mugge a lungo, stanca,

e n' echeggia il frondifero Palazzo.

\pard\s1312\slmult0907
\pard\s1312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 Una mano sull'asta, una
sull'anca

\pard\sl312\slmult0 del toro, l'arator guarda lo
spazio: 430

\pard\sl312\slmult0 sotto lui, verde acquitrinoso
il Lazio;

là, sul monte, una lunga breccia bianca.

\pard\sl312\slmult0 È Alba. Passa l'Albula
tranquilla,

\pard\sl312\slmult0 sí che ognun ode un picchio
che percuote

\pard\sl312\slmult0 nell'Argileto l'acero sonoro.

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0
\pard\sl312\slmult0908
\pard\sl312\slmult0

\pard\s1312\slmult0 Sopra il Tarpeio un bosco
al sole brilla

\pard\s1312\slmult0 come un incendio. Scende a
larghe ruote

l'aquila nera in un polverio d'oro.

\
pard
\s13
12\s
lmul
t0
GIOVA
NNI
PASCOL
I

\pard\s1312\
slmult0 X. - AD
EXTERNOS EPHEMERIDUM
SCRIPTORES

\pard\s1312\slmult0909
\pard\s1312\slmult0

\pard\sl312\
slmult0

\pard\sl312\slmult0 Haec Roma vobis,
haec domus, hospites,

\pard\sl312\slmult0 440 antiqua cunctis, hic
patrius focus:

\pard\sl312\slmult0 salvete, cives:
undecumque est,

quis peregrinus in urbe Roma?

\pard\sl312\slmult0

Commune cultis gentibus atrium

Vestae videntes sistitis: hac ferunt

\pard\sl312\slmult0 445 ex aede nocturnas
per umbras

\pard\sl312\slmult0910
\pard\sl312\slmult0

perpetuam micuisse flammam.

\pard\sl312\slmult0

Si nullus aedem nunc tholus obtegit,

si saxa grando putria verberat

\pard\sl312\slmult0 flammamque
consumpsit vetustas

450 et cinerem rapuere nimbi;

\pard\sl312\slmult0

ignem fovetis vos memores sacrum,

nos et fovemus cordibus: adsumus

\pard\sl312\slmult0 flammae sacerdotes
redemptae

nos, «Vigilas? Vigila!» monentes.

\pard\sl312\slmult0911
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 455 Humana prorsus
mens, vigila! veta,

\pard\sl312\slmult0 mens, quidquid
aetas protulerit boni

\pard\sl312\slmult0 verique, restingui,
facemque

de face posteritas perennis

\pard\sl312\slmult0

accendat, et pax rideat et fides

\pard\sl312\slmult0 460 nostro quietis
omine gentibus

\pard\sl312\slmult0 utque una tellus, una
Vesta est,

\pard\sl312\slmult0912
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 una sit unanims
voluntas.

\pard\sl312\
slmult0 XI. - AD
SODALES MELITENSES

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 Priscamne fragrans
fert Melite rosam?

Donate nobis. Nunc Melitensibus

\pard\sl312\slmult0 465 demum
coronandus rosetis

\pard\sl312\slmult0 Hesperiae
Genius renatae.

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 Ver esse coepit: iam
Genius, diu

\pard\sl312\slmult0913
\pard\sl312\slmult0

Romae ruinis obrutus, exsilit

ut germen e glebis et ardens

\pard\sl312\slmult0 470 e nivea solet
ignis Aetna,

\pard\sl312\slmult0 ut rursus auram
carpsit et adstitit

Tellure coram matre Proserpina

pinisque succensis ab Aetna

rubra genas patuitque maior.

\pard\sl312\slmult0

475 Vestram, sodales, ferte rosam! date

\pard\sl312\slmult0914
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 vestro colamus flore
Proserpinam,

quam nos resurgentem quotannis

ITALIAM ITALIAM vocamus!

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 Hanc hanc recentem
de veteri rosam

\pard\sl312\slmult0 480 radice demum
nectere nunc iuvat!

\pard\sl312\slmult0 Hanc hanc
reponamus parentis

Italiae capiti coronam!

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0915
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\
slmult0 XI. - AI
COMPAGNI DI MALTA

\pard\sl312\slmult0

Produce tuttora l'odorata Mèlite quelle rose di un tempo? Datele a noi. Or sí, finalmente, s'ha da coronare col fiore de' rosai melitensi il genio dell'Esperia risorta!

È già primavera: già quel Genio, per sí lungo tempo sepolto sotto le rovine di Roma, balza su, come suole il germe dal seno delle zolle e il fuoco ardente dal fondo dell'Etna nevosa,

come di nuovo sentí l'aria del cielo e stette avanti la Terra Madre, Proserpina, e sotto il fiammeggiare dei pini, accesi al fuoco dell'Etna, apparve rosseggiante in viso, e sembrò piú grande di prima.

\pard\sl312\slmult0916
\pard\sl312\slmult0

Portate, o compagni, le vostre rose! date che coi fiori
del vostro paese noi onoriamo questa nuova Proserpina
che, risorgendo ella ogni anno, noi chiamiamo ITALIA!
ITALIA!

Queste rose, nuove e fresche da antico ceppo, or sí,
finalmente, conviene intrecciare! Sul capo della genitrice
Italia riponiamo questa corona!

\
pard
\s13
12\s
lmul
t0
Trad.
GIOVA
NNI
PASCOL
I

\pard\s1312\slmult0917
\pard\s1312\slmult0

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\
slmult0 XII. - CORDA
FRATRES

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 Utcumque dulcis
limina patriae

solo exsultantes corpore liquimus,

\pard\sl312\slmult0 485 miramur ignotis in
oris

\pard\sl312\slmult0 nota diu bene
corda, fratres.

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 Qui cum sciamus
bella parentibus

\pard\sl312\slmult0918
\pard\sl312\slmult0

pugnata, «Signum dicite» dicimus

utrique: «Pax» et «Lux» utrimque

\pard\sl312\slmult0 490 corda sonant et
«Havete, fratres».

\pard\sl312\slmult0 Tellure, sacris,
aequore, legibus

divisa pubes absumus, adsumus,

non ora nec linguam genusve

consimiles, nisi corda fratres.

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\
slmult0 XII. - CORDA
FRATRES

\pard\sl312\slmult0919
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0

Quando lasciamo le soglie della dolce patria,
partendo col corpo e restando con l'anima, ecco in paesi
sconosciuti ci meravigliamo di trovare dei cuori conosciuti
ben da gran tempo, o fratelli!

Noi che sappiamo qualcosa delle guerre che
combattono i nostri padri, gli uni agli altri diciamo «La
parola d'ordine», e dall'una e dall'altra parte i cuori
rispondono «Pace» e «Luce» e «Gioia con voi, o fratelli!»

Noi, gioventú divisa da terra e mare, da religione e
da leggi, siamo lontani e vicini, assenti e presenti, non simili
tra noi di faccia, di lingua e di schiatta, ma di cuore... fratelli!

\

pard

\pard\sl312\slmult0920

\pard\sl312\slmult0

\s13

12\s

lmul

t0

Trad.

GIOVA

NNI

PASCOL

I

\pard\s1312\smult0

\pard\s1312\
smult0 XIII. SERMO

\pard\s1312\smult0

\pard\s1312\smult0 495 Maeret homo de
nocte sedens. Casa mane ruinam

\pard\s1312\smult0 parva dedit, paulo ante
domus, vetus inde sepulcrum,

quippe ubi defossi iaceant mater, pater, uxor.

Quale sonat, perfracta rotis ubi glarea plaustri

\pard\s1312\smult0921
\pard\s1312\smult0

exanimem subito per somnum exterruit aegrum,

\pard\sl312\slmult0 500 tali cum strepitu
tremor impulit oppida deinceps.

\pard\sl312\slmult0 Momento fuit orbus homo:
nunc suspicit astra.

At sapiens oblatus adest per caerula noctis.

«Heus viden,» inquit «homo, quantam modo feceris
una

tu cladem caliga?» Caligae, velut immemor, ille

\pard\sl312\slmult0 505 formicas visit truncis
haerescere membris,

\pard\sl312\slmult0 nam pede diruerat formicis
forte domos et

colliculos aequarat arenosos. «Age porro

\pard\sl312\slmult0922
\pard\sl312\slmult0

rursus» ait «licet ad caelum convertere visus».

Tum stellas volitare videt, videt undique caelum

\pard\sl312\slmult0 510 scintillare, velut cum
grandi in funere lictor

\pard\sl312\slmult0 invertit taedam, fungos ut
deterat atros.

Hic sapiens: «Necopinata nece tota vicissim

sub pedibus tibi gens, supra caput interit astrum.

Hem quid ais? Nec agi censes male nec bene tecum

\pard\sl312\slmult0 515 siquod dissiliens
astrum sublime fatiscat,

\pard\sl312\slmult0 siqua teratur humi pedibus
formica, nec autem

vivat homo refert cuiusquam necne, quod unum

\pard\sl312\slmult0923
\pard\sl312\slmult0

quodque suus dolor est genus, atraeque omnia
mortis,

mortis erunt quandoque supervolitantis in umbra».

\pard\sl312\slmult0 520 Sic est: perfugium
fraterno in corde doloris

\pard\sl312\slmult0 unum est: ipse tibi cur
intercludis? et illi

adfers, qui valeat tibi mox lenire, dolorem?

Quidve ita nomen adhuc humanum dissidet armis?

Non aliter pueros media inter proelia mater

\pard\sl312\slmult0 525 opprimit et pugnos et
strictos occupat unguis:

\pard\sl312\slmult0 unus ubi geminos cubitum
discedere iussos

\pard\sl312\slmult0924
\pard\sl312\slmult0

lectulus excepit flentesque iraque tumentes,

iam vacuae circum tenebrae terroribus implent:

iam non singultant, lacrimis moderantur et irae,

\pard\sl312\slmult0 530 mox sensim placidis
pugnacia bracchia circum

\pard\sl312\slmult0 dant collis et corda premunt
oblita furoris.

\pard\sl312\
slmult0 XIII. SERMONE

\pard\sl312\slmult0

L'uomo siede da tutta la notte, e piange: il piccolo abituro la mattina era crollato: poco prima era una casa, da gran tempo è un sepolcro, ché vi giacciono sotterrati la madre, il padre, la moglie. Qual suono fa la ghiaia triturrata dalle ruote d'un carro (suono che a un tratto atterrisce e leva il respiro al malato che dormiva), con tale mugghio un tremore sospinse l'una dopo l'altra le città. In un attimo

\pard\sl312\slmult0925
\pard\sl312\slmult0

l'Uomo si trovò senza nessuno de' suoi cari; ora alza gli occhi alle stelle.

\pard\sl312\slmult0 Ecco, gli è avanti il sapiente: egli lo vede al chiarore ceruleo della notte. Dice: «Vedi, o Uomo, che strage hai fatta or ora con uno de' tuoi calzari?» Come trasognato, quello guarda e vede che alle scarpe sono attaccate formiche con le membra smozzicate: ch  col piede aveva abbattuta una casa alle formiche e aveva spianato i loro collicelli di sabbia. «Or via,» esclama il sapiente «or puoi di nuovo volgere gli occhi al cielo!» Allora egli vede stelle sfilare, vede d'ogni parte scintillare il cielo, come quando, in un solenne funerale, gli accompagnatori capovolgono le fiaccole per levarne la nera moccolaia. E il sapiente: «Di morte improvvisa, a lor volta, sotto i piedi ti muore un popolo, sopra la terra ti muore un astro. Che dici tu? tu dici che a te non fa nulla, se in alto un astro schizza e va in polvere, se in terra una formica   calpestata. Ebbene a nessuno importa se l'Uomo viva o non viva, ch  ogni genere   morso da un suo proprio dolore, e tutti gli esseri, presto o tardi, si troveranno all'ombra delle ali della morte: della morte che vola sul nostro capo.

 Cos   : vi   un solo rifugio per il nostro dolore: il cuore dei fratelli. E tu perch  te lo impedisce da te? Perch  rechi dolore a quello che di l  a poco potrebbe consolare il

\pard\sl312\slmult0926

\pard\sl312\slmult0

tuo? Perché la grande Nazione Umana è ancora in preda alla discordia e combatte tra sé? Non altrimenti la mamma sorprende i bimbi in mezzo a una rissa, e affrena i loro pugni, le loro unghie pronte all'offesa. Quando un letto solo ha accolto i due bimbi, mandati a nanna, i due bambini che ancora piangono gonfi d'ira, ecco le tenebre attorno, sebbene vuote li empiono di paura, ecco, non singhiozzano più, frenano le lagrime e l'ira; di lì a poco si circondano pacificati il collo con le braccia pugnaci e accostano l'uno all'altro il cuore dimentichi della furia».

\pard\s1312\slmult0

\

pard

\s13

12\s

lmul

t0

Trad.

GIOVA

NNI

PASCOL

I

\pard\s1312\slmult0

\pard\s1312\slmult0927

\pard\s1312\slmult0

\pard\sl312\
slmult0 XIV. - AD
HOSPITES

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 Hic ubi per sudum sorberi
mane videtur

caerula caeruleis montibus unda maris,

\pard\sl312\slmult0 effluat ut fretus ex oculis et
Bruttius ora

\pard\sl312\slmult0 535 Mamertinorum
continuetur ager;

\pard\sl312\slmult0 hic ubi, si quando
defervescente procella

obstruitur praeceps undique nube dies,

aerio nectens nebulosum ponte Peloron

\pard\sl312\slmult0928
\pard\sl312\slmult0

Scyllaeumque ingens arcus utrimque bibit;

\pard\sl312\slmult0 540 Italiae vocem licet hic
audire parentis,

\pard\sl312\slmult0 hic oculis ipsam forte videre
licet.

Nam septemgeminio seu vespertina sub arcu,

omnia sive inter caerula mane sedet,

«Restituit pietas» inquit «concordia servat

\pard\sl312\slmult0 545 natorum, iunctis
viribus, Italiam.

\pard\sl312\slmult0 Fortia nempe egi; sum fortia
passa: resurgo:

magnum est id quod eram, maius id est quod ero.»

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0929

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\
slmult0 XV. - AD
FRIDERICUM BALSIMELLI

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 Rusticus extremas stipulas
succiderat Umber

montibus aeriis,

\pard\sl312\slmult0 550 cum puer, heu, longis
aveo dum visere nidum

\pard\sl312\slmult0 laetus ab exiliis,

et patris amplexus animus matrisque recenset

oscula multa memor,

graminaque et ripas Rubiconis arundine laetas

\pard\sl312\slmult0930
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 555 caeruleumque mare,

\pard\sl312\slmult0

te, patrii antistes fani, te veste decorum

anxius intueor

atra. «Cur tecum (numquid pater?) ibimus, hospes?

quid pater, eia?» Taces.

\pard\sl312\slmult0 560 Sic erat: orbatos
lacrimans ad muta trahebas

\pard\sl312\slmult0 limina filiolos,

ut si forte sacris fumantia funera taedis

exsequerere pius.

\pard\sl312\slmult0931
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\
slmult0 XVI. - AD
GASPAREM FINALIUM

\pard\sl312\
slmult0 HOSPITEM
PATERNUM

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 Non mi cruenta
dextera cuspide

\pard\sl312\slmult0 565 armata sero conscia
lumina

\pard\sl312\slmult0 expavit, aut
paliente dirus

exagitor gladiator umbra.

\pard\sl312\slmult0932
\pard\sl312\slmult0

Atqui cruenti somnia pulveris

indigna crebro tardus odor premit

\pard\sl312\slmult0 570 caecaeque, Finali,
tenebrae

\pard\sl312\slmult0 sanguinea mihi
luce fulgent:

nec excitatum leniter obstrepens

solatur ornus nec proprio boves

in colle candentes sonansve

\pard\sl312\slmult0 575 passeribus nemus
omne circum.

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0933
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\
slmult0 XVII. - MATER

\pard\sl312\slmult0

\
pard
\sl3
12\s
lmul
t0
ad H.
Pistelli

\pard\sl312\slmult0

Neque fani tacitam umbram pede tempto resonanti,

neque vastas inhio tura per alas vaga et auro

rigidum flaminis ostrum.

Quis amaras mihi curas levet? ecquem adloquar
aeger?

\pard\sl312\slmult0934
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 580 periitne adlacrimanti
angulus umbrae tremebunda

\pard\sl312\slmult0 mihi iam lampade nutans?

Ubi flores quibus arae redimitae redolebant?

ubi longum puerorum melos, ut cum radioso

nemus imbri strepit ingens?

\pard\sl312\slmult0 585 Ibi velo caput atram
per opacum undique murmur

\pard\sl312\slmult0 misere nostra viderem
redimentem mala blanda

redivivam prece matrem.

\pard\sl312\slmult0935
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\
slmult0

XVIII. - PRECATIO

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 Magne Deus, si te moriens
tacito ore vocavit

\pard\sl312\slmult0 cum circum fierent omnia
muta pater,

\pard\sl312\slmult0 590 et si te extrema
quaesivit mater in umbra

\pard\sl312\slmult0 parva prole oculos iam
fugiente vagos,

\pard\sl312\slmult0 hos animos placida tandem
solare quiete:

\pard\sl312\slmult0 huc patrem et matrem
nunc sine ferre pedem.

\pard\sl312\slmult0936
\pard\sl312\slmult0

\pard\s1312\slmult0 Nil opus immitis violari iura
sepulcri:

\pard\s1312\slmult0 595 umbrae concedant
huc vel uterque leves.

\pard\s1312\slmult0 Aegra vel adloquiis tacitis
haec corda leventur:

\pard\s1312\slmult0 audiat et matris verba
patrisque soror.

\pard\s1312\slmult0

\pard\s1312\
slmult0 XIX. - AD
IANUM CRESCENTIUM

\pard\s1312\slmult0

\pard\s1312\slmult0 Dum facio trepidis haud
grata pericula, lane,

\pard\s1312\slmult0937
\pard\s1312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 discipulis, temptans mollia
corda metu,

\pard\sl312\slmult0 600 saepius avertit se
mens patriamque revisit

\pard\sl312\slmult0 atque amnis patrii flumina
parva mei.

\pard\sl312\slmult0 Qui nemora et colles queis
fecit Gratia nomen

\pard\sl312\slmult0 incolis, o nostri dux gregis,
atque metis,

\pard\sl312\slmult0 nostri vive memor qui tristia
ducimus, oti

\pard\sl312\slmult0 605 florentes studiis vel
minime, exilia.

\pard\sl312\slmult0 Sic proprio quam educis
agro te protegat umbra

\pard\sl312\slmult0938
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 vitis, et hospitibus pocula
laeta ferat.

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\
slmult0 XX. - IOHANNES
PASCOLI
MICHAELIANGELIO
CONLEGAE

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 Quando ego chalcidicae
visam viridaria Zancles?

quando ego te, interpres callide Stesichori?

\pard\sl312\slmult0 610 – Tunc, precor,
excipiant una nos Himera; laudat

\pard\sl312\slmult0 namque ibi nocturno
carmine Tyndarida,

\pard\sl312\slmult0939
\pard\sl312\slmult0

inter odoratas, Erycinae munera, citros,

Elysium quoddam per nemus, umbra senis:

hic Helenen caeci noctu senis umbra recantat:

\pard\sl312\slmult0 615 Tyndaris ignovit,
non tamen ipse sibi.

\pard\sl312\slmult0 Stellarum nitida dicit te
nocte sororem,

ipsam nimborum navifragaeque potens

sidus aquae, nimis adspectu, Ledaean, nocentem

et pulchram, supra lumina nostra, nimis.

\pard\sl312\slmult0 620 Nam qui vidit, amat,
moritur qui nuper amavit:

\pard\sl312\slmult0 mutatur dulci morte
libenter amor.

\pard\sl312\slmult0940
\pard\sl312\slmult0

Nos Οὐκ ἔστ' ἔτυμος λόγος οὗτος forte canentem

auribus arrectis accipiemus eum,

quaeque tibi, vates, invidit longior aetas

\pard\sl312\slmult0 625 quaeque italīs
reddes ingeminata modis. –

\pard\sl312\slmult0 Quando ego te visam? non
dulcia tempora nobis

hic, conlega, fluunt, praetrepidantque pedes

et mens optanti graiae viridaria Zancles

visere et amplecti te Cyanumque simul.

\pard\sl312\slmult0

Barga, a.d. V. Eid. Dec.

\pard\sl312\slmult0941
\pard\sl312\slmult0

\pard\s1312\
slmult0 XXI. - AD
ANTONIUM RESTORIUM

\pard\s1312\slmult0

\pard\s1312\slmult0 630 Cur libeat nobis hoc te
donare libello

\pard\s1312\slmult0 si quaeris, festo, rector
amice, die:

\pard\s1312\slmult0 «Hic de quo liber est, pater
est communis, at ille

\pard\s1312\slmult0 frater qui librum condidit
ipse tibi.»

\pard\s1312\slmult0

\pard\s1312\slmu
lt0 Idibus Iuniis, anno MCMII
p. Chr.

\pard\s1312\slmult0

\pard\s1312\slmult0942
\pard\s1312\slmult0

\pard\sl312\
slmult0 XXII. - AD
PIMPIUM

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 Dum rusticorum turba
canentium

635 vincit maniplos, Vergilius Maro

conspectus effetis in arvis

ipse supercilio vocavit

atque in recisae me stipulae toro

iuxta sedentem sub patula piro

640 compellat: «O nostri per annos

\pard\sl312\slmult0943
\pard\sl312\slmult0

immemores memor usque, fili!

credamne? tellus nostra nepotibus

haec magna frugum, magna parens virum,

iam sordet, et romana vatis

645 oppida dedidicere carmen.

Heu! iam latine scire pudet! pudet

priscae minores artis et imperi!

Qui possit in ludis alumnus

Italiae recitare laudes?»

\pard\sl312\slmult0944

\pard\sl312\slmult0

650 Qui possit, est iam dicere: tu potes,

maiora matri pollicitus tuae

patrique. Coepisti: propinquas.

Macte fide studioque, Pimpi.

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmu
lt0 Castro Vetere, Id.
Quintilibus.

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\
slmult0 XXIII. -
HYPOTHECE EURIPIDIS AD
ANTONOMASIAN

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0945
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 Sed est voluptas hominis in
malis quoque,

\pard\sl312\slmult0 655 si quis queratur atque
fundat lacrimas;

\pard\sl312\slmult0 namque haec dolore
sublevant praecordia

curasque cordis et labores eluunt.

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\
slmult0 XXIV. - AD
DULCEM AMICULUM
ANTONOMASIAN

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 Nullus in sola mihi
ludit aula

ora qui vultu referens paterna

\pard\sl312\slmult0946
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 660 natus in multos
animum fugacem

\pard\sl312\slmult0 proroget
annos.

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 Tu memor nostros
animo repone,

dulcis optivo mihi corde fili,

spiritus: dices nova iato sepulti

\pard\sl312\slmult0 665
carmina vatis.

\pard\sl312\
slmult0 XXV.-O
DOMUS...

\pard\sl312\slmult0947
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\
slmult0 (EX ADOLPHI DE
BOSIS CARMINE
TRANSLATUM)

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 Felix nidule, quem facit

diligens amor, o domus,

qua ridens sedeo ad meos

externatus amores,

670 ut fidum mihi murmurant

omni gaudia ab angulo;

cum vix per nebulam gemens

\pard\sl312\slmult0948
\pard\sl312\slmult0

impellat dolor aures!

Iam curae procul et labor

675 cesserunt: penitus nitet

totoque interea volat

caelum corde serenum.

Nam quidquid tulimus diu,

nunc vanescit in osculis

680 natorum, omnia limpidis

ignorantium ocellis.

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\
slmult0 XXV. - CASA

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 Casa, o diletto nido

che industrie amor compose,

dove fra intatte rose

sogno e al mio ben sorrido,

\pard\sl312\slmult0 quale linguaggio fido
670

\pard\sl312\slmult0 han tue dolcezze
ascose!

\pard\sl312\slmult0950
\pard\sl312\slmult0

e de le avverse cose

come in te fioco è il grido!

Come lontano è il mondo!

\pard\sl312\slmult0 e ridemi un giocondo 675

\pard\sl312\slmult0 cielo nel cuor
profondo,

mentre i miei giorni amari

\pard\sl312\slmult0 godo obliar ne' chiari 680

\pard\sl312\slmult0 occhi de' bimbi ignari.

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0951
\pard\sl312\slmult0

\
pard
\s13
12\s
lmul
t0
ADOLF
O DE
BOSIS

\pard\s1312\smult0

\pard\s1312\
smult0 XXVI. - AD
MARIAM SOROREM

\pard\s1312\smult0

\pard\s1312\smult0 Ergo iter inceptum perges,
soror: at quid oportet

auxilium precibus sollicitare meum?

Linquere, quod nimium est, gnatam me credis
euntem

\pard\s1312\smult0952
\pard\s1312\smult0

685 lapsantique piam posse negare manum?

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\
slmult0 XXVII. - AD
MARIAM SOROREM

\pard\sl312\
slmult0 DE GRAMMATICA
GRAECA

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 Vestibulum videas servare
luposque leonesque,

ast intus Circes carmina longa sonant.

\pard\sl312\
slmult0 XXVIII. -
ELEGION

\pard\sl312\
slmult0 (EX SCHILLERO
TRANSLATUM)

\pard\sl312\slmult0953
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 Emicat hic laticis saliens
sublime columna:

desuper hic rauco murmure lympa cadit.

\pard\sl312\
slmult0 XXIX. - AD I. L.

\pard\sl312\
slmult0 DE SYLLOGE
CARMINUM QUAE INSCRIBITUR “
MYRICAE”

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 690 Hanc humilem noli
nimium contemnere silvam;

namque aliqua hic gracili gutture vernat avis.

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0954
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\
slmult0 XXX. - DE
MYRICIS

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 En, si cena brevis
memorem delectat Horati,

sive brevem, at sapidam, sive malam, at
rapidam.

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\
slmult0 XXXI. -
ADVERSARIIS INSCRIPTUM

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 Cum multi secter vestigia
carminis, error

695 ipse sat et campus, ni data praeda, iuvat.

\pard\sl312\slmult0955
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\
slmult0 XXXII. - AD
DIVINUM PUERUM

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 Sic pueros, o sancte puer,
da casta docere

carmina, dilecta matre favente, mihi.

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\
slmult0 XXXIII. -
MARIAE SORORI IOHANNES

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 Me malus ille meo dixit
gaudere dolore:

tu scis ut doleant gaudia nostra, soror.

\pard\sl312\slmult0956
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\
slmult0 XXXIV. - AD
LEONEM XIII PONTIFICEM
MAXIMUM

\pard\sl312\slmult0

700 Villulae, si qua, Pater, otiaris,

\pard\sl312\slmult0 nobili pinum memor
imminentem

et nigris vises hederis amicta

\pard\sl312\slmult0 saxa
Vacunae.

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 Audies illum placido
loquentem

\pard\sl312\slmult0957
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 705 ore quem fecit
citharae Sabellum

\pard\sl312\slmult0 musa. Tu parce hunc,
Pater, adrogantem

\pard\sl312\slmult0 carpere
vatem:

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 ipse enim noctu
modo visus, ipse,

Flaccus in somnis mihi vellit aurem

\pard\sl312\slmult0 710 et «Modis» inquit
«tenuare parvis

\pard\sl312\slmult0 desine
magna».

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0958
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\
slmult0 XXXV. - AD I. B.
GEORGINIUM

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 Quae pueri, ranis circum
resonantibus, olim

audierunt, audi tu quoque, care senex.

Est puer in nobis... qui nulli visus et idem

715 cuncta videns tibi inest, audiat ista puer.

\pard\sl312\slmu
lt0 a. d. XIII Kal. Quintiles
1902.

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0959
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\
slmult0 XXXVI. - AD
EUNDEM

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 Vates atque idem cultor
venerande rosarum,

qua potes arte, rubus fac ferat iste rosam.

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\
slmult0 XXXVII. - AD I. I.
HARTMAN

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 Hartman, non vinci, magis
est vicisse pudori

cum victor victi carmina saepe lego.

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0960
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmu
lt0 Pisis, a. d. XIII Kal. Iunias.

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\
slmult0 XXXVIII. - AD
GASPAREM FINALIUM

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 720 Te Graecina rogat tam
tristes passa dolores

ut mittas tot post saecula lacrimulam...

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\
slmult0 XXXIX. - AD
TANCREDEM MAIOLIUM

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 Tancredus legat hoc, oro,

\pard\sl312\slmult0961
\pard\sl312\slmult0

quodcumque libelli est:

ornabit chartas lacrima forte meas.

\pard\s1312\slmult0

\pard\s1312\
slmult0 XL. - AD
ALOISIUM PIETROBONO

\pard\s1312\slmult0

\pard\s1312\slmult0 Tu versus latios, ego
picentina, sodalis,

725 pocula. Quid censes? dulcius ipse bibes?

\pard\s1312\slmult0

\pard\s1312\
slmult0 XLI. - AD
ALOISIUM SICILIANI

\pard\s1312\slmult0

\pard\s1312\slmult0962
\pard\s1312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 Tot mihi caseolos quot
sunt haec carmina mittas,

atque a me cedet gratia magna tibi.

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\
slmult0 XLII. - AD
CLEMENTILLAM
MARCOVIGIAM

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 Clementilla, tibi flores,
bellaria, vellem

dulcia natali mittere dona tuo.

730 Heu mihi! sed flores absunt, bellaria desunt.

Accipe quod possum mittere: dulcius est.

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0963
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\
slmult0 XLIII. - AD
EANDEM

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 Hoc amplexa dic dic,
Clementilla, parentes:

Heu! ne sit dulcis causa doloris amor.

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmu
lt0 a. d. IX Kal. Decembreis.

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\
slmult0 XLIV. - AD FR. X.
REUSSUM

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 Te rus Albanum cupiebam

\pard\sl312\slmult0964
\pard\sl312\slmult0

visere. Vidi

735 et cupio, Reusso vate, videre magis.

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\
slmult0 XLV. - AD

PEREGRINUM

PUCCINELLIUM

SACERDOTEM

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 Siste pedem, peregrine,
pio nunc vescere pane.

Mox laeto repetes corde refectus iter.

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmu
lt0 IX Kal. Octobres MCMVI.

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0965
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\
slmult0 XLVI.-
AUGUSTO MURRIO
SERVATORI

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 Alterius mira voveo patris
arte renata:

esto tic aliis altera vita, pater.

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\
slmult0 XLVII. - IN
NUPTIIS CARDUCCIAE ET
GNACCARINI

\
pard
\sl3
12\s
lmul
t0

\pard\sl312\slmult0966
\pard\sl312\slmult0

a
d
Iulium

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 740 Felix cui Daphneque
favet simul ipseque Phoebus,

cui Roma concors auspice ridet Amor.

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\
slmult0 XLVIII. - IN
NUPTIIS ZANICHELLIAE ET
PANTANELLI

\pard\sl312\slmult0

\
pard
\sl3
12\s
lmul
t0
ad

\pard\sl312\slmult0967
\pard\sl312\slmult0

*Caesa
rem
Zanich
ellium*

\pard\sl312\smult0

\pard\sl312\smult0 Ne dic «Nata, vale». Iam
dic «Salvete, nepotes»,

quos ut avo monstret mox reditura fugit.

\pard\sl312\smult0

\pard\sl312\
smult0 XLIX. - AD
IOSEPHILLAM RAVA

\pard\sl312\smult0

\pard\sl312\smult0 Anulus est medius pulcræ
tuus iste catellæ.

I, virgo: gentes aurea iunge duas.

\pard\sl312\smult0968
\pard\sl312\smult0

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmu
lt0 XVIII KaL Febr. MCMXI.

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\
slmult0 L. - PRO
BIBLIOTHECA TAURINENSI

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 Quae renovate magis
valeant quam demere luctum

maestior a maestis accipe dona, soror.

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\
slmult0 LI. - BASILICA
OSTIENSIS

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0969
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 Pontifices iniere bonum
certamen, ut igne

hausta tibia sterili surgeret igne domus.

750 Perficiunt Itali reges opus. Aspice templum

splendidus. Lucrum, te vade, Paulle, mori.

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\
slmult0 LII. - AEMILIA

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 Senior hos habuit romanos
Roma secundos.

Imperium brevis: mens animusque pares:

\pard\sl312\slmult0970
\pard\sl312\slmult0

aeque arma, aeque artes curae. Ne cetera mites

755 antiquae catulos crede fuisse lupae.

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\
slmult0 LIII. - ROMA

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 Naviget: en naves. En
currus: Roma triumphet.

Ecce boves et equos, ur prius, arma, viros.

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmu
lt0 VI Kal. Iunias.

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0971
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\
slmult0 LIV. - GLORIA

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 Quae soli nudoque ex ipso
vertex cursus

existit, victor, Gloria tota tua est.

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\
slmult0 LV. - PETRO
ANGELIO BARGAEO

\pard\sl312\
slmult0 QUO DIE
MONUMENTUM CIVES PONUNT
CONSECRANT

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 760 Multos post annos tua
te incuriabuia vatcm

\pard\sl312\slmult0972
\pard\sl312\slmult0

insignem video nomine Barga meo.

Aspice tu patrios montes. Mutare vetustas

nec mihi scit montes nec decus alta tibi.

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\
slmult0 LVI. - CHARITAS

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 Aegroti debent auris
artique salutem

765 et donaturo quantulacumque tibi.

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\
slmult0 LVII. - VIDUA

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0973
\pard\sl312\slmult0

\pard\s1312\slmult0 Illacrimor: frustra! Non tu,
mea vita, vides me,

nam dormis: iam te non ego, namque volas.

\pard\s1312\slmult0

\pard\s1312\
slmult0 LVIII. - VOX
AEREA

\pard\s1312\slmult0

\pard\s1312\slmult0 Ego haec vetusti reddor
aevi vox memor.

Cives, eandem quam patres illi atque avi

770 audite, quam sublimis ecfert aeream

aere urbs perenni vestra me perennior.

\pard\s1312\slmult0

\pard\s1312\slmult0974
\pard\s1312\slmult0

\pard\sl312\
slmult0 LIX. – VILLA

1.

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 Arboribus superent aedes,
domus aedibus oro,

et desiderio res animaeque deus.

\pard\sl312\
slmult0

2. *aliter*

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 A nulla tandem non malis
surgere cena.

775 Heic, hospes, vivas, hinc abiture libens.

\pard\sl312\slmult0975
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\
slmult0 **3. *aliter***

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 Lapsuras frondes, lapides
mirare caducos.

Disce cito voltum, si cupis, hospes, eri.

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\
slmult0 **4. *aliter***

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 Heic inter nemorum
frondes et sidera caeli

umbram luce vide, suspice nocte diem.

\pard\sl312\slmult0976
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\
slmult0 5. *aliter*

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 780 Hospes, te luci frondis
tegat umbra caducae:

aeternis astris nox vehat apta domum.

\pard\sl312\slmu
lt0 d. IX Kal. Quintilis.

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\
slmult0 LIX. - LA VILLA

\pard\sl312\
slmult0 1

\pard\sl312\slmult0977
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 La casa duri piú degli alberi,
la famiglia piú della casa; e la sostanza sia oltre il bisogno, e
Dio oltre la vita.

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\
slmult0 2

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 Nessuna cena è da cui tu in
fine non preferisca alzarti. Qui gòditi più volentieri la via,
ospite, sebbene volentieri tu sia per andartene.

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\
slmult0 3

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 Guarda, ospite, con
\pard\sl312\slmult0978
\pard\sl312\slmult0

meraviglia, queste foglie che pur cadranno, queste pietre
che rovineranno. Affrettati, se ne hai voglia, a fare la
conoscenza della figura del padrone.

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\
slmult0 4

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 Qui tra le foglie del bosco e
le stelle del cielo vedi nel giorno chiaro l'ombra, guarda su
nella notte oscura la luce.

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\
slmult0 5

\pard\sl312\slmult0

Di giorno, ospite, ti protegga l'ombra delle foglie, che
cadranno; ti conduca a casa tua la notte a cui sono fisse le
stelle eterne.

\pard\sl312\slmult0979
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmu
lt0 23 giugno (1901)

Trad. GIOVANNI PASCOLI

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\
slmult0 LX. -
CONVIVIUM

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 Dum tibi flos redolet, lychni
convivia lustrant,

\pard\sl312\slmult0 tempore, nec siccus forte
nec udus, abi.

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\
slmult0 LXI. - DE

\pard\sl312\slmult0980
\pard\sl312\slmult0

MORTE PLACIDI
CONSOBRINI

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 Huc umbram Placidum
voulissem ducere mecum:

\pard\sl312\slmult0 785 heu Placidus vere tum
fuit umbra meus.

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\
slmult0 LXII. - AURUM
DEFOSSUM

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 Aurum defodi, quod si cupis,
inspice si qua

\pard\sl312\slmult0 sanguis adhuc manet,
sicubi laurus olet.

\pard\sl312\slmult0981
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\
slmult0 LXIII. -

THESAURUS

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 Tutus inest thesaurus.
Habet sua tela. Cave, fur.

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\
slmult0 LXIV. -
MONOSTICHUM DE VI
ELECTRICA

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0 Et loquor et scribo, magis
est quod fulmine iungo.

\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\slmult0982
\pard\sl312\slmult0

\pard\sl312\
slmult0 LXV. -
POMPOSIA

\pard\sl312\slmult0

790 Anni iam sunt mille. Mihi sata pascua villae,

\pard\sl312\slmult0 mel erat et vinum, fruges et
textile linum,

grex satur in caulis, erat altilis omnis in aulis,

mugitusque boum iubar explorabat eoum;

dumque mea cura fluitant florentia rura,

\pard\sl312\slmult0 795 ipsa dabam sanctum
semper Pomposia cantum:

\pard\sl312\slmult0 UT proscissa bonos
REdamarent arva colonos,

\pard\sl312\slmult0983
\pard\sl312\slmult0

Mltisque haec victu, FAcilis quoque vita relictu,

sol laetus laetis, LAbor hic foret arra quietis.

Haec prius: alterno torpebam deinde veterno,

\pard\sl312\slmult0 800 cum terrae matri
decessit vomis aratri.

\pard\sl312\slmult0 Amissis rastris, ego mansi
sola sub astris.

Tum mihi squalenti cecinerunt undique venti

atque iracundae tantum procul aequoris undae.

Tum manes multos monachorum rite sepultos

\pard\sl312\slmult0 805 voce queri maesta nox
audiit intempesta.

\pard\sl312\slmult0 Nunc priscae fama
meminerunt denique lamae:

\pard\sl312\slmult0984
\pard\sl312\slmult0

nunc rident orae foliis herbisque decorae.

Quod fuit est. Lentam stupeo remeare iuventam:

has segetes laetas longissima ventilat aetas:

\pard\sl312\smult0 810 hic mihi curo fido
monachus canit agmine Wido.

\pard\sl312\
smult0 LXVI -
OINΩΤΠΙΟΣ

\pard\sl312\smult0

\pard\sl312\smult0 Τῇδ', ὦ ξεῖνε, φίλοις
Οἰνώτριος ἔξετ' αἰείδων,

\pard\sl312\smult0 τρις δ' ὄγε Πιερίδων
μνήσατ' ἰοπλοκάμων·

\pard\sl312\smult0985
\pard\sl312\smult0

\pard\sl312\slmult0 οί δὲ σιωπῶντες
μελιηδέα οἶνον ἔπινον

\pard\sl312\slmult0 τερπόμενοί τ' οἶνω,
τερπόμενοί τε μέλει·

\pard\sl312\slmult0 815 οἶνου τ' ἦν
γλυκεροῦ μεγάλη χάρις, ἥ δέ τ' ἀμείνων

\pard\sl312\slmult0 ἥ μὲν γὰρ βαυὴ
γίγνεται, ἥ δ' ἐς αἰεί.

\pard\sl312\slmult0